

PROTOKOLL

Landsmøtet 1957

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

PROTOKOLL

*over forhandlingene
på det 36. ordinære landsmøte*

30., 31. mai og 1. juni i Oslo

Referat ved
EGIL HELLE

D.N.A.s HUSTRYKKERI — OSLO 1958

Side

Innledning	5
Landsmøtets åpning	7
Minnetale	8
Åpningstale	10
Gjestene	13
Gjestene hilser landsmøtet	14
Konstituering	24
Den politiske situasjon	30
Einar Gerhardsens innledningsforedrag	36
Debatten om den politiske situasjon	55
Innstilling om beretningene om regnskapene	64
Arbeidsprogrammet	66
Trygve Brattelis innledningsforedrag	104
Debatten om arbeidsprogrammet	117
Kontingenten og støttefondet	164
Kulturprogrammet	169
Helge Sivertsens innledningstale	209
Debatten om kulturprogrammet	220
Valgene	239
Debatten om valgene	244
Redaksjonskomiteens innstillinger	254
Stortingsvalget	270
Haakon Lies foredrag	270
Forslag til Politisk manifest	279
Landsmøtets avslutning	284
Representantliste	287
Talerliste	293

INNLEDNING

Protokollen følger landsmøtets forhandlinger etter hvert som de skred fram. Det er bare gjort ett unntak fra denne regelen. Det gjelder valgene. På landsmøtet fant de sted i to etapper. Valgkomiteen hadde et nytt møte etter at Sentralstyrets medlemmer var valgt for å finne fram til en endret innstilling for varamannsrekken. Mens valgkomiteen holdt dette møtet, ble andre saker behandlet, men i protokollen blir valgene referert i sammenheng.

Den kronologiske framstilling som ellers er brukt i protokollen, vil kunne volde litt besvær for dem som i en fart ønsker å orientere seg om det som skjedde i forbindelse med et enkelt punkt på saklista. Til veiledning kan det nevnes: Når det gjelder Arbeidsprogrammet, er landsstyrets forslag tatt inn på det punkt i forhandlingene da landsmøtet begynte behandlingen av denne saken. Så følger de forslagene som var sendt inn til Sentralstyret. Forslag som ble satt fram under debatten, er referert i forbindelse med innlegget fra den taleren som satte det fram. Alle forslag ble oversendt programkomiteen. Innstillingen fra komiteen ble lagt fram siste dagen og er i protokollen gjengitt under lørdagens møte. Arbeidsprogrammet i dets endelige utforming foreligger som særtrykk.

For ordens skyld blir det gjort oppmerksom på at referatet av innleggene på landsmøtet ikke er stenografisk. Det er vanlige journalistiske prinsipper som har vært fulgt. Det vesentlige har ikke vært å gjengi innleggene ordrett, men å få fram hovedpoengene.

Oslo i juni 1957.

Egil Helle.

LANDSMØTETS ÅPNING

Det norske Arbeiderpartis 36. ordinære landsmøte ble åpnet i Samfunnshusets festsal i Oslo torsdag 30. mai 1957 kl. 11.10.

Framkamerater framførte talespillet "Vi vandrer sol i møte", arrangert av Dagfin Rimestad. Bjarne Amdahls orkester medvirket. Programmet høstet kraftig bifall, og partiformannen, Einar Gerhardsen, rettet en takk til våre venner i Framfylkingen for den praktfulle åpningen de hadde gitt landsmøtet.

MINNETALE

Vi vil minnes de av våre medlemmer som er gått bort i landsmøteperioden.

Jeg kan ikke nevne dem alle ved navn, men må begrense meg til å omtale de som har vært med i partiets ledelse.

Torbjørn Henriksen var først og fremst fagorganisasjonens mann, men han var også gjennom hele sitt liv interessert med i partiets arbeid. Helt fra den gang han som ung gutt kom med i fagforeningen og i arbeiderungdomslaget så han hvor livsviktig det var at den faglige og den politiske arbeiderbevegelsen arbeidet intimt sammen. Bedre enn de fleste formådde han gjennom sitt arbeid å utdype og befeste samarbeidet mellom fagbevegelsen og partiet. Ved Torbjørn Henriksens død mistet partiet en av sine aller beste venner og medarbeidere.

Alice Olsen ble revet bort i ung alder under den tragiske flyulykken i Sovjet-Samveldet sommeren 1955. I den viktige og krevende stillingen som partiets kvinnesekretær viste hun seg særdeles velskikket og hennes tidlige bortgang var et stort tap for partiet.

Johs. Johannessén, bryggearbeideren fra Oslo, var gjennom mange år medlem av sentralstyret. Også etter at han ble fastlønnet tillitsmann i sitt fagforbund sto han for oss som den solide og trauste bryggearbeideren. En god representant for det beste i arbeiderklassen.

Helga Ramstad gjorde gjennom et langt liv en stor innsats i partiet og kvinnebevegelsen, i sentralstyret og i landsstyret, i herredsstyre og formannskap i Aker og i en periode også i Stortinget. Hun var et sosialt interessert og varmhjertet menneske som gjennom sitt politiske arbeid fikk utløsning for sin trang til å hjelpe mennesker som hadde det vondt.

Charles Syvertsen kom som ung metallarbeider med i ungdomslag og fagforening og fikk snart viktige tillitsverv i dem begge. Han kom senere med i styret for Oslo arbeiderparti og i sentralstyret der han var med i mange år. Charles Syvertsen var ualminnelig samvittighetsfull i sitt arbeid og i sine tillitsverv og gjennom mange år gjorde han en stor innsats for arbeiderbevegelsen.

Ludv. Hansen var en typisk representant for nybrottsmennene i norsk arbeiderbevegelse. Han var en trofast tjener i den bevegelsen han kom med i allerede i det forrige århundre. Begavet, kunnskapsrik og arbeidssom som han var formådde han å gjøre en stor gjerning i organisasjonene og i det politiske liv. Helt fram til sin død var han aktivt med i organisasjonsarbeidet og levende interessert i og velorientert om dagens brennende politiske spørsmål. Gjennom de mer enn 60 år han var organisert, var han en god mann for bevegelsen vår.

Jakob Friis kom som ung student med i den sosialistiske arbeiderbevegelsen og gjennom hele sitt liv følte han seg knyttet til denne bevegelsen. Han var med i partiets sentralstyre i de verste partistridens år og han var selv av dem som ofte sto midt oppe i striden. Men om det sto strid om hans oppfatninger så var det aldri tvil om hans ærlige vilje til å prøve å finne fram til det som var rett og riktig ut fra en sosialistisk livsoppfatning.

Meyer-Fosshaug var en av de 4 sosialister som ble valgt inn i Stortinget fra Nord-Norge alt i 1903 og han var med i Stortinget i en menneskealder. Han var en dyktig og varmhjertet representant for sin landsdel og for sitt parti.

A. E. Gundersen var en av de store i norsk arbeiderbevegelse enda om han ikke glimret med de høyeste tillitsverv. Sin største innsats gjorde han vel i sitt eget fagforbund, Skotøyarbeiderforbundet, men han var også i en mannsalder med i landsorganisasjonens sekretariat og i en årrekke var han med i partiets sentralstyre. Ualminnelig godt utrustet som han var skaffet han seg kunnskaper og fikk erfaringer som gjorde ham til en fremragende representant for den klasse han var utgått fra og som han alltid arbeidet for og kjempet sammen med.

Bjarne Braatøy, den sosialistiske Internasjonales sekretær, var som ung mann aktivt med i vår ungdomsbevegelse og i vårt parti, men senere valgte han den store verden som sitt arbeidsfelt. Han hadde ualminnelig gode forutsetninger for å gjøre et godt arbeid i den viktige stillingen som Internasjonals sekretær og hans bortgang var et stort tap både for norsk og for internasjonal arbeiderbevegelse.

Enda mange kjente og ukjente partikamerater er gått bort i landsmøteperioden. Vi minnes dem alle, også de hvis navn ikke er nevnt, med ærbødighet og med takknemlighet for alt hva de gjorde for vår bevegelse og de ideer den står for.

Vi lyser fred over våre døde kameraters minne.

Minnetalet ble påhørt stående.

ÅPNINGSTALE

Einar Gerhardsen fortsatte:

På Landsstyrets vegne ønsker jeg alle landsmøtets deltakere vel møtt.

Som tilfellet har vært ved de fleste av landsmøtene våre etter krigen, er det også denne gangen slik at de utenrikspolitiske problemene står for oss som de alvorligste og vanskeligste. Ikke så å forstå at de skaper vanskeligheter innen vårt eget parti. Når det gjelder hovedlinjene i vår utenriks- og forsvarspolitik er det kanskje større enighet i partiet i dag enn noen gang før. En tilsvarende samstemmighet gjør seg gjeldende hos alle de demokratiske partiene i Stortinget.

Når det likefullt er berettiget å karakterisere de utenrikspolitiske forhold som alvorlige og vanskelige, så skyldes det den fortsatte spenningen og uroen som gjør seg gjeldende, særlig etter de tragiske hendene i Ungarn og i Midt-Østen i fjor høst. Frykten for en ny krig, og ganske særlig for en krig med kjernefysiske våpen, skaper angst hos menneskene. Den samme angsten gjør seg gjel-

dende i samband med uklarheten omkring prøvene med kjernefysiske våpen. Med større sannhet enn noen gang kan en si at dette er noe som angår hvert enkelt menneske på jorden. De krefter som her vil bli sluppet løs, lar seg ikke stanse av landegrenser eller jerntepper, de gjør ingen forskjell på nøytrale og krigførende, på sivile og militære, på kapitalist og kommunist. Men nettopp i dette ligger også et håp. Et håp om at ansvarlige statsmenn i alle land vil innse nødvendigheten av å nå fram til enighet om avtaler som kan minske spenningen i verden. Et første lite skritt på nedrustingsvei, det kan være så beskjedent det bare vil, vil bli mottatt med dyp takknemlighet av mennesker over hele jorden. I en slik avtale må det også være mulig å få med et forbud mot prøver med kjernefysiske våpen, slik at en kan fri menneskene fra den uhyggelige angst som behersker så mange i dag.

Vi er i den heldige situasjon at det både i vårt parti og i vårt land er alminnelig enighet om ønskeligheten av en slik utvikling. Det vi fra vår side kan gjøre for å framskynde den vil også bli gjort. Kommer det til en avtale om nedrusting vil Norge med glede slutte opp om den og følge den. Men inntil det skjer må vi holde fast ved den utenrikspolitiske og forsvarspolitiske linje som vi har fulgt inntil nå.

De innenrikspolitiske problemene kan vel også være vanskelige, men de er nå av en helt annen karakter. I visse situasjoner kan det også på hjemmefronten være spenning og uro på grunn av interessekonflikter mellom ulike grupper og politiske motsetninger mellom partiene. Men i disse konfliktene følges i alminnelighet de demokratiske spilleregler. I fjor hadde vi et par ganske omfattende arbeidskonflikter som fra et samfunnsøkonomisk synspunkt selvsagt var lite ønskelige. Når vi imidlertid tar i betraktning at vi i fjor hadde tariffrevisjoner for praktisk talt alle lønnstakere i landet, så slapp vi vel likevel rimelig fra det. Jeg vil tro at våre danske og finske venner på bakgrunn av sine egne erfaringer i fjor vil være enige i det. En annen sak er at en nå burde kunne løse den slags interessekonflikter uten å påføre både partene og samfunnet de store tap som følger av en arbeidsstans.

Norges alminnelige økonomiske stilling må kunne ka-

rakteriseres som meget god. Ser vi bort fra sesongledigheten i visse distrikter, har vi fortsatt full sysselsetting, sterk vekst i hele vårt økonomiske liv og en stadig økende produksjon. Det som i årene etter krigen har voldt oss særlige bekymringer er presset på utenriksøkonomien og på prisene. I fjor og i år har vår utenriksøkonomiske stilling vært forholdsvis gunstig, mens prispresset fortsatt volder oss bekymringer. Men jeg gjentar at Norges alminnelige status må sies å være meget tilfredsstillende.

Når vi foran valget skal legge fram vårt politiske regnskap, så tror jeg det vil vise at vi i det vesentlige har vært i stand til å gjennomføre programmet og innfri de løfter vi ga foran valget i 1953.

Så vil det bli oppgaven for dette landsmøtet å trekke opp de retningslinjer som vårt parti skal følge i den kommende stortingsperioden. Vi får håpe at det vil lykkes for oss i fellesskap å nå fram til et resultat som både er i samsvar med det medlemmene våre mener er riktig, som kan gi partiet økt tilslutning ved valget og som kan danne et godt grunnlag for partiets arbeid i neste periode.

Om vårt parti fortsatt skal ha flertall i Stortinget, vil det bli velgernes sak å avgjøre den 7. oktober. Fra opposisjonens side er det sagt at det nå kan være sunt med et skifte etter at Arbeiderpartiet har hatt regjeringsansvaret i mer enn 22 år. En slik betraktningssmåte kunne la seg høre hvis det var riktig som det i blant hevdes fra borgerlig side, at Det norske Arbeiderparti har utviklet seg til å bli et parti som ønsker å beholde den politiske makt for maktens egen skyld, og at det er blitt et parti uten evne til fornyelse. Slike alvorlige anklager mot partiet kan vi ikke avvise uten videre. Om det var bare en snev av sannhet i dem, måtte det gi oss grunn til alvorlig ettertanke. Vi må alltid være oppmerksomme på at det ligger en fare her som vi ikke må se bort fra. Det norske Arbeiderparti må ikke noen gang komme dit at det ønsker makt bare for maktens egen skyld. Men så lenge vi har oppgaver som vi gjerne vil ha løst, ønsker vi også politisk innflytelse for å få dem løst. Det er vår rett og vår plikt å sette inn de krefter vi til enhver tid rår over for å få nye tilhengere og meningsfeller, og med det økt politisk innflytelse. Ingen som kjenner Det norske Arbeiderparti og norsk arbeiderbevegelse vil falle på den tanken at denne bevegelsen

skal mangle oppgaver eller tape evnen til nødvendig fornyelse. Vi som står midt oppe i denne bevegelsen har i all fall ikke noen bekymringer i den retning. Dette landsmøtet, som alle våre tidligere landsmøter, vil sikkert til overmål bekrefte dette.

Den som leser gjennom partiets årsberetninger vil få et sterkt inntrykk av den store og omfattende virksomhet som drives både av partiet selv, og av dets kvinnebevegelse, ungdomsbevegelse og barnebevegelse. Vi er fortsatt i den lykkelige situasjon at det er et godt og tillitsfullt samarbeid mellom partiet og disse organisasjonene, og det samme gjelder i forholdet til fagbevegelsen og alle andre ledd i arbeiderbevegelsen. Det er denne sterke samhörigheten som gir norsk arbeiderbevegelse dens styrke, og som setter den i stand til alltid å være et levende uttrykk for vilje og håp og lengsler hos de brede lag av det arbeidende folk.

Det landsmøtet som nå skal ta til med sine forhandlinger, skal sitte sammen i tre dager. I løpet av disse tre dagene skal det behandle og ta stilling til mange store og viktige saker. Det kommer til å bli et hardt arbeidspress, men det er vårt håp at landsmøtet vil være i stand til å innfri de forventninger som vi vet at alle våre medlemmer og alle arbeiderbevegelsens venner stiller til det. Vår oppgave skal være å legge grunnlaget til rette for en politisk og organisasjonsmessig styrking av vårt parti.

Med disse ordende erklærer jeg Det norske Arbeiderpartid 36. ordinære landsmøte for åpnet.

GJESTENE

Einar Gerhardsen: Som vanlig har vi innbudt endel gjester til landsmøtet. Fra utlandet har vi begrenset oss til representanter for Den sosialistiske internasjonale og våre nordiske broderpartier. Dessuten har vi som vanlig innbudt de organisasjonene som partiet samarbeider med og som sammen med partiet utgjør norsk arbeiderbevegelse.

Fra Den sosialistiske internasjonale møter kvinnesekretæren, Mary Saran, fra Danmark Poul Hansen og Børge Smidt, fra Finland Kaarlo Pitsinki, fra Island Emil Jonsson og fra Sverige Tage Erlander og partikassereren, Ernst Nilsson. Erlander har ikke anledning til å være til stede ved åpningen, men han vil komme senere.

Som innenlandske gjester møter:

Landsorganisasjonen: Konrad Nordahl, P. Mentsen og Josef Larsson. Arbeidernes Ungdomsfylking: Reidar Braathen og Bjørn Sørensen. Framfylkingen: Werna Gerhardsen og Rolf Hansen. Arbeidernes Avholdslandslag: Magnus Nordanger. Kristne arbeideres forbund: Knut Vik og Harry Lindberg. Arbeidernes Opplysningsforbund: Aksel Zachariassen.

Jeg hilser gjestene hjertlig velkommen og vil uttrykke takknemlighet overfor de organisasjonene de representerer og som har sendt dem.

GJESTENE HILSER LANDSMØTET

Mary Saran, Den sosialistiske internasjonals representant:

Jeg er meget glad over å være til stede ved Det norske arbeiderpartis landsmøte, på samme måte som jeg med glede har deltatt i den kvinnekonferansen som ble avsluttet i går.

Jeg har vært i Norge før, men det er første gangen jeg deltar på et landsmøte i Det norske Arbeiderparti. Det er en spesiell glede å komme som utsending fra Internasjonalen til et land som har arbeiderregjering - og som har hatt det siden 1935. Norge er det eneste land i Europa i dag som har en arbeiderregjering med et parlamentarisk flertall bak seg. Vi må helt til Asia - til Burma - for å finne en annen arbeiderregjering med flertall i parlamentet.

I andre land leder Arbeiderpartiet en koalisjonsregjering. Det gjelder Sverige, Danmark, Holland, Belgia i Europa og Israel og Ceylon utenfor Europa.

I andre land har sosialistpartiene en sterk stilling. Det gjelder f. eks. Østerrike, hvor vår kamerat Adolf Schärf nylig ble valt til landets president etter en glimrende valgkamp.

Hvis jeg hadde laget denne listen for noen dager siden, kunne jeg tatt med tre land til der våre kamerater var med i regjeringen: Finland, Italia og Frankrike. Jeg tenker dere ser slike land som eksempler på de problemer og den usikkerhet som følger med koalisjonsregjeringer og at det gjør dere dobbelt glad over at dere kan styre uten å behøve å gå i koalisjon med andre partier.

Jeg kunne føye til land hvor den sosialistiske bevegelse har gode framtidsutsikter. Som representant for Labour Party ligger Storbritannia mitt hjerte nær. Jeg tror ikke det vil vare lenge før Storbritannia får en arbeiderregjering. Valgene er ennå langt borte - to år, - kanskje mer - men tendensene ved suppleringsvalgene, kommunevalgene og Gallupundersøkelsene peker klart i retning av arbeiderflertall ved neste valg. Labour Party forbereder seg på denne dagen. Vi reorganiserer partiet, overhaler organisasjonen og arbeider med et arbeidsprogram. Den siste planen vi har lagt fram gjelder ny folkepensjonering. Jeg hørte på kvinnekongressen at det også er aktuelt i Norge.

Den sosialistiske internasjonale har den vanskelige oppgave å være talsmann for den internasjonale arbeiderbevegelse i alle viktige og aktuelle spørsmål. Vi måtte ta stilling til de tragiske hendene i Ungarn og vi har vist vår solidaritet med de ungarske flyktingene. Vi har opprettet et Anna Kethly-fond. Vi måtte også ta stilling til hendene i Midt-Østen, og vi måtte innta et standpunkt som gikk på tvers av oppfatningen innen enkelte av de partier som er tilsluttet internasjonale. Vi har også vært aktive når det gjelder nedrusting og de kjernefysiske prøvene. Det samme gjelder spørsmålet om hjelp til de underutviklede land. På siste rådsmøte i København fattet internasjonale enstemmig vedtak om at hvis FN opprettet et spesielt fond for hjelp til tilbakeliggende land, skulle vi arbeide for at hver av nasjonene skal yte 1 prosent av nasjonalinntekten til dette fondet.

Alle disse spørsmålene står på dagsordenen når Internasjonale råd møtes i Wien om noen uker. Til møtet kom-

mer det representanter for Asia. Også Latin-Amerika vil være representert. Internasjonalen har der opprettet et eget sekretariat, som i de siste årene har vært et sentrum for den sosialistiske propaganda. Til møtet i Wien kommer også representanter for de vest-indiske øyer, hvor arbeiderbevegelsen har gode muligheter for å få dannet regjering når den nye føderasjonen blir satt ut i livet om et års tid.

På møtet i Wien vil vi diskutere problemene i forbindelse med en sosialistisk bevegelse i Afrika. Også der vokser det i dag fram en sosialistisk bevegelse.

Alt dette viser at den sosialistiske internasjonale er i ferd med å bli en verdensomspennende organisasjon, den har en tendens til å bli "global" slik Bjarne Braatøy uttrykte det på et møte i Holland noen dager før han døde. Han var alltid opptatt av dette at vår bevegelse må være "global", ikke bare organisasjonsmessig, men også i karakter og ånd.

Bjarne Braatøy kom fra Det norske Arbeiderparti. Jeg arbeidet sammen med ham i noen år og vil gjerne i tillegg til det Einar Gerhardsen sa, føye til noen ord om ham. Ved Bjarne Braatøys død har den sosialistiske internasjonale mistet en mann som var godt egnet til å arbeide for å gjøre vår bevegelse "global". Han var i ordets virkelige forstand en internasjonalist, en verdensborger. Vi lærte å sette pris på hans mange gode egenskaper, hans energi og hans hengivenhet for den sosialistiske bevegelse. Vi vet kanskje bedre enn dere hva vi mistet ved hans for tidlige død.

Som representant for den sosialistiske internasjonale ønsker jeg dere til lykke med landsmøtet og med valget i oktober.

Poul Hansen, Danmark:

Jeg må først få lov til på det danske sosialdemokratis vegne å takke for innbydelsen til dette landsmøtet og ønske til lykke med arbeidet her. Jeg skal overbringe en særlig hilsen fra vår partiformann, H. C. Hansen, som fremdeles er statsminister i Danmark. Han ville meget

gjerne vært til stede, men han håpet at de norske kameratene ville forstå at han trengte noen dager til å samle seg selv etter at han i den siste tiden har samlet den merkelige regjeringskoalisjon Danmark noen gang har hatt.

Innen nordisk sosialdemokrati har vi hatt en kameratslig kappestrid om hvem som kan oppnå de beste resultatene i praktisk politikk og hvem som kan få størst tilslutning ved valgene. I Danmark hadde vi lenge den gleden å ligge foran i kappestriden. Det var ikke så merkelig. Det danske sosialdemokrati er moderpartiet i Norden, men vi er blitt vippet av pinnen, først av Sverige og nå ligger Norge på førsteplassen. Barna har vokset moren over hodet. Jeg ønsker at dere ved høstens valg vil bli enda sterkere.

I Danmark legger vi ikke skjul på at valget den 14. mai var en skuffelse. Vi hadde ventet et annet resultat. Vi tapte 4 mandater, slik at vi nå har 70. Vi gikk et par prosent tilbake når det gjelder andelen av stemmene. Det lyktes opposisjonens førende og sterkeste parti, Venstre, å drive en rekke reserver fram på en grov agitasjon omkring landets økonomiske situasjon. Det fikk alle gamle tanter fram til valgurnene for å redde gamle Danmark. Også Retsforbundet hadde stor framgang.

Jeg kan forsikre dere om at det danske sosialdemokrati ikke føler seg som noe slagent parti. Vi er ennå Danmarks største parti, og vi gikk fram i stemmetall. Valgkampen ble ført med en styrke og en enighet som dansk arbeiderbevegelse tidligere ikke har hatt. Det er ikke ukjent for dere at det har vært en viss meningsforskjell mellom fagbevegelsen og partiet. Den er overvunnet. Fagbevegelsen ga partiet en meget god støtte under valgkampen.

Vi hadde ventet at valgresultatet ville føre til en borgerlig regjering. Når det ikke gjorde det, skyldes det den steile holdning Radikale Venstre på den ene side og Venstre og de konservative på den annen, inntok til regjeringsspørsmålet. Radikale Venstre ville ikke støtte en regjering der de konservative var med, og Venstre ville ikke danne regjering uten de konservative.

Under ytterst ugunstige forhold kunne vi blitt tvunget til å fortsette som sosialdemokratisk mindretallsregjering. Men så skjedde det nesten fantastiske at Retsfor-

bundet tilbød regjeringssamarbeid med sosialdemokratene og Radikale Venstre.

Retsforbundet er ikke et udemokratisk parti. Det har vært representert i Folketinget i 20-30 år. Opprinnelig var det en liten idealistisk gruppe som samlet seg om Henry Georgés ideer. Etter krigen har det vokset - vesentlig som en protest mot restriksjoner. Det har vært sammenliknet med poujadismen i Frankrike. Men det er urettferdig. Særlig er jeg nødt til å hevde det i dag.

Retsforbundet er kommet til den overbevisning at hvis det skal konsolidere seg må det være villig til å ta på seg ansvar. Og det er bakgrunnen for tilbudet om treparti-forhandlinger og regjeringssamarbeid.

Vi gikk til forhandlingene med skepsis. Retsforbundet hadde angrepet oss hardt under valgkampen, og vi hadde også sagt dem et og annet. Forhandlingene ble til å begynne med oppfattet som et humoristisk mellomspill. Men det ble oppnådd enighet om et politisk arbeidsgrunnlag, slik at vi ikke kunne si nei.

Vår utenrikspolitiske linje skal fastholdes. Radikale Venstre har hittil vært motstander av medlemskapet i NATO. Det er enighet om at for å møte de øyeblikkelige vanskelighetene på det økonomiske området, skal det gjennomføres tiltak som vil påføre de forskjellige samsfunnsgruppene like store ofre. Det er også oppnådd enighet om en politikk på lengre sikt. Det er enighet om at en skattereform skal gjennomføres etter de retningslinjer sosialdemokratiet tidligere har trukket opp. Det samme gjelder en skolereform. Det er enighet om et sterkere tempo i boligbyggingen. Og i sosialpolitikken er det enighet om at framskrittlinjen skal fortsettes. Jeg kunne også nevne andre ting fra avtalen. En sosialdemokratisk mindretallsregjering ville ikke kunne lagt fram for Folketinget et program som var mer i samsvar med våre synsmåter.

Vi legger stor vekt på at det nå er dannet en regjering som har et flertall bak seg i Folketinget. Jeg tror samarbeidet kan holde et godt stykke tid. Jeg er ikke så entusiastisk som noen av våre nye partnere. Enkelte ministre fra Retsforbundet har talt om at samarbeidet vil vare i 10-15 år. Hvis det vil holde noen år - og det tror vi - vil mye være vunnet. De tre partiene er sterkt inte-

ressert i at samarbeidet vil holde. Vårt håp er at det kan føre til stabilisering av de politiske forhold som vi trenger og som vil gagne landet. Arbeiderbevegelsen er interessert i at demokratiet blir arbeidsdyktig. Jeg tror det som har skjedd i Danmark vil bidra til det. Jeg håper at det vil styrke vårt parti slik at det ved neste valg kan rykke opp ved siden av våre svenske og norske broderpartier.

Det vil være en styrke for oss om dere går ytterligere fram ved høstens valg. Jeg ønsker dere hell og lykke med valgkampen og landsmøtets arbeid. Vi vil følge arbeidet her med interesse og hente inspirasjon fra det.

Kaarlo Pitsinki, Finland:

Jeg vil overbringe det norske broderparti en varm hilsen fra Finlands sosialdemokratiske parti.

I Finland har vi kjempet med store vanskeligheter som har satt sitt preg på partiet. Helt siden begynnelsen av 1956 har det politiske liv vært unormalt spent og kaotisk. Vi har opplevd inflasjon og tallet på sysselsatte har gått ned. Staten har ikke kunnet innfri sine finansielle forpliktelser. Vi har hatt en storstreik. Vi er for tiden inne i en avtaleløs periode på arbeidsmarkedet. Det kan føre til åpne arbeidskonflikter.

Sosialdemokratene har hatt regjeringsansvaret i 15 måneder, og det er en lang tid etter finske forhold. Samtidig har vi hatt en indre strid i partiet som førte til at det ble holdt ekstraordinær partikongress i forrige måned. Personstridighetene er ennå ikke løst. Mindretallet på kongressen valte å stå utenfor partiets ledelse og det har opprettet eget organ. Det er blitt gjort alvorlige forsøk på forlik og det synes nå som om de skal lede til positive resultater. Det er av den største betydning fordi vi neste år skal ha Riksdagsvalg. Sosialdemokratene vil trolig gå til valget som et opposisjonsparti.

Jeg ønsker ikke å overbringe dårlige nyheter fra Finland. Jeg håper dere ikke tar det for alvorlig. I Finland er vi vant med harde tak. Vi har tidligere klart å løse våre problemer og jeg håper vi skal klare det også nå.

Dere norske kamerater er godt eksempel for oss. Jeg ønsker dere en framgangsrik partikongress.

Emil Jonsson, Island:

Jeg vil gjerne først få takke for at Islands sosialdemokratiske parti har fått sende en representant til landsmøtet. Jeg har fått i oppdrag å overbringe landsmøtet våre beste hilsner og alle gode ønsker.

Islands sosialdemokratiske parti har alltid hatt god forbindelse med broderpartiene i de nordiske land, og ikke minst med Det norske Arbeiderparti. De resultater dere har oppnådd har direkte og indirekte vært en styrke for oss. Problemene og målsettingen er den samme, men arbeidsmetodene kan skifte. De avhenger av omstendigheter, stedlige forhold, partienes styrke og muligheter til å få gjennomført programpostene.

Det islandske sosialdemokratiske parti er av en forholdsvis ny dato. Det er det yngste i Norden. De første arbeiderforeninger som ennå består, ble stiftet i 1906 og 1907. Partiet ble først stiftet i 1916, altså for vel 40 år siden. I denne forholdsvis korte tiden har både Landsorganisasjonen og partiet utført nesten utrolige ting når vi tar i betraktning hvor få vi er. Det gjelder særlig på det sosiale området, men også kulturelt.

Det arbeid våre broderpartier i de nordiske land har utført står for oss som et lysende forbilde. For dette forbildet vil jeg ved dette høvet gjerne få lov til å takke.

Det norske Arbeiderpartis landsmøte er en begivenhet av betydning utover landets grenser. Her blir linjene trukket opp for arbeidet i den nærmeste framtid. Jeg vil gjenta alle våre gode ønsker for landsmøtet og håpe at resultatene vil bli av betydning for den norske arbeiderbefolkning og for hele det norske folk.

Ernst Nilsson, Sverige:

Det er med stor og oppriktig glede jeg framfører det

svenske partiets hilsen til Det norske Arbeiderparti og dets kongress. Jeg beklager at jeg ved åpningen av kongressen er den eneste representant fra Sverige. Mange ønsket å være med, men den svenske Riksdagen står foran sin avslutning og det la hindringer i veien. Partifor-
mannen, Tage Erlander vil imidlertid komme før kongressen slutter.

I Sverige har vi nå en sterk politisk aktivitet og hard strid mellom opposisjonen og regjeringskoalisjonen. Valget ga ikke det resultatet vi regnet med. Vi mistet 4 mandater. Selvfølgelig har den borgerlige framgangen vakt forhåpninger hos opposisjonen om at den i en ikke altfor fjern framtid vil få danne regjering. Samtidig har kampviljen økt hos våre egne partivenner.

Det store spørsmålet gjelder pensjonene. Vi håpet å kunne løse pensjonsspørsmålet i samarbeid med de andre partiene. Det er enighet om at det bør bli en tilleggspensjon på toppen av folkepensjonen, men hvordan det skal ordnes, hersker det stor strid om. Vårt parti går inn for en lovfestet tilleggspensjon. Da det ikke har lyktes å nå fram til enighet, er det besluttet å holde folkeavstemning om spørsmålet. Den vil bli holdt noen dager etter det norske stortingsvalget. Også av den grunn vil vi selvsagt følge den norske valgkampen med interesse. Vi skal prøve å slå dere i prosenter noen dager senere.

Det er ikke bare med interesse, men også med beundring vi har fulgt utviklingen i vårt vestlige broderland. De store resultatene som er oppnådd taler for seg selv. På mange måter er det et nytt Norge som er vokst fram. Norsk arbeiderbevegelse har ledet denne utviklingen.

Vi har også med interesse fulgt debattene innen det norske partier. Jeg ser med stor interesse i møte programdebatten på denne kongressen. Jeg vet at den også vil bli av betydning for oss.

Jeg er klar over at det er en sterk optimisme og framtidstro innen deres parti. Valget er ikke vunnet på forhånd. I Sverige hadde altfor mange den oppfatningen. Vi våknet opp med tømmermenn. Kanskje er det noe å lære av valget i Sverige. Det er bra med optimisme, men den bør bestå også etter valget.

Jeg sier dette i full visshet om at seieren skal følge deres faner ved høstens valg.

Konrad Nordahl:

På vegne av samtlige innbudte norske organisasjoner har jeg den ære og glede å takke for innbydelsen, og overbringer herved de hjerteligste hilsener til Det norske Arbeiderpartis 36. ordinære landsmøte. La meg samtidig få lov til å overbringe en spesiell hilsen fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon. Når jeg gjør dette, er det fordi mange som vi ikke kan regne som våre spesielle venner, lever i den villfarelse at det er oppstått et motsetningsforhold mellom Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen, - et motsetningsforhold som de tror de skal dra fordel av.

Som så ofte før tar disse folk feil. Det er ikke noe i den nåværende politiske eller faglige situasjon som skulle tilsi at det samarbeid vi har hatt i snart 60 år ikke skal fortsette - til gagn for hele det arbeidende norske folk.

Vi har gjennomlevd perioder i våre organisasjoner, hvor det på grunn av indre splittelse, var vanskelig å opprettholde det samarbeid som var forutsetningen da Landsorganisasjonen ble stiftet i 1899. Det var en ulykkelig tid, ikke bare for våre medlemmer, men for hele samfunnet. Jeg tror ikke det er noen fare for at vi skal komme tilbake til de tilstander. Eventuelle spekulanter vil derfor bli sørgelig skuffet.

Vi har nylig hatt kongress i Landsorganisasjonen, og her var det praktisk talt samstemmighet om å understreke samhörigheten med alle fremskrittssvennlige krefter i det norske folk. På det politiske plan representeres disse krefter av Det norske Arbeiderparti. Derfor appellerte også kongressen til samtlige medlemmer å slutte opp om dette parti ved høstens valg.

Samarbeid betyr imidlertid ikke det samme som underkastelse. Innen en fri og demokratisk arbeiderbevegelse må det alltid være høyt under taket. Derfor har vi lov til å være uenige eller å ha et noe ulikt syn når det gjelder løsningen av de enkelte saker. Det er dette som setter farge på livet og skjerper våre sanser, slik at vi finner fram til løsninger som ligger innenfor mulighetens grenser.

I fagbevegelsen har vi i de senere år løst en rekke vik-

tige saker, og delvis er disse løst på det politiske plan. Vi har nye programposter som krever sin løsning i årene som kommer. Jeg nevner bare spørsmålet om forkortelse av arbeidstiden for de grupper som fremdeles arbeider en 48 timers uke, og det er flertallet av lønnstakere. Vi trodde vi skulle komme fram til en forkortelse gjennom forhandlinger med arbeidsgiverne. Det gikk ikke. Det blir derfor Stortinget som må løse saken. Selvsagt er det mulig for fagorganisasjonen å gjøre opp direkte med motparten med de kampmidler vi har til rådighet, men det kan bli en kostbar affære for hele samfunnet.

Det forslag til forkortelse av arbeidstiden som nå foreligger, er holdt innen rimelighetens grenser, - 45 timers uke fra 1. januar 1960. Det er nok mange av våre medlemmer som ønsker noe mer. I 1919 ble arbeidstiden forkortet med 6 timer pr. uke i løpet av noen uker og uten at det forelå lange utredninger om hva arbeidstidsforkortelsen ville føre med seg av godt og vondt. Denne gang er det gått grundigere til verks. Arbeidstidskomiteens innstilling viser at komiteen gjennom dokumenter har vært på en "jordomseiling" for å vurdere pro og kontra.

Vi begynner å bli grundige her i landet også!

På tross av de mange ønsker, ga Landsorganisasjonens kongress sin enstemmige tilslutning til Arbeidstidskomiteens innstilling, under forutsetning av at dette er det første steg på veien til 40-timers uken.

Det ligger i Stortinget et lovforslag fra noen bolde Venstremenn om offentlig regulering når det gjelder avstemning over tariff-forslag. Fagbevegelsen har alltid avvist offentlig inngripen på dette område. Et lovforslag vedtatt av Stortinget i 1934 ble opphevd igjen i mars 1935 etter kraftige protester fra den samlede fagbevegelse.

I årene under arbeiderstyret har vi fått avskaffet de mange skjemmende "utvekster" i arbeidstvistloven vedtatt i den reaksjonære politiske periode i vårt land. Det var en tid da vi på arbeidstvistlovgivningens område nesten lå på linje med de diktaturstyrte stater, iallfall hadde ikke noen av de land som vi regnet som demokratiske slike fagforeningsfiendtlige bestemmelser. Nå gjøres det altså et nytt forsøk, og får disse folk den politiske makt de er ute etter, kan vi vel regne med at det lovforslag jeg nevnte, bare er opp takten til mye mer som vil komme. Vi

får derfor håpe at den politiske maktstilling i det nye storting blir slik at vi kan få gjennomført 45 timer-uken og forhindret lovbestemmelser som griper inn i fagbevegelsens indre liv.

Som dere forstår, betyr et godt resultat av stortingsvalget også svært mye for fagbevegelsen. Jeg håper dette landsmøtet gjennom sine vedtak skaper forutsetninger for høstens seier.

Jeg ønsker til lykke med de kommende dagers forhandlinger!

Einar Gerhardsen rettet en takk til gjestene for hilningstalene.

Forsamlingen sang Frihetens forpost.

KONSTITUERING

Fullmaktene.

Olav Nordskog, formannen i fullmaktskomiteen, refererte komiteens innstilling, som lød slik:

Fullmaktskomiteen har i møte 28. mai 1957 kl. 12.30 gjennomgått de innsendte fullmakter.

Det er i alt sendt fullmakter for 300 representanter.

Representantene er valt etter fordeling til distriktene på grunnlag av innbetalt kontingent i 1956.

Fordelingen er foretatt av Sentralstyret etter fullmakt fra Landsstyret.

Til og med 28. mai var det kommet forfallsmelding på følgende representanter hvor valte varamenn møter i stedet:

Representanter:

Alf Ludvigsen, Østfold
Einar Hansen, Gudbrandsdal
Arvid Sletmoen, Gudbrandsdal

Varamenn:

Ludvig Ludvigsen
Hilmar Høiby
Martin Leren.

Representanter:

Thor Viten, Telemark
 Isak Flatabø, Hordaland
 Ingar Bj. Solli, Sør-Trøndelag
 Ivar Refseth, Nord-Helgeland
 Einar Jensen, Nord-Helgeland

Varamenn:

Sigurd Kolltveit
 Olav Bjørkaas
 Alfred Bonde
 Alf And. Øverli
 Inge Andreassen

Ved landsmøtets åpning møtte i alt 299 representanter.

I tillegg til de endringer som er påført i Fullmaktskomiteens møte 28. mai har følgende representanter meldt forfall:

Representanter:

John Steffensen, Nord-Troms
 Olav Steinsvik, Søndre Salten
 Morten Smith Solbakken, S. Salten)
 John Berg, Sør-Trøndelag
 P. C. Reinsnes, Vesterålen
 Marcus Gustavsen, Oslo
 Per Longva, Sunnmøre
 Kåre Burås, Oslo
 Emil Larsen, Nord-Troms
 Otto Johansen, Østfold
 Aage Engelhardt, Oslo
 Arne Stangeby, Sør-Trøndelag
 Nils Kristiansen, Østfold

Varamenn:

Hanna Berg Angell
 Reidun Hagen
 Georgi Rosanoff
 Olav Albrigtsen
 Armand Fjellheim
 Ragnvald Støjva
 Thorleif Simonsen
 Kåre Hansen
 Nils Holm
 Per Kleppe
 Thorleif Ranum
 Lilian Øisbod

Fullmaktskomiteen anbefaler for Landsmøtet at samtlige fullmakter, med de endringer som er referert, godkjennes.

I fullmaktskomiteen:

Olav Nordskog

Thora Johansen

Sigurd Danielsen

Eugen Johannesen

Erling Rønneberg

Fullmaktskomiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Saklista.

Einar Gerhardsen refererte dette forslaget til sakliste:

1. Åpning og konstituering.
 - a) Fullmakter.
 - b) Saklista.
 - c) Arbeidsordningen.
 - d) Valg av ordstyrere, sekretærer og komiteer.
2. Innstillingen om årsberetningene 1955 og 1956.
(Jmf. partilovens § 6 c).
3. Innberetning fra Revisjonsnemnda.
Oversikt over partiets økonomiske stilling.
(Jmf. partilovens § 6 d).
4. Kontingenten og Støttefondet.
5. Den politiske situasjon.
6. Arbeidsprogrammet.
7. Kulturprogrammet.
8. Innsendte forslag.
9. Stortingsvalget.
10. Valg.

Forslaget ble enstemmig godkjent.

Arbeidsordningen.

Landsstyret foreslo denne arbeidsordningen:

Landsmøtets forhandlinger foregår for lukkede dører. Medlemmer av partiet har adgang til galleriet mot fremvisning av spesielle adgangskort.

Det velges 4 ordstyrere som vekselvis og etter seg i mellom avgjort orden, leder Landsmøtets forhandlinger. Ønsker den fungerende ordstyrer å delta i debatten, skal han overlate ordstyrerplassen til en av de andre ordstyrerne. Ordstyrerne har rett til å stille forslag om ordskiftets avslutning med de inntegnede talere og forslag om tidsbegrensning.

Det holdes to møter daglig. Formiddagsmøte fra kl. 9 til 13, og ettermiddagsmøte fra kl. 15 til kl. 19.

Alle forslag skal framlegges skriftlig til ordstyreren og være undertegnet med forslagsstillerens navn og hjemsted.

Etter at det er vedtatt å sette strek, kan intet nytt forslag fremsettes.

Valgene foregår ved skriftlig avstemming. Andre avstemninger foregår ved håndsopprekking. Landsmøtet kan beslutte at en avstemning skal foregå ved navneopp-rop. Representantenes stemmegivning innføres i protokollen.

Til å føre forhandlingsprotokollen velges 4 sekretærer. I protokollen skal innføres de saker som behandles, alle forslag som framsettes og beslutningene med angivelse av antall avgitte stemmer. Den Landsmøtevalte nemnd som gir innstilling om årsberetningene, skal også gi innstilling om Landsmøtets forhandlingsprotokoll. Ved hvert formiddagsmøtes begynnelse avgir nemnda innstilling om foregående dags protokoll. Protokollen for møtets siste dag, godkjennes av Landsstyret.

Representantene har rett til å ta ordet inntil to ganger i samme sak med henholdsvis 10 og 5 minutters taletid. Representanter som forlanger ordet til forretningsorden, tilståes ikke mer enn 1 minutt taletid.

Eugen Johannessen, Oslo:

I forslaget er taletiden begrenset for representantene, men det er ikke foreslått noen begrensning for innledningsforedragene. De har pleid å ta for lang tid tidligere. Landsmøtene har vesentlig bestått av forelesninger. Det har blitt liten tid for landsmøtets representanter til å syng ut det de har på hjertet. Jeg vil ikke komme med noe forslag, men innledningsforedragene bør ikke ta mer enn en halv time. Det er viktig at også partiledelsen får høre hva som rører seg ute i landet.

Einar Gerhardsen:

Sentralstyret har vært inne på tenken om å begrense taletiden for innledningsforedragene. Det kan vi selvsagt gjøre hvis landsmøtet ønsker det. Men det er ikke så enkelt. Jeg går ut fra at ingen bruker mer tid enn nødvendig. Landsmøtet har krav på å få skikkelige orienteringer. Men det er rimelig at innleiderne er oppmerksom på det Eugen Johannessen sa.

Forslaget til arbeidsordning ble enstemmig godkjent.

Møtets funksjonærer og komiteer.

Landsstyret foreslo:

Ordstyrere:

Oscar Torp, Sentralstyret
Konrad Nordahl, Sen. styret
Andreas Wormdal,
Sør-Trøndelag
Magnhild Hagelia, Aust-
Agder

Sekretærer:

Ragnar Christiansen,
Buskerud
Gunvor Eker, Vestfold
Gerhard Michelsen, Bergen
Astrid Brinchmann, Namdal

Valgkomite:

Gunnar Bråten, Sentralstyret
John Hagar, Østfold
Ingvald Hansen, Akershus
Oddvar Nordli, Hedmark
Finn Jensen, Vest-Oppland
Wilhelm Schach, Vestfold
Lilly Walvik, Aust-Agder
Osvald Eikemo, Hordaland
Leif Aasen, Rogaland
Roald Bye, Sør-Trøndelag
Per Karstensen, Nord-
Helgeland
Karl Kivijervi, Finnmark
Randi Fossum, Oslo
Arnfinn Vik, Oslo
Maurits Østhaug, Oslo

Beretnings- og protokoll-
komite:

Hans Hansen, Østfold
Lars Lia, Telemark
Odd Gundersen, Nord-
Møre
Audun Hilde, Sogn og
Fjordane
Anna Vestli, Hedmark

Fullmaktskomite:

Olav Nordskog, Partikontoret
Sigurd Danielsen, Oslo
Thora Johansen, Oslo
Eugen Johannessen, Oslo
Erling Rønneberg, Akershus

Reisefordelingskomite:

Olav Børnes, Sogn og Fjordane
Alfred Larsen, Finnmark
Per Mellesmo, Gudbrandsdal
Arne G. Strangel, Revisjonen

Programkomite:(redaksjonskomite for arbeidsprogrammet)

Nils Langhelle, Stortingsgruppa, formann.

Erik Brofoss, Oslo.

Reidar Aamo, Hedmark

Olav Larssen, Sentralstyret.

Carl Ellingsen, Sør-Helgeland.

Olaf Solumsmoen, Oslo.

Svenn Åsen, Rogaland.

Sekretær: Per Monsen.

Redaksjonskomite:(for andre saker enn arbeidsprogrammet)

Trygve Bratteli, Sentralstyret, formann.

Trond Hegna, Stortingsgruppa.

Paul Breiehagen, Buskerud.

Ole Øisang, Trondheim.

Aase Lionæs, Stortingsgruppa.

Oskar Øksnes, Inn-Trøndelag.

Sekretær: Inge Scheflo.

Forslaget ble enstemmig godkjent.

Forsamlingen sang "Samholdssangen".

Formiddagsmøtet ble hevet kl. 13.15.

Ettermiddagsmøtet torsdag 30. mai.

Møtet tok til kl. 15.

Dirigenter: Oscar Torp og Magnhild Hagelia.

Sekretærer: Gunvor Eker og Ragnar Christiansen.

Sekretær Frank Andersen ga en orientering om utfylling av reisefordelings skjemaene.

Dirigenten, Oscar Torp, refererte en henstilling fra Landskvinnekonferansen 1957 om nominering av kvinner på sikre plasser ved høstens stortingsvalg. Henstillingen, som etter dirigentens forslag ble oversendt redaksjonskomiteen, lød slik:

"Det norske Arbeiderpartis landsmøte.

Landskvinnekonferansen 28. og 29. mai vedtok enstemmig å oversende følgende uttalelse til Det norske Arbeiderpartis Landsmøte:

Landskvinnekonferansen henstiller alvorlig til partiets landsmøte å gå inn for at det blir nominert et større antall kvinner på sikre plasser på partiets lister til stortingsvalget.

Alle er klar over den tallmessige styrke som kvinnene utgjør blant velgerne. Det er en menneskelig rettferds-sak at et større antall kvinner blir nominert. Vi peker særlig på den økende selvhevdelse som gjør seg gjeldende blant kvinner i sin alminnelighet både i arbeidslivet og i organisasjonslivet. Vårt parti må ikke stille seg på siden av denne utvikling.

I en rekke valgkretser gjør seg gjeldende distriktshensyn og yrkesinteresser som kan være vanskelig å forene. Men dette må ikke føre til at kvinner blir skjøvet til side når de fyller krav som vårt parti i alminnelighet stiller til sine representanter på Stortinget.

Vi ber partiets landsmøte vedta en henstilling til partiets nominasjonsmøter om å nominere kvinner på sikre plasser på partiets valglister."

DEN POLITISKE SITUASJON

Dirigenten foreslo at en nå skulle behandle punkt 5 på saklista, Den politiske situasjon, med innledningsforedrag av Einar Gerhardsen.

Til dette punktet på saklista forelå det en innsendt uttalelse:

Torpa Arbeiderparti ber om at følgende uttalelse blir lagt fram for Landsmøtet:

Torpa Arbeiderparti behandlet i møte den 17. mars 1957 kommuneinndelingskomiteens foreløbige innstilling til regulering av kommunegrenser og sammenslåing av kommuner.

I denne forbindelse ble referert Torpa kommunestyres behandling av saken i møte den 11. august 1956. Kommunestyret går enstemmig imot kommuneinndelingskomiteens forslag om å slå Fluberg, Nordre Land og Torpa sammen til en kommune, og konkluderer med at Torpa opprettholdes som egen kommune.

Når Torpa kommunestyre har protestert mot en sammenslåing som foreslått har de hele Torpas befolkning på sin side uansett politisk oppfatning. Den begrunnelse som kommunestyret vedtok vedlegges i avskrift, og vi tillater oss å vise til denne.

Etter foretatte befaringer av fylkesutvalget i Oppland høsten 1956 og dettes senere uttalelse viser at det er ingen overbevist enighet i utvalget om å slå sammen Torpa med Nordre Land og Fluberg til en kommune slik som foreslått. En sammenslåing av disse kommuner til en vil få et kvadratinnhold av ca. 1 170 km², hvorav Torpas areal alene utgjør 541 km². Fylkesutvalget har i sin uttalelse anført: "Næringsgrunnlaget er i alle de tre kommuner nokså ensidig, skogbruk med støtte av endel jordbruk. Det har for fylkesutvalget stillet seg noe tvilsomt om det er riktig å gå til en så sterk konsentrasjon. Avstanden fra den eventuelle kommunes yttergrenser og inntil sentret Dokka vil omtrent fra alle kanter bli opp til 35 km. fra de lengst bortliggende grender." Dette er sitat fra fylkesutvalgets uttalelse, hvor det går tydelig fram at deres uttalelse er lite overbevist og konkluderer med at det kan komme på tale å foreslå:

- a) å slutte deler av Fluberg til Søndre Land og til Vardal.
- b) å opprettholde Torpa som egen kommune."

På tross av disse betenkeligheter kom likevel flertallet i fylkesutvalget fram til at sammenslåing burde gjennomføres.

Hvis kommuneinndelingen skal gjennomføres slik som foreslått vil dette få de alvorligste konsekvenser for vårt parti. Torpa har ved alle valg i den senere tid gått fram både i stemmetall og prosentvis av de avgitte stemmer. Etter at kommuneinndelingsforslaget ble gjort kjent i mai 1956 ble folket rent sjokkert og da særlig vi som tilhører partiet. Partiarbeidet har også av disse grunner ligget nede. Hvis det kunne være fordeler ved en sammenslåing

slik som foreslått ville alle og enhver forstå det. Men for oss vil det bare bety at bygda vår blir satt under en slags administrasjon av andre kommuner. Dette kan vi ikke rolig finne oss i, og mener derfor at det er riktig at DNA for greie på hvorledes folket reagerer.

Vi tenker oss stortingsvalget. Alle vet jo at det er partiet som har og må ta ansvaret for den kommunale inndeling. Skal da denne gjennomføres - uten hensyn til hva kommunestyret har uttalt - må en frykte for at velgerne ikke lenger stemmer med DNA, men enten sitter hjemme eller stemmer med andre partier.

Vi har hatt tillit til DNA at det er de "små folks parti" og også de mindre kommuners parti. Det har gjort så uendelig mye for å få rettet på samfunnsforholdene og dette arbeid bør fortsette, og da bør det også forholdes slik at velgerne har tillit til partiet. Skal de mindre kommuner likvideres til fordel og til utnyttelse for større kommuner slik som foreslått må en frykte for at folket og velgerne ikke lenger gir sin tilslutning til Arbeiderpartiet.

Torpa Arbeiderparti henstiller derfor til landsmøtet i DNA å pålegge regjeringen ikke å fremme kommuneinndelingen, med mindre det er et folkeønske i de berørte kommuner.

Fra landsstyret forelå dette forslaget til politisk manifest:

Norge har hatt arbeiderregjering gjennom 22 år. En økonomisk og sosial omveltning har funnet sted i dette tidsrommet, særlig etter krigen. Vi har fått full sysselsetting. Produksjonen har økt sterkere enn i de fleste andre land, og vi har oppnådd stor framgang i levestandard. Inntektene er blitt jevnere og rettferdigere fordelt. En lang rekke kulturelle og sosiale reformer er gjennomført, mange av vidtrekkende omfang. Et nytt syn og en ny samfølelse er brutt gjennom. Vår ungdom og våre kvinner har opplevd en frigjøring, som gjør at de i dag sterkere preger vårt samfunn ved sitt arbeid og sin holdning.

Velgerne skal i år ta stilling til om Arbeiderpartiet fortsatt skal styre landet. Flertallet på Stortinget har en avgjørende betydning. Først etter at Arbeiderpartiet vant flertall i 1945, kunne Regjeringen føre en politikk som

sikret full sysselsetting. Skulle Arbeiderpartiet tape flertallet, ville den politiske kurs bli vesentlig endret. Landet ville trolig også komme inn i den samme mangelen på politisk stabilitet som preger mange demokratier i dag. Skiftende regjeringer uten sikker parlamentarisk forankring ville svekke vårt riksstyre og hindre den fasthet i ledelsen som er nødvendig.

Det norske Arbeiderparti vil om det får mandat fra folket til det, i de kommende fire år føre videre den politikken som det har fulgt i en årrekke, og som har gitt så store resultater. Kort uttrykt er denne politikkenes mål på demokratisk grunnlag å fremme en rask velstandsutvikling og å bygge et samfunn på samarbeid og solidaritet. Målet er:

Et samfunn av frie, likestilte mennesker.

Et samfunn med økonomisk vekst og sosial trygghet.

Et samfunn som gir muligheter for alle til å leve et fullverdig liv.

Hovedoppgaven i kommende år er å nytte de rike vekstmuligheter som ligger foran oss. Forskningen og den moderne teknikk åpner store perspektiver for å sette farten opp i utviklingen og utvidingen av vår økonomi. Bare gjennom en slik politikk kan vi forberede oss på å møte de problemer og vansker framtiden kan bringe.

I stortingsperioden 1958-1961 melder det seg en rekke store oppgaver. Arbeiderpartiet har tatt stilling til dem i sitt arbeidsprogram. Våre politiske retningslinjer kan vi kort sammenfatte slik:

1. Planene om nye former for økonomisk samarbeid i Norden og Europa åpner store muligheter, men innebærer også tilpasningsproblemer av betydelig omfang. Arbeiderpartiet vil at Norge skal ta en positiv stilling til samarbeidet, samtidig som vi varetar de særlige norske interesser i tilpasningsperioden.
2. Det er den planmessige utbyggingen av våre næringer som danner grunnlaget for den økonomiske framgangen for oss selv og dem som kommer etter oss. Dette utbyggingsarbeidet må fortsette med uforminset kraft. Takten i industrireisningen og kraftutbyggingen må settes opp. Ekspansjonen i skipsfarten vil skje i hurtig tempo. Rasjonaliseringen i jordbruk, skog-

bruk og fiske må være omfattende og planfast. Nydyrkingen bør komme opp i 100 000 da. pr. år. Skogreisningen må fortsette på Vestlandet og organiseres i større stil i Trøndelag og Nord-Norge. Fiskeflåten må moderniseres.

3. Som et ledd i utbyggingen av landet må det settes i gang særlige tiltak for å styrke næringsgrunnlaget i distrikter med svak økonomi. Industrireiseing kommer her i første rekke. Områdeplanleggingen må styrkes med sikte på det praktiske arbeidet som nå forestår.
4. I Samferdselssektoren bør det skje en forsterket innsats i bygging og utbedring av veier. Norges Statsbaner må rasjonalisere i økt tempo. Det samme gjelder de andre samferdselsbedriftene.
5. Undervisningen og forskningen må gis høy prioritet. Det gjelder ikke minst byggingen av skoler. Så langt det er mulig, skal det i perioden legges grunnlag for en 9-årig enhetsskole for alle barn. Det er nødvendig å sette i verk hensiktsmessige tiltak for å øke tilgangen av arbeidskraft med høyere utdanning.
6. Arbeiderpartiet vil sette som mål at det blir bygd minst 100 000 nye boliger i løpet av de neste 4 år. Vi vil gå sterkere inn for å dekke de ensliges og gamles boligbehov.
Helsearbeidet må bygges ut hurtig. Vi må få mange flere plasser på sykehus og pleiehjem. For å bedre sinnsykepleien må det gjøres en særlig innsats.
Barnevernet, mødrehjelpen, omsorgen for eldre, edruelighetsarbeidet, og alkoholistforsorgen må fortsatt bygges ut.
En uføretrygd må innføres. Trygdene organiseres som en folketrygd som finansieres med premie fra de trygdede og arbeidsgiverne med tilskudd fra staten og kommunene.
7. Vårt næringsliv har nå nådd så langt at det er mulig å forkorte den alminnelige arbeidstid for arbeidstakerne fra 48 til 45 timers uke i løpet av Stortingsperioden. Gjennomføringen må skje på en slik måte at veksten i produksjonen ikke blir hemmet. Arbeiderpartiet vil

løse denne saken i samarbeid med Landsorganisasjonen i Norge. Der det er produksjonsmessig forsvarlig, bør den nedsatte arbeidstid passes inn i en 5 dagers uke.

8. Staten skal medvirke til at forbruket øker sammen med produksjonen. Særlige tiltak er nødvendige for å styrke økonomien for familier med flere barn. Opplysningstjeneste, forskning og andre tiltak som forbrukerne har nytte av, bør bygges ut.
9. En aktiv utbyggingspolitikk med full sysselsetting og rettferdig fordeling av samfunnsgodene kan føre med seg et visst press på prisene. Utviklingen ute i verden kan også virke på prisnivået i en retning som vi er lite tjent med. Arbeiderpartiet vil at staten skal føre nøye kontroll med prisutviklingen og sette inn de midler som er tjenlig for å holde et så stabilt prisnivå som mulig.
10. Hele skatte- og avgiftssystemet tas opp til grundig undersøkelse. Målet skal være å finne fram til et system som best mulig kan imøtekomme kravene om rettferdig fordeling, enkel administrasjon og effektiv kontroll.

Vi vender oss til det norske folket og ber om fortsatt tilslutning til å føre en politikk som kan sikre at Norge går framover med et stadig sterkere næringsliv og en stadig stigende levestandard. Vi vil trygge landets frihet og fred i samarbeid med våre allierte og fortsette vår innsats gjennom De forente nasjoner for internasjonal nedrustning og byggende samarbeid mellom alle folk. Vi vil arbeide for at alle land under full gjensidig kontroll avstår fra prøver med atom- og vannstoffbomber. Mens vi trygger vårt demokrati, vil vi åpne nye muligheter for det enkelte menneskets rett til fri utfoldelse.

VI SATSER FOR FRAMTIDEN

EINAR GERHARDSSENS INNLEDNINGSFOREDRA

Partiets grunnsyn og retningslinjer som ble vedtatt på landsmøtet i 1949 begynner med disse ordene:

"Vi lever i en overgangstid. Et sammelt samfunn er i ferd med å skapes om til et nytt."

Fra vårt synspunkt er det noe forjettende over disse ordene. Men er det nå virkelig slik at vi med full rett kan si at et gammelt samfunn er i ferd med å skapes om til et nytt?

Når jeg reiser dette spørsmålet ved innledningen til en redegjørelse om det politiske situasjon, er det fordi jeg vil at vi skal prøve å se noen av de politiske sakene som vi arbeider med i lys av det perspektiv som vårt prinsipielle program trekker opp. Det er nok mange både eldre og yngre partifeller som enkelte ganger kan ha vanskelig for å se sammenhengen mellom våre daglige gjerninger og vårt sosialistiske mål. Det er jo ikke lenger den skarpe motsetningen mellom Arbeiderpartiet og de borgerlige partiene, og de nærer kanskje frykt for at det kan komme av at Arbeiderpartiet har endret kurs.

Halvdan Koht sa en gang at den største seier et politisk parti kan vinne, er at saker som det har kjempet for aksepteres av dets politiske motstandere. Det norske Arbeiderparti har vunnet en del slike seire. De borgerlige partiene har etter hvert akseptert svært mange av de saker som Arbeiderpartiet har reist gjennom årene. I denne forbindelse kan det også være riktig å gjøre merksom på at okkupasjonsårene kom til å vekke den sosiale samvittigheten i mange lag av folket som tidligere hadde stått steilt avvisende overfor arbeiderbevegelsens krav på sosial rettferdighet.

Når avstanden mellom partiene er mindre enn før, skyldes det også at Arbeiderpartiet i dag ser annerledes på mange spørsmål. Det gjelder blant annet utenrikspolitikk og forsvar. Men enda står det jo strid om mange saker, og det gjelder i første rekke prinsipp saker som Arbeiderpartiet bærer fram. Det er ingen lett sak med noen enkle ord å definere hva vi mener med sosialisme. Arbeider-

partiets syn kommer fram i dets Grunnsyn og retningslinjer, men ikke slik at svaret kan gis ved at vi gjengir en setning eller to av programmet. Formannen i det britiske arbeiderparti, Hugh Gaitskill, sa i en tale han holdt i Roma i april i år for italienske sosialdemokrater, at de sosialistiske idealene først og fremst er knyttet til tanken om likhet. Det er den som ligger bak de gamle slagordene om brorskap, sa han. Vi kan vel gjerne slutte oss til at de bærende prinsipper i sosialismen er solidaritet og samarbeid. Når vi bygger vår dagsaktuelle politikk på disse prinsipper er vi på rett vei. Spørsmålet er om vi har maktet å gjøre det.

I løpet av den periode Arbeiderpartiet har hatt regjeringsmakten i Norge er det gjennomført en økonomisk utjamning av ganske store dimensjoner, både mellom de forskjellige samfunnsgrupper og mellom landsdelene.

Siden de siste førkrigsår og fram til 1956 har produksjonen pr. sysselsatt steget med ca. 40 prosent. Hele denne stigningen har foregått i årene etter krigen. Den gjennomsnittlige realinntekten for lønnstakerne har steget noe sterkere enn dette, nemlig med godt og vel 50 prosent. Denne sterke vekst i reallønningene må delvis ses som et resultat av at det har lyktes å hindre at prisene på forbruksvarer har steget like sterkt som prisnivået for den samlede produksjon.

Men sterkere enda enn lønnstakernes inntektsøkning har inntektsøkningen for bønder og fiskere vært. Mens lønnstakerne i 1956 hadde en inntekt i løpende kroner som var tre-fire ganger så høy som i 1938, var den gjennomsnittlige inntekt for bøndene omlag seksdoblet. En noenlunde tilsvarende inntektsøkning har fiskerne hatt. Denne utviklingen var naturlig på bakgrunn av at det var småbrukerne og fiskerne som før krigen hadde den laveste levestandard.

Men også innen lønnstakergruppen har det vært en tendens til inntektsutjamning. Mens industriarbeiderne har tredoblet sin inntekt siden 1938, er skog- og landarbeidernes inntekt femdoblet. Likeledes har arbeiderne hatt en noe sterkere inntektsøkning enn funksjonærene. Hele denne utjammingsprosess fant sted i årene fram til 1949. Senere har inntektsøkningen for de ulike grupper vært noe mer jevn, og det har også vært en tendens til at de mer

kvalifiserte yrker har oppnådd en sterkere inntektsoverføring enn de som krever mindre opplæring og utdanning. Dette må en se som en naturlig konsekvens av den stadig stigende knapphet på fagutdannet og høyt kvalifisert arbeidskraft.

Også gjennom skatter og avgifter er det gjennomført en betydelig utjamning i samfunnet. Vår linje i skattepolitikken har alltid vært at de sterke skal bære for de svake. Mange vil huske Hornsruds berømte taler om skattetrykket oppad og nedad, og hvordan Arbeiderpartiet gjennom beskatningen ville "skjære av toppene på de store inntekter og nytte dem til å fylle igjen dalene" - det var en storstilet inntektsutjamning Hornsrud gjorde seg til talsmann for. Det program som mange den gang så som en ren utopi, er faktisk gjennomført, - toppinntektene beskattes nå med opp til 80 prosent, mens hundre tusener av skattytere er blitt fritatt for statsskatt i det hele tatt. Ingen av oss vil påstå at beskatningen av i dag er løst på en helt ut tilfredsstillende måte, - men det kan i hvert fall ikke benektes at det gjennom beskatningen er skjedd en svær utjamning i samfunnet.

Våre trygdesystemer er et annet storstilt ledd i utbyggingen av fellesskapet i samfunnet. Vi har mobilisert solidariteten hos de friske til å hjelpe de syke, hos de i arbeidsfør alder til å hjelpe de gamle, hos de barnløse til å hjelpe familiene med barn, den som rammes av ulykker er ikke lenger hjelpeløs, og den som rammes av arbeidsløshet får sin støtte. Når vi om forholdsvis kort tid får gjennomført folketrygden, er en drøm hos gamle sosialister gått i oppfyllelse.

Det har også innad i Arbeiderpartiet stått strid om ett punkt i trygdesystemet vårt - nemlig behovsprøvingen i alderstrygden. Regjeringen har funnet det riktig å foreslå behovsprøvingen opphevet fra 1. januar 1959. Mange har ment at man først skulle ha hevet alderstrygdens grunnsatser ytterligere, fordi det prinsipielt sett ville ha vært den riktige form for utjamning. Når Regjeringen har foreslått å oppheve behovsprøvingen, er det i samsvar med partiets arbeidsprogram og et enstemmig vedtak på fagkongressen. Det er også i samsvar med et gammelt sosialistisk prinsipp. Sosiale ytelser skal ikke være fattighjelp, men noe enhver borger har krav på uten å behø-

høve å stå til regnskap for en funksjonær bak en skranke. Arbeiderpartiet kjempet i mange år for å få bort behovsprøvingen når det gjelder skolebøpising og skolebøker. Der har prinsippet forlengst seiret. Det samme gjelder barnetrygden.

Utjamningen mellom landsdelene vil i et land som Norge skape betydelige problemer. De kan bare løses ved at landsdeler som står økonomisk sterkt er villige til å stå solidarisk med svakere distrikter. Her er det i virkeligheten spørsmål om nasjonal solidaritet. Det største tiltaket som er gjort på dette området fra statsmyndighetenes side er opprettelsen av skattefordelingsfondet, som betyr en overføring av kapital fra de rikere landsdeler til de svakere. Nord-Norge-planen er et ledd i den samme utjamning. Nord-Troms-planen tar sikte på å hjelpe et mer begrenset område i et svakt utbygd distrikt. Trøndelagplanen er et tiltak omlag av samme karakter som Nord-Norge-planen. Områdeplanleggingen, som nå etter hvert kommer i gang i alle fylker, er et forsøk på ikke bare å bygge ut de enkelte fylker ut fra et helhetssyn, men også å oppnå en riktigere fordeling av utbyggingsprosjektene fordelt på hele landet.

Regjeringen har i de siste årene ytt betydelig støtte til utbyggingen av kraftverk og industri i tidligere økonomisk svakt utbygde distrikter, nettopp for å gi disse distriktene et allsidigere næringsliv og dermed en sterkere økonomisk ryggrad. Mange av de nye storbedrifter som er bygd i Norge etter krigen, er blitt plasert i slike distrikter og en stor del av den utbygging som er planlagt, men ennå ikke kommet i gang, er også forutsatt plasert i distrikter hvor næringsgrunlaget fra før er svakt. Heldigvis har kystfylkene storparten av de veldige vannkraftreserver vi har, og det tilsier at utbyggingen av den tilhørende industri fortrinnsvis foregår der. Men om vi ofte er tilbøyelige til å tale om de store industrianlegg, må vi ikke glemme de mange middelsstore og mindre industrianlegg, og av disse er det bygget ut en betydelig mengde rundt hele landet. Et tiltak som kommer til å få stor betydning i denne utbyggingspolitikken, er det fond på 25 mill. kroner som er opprettet ved midler overført fra Arbeidsløshetstrygda.

Et viktig ledd i utjammingspolitikken er tilskuddene til nedsetting av vareprisene. Ved subsidier er prisene på

en rekke av de mest alminnelige forbruksvarer holdt ned, og utgiftene dekket over statsbudsjettet. Det betyr at de store og de middels store inntekter betaler en vesentlig del av subsidiene, som i første rekke kommer de mindre bemidlede til gode, idet deres utgifter til matvarer utgjør en vesentlig del av deres samlede utgifter, mens for de store inntekter matvareutgiftene utgjør en langt lavere prosent. Subsidiene var i inneværende års statsbudsjett ført opp med 495 mill. kroner, men det har vært nødvendig med en tilleggsbevilgning på 100 mill. kroner. Det har stått strid om subsidiepolitikken. Arbeiderpartiet mener at det er riktig å bruke den som et av virkemidlene i den økonomiske politikken. Etter de økonomiske oppgjørene i fjor, hadde Regjeringen en særlig forpliktelse til å gjøre det den kunne for å sikre et mest mulig stabilt prisnivå. Det lyktes også gjennom de første 12 måneder etter hovedoppgjøret å holde indeksen på 150 poeng i gjennomsnitt. Når det lyktes skyldes det at Regjeringen har ført en stram prisreguleringspolitikk og at den har økt subsidiene. Den mente at det var nødvendig, både for å opprettholde tillitsforholdet til de organisasjoner som var med i de store økonomiske oppgjørene, og for å hindre at vårt kostnadsnivå skal stige så sterkt at det går ut over vår konkurransevne.

Men en økonomisk utjamning alene er ikke nok. Skal vi make å skape det gamle samfunnet om til et nytt, må Norge bygges ut til et rikere og bedre samfunn, et samfunn som gir mer til fordeling mellom samfunnets medlemmer.

Utbyggingen av landet er en felles oppgave for staten og det private næringsliv. Men Arbeiderpartiet har ment, og mener at en planmessig utbygging bare kan skje hvis statsmyndighetene fører en aktiv politikk, både ved selv å ta del i utbyggingen, og ved å legge forholdene til rette for utbyggingen ved private.

Viktige midler i denne planmessige utbyggingen har vært langstidsprogrammene og de årlige nasjonalbudsjetter. Det langstidsprogram som ble offentliggjort i går, er det tredje i rekken. Langstidsprogrammene gir oss muligheter til å se problemene over noe lengre sikt og stiller opp de mål en setter seg for en fireårsperiode. Nasjonalbudsjettene viser hvilke oppgaver en vil løse i de

enkelte år. Både programmene og budsjettene venner såvel myndighetene som folket til å se problemene og mulighetene i sammenheng. Ved at vi får bedre oversikt over situasjonen får vi derfor også større muligheter til å øve innflytelse på utviklingen og til å føre en riktig økonomisk politikk.

Regjeringen har i etterkrigsårene sett det som en hovedoppgave å bygge ut kraftforsyningen - ut fra det syn at i Norge er elektrisk kraft grunnlaget for enhver utbygging av industri og annen næringsvirksomhet. Vi har i motsetning til en rekke land i verden nok vannkraft, og vi kan bygge den ut billigere enn noe annet land, - dermed er det gitt at Norges utbygging må baseres på denne rike naturherlighet. Denne linjen har Regjeringen fulgt. Det har til dels vært en tung belastning, men vi har ment at det var den riktige linje og at den måtte følges.

I løpet av de 11 etterkrigsårene ble maskinkapasiteten ved våre vannkraftverk bort i mot fordoblet. Produksjonen av elektrisk kraft steg fra 10, 1 milliarder kilowatt-timer i 1945 til ca. 24 milliarder kWh i 1956. I 1945 hadde omlag 80 prosent av befolkningen elektrisk kraft. Ved utgangen av 1957 vil 98 prosent ha forsyning med elektrisk kraft.

I årene 1946 til 1956 er det brukt ca. 4,5 milliarder kroner til investeringer i kraftforsyning, det vil si 6-7 prosent av de samlede bruttoinvesteringer i etterkrigsårene, mot 3-4 prosent før krigen. I de siste årene har bruttoinvesteringene i elektrisitetsforsyningen ligget mellom 520 og 580 millioner kroner. Jeg skulle tro at disse tallene forteller tilstrekkelig om hva vi har satset på utbyggingen av våre kraftkilder. Rundt regnet 80 prosent av utgiftene til kraftutbyggingen faller på det offentlige. Det vil si at stat, fylker og kommuner står som eier av omlag fire femteparter av det som er bygd ut i årene etter krigen.

Langtidsprogrammet for perioden 1954/57 forutsatte en øking av industriens produksjon med 15 prosent. Den steg allerede i de to første år av perioden med 17 prosent og den sannsynlige produksjonsøkning for hele perioden kan nå anslåes til 25-30 prosent, altså omtrent det dobbelte av hva en våget å regne med i 1953. Det er skaffet beskjeftigelse for ca. 20 000 flere arbeidere.

Når produksjonen med denne forholdsvis beskjedne øking av arbeiderantallet er økt med 25-30 prosent, så vil man forstå at langt den største del av produksjonsframgangen skyldes høyere produktivitet. Denne høyere produktivitet skyldes i første rekke rasjonalisering, bedre teknisk utstyr og økt tilgang på elektrisk kraft.

Sammenligner vi industriproduksjonens vekst i Norge med veksten i andre land, har vi grunn til å være tilfredse. Fra 1938 til og med 1956 er veksten i Norge 114 prosent, i Sverige 93, i Danmark 73, i England 65 og i Vest-Tyskland 60. I Europa er det bare Østerrike som kan oppvise en sterkere vekst enn Norge.

Det gledelige ved industriutbyggingen i Norge er at den fordeler seg godt på storindustri og på mellomstor og småindustri, og at den - som sagt tidligere, foregår ikke minst i tidligere svakt utbygde områder av landet. Videre må det betegnes som en gledelig utvikling at så mange helt nye produkter blir skapt av norsk industri.

Innenfor industrisektoren er det reist en del nye statsbedrifter som Jernverket og aluminiumsfabrikkene i Årdal og Sunndal. De tidligere militære bedrifter på Raufoss, Kongsberg og Horten er modernisert og betydelig utvidet slik at de nå i større utstrekning produserer for sivile formål. Det kan også være grunn til å nevne Norsk Bergverk, det foreslåtte Grong Bergverk og oppbyggingen av Statens gruveanlegg på Svalbard. Staten har gjennom sin aksjeandel kontrollen av bedrifter som Syd-Varanger og Norsk Hydro. Dette er resultater vi neppe ville hatt uten en sosialistisk regjering.

De store fremtidsmulighetene for vårt land ligger i at vi fortsatt satser mye på utnyttningen av de naturrikdommer vi har i kraftkildene og i råstoffer som mineraler, tømmer og fisk og til en sterk utbygging av industrien. Det er denne utbyggingen som blir avgjørende for hvor langt vi kan nå med å bedre vår økonomi og å heve levestandarden i de kommende år.

Når det gjelder jordbruk og skogbruk har Regjeringen fulgt den samme hovedlinje som ellers: en aktiv politikk for å bygge ut næringene til beste for utøverne og for landet som helhet. Vår hovedlinje i jordbrukspolitikken ble lagt fram i stortingsmeldingen om Retningslinjer for utbyggingen av jordbruket. Hovedoppgavene er å øke bru-

kenes størrelse slik at de blir store nok for rasjonell drift og for å gi utkomme for en familie, å få bygd tilstrekkelig med driftsbygninger slik at driften på det enkelte bruk kan bli rasjonell og å få nydyrket mer jord. Effektivisering av jordbruket må ses som et ledd i bestræbelserne på å skape et sterkere produksjonsgrunnlag i bygdenæringene, slik at de som er sysselsatt der oppnår en høyere levestandard og slik at landets matvareforsyning blir tilfredsstillende ivaretatt. Ved en slik politikk vil også behovet for subsidier og andre støttetiltak etter hvert kunne bli redusert. Da produksjons- og avsetningsmulighetene er begrenset, vil en omfattende rasjonalisering bare kunne finne sted i forbindelse med en reduksjon av den totale sysselsetting i disse næringene. Men det kan bare skje i en periode med høy økonomisk aktivitet og med rask utbygging av nye sysselsettingsmuligheter i andre næringer.

Noe av det viktigste som er skjedd i jordbruket i den siste menneskealder, er utbyggingen av samvirketiltakene. Omsetningsloven av 1930 ga produsentene i jordbruket herredømmet over førsteomsetningen av jordbruksvarer, og det gjorde det mulig å bygge ut de store samvirkeforetagender som nå preger norsk jordbruk og som har betydd så mye for planmessig produksjon, jevn omsetning og stabilisering av prisene. En kan si at i jordbruket har samarbeid og samvirke avløst en fri konkurranse som for denne næring hadde meget skadelige virkninger.

I fiskeriene har en hatt en liknende utvikling og det skyldes fram for alt Råfiskloven, som i prinsippet svarer til Omsetningsloven for jordbruket. Råfiskloven gir fiskerne herredømmet over førsteomsetningen av fisk, og det er blant annet den som har gjort det mulig å bygge opp de store samvirkeforetagender i fiskeriene. Den svære utviklingen som produsent samvirket har hatt i jordbruk og fiske, har i disse årene gått raskere enn utviklingen i den vanlige forbrukerkooperasjon. Men også den har hatt betydelig framgang, kanskje særlig i de nye boligstrøk i byene og tettbygde strøk.

Den framgang samvirkebevegelsen har hatt, særlig i jordbruket og i fiskeriene, markerer en seier for solidaritet og samarbeidsvilje i disse lag av folket, og faller naturlig inn i den utvikling Arbeiderpartiet har søkt å gjennomføre i samfunnet som helhet.

Utbyggingen av samferdselsmidlene er et ledd i utbyggingen av samfunnet forøvrig. I meget stor utstrekning er en utbygging av samferdselsmidlene en nødvendig forutsetning for utbygging av industrien, jordbruket og fiskeriene. De samlede bruttoinvesteringene i samferdselsmidler utgjorde i 1956 i alt 1 173 mill. kroner og hovedparten av dette beløp faller på stat og kommuner, altså i den offentlige sektor. Det har stått strid, og det vil vel alltid bli strid om hvor meget samfunnet fra år til år kan satse på utbyggingen av samferdselsmidlene. Regjeringen har måttet avveie alle krav mot hverandre og har økt bevilgningene til samferdselen fra år til år. For å nevne bevilgningene til veiene, så har disse vært:

I 1954	180 mill. kroner
i 1955	186 " "
i 1956	229 " "
i 1957	246 " "

Dette er likevel i gjennomsnitt noe mindre enn forutsatt i langtidsprogrammet. I det nye langtidsprogrammet er alle bevilgningene til samferdselsmidler forutsatt økt med betydelige beløp.

Samferdselssektoren er som vi vet i det vesentlige en offentlig sektor.

Den norske handelsflåten er tredoblet i etterkrigsårene og er nådd opp i omlag 8 mill. tonn. Det er kontrahert omlag 3,7 mill. tonn ny tonnasje som vil bli levert i de kommende fire år. Trekker vi fra den tonnasje som årlig blir solgt til utlandet, kan en regne med at den norske handelsflåte ved utløpet av den kommende 4 års periode vil komme opp i nesten 11 mill. tonn. Verdien av skip importert i en fireårsperiode beregnes til omlag 8 milliarder kroner. Nettofraktinntektene for 1957 beregnes til 3,3 milliarder kroner. Til renter og avdrag på lån på skipene går 1,6 milliarder kroner. Vår handelsflåte gir således et nettobidrag til vår valutakasse med nesten 1,7 milliarder kroner årlig. Handelsflåten beskjeftiger 44000 mann, derav 8 000 utlendinger. Det blir ofte fremhevet i den borgerlige presse at det er skipsredernes fortjeneste at handelsflåten er gjenoppbygd og økt så sterkt. Det kan være riktig nok. Men det bør tilføyes at det er skjedd med Regjeringens medvirken. Regjeringen kan selvfølgelig-

lig ha vært fristet til i større utstrekning å bremse på kontraheringene for å unngå den svære valutauttelling som de fører med seg, men den har sett oppbyggingen av handelsflåten som et viktig ledd i selve landets utbygging, en investering som vil tilføre landet store inntekter og forhåpentlig gi trygge og gode arbeidsplasser for våre sjømenn.

Forskningen er i rivende utvikling over største delen av verden. Regjeringen har sett det som en overordentlig viktig oppgave at Norge følger med på dette område så langt råd er. Bare ved å følge med i forskningen og ved å nytte ut forskningens resultater kan vår industri, vårt jordbruk, våre fiskerier og vårt næringsliv ellers ha utsikt til å klare seg i konkurransen med andre land. Det er tatt betydelige løft for forskningen i Norge etter krigen. Mens det i 1938 ble brukt 15 mill. kroner og i 1946 30 mill. kroner, er det i 1957 satt inn omlag 140 mill. kroner.

En stadig bedre utdanning av vår ungdom er også et meget vesentlig ledd i utbyggingen av landet, samtidig som det også er et ledd i utjamningen. God utdanning for all ungdom betyr at alle starter fra den samme streken, og det underbygger demokratiet i landet kanskje like meget som våre tiltak for utjamning på det rent økonomiske område. Men kravet til god utdanning har også fått en direkte økonomisk betydning i alle lands politikk. Det blir nå over alt erkjent at en god utdanning av ungdommen er helt nødvendig for det enkelte lands konkurransevne. Jeg kan ikke her gå inn på noen gjennomgåing av de tiltak som er gjennomført for å styrke våre skoler og høgere utdanningsanstalter, det får være nok å si at det er blitt gjort en god del, men at også meget står igjen. Det første store tiltak må være å få forlenget den obligatoriske skoletid til 9 år, og å få ferdigbygd de utvidelser som er i gang og prosjektert ved våre høgskoler.

At et gammelt samfunn er i ferd med å skapes om til et nytt, ser en ikke minst på resultatene av boligpolitikken i årene etter krigen. Ved siden av en omfattende bygging av egne hjem, har den kooperative idé slått gjennom, de gamle leieboerforhold forsvinner, og vi er på god vei til å gjennomføre den gamle drøm om at hver mann skal eie sitt eget hjem. Det er det kooperative fellesskapet som gjør det mulig. Vi skal ikke legge skjul på at den ord-

ning vi har med statens støtte til den sosiale boligbygging ikke er fullt tilfredsstillende enda, men vi skal heller ikke glemme hvilke vesentlige landevinninger det er gjort nettopp på dette området. Opprettelsen av Statens Husbank og omdannelsen av Bustadbanken var nødvendige forutsetninger for at boligbyggingen kunne bli organisert ut fra sosiale hensyn.

Det har hersket, og hersker vel ennå noen uenighet om de endringer som Regjeringen foreslo og Stortinget vedtok når det gjelder lån og tilskudd til boligbyggingen. Det er da nødvendig å gjøre merksom på at de endringer som er gjennomført ikke røkker selve grunnlaget for den offentlige støtte til boligbyggingen. Den fortsetter etter de samme prinsipper som ble fastlagt da Husbanken ble opprettet. Den endring som ble gjort, var at rentesatsen ble justert opp fra $2\frac{1}{2}$ til $3\frac{1}{2}$ prosent. Da Statens husbank ble opprettet, kunne Husbanken selv låne penger til $2\frac{1}{2}$ prosent, nå må den låne til 4 prosent. Det har aldri vært forutsetningen at det i tillegg til den vanlige støtte som Husbanken gir skulle gis en skjult støtte i form av lavere rente til låntakerne enn den Husbanken selv må betale. Det må ikke glemmes at gjennomsnittsinntekten hos lønnstakerne var 5 500 kroner på den tiden Husbanken ble opprettet, og rentesatsen fastlagt til $2\frac{1}{2}$ prosent, mens den i 1956 var 11 500 kroner og rentesatsen er $3\frac{1}{2}$ prosent. Hvis rentesatsen skulle vært holdt nede på $2\frac{1}{2}$ prosent, ville det i det lange løp ha ført til at færre mennesker hadde fått Husbankstøtte. Det ville vært stikk i strid med de prinsipper vi har fulgt og bør følge når det gjelder den sosiale boligbygging.

Det største og det viktigste av det som er skjedd i årene etter krigen er den fulle sysselsetting. Den virker inn på den økonomiske utjamning og den medvirker til å bedre hele folkets og landets økonomiske stilling. Men selv ikke et gode som dette får en gratis. Full sysselsetting og økonomisk ekspansjon skaper også problemer.

Spørsmålet om hvordan en skal kunne holde stabile priser under full sysselsetting er et spørsmål som har vært utredet og drøftet rundt om i verden i etterkrigsårene. Også i Norge har spørsmålet fra tid til annen vært tatt opp, uten at en kan si at det har vært særlig grundig utredet. LO ba for ett års tid siden underhånden om at Re-

gjeringen måtte se nærmere på denne saken. Også i andre partier har det vært en viss interesse for den, men vel ut fra andre motiver. I september i fjor ba Høire om at Regjeringen måtte sette ned et utvalg "til å utrede spørsmålet om hvordan man under de foreliggende forhold mest hensiktsmessig kan opprettholde trygg og full beskjeftigelse med stabil pengeverdi". Regjeringen har ikke ment at det hadde noen hensikt å sette ned et slikt utvalg, men den vil få spørsmålet bearbeidet og utredet av en fagøkonom.

Norge har langt større utenrikshandel i forhold til folketallet enn de fleste andre land. Vi er derfor mer utsatt for internasjonale prisøkinger enn andre. Beregningene som er foretatt av Statistisk Sentralbyrå viser da også at den viktigste årsaken til prisstigningen i Norge i etterkrigsårene er stigningen i importprisene. Men det er helt klart at vi samtidig har et indre prisproblem. En sterk ekspansjon har nemlig lett for å slå ut i priser og lønninger. Dette var bakgrunnen for de såkalte "februar-tiltak" i 1955: Forhøyelse av diskontoen, reduksjon av bygge- og anleggsvirksomheten, forhøyelse av enkelte avgifter og reduksjon i importen.

Tilstramningen skjedde uten at den førte til noen stagnasjon i ekspansjonen. Det er viktig å være oppmerksom på dette. Det tyder nemlig på at det ikke nødvendigvis er slik, at en må velge mellom full sysselsetting og stabile priser. Vi får håpe at det utredningsarbeid som nå blir satt i gang vil vise at det er mulig å forene en ekspansiv utvikling med prisstabilitet. Men én ting er teori, noe annet er praksis. Det er innlysende at det lett kan oppstå situasjoner hvor det vil være vanskelig - for ikke å si umulig - å finne fram til eller å ha anledning til å ta i bruk en kombinasjon av virkemidler som vil kunne forene begge hensyn. Jeg tror derfor at en forutsetning for å kunne løse oppgavene til enhver tid er at det blir et bedre samarbeid mellom Regjeringen og organisasjonene i næringslivet og arbeidslivet enn det vi har hatt i de siste årene. Skulle det vise seg at en er nødt til å velge, er jeg for min del ikke i tvil om at da må en velge full sysselsetting og den raskest mulige utbygging av landet vårt, selv om det skulle skje på bekostning av stabile priser.

I arbeidsprogrammet for inneværende periode heter det at livsforsikringselskapene skal omlegges til gjensi-

dige selskaper. Regjeringen har satt fram forslag for Stortinget om en slik omlegging, men på grunn av arbeidspresset vil forslaget dessverre ikke kunne bli behandlet i år.

Om bankene heter det i programmet, at samfunnet bør være representert i ledelsen for de største forretningsbankene. Dette er en programpost som dessverre ikke vil bli realisert. Komiteen som skulle utarbeide forslag, blir dessverre ikke ferdig med sin innstilling. Jeg innrømmer at det er en dårlig unnskyldning, men vi får si det som det er.

I praksis har imidlertid Regjering og Storting nå en langt større innflytelse over bankenes disposisjoner enn tidligere. Denne innflytelsen utøves gjennom Finansdepartementet gjennom Norges Bank og gjennom Samarbeidsnemnda for bankene.

I det foregående er det forsøkt å gi et bilde av den omformingen av samfunnet som er foregått under Arbeiderpartiets ledelse. Men bildet er ikke fullstendig, og jeg kommer nå til et meget vesentlig punkt:

Omlag en tredjedel av den realkapital som vi i dag arbeider med er kommet til i tiden etter krigen. Trass i de store ødeleggelsene som krigen førte med seg er det kapitalutstyr som står bak hver arbeider vel 15 % større enn i 1939. Det er vanskelig å si hvordan denne formuestilvekst er fordelt. De store offentlige investeringer og overskuddene på driftsbudsjettene har ført til en sterk formuesøking for stat og kommuner. Blant de private har den største delen av formuesøkningen funnet sted hos bedriftene og mindre hos enkeltpersoner.

En kan gjerne si at det er et resultat av en bevisst politikk fra statens side når bedriftene er styrket, ut fra det syn, at det er ved å styrke også de private bedriftene at vi bygger ut landet og skaffer trygge og gode arbeidsplasser.

Når det gjelder spørsmålet om fordelingen av produksjonsresultatene mellom arbeidere og funksjonærer på den ene siden og bedriftene på den annen, så er vel alle nå klar over at gode arbeidsbetingelser er avhengig av at bedriftenes økonomiske stilling er god. Med større rett enn før kan en si, at en bedrift og dens arbeidere og funksjonærer er i samme båt.

Det er ut fra dette synet at Det norske Arbeiderparti er gått inn for en sterk økonomisk utbygging av landet i etterkrigsårene. Vi er gått inn for å reise nye bedrifter og for å lette vilkårene for dem vi har fra før, vi tar sikte på å skape så mange selvstendige bondebruk som mulig, vi vil sette fiskeriene i stand til å drive et rasjonelt og lønnsomt fiske. Hensikten er i alle tilfelle å gjøre næringene mer lønnsomme og konkurransedyktige slik at både arbeidere og funksjonærer og eiere kan få trygge og gode arbeidsplasser. Trygge og gode arbeidsplasser kan bare skapes der hvor det økonomiske grunnlaget er til stede, og arbeiderne og funksjonærene kan bare øke sin levestandard i takt med utbyggingen av gode, solide bedrifter, rasjonelle bondebruk og fiskebåter.

Det har neppe vært noen uenighet i partiet om dette utbyggingsprogrammet. Men forutsetningen for at denne politikk er riktig, er at statsmyndighetene har den kontroll over bedriftene som er nødvendig for at deres økte ressurser skal bli forvaltet ut fra samfunnsmessige interesser. Viktige ledd i denne kontrollen er utbyttebegrensningen, priskontrollen, skattepolitikken og kontrollen med investeringene. Gjennom sine organisasjoner øver arbeiderne og funksjonærene en avgjørende innflytelse på lønningene og arbeidsvilkårene. I produksjonsutvalgene og bransjerådene har de en viss innflytelse på bedriftenes ledelse, og etter de nye bestemmelser i Hovedavtalen skal bedriftsledelsen holde arbeidernes tillitsmenn orientert om bedriftens økonomiske og produksjonsmessige stilling og utvikling. Bedriftsledelsen skal konferere med tillitsmennene om påtenkte endringer i virksomheten, og herunder gjøre rede for hvilken betydning disse vil ha både for bedriften og arbeidstakerne. I bedrifter som eies av selskaper skal det holdes kontaktmøter mellom bedriftens styre og tillitsmennene så ofte det fra en av sidene ytres ønske om det.

Disse bestemmelser er kommet med i Hovedavtalen etter at Regjeringen i forståelse med Landsorganisasjonen har gitt tilsagn om at den ikke vil fremme lovforslag om representasjon for de ansatte i selskapenes styre.

Gjennom sine organisasjoner og gjennom de nyopprettede organer har de ansatte fått en stadig voksende innflytelse i bedriftene. Det er nok ikke fritt for at det er be-

driftsledere som mener at de nå har for lite å si, men på den annen side blir det flere og flere av dem som oppfatter sin stilling mer som forvalter av samfunnsverdier enn som arbeidsgiver i gammel forstand, hvis viktigste oppgave besto i å tjene penger.

Det er på mange områder skjedd en så stor endring i det økonomiske liv i Norge at det kan være berettiget å si at et gammelt samfunn er i ferd med å skapes om til et nytt. Det går ikke så fort som mange kanskje kunne ønske, men når en ser tilbake og tenker på forholdene slik de var, syns en likevel det er gjort ganske betydelige framskritt. Og så vet vi at det står til oss selv å sørge for at den utviklingen vi står midt oppe i kan bli ført videre.

Om vi våger å se med tro og tillit på utviklingen i vårt eget land, så er det ikke lett å være like optimistisk når det gjelder de internasjonale forhold. Spenningen mellom stormaktene er stadig høy. Hittil har det ikke lyktes å komme noen vei hverken når det gjelder de sentrale politiske sikkerhetsspørsmålene eller nedrustningen. Mangelen på gjensidig tillit gjør at ingen våger å ta det første skritt mot nedrustning. Dette øker så i neste omgang mistilliten på begge sider og vanskeliggjør løsningen av de sentrale politiske spørsmålene nedrustningen er avhengig av. År etter år har stormaktene på denne måten beveget seg rundt i den samme onde sirkelen.

I de siste månedene er det likevel som vi øyner en lysning. Fra begge sider er det gitt uttrykk for at de forslagene som nå er lagt fram for FN's underutvalg for nedrustning i London er verd alvorlig overveielse. Før var det vanlig at begge parter karakteriserte motpartens forslag som propaganda i samme øyeblikk det ble lagt fram. For så vidt kan vi glede oss over en ny tone. Men vi vet ennå ikke om det er funnet noen farbar vei. Det beste vi kan håpe på er enighet om begrensede nedrustningstiltak. Militært vil slike tiltak kanskje ikke bety så meget i første omgang, men betegner de et skritt ut av den onde sirkelen, er det likevel politisk et viktig skritt. Begge parter vil faktisk ha erkjent at noen av motpartens sikkerhetskrav var rimelige og berettigede. Dermed skulle det være skapt et mer realistisk grunnlag for saklige forhandlinger og mulighet for å nå mer positive resultater.

Når det gjelder utviklingen den siste tiden, synes to faktorer å gjøre seg særlig sterkt gjeldende: utviklingen av rakettvåpen har gått raskere enn beregnet og dermed økt frykten for virkningene av de kjernefysiske våpen. Samtidig føler de ledende makter sterkere og sterkere de realøkonomiske virkningene av en opprustning som aldri synes å slutte.

Den økte frykten for de kjernefysiske våpen kan vi tydelig lese ut av de brevene statsminister Bulganin har sendt til Norge og til andre vest-europeiske land. Dersom det i disse NATO-landene bygges kjeder av utskyttingsbaser for kjernefysiske våpen, vil det etter Sovjet-regjeringens mening bety at faren for kjernefysiske angrep rykker Sovjetsamveldet inn på livet. Med en blanding av vennskapelige ord og grove trusler forsøker derfor Sovjet-regjeringen å hindre en slik utvikling.

Men i de vest-europeiske landene rår det en like stor frykt for de sovjetiske utskyttingsbasene. Det er nok å vise til det forsvarsprogrammet som den britiske regjeringen nylig la fram, og den debatt det har satt i gang.

Hittil har det bare vært de to verdensmaktene, Sovjet-Samveldet og De forente stater som har rådd over kjernefysiske våpen. Nå slutter også Storbritannia seg til gruppen av "kjernefysiske makter". Det forhold at bare to stormakter rådde over disse våpnene, har utvilsomt skapt en viss betryggelse når det gjelder bruken av dem. Likevel kjentes faren mer enn stor nok. Men hvorledes vil det gå med kontrollmulighetene den dag atomvåpnene spres til både store og små land i Øst og Vest? Og vil ikke det uvegerlig bli resultatet, hvis ikke stormaktene i løpet av en nær framtid blir enige om en ordning som utelukker en så uhyggelig mulighet? Kanskje kan vi derfor håpe at frykten for en alminnelig spredning av atomvåpnene, sammen med de farer som den raske utvikling av raketteknikken fører med seg, vil øve en gagnlig innflytelse på de drøftinger som nå foregår i London.

På samme måten er det med vekten av nedrustningsbyrdene. De kjernefysiske våpnene legger beslag på meget arbeidskraft og svære industrielle ressurser. Det er disse realøkonomiske virkningene av en opprustning uten ende som nå får stormakter som Sovjet-Samveldet, Storbritannia og De forente stater til å gå trett. Et nytt ti-år

med samme anvendelse av store deler av samfunnets produktive krefter fortoner seg mer og mer meningsløs. Ikke minst føles presset i Sovjet-Samveldet, et land med relativ lav levestandard og mange uløste oppgaver. Men også Vestens land kjenner trykket, og forhåpentlig gjør også dette sin virkning ved nedrustningsutvalgets forhandlingsbord.

Spørsmålet om farene ved fortsatte kjernefysiske prøveekspløsjoner tvinger seg inn på alle tenkende mennesker. Regjeringen har funnet det nødvendig å ta et internasjonalt initiativ i denne saken. Sammen med Canada og Japan la vi på FN's generalforsamling fram et forslag om forhåndsregistrering av alle slike prøver. Forslaget tar sikte på at alle opplysninger om omfang og virkningsgrad av planlagte prøver skal innmeldes til FN's kompetente vitenskapelige organer i god tid før prøvene holdes. FN's vitenskapelige rådgivere skal på den måten på forhånd kunne vurdere faremomentene. Vi har vanskelig for å tro at noen stat ville våge å sette i gang prøveekspløsjoner som FN's kompetente organer fraråder. Vi tror derfor ordningen i praksis vil virke som et første skritt på veien mot det forbud mot prøveekspløsjoner som vi alle ønsker.

Det har vel gledet oss alle å se at de 64 norske naturvitenskapsmenn og medisinerere som for et par dager siden sendte en henvendelse til regjeringen om dette spørsmål, har funnet å kunne gi sin tilslutning til det første skrittet regjeringen har tatt. Det som i henvendelsen sies om ytterligere norsk initiativ i saken vil regjeringen alvorlig overveie.

Når det gjelder reaksjonen ute blant folk, er det nok å vise til den virkning Schweitzer-appellen har hatt. Det sier seg selv at regjeringen i høy grad er oppmerksom på de følelser som her er kommet til uttrykk i vide kretser av vårt folk.

Nedrustningsproblemet og problemet om effektiv internasjonal kontroll henger imidlertid på det nøyeste sammen. Ingenting ville derfor være farligere enn at den ene siden tok løsningen av nedrustningsproblemene på forskudd. Vår utenrikspolitikk og vår sikkerhetspolitikk må vi bygge på realiteter. Og realitetene er ennå temmelig barske. Vi satset på FN da vi trakk opp linjene for vår utenrikspolitikk i 1945, og vi tror stadig at veien til en trygget inter-

nasjonal rettsorden går gjennom FN, - vår holdning under Suez-krisen var et uttrykk for det. Men den politikken Sovjet-Samveldet førte i de første årene etter krigen viste at det ikke var mulig å skape det minstemål av tillit som må til for at FN skal kunne virke som et effektivt sikkerhetsorgan. Begivenhetene i Ungarn ga oss forøvrig en påminnelse om hvor aktuelt problemet stadig er. Under inntrykket av det som hendte i disse årene fant vi det nødvendig å trygge vår sikkerhet på et regionalt grunnlag og gikk inn i NATO. Vi kjente og vi kjenner oss fullt overbevist om at NATO utelukkende er en forsvarsorganisasjon. Det er også vår oppfatning at den har virket og virker som en fredsfaktor i Europa og i verden. Men det gjelder NATO som det gjelder enhver forsvarsorganisasjon, at den ikke har noe mål i seg selv. Gaitskill sa noen ord om dette i det foredraget jeg har referert til tidligere i dag: Vi må ikke slå oss til tåls med at vi har opprettet NATO og med det militære samarbeid som der er i gang. Han advarte mot det han kalte "Maginotlinjementalitet", det at en passivt forskanser seg bak sine standpunkter uten å ta nytt initiativ på den politiske og diplomatiske fronten. Som særlig viktig spørsmål nevnte han i den forbindelsen nedrustning, Tysklands-problemet og forholdet til satelitt-landene.

La meg også minne om vår såkalte basepolitikk. Den høytidelige erklæring vi avga da vi gikk inn i NATO om ikke i fred å stille vårt territorium til rådighet for fremmede styrker, er fortsatt grunnlaget for vår utenrikspolitikk og forsvarspolitikk. I lyset av den vil vi foreta våre vurderinger og fremme våre forslag om den modernisering av vårt forsvar som kan bli nødvendig. Det gjelder ganske særlig spørsmålet om nye våpen. Avgjørelsen ligger selvsagt hos Stortinget.

I vår vurdering av den internasjonale situasjon er vi tilbøyelige til bare å regne med de to blokkene vi pleier kalle Øst og Vest. Vi overser en tredje gruppe stater, de nøytrale og alliansefrie statene. De fleste av de statene som har frigjort seg fra europeisk kolonivelde hører hjemme i denne gruppen. De spiller en økende rolle innen FN, og deres holdning kan en dag bli utslagsgivende. Derfor er det så viktig at det føres en politikk som muliggjør et tillitsforhold mellom disse landene og de vestlige demokratiene. Vilkåret for det er at de vestlige

demokratiene i gjerning viser sin vilje til å respektere de nye statenes selvstendighet og til å hjelpe dem økonomisk. Dessverre kan det ikke nektes at vi ennå stadig ser utslag av gammel kolonipolitikk. Det tviholdes på politiske og økonomiske maktposisjoner, og det skjer grove maktmisbruk mot folk som strir for sin nasjonale uavhengighet. Hvorledes skal vi få de nøytrale statene til å forstå vår fordømmelse av de totalitære statenes aggresjoner - tenk på Ungarn - hvis vi ikke like åpent fordømmer den undertrykkelse av frihet og nasjonal selvbestemmelsesrett som vi ennå er vitne til. Det er nok å nevne Algerie.

Den frie faglige internasjonale har forstått rekkevidden av disse problemene, og den har gitt sin fulle støtte til de folkene som i gamle koloniområder kjemper for sin uavhengighet. Og vår egen landsorganisasjon sa seg på kongressen enig i dette syn. Etter vår oppfatning har den sosialistiske internasjonale også en oppgave her. Derfor har vårt partis sentralstyre funnet det riktig å be om at forholdene i Algerie blir ført opp som et eget punkt på dagsordenen for internasjonalens møte i Wien i juli.

Felles for de spørsmål jeg har nevnt, er at de bare kan løses gjennom internasjonale avtaler. Slike avtaler må - om de skal være effektive - i større eller mindre grad beskjære den enkelte statens suverenitet og begrense dens handlefrihet. Det er vilkåret for en videre utvikling av det økonomiske samarbeidet mellom landene, og det er framfor alt vilkåret for å nå fram til den internasjonale kontrollen som må være grunnlaget for enhver varig løsning av sikkerhetsproblemene gjennom nedrustning. Nasjonal "vær deg selv nok"-mentalitet duger ikke lenger.

For en bevegelse som vår, med sterke internasjonale røtter, kan denne voksende bekjennelse til internasjonalt samarbeid bare kjennes gledelig. Like nedslående virket de tilbakeslagene vi opplevde i fjor høst. Men midt i alt det mørke var det likevel lyspunkter: solidaritetsfølelsen med det ungarske folkets frihetskamp var et spontant og ekte utslag av internasjonal samfølelse. Og FN's innsats under Suez-krisen var en internasjonal aksjon med et virkelig løfterikt perspektiv. At det midt under en truende krisesituasjon lyktes å organisere FN's sikkerhetsstyrker er det beste bevis for at FN tross alt har vunnet et langt stykke fram.

Jeg har en sterk følelse av at hele vårt folk er glad for at vi her - sammen med våre nordiske grannefolk - fikk anledning til å være med å trygge verdensfreden i et område der den var truet. FN's innsats i denne sak har styrket vårt håp om at det er mulig å bygge ut FN til et effektivt internasjonalt sikkerhetsorgan. Som et lite land er vi særlig interessert i dette. For la oss ikke glemme en ting: Hovedvilkåret for at vi skal kunne virkeliggjøre det vi strever for i vår politiske kamp er dette ene: at vi fortsatt kan få leve i fred som et fritt folk i et fritt land.

DEBATTEN OM DEN POLITISKE SITUASJON

Gerhard Michelsen, Bergen:

Det er landsmøtets oppgave også å registrere hvordan partiets politikk blir mottatt i grunnorganisasjonene. Det er særlig tre saker som har utløst en intens debatt i avdelingene den siste tiden. Når det gjelder disse sakene, har det gjort seg gjeldende en dyp skepsis og tildels motvilje.

Den første saken gjelder opphevelsen av behovsprøven for alderstrygden. Når Gerhardsen sa at forslaget bygger på et sosialistisk prinsipp, er det en tankegang som er oss i Bergen fremmed. I sin tendens er forslaget usolidarisk. Det er sterke ord, men slik er oppfatningen, og da ville det være galt å ikke si det på denne måten. Forslaget har vært drøftet i avdelingene i Bergen og Bergens Arbeiderblad har i lengre tid ført en energisk kamp mot forslaget. Sosialministeren og LO-formannen har vært i Bergen for å få oss til å endre standpunkt, men forgjeves. På Samorganisasjonens årsmøte ble det vedtatt enstemmig å gå mot forslaget om opphevelse av behovsprøving for alderstrygden. Før behovsprøvingen ble opphevet mener vi det er nødvendig å heve minstepensjonene til 4000 kr. for enslige og 6000 kr. for ektefeller. Er det et urimelig krav? Virkningen av forslaget om opphevelse av behovsprøven blir at i de fattige kommuner vil titusener av gamle bli avspist med en minstepensjon som i en årrekke kommer til å ligge på et lavt nivå. Jeg vil ikke karakteri-

sere det som sosialistisk sosialpolitikk. Jeg mener det bør komme en tilleggsproposisjon og settes fram dette forslaget som jeg mener bør oversendes redaksjonskomiteen: "Oppheving av behovsprøven skjer når Kongen i statsråd med Stortingets samtykke treffer vedtak om det."

Den andre saken som er blitt mottatt med skepsis gjelder rentehevingen i Husbanken. Den norske bankforenings formann, Sjur Lindebrekke, har tatt til orde for en ny diskontoheving. Det ville han ikke ha våget hvis ikke Regjeringen hadde hevet husbankrenten. Nå gjelder det å gjøre skadevirkningene så små som mulig. Det bør settes et tak for egeninnskuddet.

Den tredje saken som jeg vil nevne gjelder spørsmålet om statens godkjenning og ikke-godkjenning av kommunale lån. Her er restriksjonene effektive, mens de blir omgått i det private næringsliv. Det fører til at våre kommunale tillitsmenn blir utsatt for en hensynsløs kritikk.

Dette var mye ris. Rosen får utstå, for taletiden setter en grense.

Bendik Øyan, Oslo:

Jeg vil ikke imøtegå noe i statsministerens ypperlige foredrag. Men det er et punkt jeg gjerne vil si noen ord om. Statsministeren sa at handelsflåten nå er kommet opp i 8 millioner tonn. Det er vel og bra. Men er det ikke mulig nå å bremse noe på kontraheringene. Mens vi nå har gode tider - en gulltid for rederne - burde vi få mer penger hjem til landet. Vi kan komme ned i en bølgedal og da vil vi ikke få noe fra rederne. Jeg vil be om at man overveier en mild form for restriksjoner på redernes kontraheringer. Jeg hørte statsministeren sa at Regjeringen har diskutert spørsmålet, men jeg tror ikke det er vurdert så grundig som det burde.

Vi har nå vel 10 000 utlendinger i handelsflåten. Hver ny båt som blir kontrahert bemannes med flere utlendinger. Jeg vil ikke sette fram noe forslag, men jeg vil be Regjeringen overveie hva som kan gjøres for å rette på disse forholdene.

Wessel Larsen, Østfold:

Jeg vil yte honnør til statsminister Gerhardsen for redegjørelsen. Selv om de som følger med hadde kjennskap til det vesentlige, er det veldig greit å få se det hele i sammenheng. Jeg kan underskrive konklusjonen: at de store endringene som finner sted er i ferd med å omforme samfunnet. Vi vet det som har ansvaret og æren for det.

Wessel Larsen refererte en uttalelse som Spydeberg Arbeiderparti har vedtatt. I denne uttalelsen blir det sagt at det er trekk ved utviklingen som bør vies større oppmerksomhet. Det blir gjort for lite for å virkeliggjøre målet: et sosialistisk samfunn på demokratisk grunn. Regjeringen og Stortinget bør legge større vekt på sosialisering. Enkelte sider ved pris- og lønnspolitikken har vært en skuffelse. I denne forbindelse ble det nevnt at prisloven må brukes på en mer effektiv måte, og avtalen med jordbruket 1956 ble kritisert. Det heter også i uttalelsen at det er en skam at vi ennå ikke har en effektiv beskatning for alle samfunnsgrupper. Også regjeringens rentepolitikk ble kritisert, og til slutt i uttalelsen ble det sagt at medlemmene av partiet i større utstrekning må tas med på råd.

Wessel Larsen presiserte at uttalelsen fra Spydeberg Arbeiderparti var blitt enstemmig vedtatt. Det kan sies at vi på Spydeberg er langt ute på jordet, men jeg vil spørre: Hvem er det som er ute på jordet i disse tingene? Disse spørsmålene bør vies den oppmerksomhet de fortjener. Særlig er skattepolitikken viktig. I Spydeberg er lønnstakerne i mindretall, men de bærer den vesentlige del av skattebyrdene. De store kaksene har små skatter. Jeg vil be om at dette forholdet ikke bare blir tatt opp, men at det også blir løst.

Sverre K. Andersen, Rogaland:

Jeg vil be om at man ser nærmere på de kårene sjøfolkene har. Mange ting kommer her inn i bildet, men det er nødvendig å se på sjømennenes familieliv, ferie osv. Sjøfolkene har ikke fått de sosiale mulighetene de har krav på.

Gerhardsen nevnte at vi må gå inn for å skape sikre og trygge arbeidsplasser. Arbeiderpartiet bør her foregå med et godt eksempel. I statens tjeneste har vi trygge arbeidsplasser, men de er ikke alltid gode. Rasjonaliseringsdirektoratet bør få mer fart i arbeidet. Bare de som sitter i ledende stillinger, har nå noe de skulle ha sagt om arbeidets utførelse.

NATO er nødvendig for oss. Men vi må gå inn for fullstendig nedrustning i alle land. Kontroll med de kjernefysiske prøvene er vel og bra, men det er ikke tilstrekkelig. Norge bør gå videre og foreslå fullstendig nedrustning. Det bør bare tillates styrker som kontrolleres av FN.

Jon Vrå, Buskerud:

Jeg er enig med representanten fra Bergen at det er politisk og taktisk uklokt å oppheve behovsprøven for alderstrygden nå. Minstesatsene burde først heves vesentlig. Helst burde vi også få en statlig uføretrygd før behovsprøven ble opphevet. Men vi er nå kommet så langt at det ikke er mulig å forandre Regjeringens vedtak. Jeg beklager den utvikling saken har fått.

Jeg vil også beklage at vi ikke er kommet lenger når det gjelder spørsmålet om samfunnets representasjon i de større forretningsbankene. Det er blitt nedsatt en komite med travelt opptatte eksperter. År etter år har gått uten at det er kommet noen innstilling. Det er bedre om vi i komiteer setter inn folk som er mindre eksperter, men som i all fall kan få ferdig en innstilling.

Regjeringen har foreslått at livsforsikringsselskapene skal bli gjensidige selskaper og at samfunnet skal bli representert i ledelsen. Det har veldig mye å si at det blir gjort forgang med dette å få samfunnet representert i styrene for livsforsikringsselskapene. Jeg beklager at ikke Stortinget kan behandle saken i år. Men den bør fremmes snarest mulig. Vi bør også sette ned en raskt arbeidende komite til å utarbeide forslag når det gjelder skadeforsikringsselskapene.

Erik Brofoss, Oslo:

De problemene som Bendik Øyan reiste, burde vel en representant for Regjeringen svare på, men finansministeren og handelsministeren er borte, så jeg er blitt bedt om å si noe.

Den vesentlige del av kontraheringene gjelder tankflåten. Rederne må selv skaffe de nødvendige midlene, enten gjennom fraktinntekter eller ved salg av gamle båter. Kontraheringene blir altså betalt uten at det blir noen belastning for vår indre økonomi. Ingen som uhildet ser på utviklingen, kan benekte at den ekspansjonen som har foregått, har vært til fordel for oss.

En slik ekspansjon innebærer risikomomenter. Men vi må sørge for at risikoen blir minst mulig. Egenfinansieringen betyr at rederne må skaffe seg langsiktige certepartier. Derfor er risikoen i forbindelse med kontraheringene til tankflåten mindre enn en skulle tro. Vi bør også her være forsiktig med å forskanse oss bak "Maginotlinjer". Vi må satse for framtiden.

Jeg vil også si noen ord for min egen regning om Husbankspørsmålet. Til den fordel som subsidiene er, knytter det seg også en bakside: Noen må betale denne fordelene. Det kan være nødvendig med subsidieordninger, men vi skal ikke glemme at noen må betale moroa. Det skjer gjennom skattene og gjelder derfor stort sett oss alle sammen. Denne siden av saken er det nødvendig å ta med. Det er lett å gjøre seg til talsmann for den ene siden, men vi skal ikke glemme den andre siden.

Dirigenten foreslo at det skulle settes strek med de innregnede talere og dette ble enstemmig vedtatt.

Arne Fjeldsgård, Vest-Agder:

Det er en interessant utredning statsministeren ga. De som er medlemmer av vårt parti og som sympatiserer med vår bevegelse, har tillit til vår regjering og er klar over fordelene ved en stabil regjering som er utgått av vår egen bevegelse.

Men jeg vil ikke bare gi ros. Jeg vil spørre om alt det som vi så fram til ved forrige stortingsvalg, er gått helt i oppfyllelse. Jeg tenker først og fremst på de sosiale sakene. Det er trist å konstatere at vi ennå mangler tilstrekkelig med plasser for de sinnsyke.

Så noen ord om opphevelse av behovsprøven for aldersstrygden. De som er uføre og er uten forsørgere har et betydelig større behov enn de som vil få fordeler av opphevelsen av behovsprøven for alderstrygden. Jeg er derfor i stor tvil om det er riktig å oppheve behovsprøven før vi har fått uføretrygd og forsørgertrygd. I de store kommunene har man løst problemet med uføretrygd og forsørgertrygd, men det er mange kommuner som ennå ikke har disse trygdene. Jeg mener at det bør øves et visst press på de kommunene som får skatteutjammingsmidler, slik at de løser disse sakene for de midler de får. Det vil ikke være noe brudd på det kommunale selvstyre.

Når det gjelder militærspørsmål, er vi vel nødt til å følge den linjen vi har valgt. Våre partifeller har dårlig samvittighet, og når det er mulig, bør man derfor prøve å gjøre framsteg på dette området.

Gudmund Harlem, Sentralstyret:

Landsorganisasjonen har fått gjennomført en ny sykelønnsordning. Den betyr at lønnstakerne vil få et tillegg til syketrygdens satser, slik at de vil få den samme lønn når de er syke som når de er i arbeid.

Vi må ha den samme målsetting når det gjelder alderspensjonene. Vi bør i all fall komme opp i 50-60 pst. av arbeidsinntekten. Vi kan ikke nå dit ved å heve aldersstrygdens satser. Hvis vi brukte de pengene som det koster å oppheve behovsprøven for alderstrygden, ville vi kunne heve minstesatsene med 500 kr., men vi ville fremdeles være langt fra målet.

Det ble nevnt av Gerhard Michelsen at vi burde heve satsene til 4000 kr. for enslige og 6000 kr. for ektefeller. Det ville bety at den vanlige lønnstaker måtte betale nær 300 kroner mer i alderstrygdavgift. Jeg tror ikke det er mulig å få gjennomført en så kraftig forhøyelse av avgiften. Målet må være: En skikkelig alderspensjon for alle lønns-

Det kan vi bare få gjennom bedriftspensjoner i tillegg til de statlige trygdene.

Så lenge vi bare tenker på de som er gamle i dag, kan det være tvil om hva som ville være riktig. De som har det vanskeligst, bør få hjelp på det lokale plan gjennom kommunale tilleggspensjoner. Men vi må også tenke på dem som i dag er i arbeid. Da kommer vi ikke forbi en opphevelse av behovsprøven, slik at grunnlaget kan bli lagt for bedriftspensjoner.

Uføretrygden har vært nevnt. Men vi hadde ikke valget mellom utbygging av alderstrygden eller innføring av uføretrygden. Uføretrygden er en teknisk sett vanskelig trygd. Vi var ikke kommet så langt at vi kunne fremme forslag. Vi har ment at det vil være riktig å ta uføretrygden med i det nye arbeidsprogrammet, slik at den kan bli gjennomført i neste stortingsperiode. Også folketrygden har vi satt oss som mål å gjennomføre i neste periode.

LO-kongressens vedtak om utbygging av bedriftspensjoner gir grunn til optimisme. Det er grunn til å regne med at vi kan få bygget opp en rimelig pensjons- og trygdeordning for alderdommen, slik at pensjonsvilkårene blir de samme for funksjonærer og arbeidere.

Aake Anker Ording, Partikontoret:

Dette blir den eneste anledningen til å diskutere utenrikspolitiske spørsmål, og jeg vil benytte den. Vi står overfor en alvorlig internasjonal situasjon. Det er to midler vi kan bruke: det ene er den fysiske makt som vi rår over sammen med våre allierte. Men det blir mer og mer klart at dette ikke er nok. Det moralske press som vi kan øve gjennom opinionen, blir stadig viktigere. Den sosialistiske internasjonale og de små land har her sin misjon.

Når det gjelder vår moralske posisjon, er det to punkter jeg gjerne vil nevne. Det ene gjelder spørsmålet om hjelp til underutviklede land. Alle er klar over at det er viktig, men det viktigste som har skjedd på dette området, er nedskjæringen av bevilgningen til Indiahjelpen. Jeg kjenner begrunnelsen, men jeg mener det er galt at vi begrenser oss til Indiahjelpen og FN's spesielle tiltak. Vi

bør sette oss mer ærgjerrige mål. Når det blir mulig å skjære ned bevilgningene til rustninger, må det vi sparer inn på dette området, settes inn i hjelpen for de underutviklede land.

Så var det punkt 2: Når vi ser oss om etter allierte, kommer vi ikke bort fra at det er de små sosialistiske land som må være våre første forbundsfeller. Siste høst ble vi overrumplet av en aksjon som England og Frankrike satte i gang. Den ble blandet sammen med en annen situasjon: det lille Israels. Mange av oss mener at vi der forsømte sjansen til å skille mellom den aksjonen som den lille sosialistiske staten Israel satte i verk fordi den ikke hadde noen annen utvei og den britisk-franske aksjonen. Det minste Israel kunne ventet, var moralsk støtte fra et lite sosialistisk land som vårt. Når vi i framtiden ikke kan gi Israel det landet mest trenger, nemlig våpen, bør vi i alle fall ikke nøle med å gi det vår moralske støtte.

Einar Gerhardsen:

Erik Brofoss har svart på spørsmålene om handelsflåten og Husbanken og Gudmund Harlem har nevnt argumentene for å oppheve behovsprøven. Jeg vil si et par ord i tillegg til det Harlem sa, men først noen ord til Aake Anker Ording:

Når det gjelder spørsmålet om økt hjelp til underutviklede land, har Norge engasjert seg positivt for at FN skal yte størst mulig teknisk hjelp. Norge har alltid vært villig til å ta sin del av forpliktelsene. Gjennom Indiahjelpen har vi påtatt oss en mer spesiell oppgave. Det er et av tiltakene som har stor moralsk betydning. Det riktige vil være at Regjeringen innen FN arbeider for at de nasjoner som er med der skal ta felles løft for å yte større hjelp til de underutviklede land. Det vil bety at Norges andel også blir større. Men noe utover det, kan vi neppe gjøre.

Når det gjelder opphevingen av behovsprøven, er det mange ting som kommer inn i bildet - også politiske momenter. Jeg tenker på den enstemmige innstillingen fra stortingets sosialkomite som på en måte ble enstemmig vedtatt av Stortinget. Den forpliktet Regjeringen og Arbeiderpartiet. Den forutsatte at behovsprøven skulle opphe-

ves 1. januar 1958. Regjeringen har forskjøvet tidspunktet til 1. januar 1959. Politisk var det ikke mulig å strekke seg lenger. I utsettelsen ligger også en konsesjon til de medlemmene av partiet som er uenige eller som er i tvil om det er riktig å oppheve behovsprøven. Situasjonen var slik at Regjeringen måtte fremme saken for Stortinget. Hadde vi tatt et negativt standpunkt, ville vi møtt det igjen under hele valgkampen. Jeg er ikke sikker på om våre partifeller alltid ville føle at de var i en god posisjon når de skulle gå mot en samlet borgerlig aksjon for å få opphevet behovsprøven.

Jeg tror Regjeringen har fulgt en riktig linje. Vårt utgangspunkt må være et ønske om å gi de gamle større inntekter enn bare alderstrygden. Ingen her vil oppleve at minstesatsene vil komme opp på en høyde som kan karakteriseres som rimelig. Hvis alderspensjonen skal komme opp på den størrelsen som Gerhard Michelsen antyder, må vi åpne veien for bedriftspensjonsordninger i videste forstand. Jeg vet ikke hvor langt det vil lykkes. Landsorganisasjonen vil satse mye på dette ved neste års tariff-forhandlinger. Jeg håper at det vil lykkes å komme et skritt på veien.

I sin hilsningstale sa Nordahl at fagbevegelsen gjennom lovveien har fått løst endel av sine oppgaver. Det er en fordel om vi her kan spille sammen. Hvis alle sakene ble løst lovveien, ville det føre til at mange av fagorganisasjonens medlemmer ville synes at det ikke var nødvendig å stå i fagforeningen. Sakene blir løst på det politiske plan likevel. Det at fagorganisasjonen kommer inn i bildet når det gjelder bedriftspensjoneringen, vil gi direkte resultater av fagbevegelsens egen innsats. Det er en side av saken som vi også skal være oppmerksom på.

Opphevelsen av behovsprøven og arbeidet for bedriftspensjonering er også et viktig ledd i arbeidet for å få større likhet mellom arbeidere og funksjonærer. I dag har funksjonærene løst sitt pensjonsspørsmål. Nå bør arbeiderne komme etter. Ved å ta bort behovsprøven tar vi bort skilnaden mellom arbeidere og funksjonærer.

Wessel Larsen nevnte jordbruksavtalen, som Regjeringen på forsommeren i fjor inngikk med Bondelaget og Småbrukarlaget. Hvis Regjeringen hadde fått avtalen slik den ville, ville nok avtalen sett annerledes ut. Men Regjerin-

gen var ikke alene. Vi var interessert i en 2-årig avtale, og vi var innstilt på å betale litt for den fordelen. Vi var også interessert i å unngå en ny form for aksjon, melkestreik eller lignende.

Vi vil gjerne at Arbeiderpartiet skal stå på god fot med alle lag av det arbeidende folk. Vi ønsker ikke å utdype motsetningen mellom bygdefolket og arbeiderne. Jeg tenker her i første rekke på småbrukerne. De har felles interesser med arbeiderne.

Når Det norske Arbeiderparti står sterkere enn andre sosialistiske partier, ligger noe av forklaringen i dette at vi har vunnet innpass på bygdene. Tenk på det østerrikske arbeiderpartiet. Det har aldri fått ledelsen i landet, fordi det bare bygger på industriarbeiderne. Det har ikke klart å få bygdefolket med seg. Arbeiderpartiet har oppnådd det. Vi skal ikke ødelegge det tillitsforholdet som består mellom bygd og by.

Wessel Larsen var også inne på spørsmålet om kontakten mellom partiets tillitsmenn og medlemmene. Det er selvfølgelig riktig at sentralstyret alltid må ha det i tankene. Kontakten har kanskje ikke alltid vært så god som den burde. De som sitter i partiets ledelse har mye å gjøre. Men det er nesten ikke et eneste sentralstyremøte hvor ikke et av medlemmene kan avgi rapport fra en reise ute i landet. Hvis noen kan gjøre noe for å bedre kontakten, vil det være utmerket. Vi har gjort det som vi har ment var mulig. Og jeg tror alle må innrømme at det er relativt god kontakt mellom Det norske Arbeiderpartis ledelse og medlemmene, sluttet Einar Gerhardsen.

Dirigenten foreslo Gerhard Michelsens forslag, det eneste som var satt fram under debatten, sendt til redaksjonskomiteen. Dirigentens forslag ble enstemmig vedtatt.

INNSTILLING OM BERETNINGENE OG REGNSKAPENE

Hans Hansen, Østfold, la fram denne innstillingen fra beretningskomiteen:

"Beretningskomiteen holdt møte den 29. mai 1957 og

gikk gjennom partiets beretninger for 1955 og 1956.

Til stede var: Hans Hansen, Lars Lia, Odd Gundersen og Anna Vestli.

Komiteen legger fram følgende innstilling:

I landsmøteperioden har de forskjellige organisasjonsledd arbeidet etter de retningslinjer som Landsmøtet har vedtatt.

Kommunevalget 1955 styrket partiets stilling. Vår prosentvise andel av medlemmer gikk fram fra 41,8 % til 43,2 %.

Etter komiteens mening har partiets kommunalkontor gjort et ualminnelig godt arbeid med å tilrettelegge de kommunalpolitiske oppgaver.

Komiteen har merket seg det omfattende arbeid som er utført i forbindelse med forberedelsene av Arbeidsprogrammet og Kulturprogrammet. Komiteen tror at den brede behandling dette har fått har hatt stor betydning for partiets aktivitet.

Når det gjelder organisasjonsarbeidet, er sekretærordningen utbygd slik at den dekker de fleste distrikter i landet. Det faglig-politiske arbeid har fortsatt høy prioritet i organisasjonsarbeidet. Tillitsmennesenes antall på arbeidsplassene er fordoblet i perioden, og det har vært stor kursvirksomhet. Arbeidet blant yrker med høgere utdanning og funksjonærer er et viktig felt i partiets organisasjonsarbeid, som også krever sitt.

Komiteen har også merket seg AUF's framgang og at de nå står bedre rustet til sine oppgaver. Det samme må kunne sies om Kvinnebevegelsen og Framfylkingen. Arbeidet blant de unge og barna må gis så godt arbeidsgrunnlag som mulig.

Gjennomføringen av Støttefondet har ikke gått slik Landsmøtet forutsatte. Tilslutningen skulle vært bedre på de fleste steder. A-Lotteriet går fortsatt godt.

Et annet gledelig tegn i Landsmøteperioden er Arbeiderpressens fortsatte framgang. Med disse merknader innstiller komiteen for Landsmøtet:

1. Det norske Arbeiderpartis beretning for 1955 godkjennes.
2. Det norske Arbeiderpartis beretning for 1956 godkjennes.

Beretningskomiteens innstilling ble enstemmig godkjent.

Alfred Nilsen la fram innberetning fra revisjonsnemnda. Også den ble enstemmig godkjent.

Formiddagsmøtet fredag 31. mai.

Møtet tok til kr. 9,05.

Dirigenter var Konrad Nordahl og Andreas Wormdahl.
Sekretærer: Gerhard Michelsen og Astrid Brinchmann.

Hans Hansen, Østfold, protokollkomiteens formann, la fram denne innstillingen:

Komiteen har gjennomgått protokollene fra formiddags- og ettermiddagsmøtene 30. mai 1957 og har ikke funnet noe å bemerke. Komiteen foreslår for Landsmøtet at protokollene godkjennes.

I Beretnings- og protokollkomiteen:

Lars Lia /s/ Hans Hansen /s/ Odd Gundersen /s/
Anna Vestli /s/

Protokollkomiteens innstilling ble enstemmig godkjent.

Frank Andersen minnet om reisefordelings skjemaene og ba representantene levere disse inn snarest. Han gjorde oppmerksom på at landsstyrets medlemmer skulle fylle ut reiseregning.

Valgkomiteen ble innkalt til møte kl. 12.00.

ARBEIDSPROGRAMMET

Dirigenten foreslo at en nå skulle behandle punkt 6 på sakliste, arbeidsprogrammet for stortingsperioden 1958-1961, med innledningsforedrag av Trygve Bratteli.

Til dette punktet på saklista forelå et forslag fra landsstyret og en lang rekke innsendte forslag fra partiavdelingene.

Landsstyret la fram dette forslaget til Arbeidsprogram for Det norske Arbeiderparti, Stortingsperioden 1958-61:

Det norske Arbeiderparti søker med dette programmet fullmakt fra velgerne til å lede det norske samfunnet videre mot det mål vi har satt oss:

Et samfunn av frie og likestilte mennesker.

Et samfunn med økonomisk vekst og sosial trygghet.

Et samfunn som gir muligheter for alle til å leve et fullverdig liv.

Vi vil slå vakt om vårt lands frihet og uavhengighet, om folkestyret og våre demokratiske institusjoner. Vi vil utbygge samarbeidet med andre land for å sikre freden, styrke det økonomiske samvirket over landegrensene og støtte arbeidet for en mer rettferdig fordeling av velstanden i verden.

Et nytt samfunn tar form

I dag tar et nytt samfunn form. Det skjer steg for steg, men ofte raskere enn vi er klar over.

Nye produksjonsformer, nye varer og forbruksartikler forandrer tilværelsen vår på alle felter. I hjemmene tar arbeidssparende redskaper og hjelpemidler bort mye av det gamle slitet for husmødrene. Moderne driftsmetoder i jordbruket har gjort det mulig å øke produksjonen samtidig som jordbruket sysselsetter færre folk enn før. Fryseteknikken, nytt utstyr og bedre redskaper har revolusjonert fiskeriene. Ny industriell virksomhet har endret det gamle næringsgrunnlaget i mange distrikter, og landets samlede industriproduksjon er mer enn fordoblet på ti år. De lange avstandene mellom landsdelene er kortet ned av nye kommunikasjoner. Over alt i samfunnet endrer den tekniske utviklingen de tilvante forhold og skaper nye muligheter.

Samtidig har en mer sosial og demokratisk tenkemåte vunnet fram. Solidaritetens idé har satt sitt preg på samfunnet. Langt ut over arbeiderbevegelsen blir det nå er-

kjent at næringslivet ikke bare skal tjene de enkelte eiere, men hele folket. Synet på samfunnets sosiale ansvar er blitt et annet. Prinsippet om retten til arbeid er slått fast i Grunnloven, og det er alminnelig anerkjent at den økonomiske politikken må ta sikte på full sysselsetting. Om hovedlinjene i sosialpolitikken, samfunnets ansvar for barn, uføre og gamle, for helsestellet og for å sikre alle en god utdannelse, er det ikke lenger noen prinsipiell meningsforskjell.

En annen erkjennelse er den at i vår tid kan ikke noe land isolert trygge sin frihet eller sikre sin økonomiske og sosiale framgang. Nye organer er opprettet for å planlegge og organisere det mellomfolkelige samarbeidet, både i verdensmålestokk og for grupper av land. For Norge har dette samarbeidet hatt avgjørende betydning. For å trygge vår rett til å leve som frie mennesker har vi gått inn i et forpliktende samarbeid. Men bak det fellesskap som vokser fram over landegrensene ligger det også noe mer enn tanken på våre egne interesser. Verden er blitt mindre, og det er i vårt folk vokst fram en ny kjensle av samhørighet med andre. Det gjelder ikke minst de folk som ennå sliter med en fattigdom som vi for lenge siden har lagt bak oss.

Den samfunnsmessige utviklingen som er skissert her, er ikke særegen for Norge. Den har preget hele vår del av verden. Det er samarbeidstanken og de grunnleggende idéer i arbeiderbevegelsen som vinner fram. Men de sosiale forandringene har kanskje vært større og den økonomiske veksten raskere i Norge enn i mange andre land, fordi Arbeiderpartiet målbevisst har gått inn for en økonomisk ekspansjon og for å skape vårt samfunn om til et solidarisk fellesskap.

Oppgaven er nå å føre utbyggingen av landet videre. Vi står midt oppe i den omformingsprosessen som moderne forskning og teknikk har satt i gang. Atomkraften blir etter hvert satt inn i den fredelige produksjonens tjeneste. Automatiseringen varsler om en ny industriell revolusjon. Nye oppfinnelser, nye produksjonsmåter og nye råstoffer åpner uante muligheter til å øke vår velstand.

Disse mulighetene er en appell til vår fantasi og innsatsvilje. Vi må føre en politikk som gir landet evne til å utnytte de tekniske framstegene og vitenskapens lande-

vinninger. Det er i dag vi må legge grunnlaget. Da kan vi med tillit og optimisme gå framtida i møte.

Velstand, vekst og trivsel.

Målet for vår økonomiske politikk er å fri menneskene fra slit og næringsssorger, så alle grupper av folket kan få en friere og romsligere tilværelse. Det vil gi dem høve til å leve et rikere liv.

Det er dette behovet vi vil møte når vi legger grunnlaget for en videre økonomisk vekst. Vi merker det på forbruket, som mer og mer retter seg mot varige ting. Mange vil skaffe seg nye hjem, og alle vil ha bedre utstyr til hjemmene. Folk reiser mer enn før, og det er stadig flere som vil bruke den økte inntekten til å kjøpe seg bil. Alle vil gi barna en bedre utdanning. Alt dette gjør tilværelsen lettere, skaper større trivsel og gir nye muligheter for livsutfoldelse.

Norge kan selv øke eller ta opp produksjonen av mange forbruksartikler. Men vi blir nødt til å importere mer etter hvert som forbruket blir mer variert og omfattende. For å betale de stigende innkjøpene i andre land, må vi bygge ut den delen av næringslivet vårt som arbeider for eksport. Dette er bakgrunnen for den store utbyggingen av eksportnæringene som Arbeiderpartiet går inn for. Den må fortsette i et sterkt tempo hvis forbruket skal kunne øke fra år til år. Det personlige forbruket representerer bare en del av stigningen i levestandarden. Like viktig er det at vi øker den samfunnsmessige fellesinnsatsen på det sosiale og kulturelle området. Bedre skoler og god fagutdanning gir nye muligheter i livet. Et godt utbygd helsevern og økte trygder gir ny trygghet i tilværelsen. Arbeiderpartiet mener at en forsvarlig del av den stigende nasjonalinntekten må komme de samfunnsmessige fellestiltak til gode. Gjennom dem får alle andel i den økonomiske framgangen på likefot.

De nye produksjonsformene og jaget fra en høyt oppdrevet teknikk virker som et press på mange. Spørsmålet om en forkorting av arbeidstida melder seg. Kortere arbeidstid betyr at vi tar ut en del av den økte levestandarden i form av mer fritid. En kortere arbeidstid må gjennomføres uten at veksten i produksjonen hemmes. Særlig viktig er det at kostbart produksjonsutstyr blir effektivt

utnyttet, også ved skiftarbeid der det er forsvarlig og hensiktsmessig. Arbeiderpartiet vil gå inn for at det blir gjennomført en kortere normal arbeidstid enn 48 timers uke. I samarbeid med fagorganisasjonen vil Arbeiderpartiet i kommende periode gå inn for å sette ned arbeidstida til 45 timer som der det er produksjonsmessig forsvarlig kan passes inn i en 5 dagers uke. Så vidt mulig bør en forkorting av arbeidstida samordnes i de nordiske land.

Tilpasningen til dagens kompliserte samfunn må gjøres lettere. Samfunnet må legges forholdend til rette slik at menneskene kan trives og fritida kan nyttes bedre. Det betyr at kulturarbeidet i videste forstand må komme i forgrunnen. Stat og kommune skal aktivt støtte arbeidet for å skape et rikere miljø i skolen, i boligstrøkene og på arbeidsplassene. Samtidig må det kulturelle nybrottsarbeidet utover landet føres videre som et ledd i velstandsutviklingen. Den økonomiske framgangen vil gjøre det mulig å nå ut med samfunnets sosiale og kulturelle tiltak til hele folket, også til dem som bor langt fra byer og tettbygde strøk.

Et helhetssyn nødvendig.

Ressursene våre er begrenset og folketallet lite. På alle områder, enten det gjelder en moderne fiskeskøyte, utstyr til et gårdsbruk eller maskiner til industrien, blir det nye produksjonsutstyret kostbarere enn det gamle. Fordelelene ved stordrift blir dessuten mer og mer åpenbar i mange virksomheter. Og utbyggingen av store produksjonsenheter krever ofte en svær innsats av kapital. Behovet for vel kvalifiserte fagfolk blir stadig større.

I denne situasjon må vi i Norge gi prioritet til oppgaver som har vesentlig betydning for landets økonomi. Vi må treffe et valg og ta det viktigste først. Dette valget som kan være avgjørende for hvordan utbyggingen av landet skal føres videre, må ikke bestemmes ut fra enkelte gruppers syn eller av private særinteresser. Det må treffes av de organer som representerer folkets felles interesser, og med landets samlede framgang for øye.

Arbeiderpartiet mener det er viktig at vi også på det økonomiske området er villige til å ta hensyn til hverandre og til å samarbeide forskjellige synspunkter og interesser. Den demokratiske samfunnsformen krever det. Splittet

blir demokratiet lite handlekraftig. Vi må konsentrere kreftene for å nå de mål vi har satt oss for den videre utbyggingen av landet.

Under dette arbeidet er det nødvendig å vise nøkternhet i planleggingen og streng økonomi ved gjennomføringen av de enkelte projekter. Ved sløsing eller unødig flotthet, bruker vi i virkeligheten mer enn nødvendig av felles ressurser, og det blir mindre igjen til andre oppgaver.

Arbeiderpartiet mener at et helhetssyn må ligge til grunn for den økonomiske politikken, og tar avstand fra en hensynsløs appell til gruppeinteressene. Det er gjennom en felles innsats vi kan skaffe midler til en fortsatt økonomisk nyreising. Det gjelder de svære løftene, når det skal reises storbedrifter som Jernverket eller bygges kraftanlegg som Tokke, og det gjelder tilretteleggingen av et mer allsidig næringsliv utover landet. Helhetssynet betyr at en tar særlig hensyn til landsdeler eller distrikter som er blitt liggende etter i den økonomiske utviklingen. Vi må også se vår egen økonomi i sammenheng med den øvrige verden. På en snever, nasjonal basis vil vi ikke være i stand til å bygge opp en bærekraftig økonomi i Norge. Den tekniske utviklingen og de store produksjonsenhetene stiller krav om større markeder og samarbeid med andre. Det må være hensynet til landets samlede interesser som bestemmer vår holdning til dette samarbeidet og de forpliktelser som følger med det.

Utdanning og forskning.

Arbeiderpartiet mener vi i årene framover må ta et særlig stort løft når det gjelder undervisning, utdanning og forskning. Innsatsen på dette området vil bli avgjørende for vår evne til å følge med i den kulturelle og økonomiske utvikling i verden. I årene fram til 1970 får vi store ungdomskull. Det vil stille svære krav til skoler og undervisningsstell. Samfunnet har plikt til å sørge for at de unge får en fullgod utdanning i samsvar med sine evner og anlegg. Hvis vi forsømmer det, mister ungdommen muligheter som aldri kommer igjen.

Kravene til kunnskaper og teknisk innsikt, til organisasjon og samarbeidsevne, øker stadig i hele arbeidslivet. De unge må stå rustet til å møte disse kravene. Det gjelder ikke bare praktisk opplæring og yrkesutdanning. Al-

menutdanningen skal gi de unge forutsetninger for å greie de kompliserte oppgavene i dagens samfunn. En god almenutdanning er også et nødvendig grunnlag for all videre spesialopplæring og utdanning.

Derfor har vi en dobbelt oppgave i skolen. Vi må i kommende periode sette inn alt vi makter for å gjøre skolen bedre. Særlig gjelder det å styrke folkeskolen i bygdene, der den ennå er svakt utbygd. Vi må skaffe plass til videre utdanning for de store ungdomskullene. Samtidig må vi trekke opp retningslinjer for en videre utbygging av skolegangen, så den svarer bedre til de krav vår tid stiller. De nye retningslinjene må vedtas så snart råd er, hvis arbeidet med utdanning av lærere, bygging av skolehus og annen nødvendig planlegging skal komme i gang.

Arbeiderpartiet mener at den videre utbyggingen av skolegangen bør skje ved at grunnskolen utbygges til en 9-årig almenutdannende enhetsskole, som blir obligatorisk for alle. Den 9-årige enhetsskolen må organiseres slik at den peker framover mot fortsatt utdanning på enhetsskolens grunn, enten det er i teoretiske eller praktiske fag. Yrkesskolene og opplæringen på arbeidsplassen må utvides, så all ungdom kan få fullgod utdanning. Samarbeidet mellom skolen og arbeidslivet må bygges ut. Arbeiderpartiet vil ha vekk det klasses skillet som bunner i forskjellig utdanning og ulike utdanningsmuligheter. En rettferdig stipendieordning for dem som søker utdanning ved skolegang eller studier bygges videre ut i perioden. Alle skolepenger må falle bort. Brevskoleundervisningen bør organiseres som en del av vårt offentlige skolestell.

Betydelige utvidelser må gjennomføres ved våre universitet og høyskoler for å styrke utdanningen av akademisk arbeidskraft og gi vitenskapen arbeidsmuligheter. Nye framstøt må gjøres for forskningen i samarbeid med interesserte bedrifter og institusjoner. I Norge vil det være riktig at vi konsentrerer oss om forskningsoppgaver på de felter som ligger særlig til rette for oss. For å følge med i forskningens resultater og skape rikere vitenskapelige miljøer, må vi søke kontakt med andre land. Et slikt samarbeid vil også være av stor verdi på andre utdanningsområder, ikke minst når det gjelder teknisk spesialopplæring.

Det er lett å se de økonomiske fordeler av nye landevinninger i forskningen, i jordbruket og i fiskeriene, i indu-

strien eller for folkehelsen. Men dersom den nyttebetonte forskningen skal gi resultater, må den ha et bredere grunnlag. Det betyr at vi også av rene nyttehensyn må styrke den grunnleggende humanistiske og naturvitenskapelige forskningen.

Familien, forbrukerne og boligbyggingen.

Arbeiderpartiet legger vekt på at velstandsutviklingen i større grad kommer familiene og husmødrene til gode. Forbrukernes innflytelse og kontroll må styrkes. Vi har et bedre grunnlag for det videre arbeidet på disse områdene etter at det er opprettet et eget departement for familie- og forbrukersaker, og forbrukerne har fått et sentralt organ i Forbrukerrådet. Familier med barn eller med ungdom i utdanningsalderen har ikke fått den samme bedringen i levevilkårene som andre grupper. Husmødrene i slike familier må bære en tyngre byrde enn andre, ikke bare når det gjelder det daglige arbeidet, men også økonomisk. Vi må unngå at dårlig økonomi tvinger barna tidlig ut i arbeidslivet når de har lyst og evner til videre praktisk eller teoretisk utdanning. I kommende periode må det skaffes til veie et utførlig materiale om barnefamiliens økonomi, og vi må søke å rette på de skjevheter som er oppstått.

Mange husmødre hører til dem som har det tyngste slit i samfunnet. Vi må lette arbeidsbyrdene for dem. Innlagt vann og elektrisk strøm er de første forutsetninger for at slitet skal bli mindre. Arbeidet med å skaffe strøm er nå kommet så langt at 97 prosent av hjemmene i landet har fått elektrisk kraft. Når ikke urimelige omkostninger står i veien, må alle hjem få elektrisk kraft. Statens støtte til innlegg av vann til våningshus og uthus på landsbygda skal fortsette. Et stort antall kvinner er så bundet av husmoryrket at de vanskelig kan delta i samfunnslivet ellers. For disse, og for dem som har arbeid utenfor hjemmet, må samfunnet gjøre arbeidsdagen lettere ved å opprette barnehager og dagheimer. For å gi større trygghet i hjemmene og avlastning for husmødrene, må ordningen med husmorvikarer bygges videre ut, og vilkårene må legges bedre til rette for husmorferier.

Forbrukerrådet som et frittstående organ for forbrukerne må fortsatt støttes. Det må legges større vekt på en

uavhengig kvalitetskontroll. Opplysningsarbeidet for økt varekunnskap blant publikum må utvides. Det må gis bedre opplysninger om priser og om kvalitet, bygget på analyser og forskningsresultater. Anskaffelsen av nye, varige forbruksartikler til hjemmene er kostbar, og forbrukerne trenger veiledning og sikkerhet for at kvaliteten er betryggende.

Siden 1946 er det bygd henimot 300 000 nye boliger. Omkring tredjedelen av landets innbyggere har fått nye hjem. Men det er likevel mangel på boliger, særlig i byer og tettgrender. Derfor må boligbyggingen fortsatt holdes på et høyt nivå, og vi må i den kommende periode gå sterkere inn for å dekke også de ensliges og gamles boligbehov. Arbeidet med å sanere helseskadelige boliger og strøk må tas opp. Vi må få innført en tidsmessig boliglov som hindrer den tilfeldige og planløse boligsettingen omkring byene og langs nye trafikkarer.

Støtten fra Staten har gjort det mulig for de store grupper av boligsøkende å skaffe seg nye og tilfredsstillende boliger. Erfaringene har vist at det nå er ønskelig å finne fram til en mer smidig ordning av boligstøtten, slik at den kan avpasses bedre etter de ulike behov. Ordningen med renterabatt bør utvides, så den blir gjennomført i alle kommuner.

Boligreisningen bør fortsatt organiseres slik at familien eller den enkelte eier sitt eget hjem. Arbeiderpartiet vil støtte boligsamvirket, som gjør dette mulig. Det bør fastsettes nærmere lovregler for å beskytte de boligsøkendes interesser og for å ordne forholdene mellom borettslagene og medlemmene. Samfunnet skal gi dem som leier hos andre et forsvarlig rettslig vern.

Når det reises nye boligstrøk, må vi legge stor vekt på utvikling av gode boligmiljøer og sørge for å lette husmødrenes arbeid med de daglige innkjøp. Fellestiltak som skoler og idrettsanlegg, samfunnshus og barnehager må gå inn som ledd i all boligplanlegging.

Et sosialt vern om menneskene.

Våre sosiale tiltak skal ta sikte på å verne om menneskene, gi trygghet mot sosial nød og hjelp til dem som ikke kan klare seg selv. Helse- og sosialarbeidet må samordnes og sees som en enhet.

Nesten alle i Norge er utenfor sosial nød så lenge den fulle sysselsettingen holdes oppe. De sosiale problemene i dag henger ofte sammen med helsespørsmål i vid forstand: Psykiske vansker, varig uførhet, kroniske sykdommer, alkoholmisbruk og kriminalitet. Økonomisk stønad alene gir ofte ingen virkelig og varig løsning. Mange trenger individuell behandling, hjelp og oppøving hvis de igjen skal klare seg i samfunnet. Vi må i større grad enn før legge vekt på det forebyggende helse- og sosialarbeidet.

I kommende Stortingsperiode er det nødvendig å ta nye, store løft på helsestelletts område, særlig når det gjelder omsorgen for de sinnslidende og de åndssvake.

Levevilkårene for de trygdede må bedres. Trygdene skal sikre en forsvarlig minimumsinntekt ved alderdom, sykdom, uførhet, arbeidsløshet eller når forsørgeren blir borte. I kommende periode skal de sosiale trygdene organiseres til en folketrygd. Utgiftene dekkes gjennom en premie som deles mellom medlemmer og arbeidsgivere og ved tilskudd fra stat og kommune.

Hovedlinjen i arbeidet for de gamle må være å hjelpe dem til å leve i vante omgivelser, i kontakt med familie og venner, og så langt det er mulig i aktivitet og arbeid. Utbyggingen av alderstrygden gjør trygden til en naturlig grunnordning for bedriftspensjoner og kollektive pensjonsordninger. Det er viktig at slike pensjonsordninger kommer i stand. De representerer en oppsparing til utbygging av produksjonsutstyr som skal bidra til å sikre den enkelte en trygg alderdom. Målet er en fullstendig folkepensjonering. Arbeiderpartiet vil ha dette spørsmålet utredet i kommende stortingsperiode.

Kampen mot alkoholmisbruket må føres gjennom et effektivt opplysningsarbeid på bred front. De store folkeorganisasjoner og ungdomsorganisasjonene må mobiliseres til en sterkere innsats. Det ytes støtte til finansiering av alkoholfrie restauranter og til lokaler uten alkoholservering, der ungdommen kan få god underholdning og fritidsbeskjeftigelse. Arbeidet for å hjelpe de alkoholskadede styrkes. Større kraft settes inn i forskningsarbeidet for å klarlegge problemene omkring alkoholmisbruket.

På alle felter i sosial og helsepolitikken gjelder det at vi må planlegge arbeidet på lang sikt og nytte moderne forskningsmetoder. Som et ledd i planleggingsarbeidet

bør det i perioden reises et sosialforskningsinstitutt for praktiske forskningsoppgaver. Samtidig må vi legge avgjørende vekt på utdanning av det høyt kvalifiserte personale som trenges i helse- og sosialarbeidet i dag.

Plan og ledelse i det økonomiske liv.

Midlene til å sikre vekst og framgang må skaffes gjennom en stadig økende produksjon. Vi må organisere og lede den økonomiske virksomheten med dette for øye, hvis vi skal nå de mål vi har satt oss.

Landets produksjonsmuligheter må systematisk utforskes og kartlegges. Områdeplanleggingen er et ledd i dette arbeidet. I årlige nasjonalbudsjetter blir de økonomiske retningslinjene trukket opp, og målsettingen for hver stortingsperiode blir lagt fram i langtidsprogrammer. Dette gir grunnlag for en bred, demokratisk behandling av hovedlinjene for den økonomiske politikken før den blir endelig fastlagt.

For Arbeiderpartiet er det et hovedmål å sikre full sysselsetting. Det er et vilkår for stadig økende produksjon og en høyere materiell levestandard at alle arbeidsføre mennesker får utfolde sine krefter i nyttig virksomhet. I et folkestyrt land er det en hovedoppgave for Staten og kommunene å planlegge og lede samfunnsutviklingen. Gjennom sin budsjettpolitikk kan Staten og kommunene sikre velstand og økonomisk vekst, og de kan ta på seg store oppgaver, som bare kan løses i fellesskap og samarbeid. De offentlige tiltak må gi veksten i samfunnet det omfang og den retning vi ønsker. De må også holde sysselsettingen og produksjonen oppe hvis det kommer en internasjonal nedgang i konjunktorene.

Kommunenes oppgave er å lede den økonomiske og kulturelle utviklingen i et lokalt område. Den kommunale inndelingen fikk sin form under forhold som var helt annerledes enn de er i dag. For å imøtekomme de krav folk nå stiller, må kommunene ha en rimelig økonomisk bæreevne, så de kan sette lokale tiltak i verk, reise et moderne skolestell for barn og ungdom på stedet, organisere en effektiv administrasjon og gjennomføre de nødvendige fellesoppgaver. Arbeiderpartiet vil gå inn for å gjøre kommunene og fylkene til tidsmessige og effektive demokratiske organer, som kan utløse lokalt initiativ og gi det lokale selvstyret større innhold og muligheter.

En høy aktivitet fra stat og kommuner kan føre til inflasjon og prisstigning, hvis ikke de store budsjettene i det vesentlige finansieres ved skatter og avgifter. Samlet må de - sammen med trygder, subsidier og andre utbetalinger - sikre en rimelig inntektsfordeling og sosialt rettferdige levekår. Våre skatter og avgifter har forskjellig opprinnelse og bakgrunn, og hele systemet er etter hvert blitt lite oversiktlig. Den ulike fordeling av den direkte skatten mellom lønnsinntekter og andre inntektsformer er hovedsvakheten ved skattesystemet i dag. Arbeiderpartiet vil ta hele skatte- og avgiftssystemet opp til en samlet undersøkelse. Skattesystemet må sees i sammenheng med arbeidet for å sikre økonomisk stabilitet og vekst i samfunnet. Vi må finne fram til skatteformer som best mulig kan imøtekomme kravene om enkel administrasjon, rettferdig fordeling og en lempelig betalingsmåte. Kontrollen må være effektiv.

Kredittpolitikken må komme under samfunnsmessig ledelse og kontroll. Det må gjennomføres en bedre samordning mellom Statsbankenes og de private kredittinstitusjoners virksomhet, slik at Statsbankene kan bli tilført nødvendige midler uten at det fører til en uforsvarlig kredittutvidelse. Om nødvendig opprettes det en Statens Kredittbank. De private banker og kredittinstitusjoner har en sterk stilling, og de kan gjennom sin kredittgivning øve avgjørende innflytelse på den økonomiske politikken. Ved forpliktende avtaler, og om nødvendig gjennom lovgivningen må samfunnet sikre seg at banker og forsikringselskaper medvirker til å gjennomføre de økonomiske retningslinjer som Stortinget og Regjeringen trekker opp.

Hvis pengeinntektene stiger sterkere enn varetilgangen, vil prisnivået bli presset oppover. Dette er et alvorlig problem i mange land. Arbeiderpartiet ser det som en viktig oppgave å sikre et mest mulig stabilt prisnivå. Skal dette lykkes, må den offentlige sparing holdes oppe, og det må arbeides videre med tiltak for å øke den private sparingen. Det er nødvendig å sette i gang et systematisk arbeid for å klarlegge hvordan vi i framtida best skal greie å gjennomføre en balansert økonomisk ekspansjon.

De alminnelige økonomiske virkemidler bør suppleres med direkte reguleringer når særlige forhold tilsier det. Direkte reguleringer kan være nødvendig for å få herre-

dømme over prisutviklingen. Det er en viktig oppgave å endre systemet med private konkurranseregulerende avtaler, så det kan bli en sterkere priskonkurranse i det private næringsliv. En rasjonalisering av vareomsetningen er også nødvendig. Arbeiderpartiet vil støtte utviklingen av samvirke i produksjon og omsetning.

Arbeiderpartiet ser de hovedmål som stilles opp for stortingsperioden som forpliktende for sin politikk. Men de økonomiske virkemidlene må til en hver tid tilpasses de skiftende forhold hjemme og ute. Vi må velge de virkemidler som best kan føre til de mål vi har satt oss.

Det økonomiske demokrati.

Den første forutsetning for at menneskene skal trives, er at de finner seg vel til rette i sitt daglige arbeid. Demokratiet må prege hverdagens arbeidsmiljø, og alt nyttig arbeid må anerkjennes som et nødvendig ledd i samfunnets virksomhet.

Den tekniske utviklingen stiller et stadig mer omfattende kapitalutstyr til disposisjon for samfunnets produksjon. Når storparten av næringslivet er organisert i private selskaper, gir dette en stor makt til dem som forvalter produksjonskapitalen. Det voksende antall arbeidere og funksjonærer har liten innflytelse på denne forvaltningen.

Demokratiet må gjøres gjeldende også i det økonomiske liv. Hovedlinjene for den økonomiske utvikling må fastlegges av samfunnets folkevalte organer og under fri offentlig debatt. I den enkelte bedrift må en effektiv ledelse kombineres med et demokratisk samarbeid mellom dem som arbeider i bedriften.

Bransjerådene med representanter for Staten, bedriftsledelsen og arbeiderne må styrkes og aktiviseres. Produksjonsutvalgene ved den enkelte bedrift må bli mer effektive. Det må arbeides videre med å gi bedriftsledelsen et bredere grunnlag. Vi må finne hensiktsmessige former som kan gi representasjon for lønnstakerne i bedriftens ledende organer.

Rekrutteringen til høyere stillinger i arbeidslivet må skje på et bredere grunnlag. Arbeiderne må få muligheter for teknisk og bedriftsøkonomisk utdanning. For at lønnstakerne skal kunne hevde seg og fylle sin plass i et utvidet bedriftsdemokrati, må det settes i gang spesiell utdanning

blant de ansatte. Dette er et vesentlig spørsmål for utbyggingen av et økonomisk demokrati, og det er nødvendig for å få utredet hvordan denne utdannelsen kan organiseres.

Lønns- og inntektspolitikken må være basert på en allsidig vurdering av de økonomiske forhold. Det må skaffes best mulig statistisk oversikt over lønninger og andre inntekter og over forbruket for de forskjellige hovedgrupper i ervervslivet. Det er fortsatt viktig å bedre vilkårene for grupper med særlig små inntekter. Ellers bør lønnspolitikken ta sikte på en rimelig differensiering, basert på yrkeserfaring, utdanning, faglige kvalifikasjoner og ansvar. Det må gjøres en sterkere innsats for at kvinner og menn kan få lik lønn for likeverdig arbeid.

Vi må ta sikte på at arbeiderne etter hvert får de samme sosiale rettigheter som andre grupper har. Bedriftspensjonering må gjennomføres i så stor utstrekning som mulig.

Det bør gjennomføres en omfattende undersøkelse av formuesforholdene i vårt land i dag, og av utviklingstendensene når det gjelder oppsamling av private formuer.

Kraftutbyggingen og industrien.

Fortsatt utbygging av våre kraftkilder og vår industri er det viktigste grunnlaget for videre økonomisk vekst i Norge. Vi må i den kommende periode legge forholdene til rette for en økt innsats på disse områdene. En voksende industriproduksjon vil styrke vår utenriksøkonomiske stilling.

Utbyggingen av industrien må skje på områder der Norge kan hevde seg i den internasjonale konkurransen og der vår egen produksjon kan dekke et stigende forbruk av varer hjemme. Vi må føre foredlingen av landets egne råvarer lengst mulig fram. Det er av stor betydning å fremme en rasjonell industriell utnyttelse av de råvarer vi har begrenset tilgang på, og å utnytte nye produksjonsmuligheter.

Når den tekniske utvikling og konkurransen på verdensmarkedet gjør det nødvendig å bygge bedrifter som krever svære kapitalutlegg, må mulighetene for utenlandske lån undersøkes. Tilførsel av kapital fra utlandet til slike bedrifter vil lette vår egen finansiering av andre industrielle oppgaver.

Industripolitikken må ta sikte på at landet får et bredere og mer variert industrielt miljø, med særlig vekt på produksjon som krever tekniske og faglige kunnskaper. Gjennom samarbeid og lokalt initiativ kan det skapes grunnlag for nye bedrifter, som vil gi distriktene bedre økonomi og løse lokale sysselsettingsproblemer. Slike tiltak vil bidra til å motvirke utflyttingen fra bygdene og minske den tilstrømningen som skaper så store problemer i byene.

I hele industrien må vi ha oppmerksomheten vendt mot produktiviteten og en rasjonell utnyttelse av produksjonsutstyret. De nye tekniske landevinninger stiller ikke bare krav til forskning og yrkesutdanning, men også til industriens tekniske nivå. Automatiseringen og bruken av atomkraft reiser tekniske og samfunnsmessige problemer som må løses i samarbeid med samfunnets organer.

Tempoet i kraftutbyggingen har aldri vært så høyt som i dag. I løpet av ti år er landets elektrisitetsproduksjon blitt mer enn fordoblet. Det er nødvendig å holde dette tempoet og om mulig øke det i perioden 1958-61. Egne tiltak må settes i verk for å øke tilgangen på kvalifiserte folk i planleggings- og utbygningsarbeidet.

Under kraftutbyggingen må vi legge særlig vekt på å utnytte kraftkildene i distrikter der næringslivet hittil har vært svakt. Den produksjon som er særlig kraftkrevende må plasseres i områder med betydelig kraftoverskudd.

Å bygge kraftanlegg er ikke nok. Hvis kraften skal utnyttes rasjonelt kreves det en betydelig utvidelse av overføringsnett. Det blir en hovedoppgave i kommende periode å bygge overføringslinjer mellom landsdelene og å utvide og styrke distribusjonsnett over hele landet.

Samferdselen.

Investeringene til samferdselsformål må økes i perioden 1958-61 og følge veksten i det økonomiske liv.

Det er nødvendig å legge en samlet vurdering av trafikkbehovet til grunn for vår samferdselspolitikk. På den måten kan vi finne fram til den mest rasjonelle bruk av de store beløp som hvert år går til samferdselsformål. En systematisk transport-økonomisk forskning vil gi det beste vurderingsgrunnlag.

Den stigende biltrafikk og transporten på veiene stiller

nye krav til veibygging og vedlikehold. Vi må gjennomføre en større konsentrasjon av anleggsvirksomhet og utbedringsarbeider og ta arbeidssparende maskiner i bruk der det er mulig. Anleggsvirksomheten bør som regel administreres og utføres av Statens fagetater, men private entreprenører bør nyttes når det gir den beste løsning. Anlegg av faste veidekker og forsterkning av veiene for tyngre og større trafikk må få høy prioritet.

Nordlandsbanen må føres fram til Bodø så raskt råd er. Det er nødvendig å nasjonalisere jernbanetrafikken ved anlegg av en sentralstasjon i Oslo. Forøvrig bør vi legge hovedvekten på modernisering, elektrifisering og diesel-drift av de jernbaner vi har. Norges Statsbaner må i større utstrekning få høve til å la busser og lastebiler overta en del av lokaltrafikken.

Kystdistriktenes transportproblemer må tas opp med sikte på å føre en større del av trafikken over fra sjø til land.

Flytrafikken krever større flykapasitet, både når det gjelder Norges tilknytning til den internasjonale trafikk og når det gjelder utbyggingen av det innenlandske rutenett. Det er en viktig oppgave å få knyttet landets distrikter nærmere sammen gjennom flyruter.

For alle transportmidler bør takst- og subsidiepolitikken tas opp til en nærmere analyse, og det må undersøkes om satser og takstsystemer fører med seg at trafikken tar veier som er kostbare og urasjonelle for samfunnet. Hovedmålet for norsk samferdselspolitikk må være å bygge ut de reelt sett billigste og mest tjenlige transportmidler.

Jorda, skogen og havet.

Jorda skal på trygge vilkår tilhøre de arbeidende jordbrukere. I jordbruket må vi få bruksstørrelser som gjør brukene økonomisk sjølbergende med levevilkår som kan sidestilles med det som er vanlig i andre næringer. For å nå dette målet, mener Arbeiderpartiet at en må legge særlig vekt på disse tiltakene: Bruk som er for små, må få høve til å utvide sitt jordbruksareal, ved nydyrking, ved frivillig sammenslutning av mindre bruk, ved dyrking av større arealer jord som på samvirkebasis kan nyttes til fóravl og beite.

Jordbruket bør komme sterkere med i områdeplanleggingen. Jordbruksbygdene må se det som en viktig oppgave å dra omsorg for at grunnarealene nyttes på den økonomisk mest forsvarlige måte og at det blir tatt godt vare på dyrket jord. Arbeidet med å fullføre jordregisteret og utarbeide høvelig kartverk må påskyndes. Samvirke- og rasjonaliseringstiltak som kan føre til økt produksjon, må få støtte. Høy prioritet må gis til forskning, fagopplæring, veiledningstjeneste og forsøksvirksomhet.

Staten må holde oppe støtteordninger som er nødvendig i visse områder og for visse bruksstørrelser.

I skogen må de tiltak vi setter i verk ha til formål å utvikle de naturrikdommer vi har i skogene våre. Reisingen av skog i skogfattige strøk må fortsette i sterkt tempo. Fagopplæringen og veiledningstjenesten må styrkes.

Staten og kommunene bør eie og drive skog. Der forholdene ligger til rette for det, bør en søke å opprette bygdealmenninger. Overskuddet av statens skogdrift skal gå til et skogfond til innkjøp av skog.

Fiskeripolitikken skal sikre full utnyttning av Norges fiskerikdommer og skape mest mulig stabile forhold for den enkelte fisker og for næringen som helhet. Det må legges stor vekt på å støtte fiskernes samvirketiltak, bygget på en sunn og forsvarlig drift.

Den videre ekspansjon i fiskeriene må i større utstrekning baseres på fartøyer som er hensiktsmessige for helårsdrift. En må ta hensyn til at busettingen og næringsgrunnlaget på store deler av kysten gjør det naturlig å opprettholde fiskeridrift kombinert med jordbruk eller annen virksomhet. På dette grunnlaget må det skaffes finansieringsmuligheter med fortrinnsrett for aktive fiskere. Staten må støtte anskaffelsen av tidsmessige fiskefartøyer til distrikter som ligger tilbake og der driften kan bidra til en stabilisering av arbeidslivet. Bygging av fiskerihavner må foregå i takt med utviklingen i fiskerieringen.

Utbyggingen av fiskeindustrien må skje i den utstrekning det er jevn tilføring av råstoff og avsetningsmuligheter foreligger. Fiskeeksporten må til enhver tid foregå på en samfunnsmessig forsvarlig måte. Garantiordningen for lott- og prosentfiskere bør bygges videre ut.

Utbyggingen av handelsflåten bør fortsette på samme

vilkår som hittil, ved at rederiene selv skaffer kapital i utlandet gjennom lån på skipene. Sjømannsopplæringen må utvides, så de som ønsker det kan få faglig utdanning, og arbeidet med å gjøre sjømennenes kår bedre og lettere må føres videre. Arbeidsvilkårene for sjømenn, fiskere og fangstfolk må reguleres ved lov og kollektive avtaler.

Norge må være med i det internasjonale samarbeid for å beskytte fiske- og fangstbestanden.

Norge og verden.

Vårt lands økonomiske vekst og våre muligheter for fortsatt framgang på de ulike felter i samfunnet er avhengig av at vi får leve i fred. Norge må støtte de Forente Nasjoners arbeid med å avverge og bilegge internasjonale konflikter, og delta aktivt i det praktiske arbeidet i FN's særorganisasjoner for å fremme forståelsen mellom folkene og sikre de menneskelige rettigheter for alle. Så langt vi evner vil Norge bidra til at FN kan utføre den fredsstiftende virksomhet som organisasjonens pakt forutsetter. Vi må skritt for skritt søke å gjennomføre en internasjonal rettsorden, bygget på FN's prinsipper.

Arbeiderpartiet mener at samarbeidet med landene i Vest-Europa på den andre siden av Nord-Atlanteren fortsatt skal være grunnlaget for vår utenrikspolitikk. Dette samarbeidet har gjort faren for krig mindre og har skapt større trygghet i vår del av verden. Norge må innen NATO kreve at alle medlemsland holder de forpliktelser som ligger til grunn for samarbeidet. Det solidariske samhold mellom medlemslandene må styrkes gjennom rådslagninger om politiske og økonomiske spørsmål.

Det fellesforsvar som er bygd opp med Atlanterhavs-paktens garanti om gjensidig militær hjelp som bakgrunn, har gjort det mulig for Norge å reise et tidsmessig forsvar. For et lite land som vårt har det vært avgjørende at de økonomiske byrdene har vært fordelt mellom landene etter den enkeltes evne. Arbeiderpartiet mener at forsvaret av vår frihet og uavhengighet fortsatt må trygges gjennom et aktivt samarbeid med andre NATO-land, og at Norge må ta sin del av de forpliktelser som følger med samarbeidet. Gjennom fellesskapet kan vi tilpasse vårt forsvar til den tekniske utvikling som finner sted. I vår forsvarspolitikk må vi hele tiden ha for øye at målet for

NATO-landenes anstrengelser er å få de internasjonale konfliktspørsmål løst gjennom forhandlinger og dermed åpne veien for avspenning og nedrustning. Arbeiderpartiet vil at Norge i samsvar med dette synet skal gå inn for en kontrollert nedrustning under FN's ledelse. Alle land skal under full gjensidig kontroll avstå fra prøver med atom- og vannstoffbomber.

Arbeiderpartiet vil utvide det nære samarbeidet med våre nordiske naboland. Samlet vil de nordiske land med større styrke kunne hevde felles syn og interesser overfor de store stater. Gjennom et intimt samvirke på forskjellige felter av samfunnslivet, kan de utnytte bedre sine egne ressurser og vår tids tekniske og økonomiske muligheter. Planene for et felles nordisk marked og felles nordiske investeringer må føres fram til realitetsbehandling og de praktiske muligheter for et økonomisk samarbeid virkeliggjøres. Samtidig vil Arbeiderpartiet gå inn for at det europeiske økonomiske samarbeidet blir utbygget videre innenfor de europeiske økonomiske samarbeidsorganisasjonene. Norge skal understøtte de initiativ som blir tatt for å øke verdenshandelen, lette samkvemet mellom landene og styrke den økonomiske stabiliteten i verden.

Arbeiderpartiets syn på det mellomfolkelige samarbeidet bygger på den kjensgjerning at landene i dag er avhengig av hverandre i en ganske annen grad enn før. Forskningen, den veldige tekniske utviklingen og bruken av atomkraft har skapt behov for et nært samarbeid over nasjonale grenser. Den økonomiske vekst og velstand i et land er også avhengig av den økonomiske utviklingen i andre land. Et internasjonalt samarbeid i forpliktende former, som arbeiderbevegelsen alltid har arbeidet for, er ikke lenger en framtidsdrøm, men realistisk og aktuell politikk.

Det gjelder ikke bare samarbeidet innen den vestlige verden. Den største utfordring til en positiv innsats for samarbeidet mellom folkene kommer fra de store og små nasjoner i Asia og Afrika, som har fridd seg fra kolonistyret og i dag strir for å fri seg fra fattigdom og nød. Vest-Europa har i stor utstrekning bygd sin velstand på råstoffer fra disse delene av verden, og vi gjør det ennå. Det er avgjørende for Europas muligheter for å opprettholde sin levestandard at det blir etablert et tillitsfullt samarbeid med landene i Asia og Afrika. Og det er av-

gjørende for freden at de millioner som bor i disse underutviklede områdene får bedre og mer menneskeverdige kår. Arbeiderpartiet mener at det som hittil er gjort for å gi teknisk og økonomisk hjelp til de underutviklede landene er helt utilstrekkelig. I de kommende år blir det en hovedoppgave for Norge og andre industrialiserte land å gi effektiv støtte til de nye nasjoner i Asia og Afrika, så forskjellen mellom de rike og de fattige land kan bli mer utjevnet etter hvert.

Arbeiderpartiet mener at dette samarbeidet og alt annet samarbeid må bygge på likestilling mellom folkene og respekt for de enkelte lands uavhengighet og frihet. Nasjonal eller økonomisk undertrykkelse av andre mennesker skaper uro og fare for krig. Frihetskrevet og kravet om menneskelig rettferd har alltid ligget til grunn for arbeiderbevegelsens kamp. Det er like aktuelt i dag. Vår sikkerhet og fred er avhengig av at vi kan sikre menneskerettighetene og trygge friheten i verden.

Fra Sentralstyret i Arbeidernes Ungdomsfylking:

Avsnittet "Utdanning og forskning".

- a. Handelsskoler, handelsgymnas og artiums- og realskolekurs om kveldene bør organiseres som en del av vårt offentlige skolestell.
- b. I tillegg til programerklæringen om å utvide den obligatoriske skoletida til 9 år foreslås følgende tillegg: Mulighetene legges til rette for et frivillig tiende skoleår. Enhetsskolen organiseres slik at de siste to eller tre år blir en linjedelt ungdomsskole som kan avløse real- og framhaldsskolen.

Avsnittet "Familien, forbrukerne og boligbyggingen".

- a. DNA vil alltid ha for øye at leilighetene blir fordelt på en sosialt forsvarlig måte.
- b. Forholdene legges til rette slik at en større modernisering av eldre leiligheter finner sted.
- c. En fortsatt rasjonalisering innen bygningsindustrien er nødvendig. En må aktivisere forskningen på dette område med sikte på å finne fram til de beste og de billigste typer av leiligheter. Gjennom systematiske forsøk må en finne fram til de materialer og byggemetoder som er best og billigst, også rent samfunnsøkonomisk.

- d. De enslige som har behov for det, må også få nytte godt av den offentlige støtten til boligbyggingen.
- e. Etter siste setning i dette avsnittet blir følgende tilføyelse foreslått: En vil fortsatt legge forholdene til rette for reisning av samfunnshus og bygging av idrettsanlegg.

Avsnittet "Sosialt vern om menneskene".

- a. Alle bør sikres lønn under sjukdom.
- b. Folketannrøkten utbygges hurtigst mulig.
- c. Invalideutstyr skal være gratis.
- d. Offentlige edruskapsinstruktører knyttes til ungdomsorganisasjonene.

Avsnittet "Plan og ledelse i det økonomiske liv".

- a. Det materiale som områdeplanleggingskontorene etter hvert har skaffet fram, bør både distriktsvis og i landsmålestokk utnyttes mer systematisk under planlegging og reising av ny industri og under utviklingen av næringslivet ellers.
- b. Formuleringene om bank- og kredittvesenet forsterkes i følgende retning: Samfunnet må ha en sterk kontroll over bank- og kredittinstitusjonene, slik at de aktivt kan gjennomføre de tiltak og retningslinjer som blir trukket opp av de folkevalgte organene. Avtalene mellom Regjeringen og bankene må erstattes med lovregler, som forutsetter straffeansvar for de som setter seg ut over retningslinjene og direktivene som trekkes opp av myndighetene. På lang sikt må samfunnet få disposisjonsrett over bank- og kredittinstitusjonene. Hele forholdet mellom samfunnet og bank- og kredittvesenet tas opp til offentlig utredning i kommende fireårsperiode.
- c. Det tas tiltak for å opprette en Statens Kredittbank i kommende stortingsperiode.

Avsnittet "Det økonomiske demokrati".

- a. Bransjerådene må virke som aktive, koordinerende organer innenfor de enkelte bransjene.
- b. Arbeiderpartiet vil legge grunnlaget til rette for reformer, slik at arbeiderne og funksjonærene ved storbedriftene i industrien får rett til å velge målsmenn til bedriftens ledelse.

Avsnittet "Kraftutbyggingen og industrien".

- a. Industribyggingen må legges opp slik at den med minst mulig friksjon kan innpasses i et større fellesmarked.

Avsnittet "Samferdselen".

- a. Det offentlige må etter hvert overta havnene ved alle mer sentrale ruteanløp langs kysten, hvor havnene ennå er i privat eie.
- b. Utviklingen vil kreve en sterk øking i investeringer til telekommunikasjonene.
- c. Et Statens Anleggsdirektorat bør opprettes og organiseres som et aksjeselskap med staten som hovedaksjonær.
- d. Det må legges opp en landsplan for den videre utbygging av våre kommunikasjoner.

Avsnittet "Jorda, skogen og havet".

- a. Det må gjennomføres en effektiv samordning av støtte-tiltakene i jordbruksnæringen, og subsidieringen må etter hvert legges om fra støtte til produksjon til samfunnsmessig hjelp som tar sikte på å fremme en effektiv investering i næringen.
- b. En fortsatt mekanisering i jordbruket er nødvendig, men en må legge forholdene bedre til rette for en standardisering av maskinparken og en mer effektiv utnytting av det maskinelle utstyret.

Avsnittet "Norge og verden".

Følgende ting bør framheves sterkere og klarere:

- a. Forsvaret og NATO er ikke et mål i seg sjøl, men et nødvendig middel under de rådende forhold i verden i dag.
- b. Forpliktelsene overfor FN må gå foran solidariteten med andre land, slik vi blant annet opplevde det under FN's behandling av Suez-krisen.
- c. Arbeiderpartiet mener at Norge aktivt må gå inn for å avskaffe koloniveldet i alle former.

Fra Bærum Arbeiderparti:

Generelt.

Da den annen verdenskrig tok slutt, var vårt land hardt merket av krigen. I Finnmark og Troms lå hjemmene som branntomter, skoler og sykehus, havneanlegg og in-

dustri var ødelagt etter "den brente jords taktikk". Lenger sørover i landet var hele byer utslettet og landets industri var nedslitt. Det samme gjaldt jernbanemateriellet og bilparken, og handelsflåten hadde lidt svære tap. Etter 5 års krig hadde landets befolkning et uhyre behov for forbruksartikler og boligbehovet var skrikende.

I denne situasjon fikk arbeiderpartiet regjeringsansvaret og det er under arbeiderregjeringen at gjenreisningen etter krigsskadene er fullført, samtidig som det har skjedd en dristig industrireiseing. Hundretusener har kunnet flytte inn i nye boliger og kraftutbyggingen for hjem og industri har foregått i raskere tempo enn noen gang tidligere. Handelsflåtens tonnasje er fordoblet etter krigen og er større enn noen gang før. Takket være at den politiske ledelse av landet har ligget i arbeidernes hender har rikdomsøkningen kunnet danne grunnlag for en bedre inntektsfordeling, større sosial trygghet og høyere levestandard.

Når vårt land kom så godt igjennom den første og den vanskeligste tiden etter krigen, skyldtes dette i vesentlig grad den strenge reguleringspolitikken arbeiderregjeringen gjennomførte og at de økonomiske kreftene derfor ikke fikk slippe løs. Dette forholdet gjør at regulerings- og prispolitikken faktisk har fått en sterk forankring i folket. Gjennom den praktiske politikken ble det klart at reguleringspolitikken ikke var noe mål i seg selv men et viktig middel til å trygge sysselsetting, en sund økonomisk utvikling og en bedre levestandard for folket.

Det er derfor med bekymring vi har sett på at arbeiderregjeringen i de senere åra skritt for skritt har forlatt denne politikken slik at skillelinjene mellom en arbeiderregjerings økonomiske politikk og en ren borgerlig liberalistisk politikk stadig har blitt mer utvisket. For partiets menige medlemmer står den nye rentepolitikken som det tydeligste symptom på denne utviklingen. Det ble fra partiledelsens side lagt stor vekt på å klargjøre for folket betydningen av den nye prisloven. I kampen mot prisstigning og inflasjon har imidlertid denne loven og den statsinstitusjon som er utbygget for å trygge gjennomføringen av den, i langt mindre grad blitt nyttet enn gamle konvensjonelle midler.

I kampen for å opprettholde en sund økonomi har regjeringen under hele etterkrigstiden kunnet støtte seg på en

lojal fagbevegelse - en lojalitet som mange ganger av de fagorganiserte har vært oppfattet som resignasjon og forsakelse.

På den annen side har industriens folk og de næringsdrivende hatt stadig stigende utbytte, og vi har også i denne forbindelse kunnet iakttå at den fastsatte regulering av utbyttet i aksjeselskapene har vært av liten reel betydning. Dette samtidig med at avskrivningsreglene har muliggjort en høy grad av fornyelse av utstyret, rasjonalisering og nyanlegg.

I åra etter krigen har sosialiseringsspørsmålet, den offentlige kontroll med banker og forsikringsselskaper, og medbestemmelsesrett for arbeidere og funksjonærer i bedriftene vært merkesaker for den norske arbeiderbevegelsen. Det er med beklagelse vi erfarer at disse saker framleis ikke er kommet ut av utredningsstadiet. Ikke minst dette gjør det mulig å øve det press på rentenivået som førte til at regjeringen ble tvunget til å forlate sin gamle rentepolitikk. Arbeidstakere i landet og folket i valg har tidligere gitt regjeringen fullmakt til å ta fatt på løsningen av disse oppgavene som har vært programfestet i tidligere arbeidsprogram som er lagt fram for velgerne. Mot denne bakgrunn har vi vanskelig for å finne at det har skjedd noen strukturell endring i samfunnsøkonomien.

I 12 år har nå verden gjennomlevet en økonomisk høykonjunktur som fulgte krigens ødeleggelser av produksjonsmidler og det kjøpebehov 5 års krig førte til. Det er ingen gitt å si noe om når denne høykonjunkturen tar slutt, men det er nå trekk i den internasjonale økonomi som etter vår oppfatning gjør det nødvendig at arbeiderbevegelsen i høyere grad enn tidligere konsentrerer sin interesse om hvorledes det i framtiden skal bli mulig å opprettholde vår sysselsettingspolitikk. I denne sammenheng peker vi på nødvendigheten av en dyptgående utredning av planene om et felles europeisk marked sett mot vårt mål å opprettholde sysselsettingen og sikre en stigende levestandard. Vi er overbevist om at arbeiderpartiet ikke bare vil befeste sin stilling blant velgerne, men også skape økt tilslutning og begeistring for sin politikk dersom partiet foran dette valget klart sier fra at det vil gjennomføre tiltak som trygger full sysselsetting. Det er bare gjennom en større samfunnskontroll av det økonomiske liv mulig å

møte en økonomisk nedgangskonjunktur. Ved nettopp å vise denne sammenhengen mellom merkesakene våre og trykningen av arbeidsplassene vil vi sikre en tilslutning fra folket i valg til grunnsynet vårt.

På grunnlag av disse generelle uttalelsene vil vi peke på at det er nødvendig for partiet i arbeidsprogrammet for åen nye fireårsperioden å legge stor vekt på følgende spesielle oppgaver:

1. Utbygging av det økonomiske demokratiet.

De økonomiske kreftene i vårt samfunn må komme under samfunnsmessig kontroll. For å sikre dette vil arbeiderpartiet i den kommende stortingsperioden legge fram lovforslag som styrker samfunnets kontroll med bankene og forsikringsselskapene. Partiet anser det nødvendig at de økonomiske kreftene disse institusjonene representerer blir kontrollert av folket fordi dette er en nødvendig forutsetning for et virkelig demokrati.

2. Arbeidstakernes medbestemmelsesrett.

Den menneskelige arbeidskraften er av like stor betydning for produksjonen som kapitalen. Derfor må arbeidere og funksjonærer få medbestemmelsesrett i de bedriftene hvor de arbeider. Sammen med fagbevegelsen vil derfor arbeiderregjeringen sikre dette. Dermed vil arbeidstakerne komme i det riktige forhold til sin arbeidsplass.

Staten vil gå foran under løsningen av denne oppgaven i de statlige bedriftene, i de offentlige selskapene og i de offentlige institusjonene.

3. Utbygge de nasjonale bedriftene.

Den industrireisenga arbeiderregjeringen har gjennomført i etterkrigstiden har vist at det ikke bare er mulig, men også ønskelig at staten påtar seg slike oppgaver. De statseide bedriftene vil bli sikret et teknisk høyt nivå og den best mulige ledelse slik at de konkurransemessig kan stå sterkt rustet. Utbyggingen av statseide bedrifter vil fortsette også i framtiden på nye områder. Det er av den største betydning for sikring av et fortsatt økonomisk framskritt og økende levestandard at landets nøkkelindustrier er under full samfunnsmessig kontroll.

4. Full sysselsetting.

Regjeringen vil med alle midler trygge full sysselsetting. Hele vår politikk og herunder ikke minst de programposter som er nevnt foran vil trygge dette.

5. Økt produksjon.

Hevningen av levestandarden og utbyggingen av full sosial trygghet er betinget av høyere produksjon. For å gjennomføre dette skal lønnsstakerne sikres at de får del av det økte utbytte en stigende produksjon gir. En slik linje i lønnspolitikken vil være den beste garanti for økt produksjon. Likelønnsprinsippet må gjennomføres fullt ut.

6. Skattepolitikken.

Da samskatten virker som hemsko når det gjelder å få kvinnelig fagopplært arbeidskraft ut i arbeidslivet, må partiet gå inn for en radikal endring av denne skatteform.

7. Trygging av familienes kår.

De senere åra har økingen i levestandarden vesentlig kommet den ugifte ungdommen, de enslige og barnløse hvor begge arbeider tilgode. De barnerike familiene har derimot siden 1950 ikke fått bedret sin levestandard. Arbeiderregjeringen vil i den kommende perioden gjennomføre tiltak som skal sikre at barnerike familier får del av den høyere levestandard på lik linje med de øvrige. Dette er samfunnets oppgave og regjeringen vil løse spørsmålet gjennom en øking av barnetrygden og andre tiltak, eventuelt ved en ny hensiktsmessig subsidieordning.

8. Boligreisingen.

Trass i en boligreising som etter krigen har stilt Norge i forreste rekke på dette område, er boligspørsmålet enda et av våre største sosiale problemer. Særlig mangler enslige fremdeles tilfredsstillende husvære. For å løse boligproblemet er det nødvendig at boligreisingen på nytt når det volum som den hadde da den var på topp. Familiene må skaffes nye leiligheter med en sosialt forsvarlig husleie, og for å oppnå dette må statsbankenes utlånsvirksomhet tas opp til ny prøving. Tomteprisene må på nytt komme inn under prisregulering.

9. Vår utenrikspolitikk - en aktiv fredspolitikk.

Prinsippene i FN's charter må danne grunnlaget for vår utenrikspolitikk og vår aktive deltakelse i de Forente Nasjoner skal fortsette. Regjeringen vil gå sterkt inn for forbud mot atom- og vannstoffbombeprøver og innenfor de forpliktelser vi har påtatt oss i vårt forsvarssamarbeid arbeide for en sikkerhetspolitikk som kan bidra til avspenning. Våre forsvarsutgifter representerer nå den maksi-

male byrde og ved å føre en aktiv fredspolitik vil regjeringen i den kommende 4-årsperioden ta sikte på å redusere forsvarsbyrdene. De frigitte midlene vil bli anvendt i den kulturelle og sosiale sektor i samfunnslivet.

Fra Fauske Arbeiderlag:

Under Samferdselen:

Bør utgå: "Nordlandsbanen føres fram til Bodø så snart råd er."

Nytt punkt: "Det må snarest tas standpunkt til bedring av den landverts forbindelse nordenfor Fauske. Realiseringa av arbeidet må skje så snart råd er under hensyntaken til mest mulig jevn sysselsetting i den statlige anleggssektor. Det bør også legges opp en landsplan for den videre utbygging av våre kommunikasjoner."

Nytt punkt: "Statens anleggsdrift bør samordnes. Spørsmålet om et Statens anleggsdirektorat utredes og eventuelt gjennomføres."

Begrunnelsen for vårt endringsforslag er den uenighet som i dag råer i Nord-Norge om dette problem. Det som imidlertid alle er interessert i er en avgjørelse, idet en forutsetter at det enten må bli veg eller bane.

Det som begrunner vårt andre forslag, er den beklagelige sesongledighet som i årevis har vært praktisert i den statlige anleggssektor.

Fra Hetland Arbeiderparti:

Til det foreliggende forslag i arbeidsprogrammet tillater man seg å bemerke til avsnittet om samferdselen:

Det må være utenkelig at problemene innen samferdselen idag kan løses uten at man har en klar og sikker utforming i lovs form med sikte på å samordne landets transportmidler.

Det har heller ikke vært reist tvil om berettigelsen av Samferdselsloven av 1947, selvom det hersker divergerende oppfatninger om bruken av loven.

I forslaget savner man imidlertid en utforming om nødvendigheten av å ha en lovhjemmel som skal være grunnleggende for samferdselspolitikken.

Tillater meg derfor å antyde en tilføyelse som kanskje kan tas med som avslutning av avsnittet:

"På grunnlag av erfaringene fra Samferdselsloven av 1947 må lovgivningen styrkes og få en klar utforming som sikrer en samordning av transportmidlene og en effektiv utnyttelse av landets transportapparat."

Videre viser erfaringer at forskjellige frakttilskott - særlig innen jordbrukssektoren - i mange tilfeller kan lede trafikkavviklingen på en feil måte.

Siste avsnitt 2. og 3. linje, bør derfor utformes slik: "og det må undersøkes om frakter, takstsystemer og frakttilskott fra Staten fører med seg at trafikken tar veier".....

Fra styret i Nord-Helgeland Arbeiderparti:

Samferdselen.

Styret slutter seg til antydningen om at setningen om "Nordlandsbanen må føres fram til Bodø så raskt råd er" bør gå ut. Styret mener at det kan virke uheldig at Nordlandsbanen helt alene blir nevnt ved navn i forbindelse med spørsmålet om stans i byggingen av nye baner.

Boligpolitikken.

Styrets tilråding: "For å redusere vinterarbeidsledigheten i bygg og anlegg må statsbankene gi støtte til vinterbygging. Den privatfinansierte boligbyggingen må ved vinterbygging gis anledning til å bygge uten arealbegrensning.

For øvrig må alle tiltak som kan bedre en jamn sysselsetting innen bygg og anlegg effektiviseres."

Kraftutbygging og industri.

Styrets tilråding: "Forslaget bør tilføyes to nye avsnitt.

1. Sysselsettingen byr på atskillige problemer når det gjelder den kvinnelige arbeidskraft. Det bør derfor undersøkes alle muligheter for å bedre dette forholdet.

2. Det vil være formålstjenlig at det tilsettes teknisk fagkyndig konsulenthjelp til de lokale tiltaksråd. Disse bør formodentlig tilsettes fylkesvis."

Sosialpolitikken.

Styrets tilråding: "Avsnittet "Et sosialt vern om menneskene", avsnitt 3 (s. 9) gis følgende tillegg:

Kommunene bør på samarbeidsbasis gis støtte av Staten til reising av pleiehjem for sinnslidende og åndssvake.

Avsnitt 5 gis følgende nytt 2. punktum:

Alderstrygden vil ved spesielle fradragsregler gjøres skattefri over hele landet.

Motiveringen til første punkt.

Når det gjelder sinnsykepleien, bør det etter vår mening legges større vekt på å trekke kommunene med i arbeidet. En rekke kommuner der de geografiske og kommunikasjonsmessige forhold ligger godt til rette, vil sikkert et kommunalt samarbeid gi gode resultater. Det må her tas sikte på pleiepasienter av den kategori som hittil i stor utstrekning har vært henvist til privatpleie. Det bør av kommunene opprettes forpleiningssteder under fagkyndig ledelse, og Staten bør være med å løse finansielle spørsmål i denne forbindelse.

Motiveringen til annet punkt.

Vi har i dag det forhold at de alderstrygdede i bedrestilte kommuner får ettergitt skatten, mens trygdede i økonomisk dårligstilte kommuner der trygdens minstesatser anvendes, må betale skatt fullt ut av sin inntekt.

Det bør bli en oppgave å rette på dette forholdet. Etter at behovsprøvingen er opphevd, bør det søkes innført en bestemmelse som tar sikte på å la alle som har tryden å leve av, bli skattefri, eller også at all alderstrygd blir fritatt for beskatning.

Jorda, skogen.

Styrets vedtak: "Til første avsnitt under Jorda, skogen og havet.(s. 16) bør tilføyes: Tilskudd til reising av nye og til modernisering av driftsbygninger må følge denne utviklingen.

Under avsnittet om skogen bør tilføyes:

1. Offentlig kontroll med all skogskjøtsel og drift må skjerpes.

2. Alle skogeiere som har investeringsavgift stående inne, bør pålegges å utføre forefallende kultur- og produksjonsøkende arbeider etter en årvisst plan."

Motiveringen til avsnittet om driftsbygninger.

Vi mener det er viktig at dette med tilskudd til driftsbygninger i jordbruket, kommer med i programmet, fordi dette er et av hovedproblemene på de små og middelstore bruk. Dette bør derfor følge selve målsettingen i vår jordbrukspolitik som tar sikte på å øke bruksstørrelsen til mest mulig sjølbergede og økonomisk lønnsomme bruk.

Behovet på dette felt blir også størst i de distrikter der valg av driftsmåte er svært begrenset, fordi nettopp i disse distriktene, i fjellbygdene og langt nord i landet, må jordbruket baseres på husdyrhold. Det er også i disse distriktene i vårt land at en utvidelse av bruksstørrelsen vil få størst virkning, og behovet for moderne og større driftsbygninger må i disse distrikter følge utviklingen i økingen av arealet.

Fra Nordmøre Arbeiderparti:

Årsmøtet i Nordmøre Arbeiderparti slutter seg til forslaget til arbeidsprogram, men hadde gjerne sett at enkelte punkter hadde fått noe mer detaljert utforming.

Møtet gir sin tilslutning til forsvars- og utenrikspolitikken, og ser - i dagens situasjon - forsvarssamarbeidet med de vestlige demokratier som det mest effektive middel til å verne vår frihet og sjølstendighet. Norge må i alle internasjonale organer gå inn for frigjøring av alle undertrykte folk.

I den økonomiske politikk er det nødvendig med en gjennomført kontroll, særlig med bank- og kredittinstitusjonene. Hele forholdet mellom samfunnet og kredittinstitusjonene bør utredes nærmere og en bør søke nye veier for kredittgivingen.

En viktig oppgave i den økonomiske politikken må være å spre industrien og i første rekke tilgodese industrifattige strøk. For Nordmøre er det påtrengende nødvendig å bygge opp en variert industri om denne landsdelen skal ha muligheter for å komme i takt med den utvikling samfunnet ellers er inne i. Det materialet som områdeplanleggingskontoret har utarbeidet, må være et godt grunnlag i dette arbeidet. Kraftutbyggingen må fortsatt ha prioritet.

Møtet har festet seg ved de retningslinjer som kultur-

programmet trekker opp for skolestellet. I vårt distrikt føles mangelen av videregående skoler sterkt. Så svakt som det økonomiske grunnlaget her er, vil det være meget vanskelig for kommunene å gjennomføre planene for videre utbygging. Det må fra statens side treffes effektive tiltak for å hjelpe kommunene på dette område.

Fra Oslo Arbeiderparti:

Oslo Arbeiderparti tilrår følgende endringer i Landsstyrets forslag: (komiteens forslag til endringer, og komiteens nye forslag er uthevet).

Side 1 i Landsstyrets forslag:

Et samfunn av frie og likestilte mennesker.

Et samfunn med økonomisk vekst og sosial trygghet.

Et samfunn som gir muligheter for alle til å leve et fullverdig liv.

Forslag nr. 1. Med andre ord: Et Norge bygget på den demokratiske sosialismes grunn.

Forslag nr. 2. Vi vil slå vakt om vårt lands frihet og selvstendighet, om folkstyret osv.

Side 6: (Utdannelse og forskning).

Forslag nr. 3. Særlig gjelder det i den kommende fireårsperiode å ta et krafttak for å styrke folkeskolen i bygdene osv.

Forslag nr. 4. Både til folkeskolen og til den videregående skole må det sørges for tilstrekkelig med lærere og selve lærerutdannelsen må tas opp til revisjon.

Side 7: (Skolen)

Forslag nr. 5. den videre utbyggingen av skolegangen bør skje ved at den obligatoriske skoletiden forlenges til 9 år fordelt på grunnskolen og en almindennende ungdomsskole

med linjedeling og med adgang til et frivillig 10. år både for den teoretiske og den praktiske utdannelse.

- Forslag nr. 5b. Handelsskoler, handelsgymnas og artiums- og realskolekurs om kveldene bør organiseres som en del av vårt offentlige skolestell.
- Forslag nr. 6 En rettferdig stipendieordning . . . gjennomføres i perioden.
- Forslag nr. 7 Alle skolepenger ved offentlige skoler må oppheves.
- Side 8: (Familien, forbrukerne og boligbyggingen).
- Forslag nr. 8. Rasjonalisering av byggevirk-somheten for å fremtvinge billigere boliger må påskyndes, særlig med sikte på bruk av de nye bygningsmaterialer og der-av følgende nye arbeidsmetoder. Streng priskontroll med bygge-omkostninger for å sikre at reduksjon i material- og arbeids-omkostninger kommer de hus-søkende tilgode.
- Forslag nr. 9. Side 9: (Boligstøtten) - slik at den bare gis til dem som har behov for støtte ut fra sosiale hensyn.
- Forslag nr. 10. Side 9: Byggingen av samfunnshus må i organisasjonenes tidsal-der ha høy prioritet som et ledd i utviklingen av folkets kulturelle liv.
- Side 10: (Et sosialt vern om menneskene).
- Forslag nr. 11. Hovedlinjen i arbeidet for de gamle - osv. - For de gamle som ikke kan klare seg selv må det bygges pleieavdelinger.

- Forslag nr. 12. Side 11: (Kommunene) For å imøtekomme de krav folk nå stiller må kommunene ha et rimelig innbyggerantall med derav følgende økonomisk bæreevne osv.
- Forslag nr. 13 Side 11: (Skatten) Den ulike fordeling av den direkte skatten mellom inntekter av lønn og inntekt av alle former for næringsvirksomhet er hovedsvakheten osv.
- Forslag nr. 14 Side 15: (Samferdselen) Arbeiderpartiet mener at det er nødvendig snarest mulig å få utarbeidet en landsplan for utbyggingen av våre samferdselsmidler. Jernbaner, veier, kystruter og flyruter må vurderes i forhold til hverandre, og det samferdselsmiddel som gir den mest rasjonelle og derfor i lengden den billigste trafikk må gis prioritet i utbyggingen. For å hindre at alle våre samferdselsmidler blir underskuddsforetagender må det hovedprinsipp legges til grunn at de som nytter samferdselsmidlene skal betale hva det koster. Investeringene til samferdselsformål må økes betydelig i perioden 1958/61 og bevilgningene må konsentreres om de etter landsplanen høyest prioriterte oppgaver.
- Forslag nr. 15 Side 16: (Samferdselen) Telefon, telegraf og sambandslinjer (telekommunikasjoner) og fjernsyn bygges ut.
- Forslag nr. 16 Side 19: (Norge og Verden) 2. avsnitt: Arbeiderpartiets syn osv. flyttes foran avsnitt nr. 1: Arbeiderpartiet vil utvide osv.

Forslag nr: 17. Side 19: Siste setning: I de kommende år blir det en hovedoppgave for de industrialiserte land (Norge og andre - strykes).

Oslo Arbeiderparti mener det er grunn til å overveie en avslutning av programmet med en oppsummering av de aktuelle oppgaver og en understrekning av partiets sosialistiske grunnsyn.

Fra Oslo Distriktslag av AUF:

Representantskapet i Oslo D/lag av AUF er merksam på Arbeiderpartiets syn på de ensliges boligproblemer som kommer til uttrykk i partiets forslag til arbeidsprogram for Stortingsperioden 1958-61, hvor det heter:

" - og vi må i den kommende periode gå sterkere inn for å dekke også de ensliges og gamles boligbehov".

Vi vil imidlertid peke på at en mer konkret utforming av dette punktet ville være ønskelig, og foreslår derfor at det i programmet settes opp et tall for hva en har tenkt å utrette på dette spesielle feltet. F. eks. vil vi foreslå at en programforplikter seg til å bygge 5000 boliger for enslige og gamle i perioden.

Vi tror at boligtilhøva for de grupper det her dreier seg om, berettiger en slik målsetting, og vi tror også at det vil være en programpost av stor verdi i valgkampen.

Fra Raufoss Partilag:

Raufoss's partilag vil foreslå for landsmøtet at følgende pasus tas inn i Arbeidsprogrammet.

Vi mener at kristendommen er en vesentlig del av vårt kulturgrunnlag, og skal ikke tas ut av skolen.

Fra Telemark Arbeiderparti:

Årsmøtet i Telemark Arbeiderparti gir forslaget fra Arbeidernes Ungdomsfylking om offentlig drift av handels-skoler, kveldsrealskoler og artiumskurs sin varmeste

anbefaling og ber om at hele dette spørsmålet tas med i partiets arbeidsprogram for kommende valgperiode.

Det forslag som er lagt fram til arbeidsprogram for kommende stortingsperiode, synes å være et nøkternt og realistisk program.

Vi vil imidlertid henstille til landsmøtet å se nærmere på redigeringen av avsnittet "Norges plass i verden", slik at Norges plass i verden og vårt lands medansvar for et rikt og fruktbringende samarbeid over grensene - et samarbeid som skal bygge på gjensidig tillit og respekt - får en mer fremtredende plass. Vi mener også at spørsmålet om forsvaret bør få en formulering som klarere fastslår NATOs defensive karakter, og at den videre utbygging av forsvaret må skje innenfor en forsvarlig ramme på bakgrunn av en samlet vurdering av hele vår økonomiske evne.

Det siste forslaget er fremmet av Telemark Distriktslag av AUF; fylkespartiet har på årsmøtet sluttet seg til forslaget.

Fra Tromsdalen Arbeiderlag:

Tromsdalen Arbeiderlag mener at flere av postene i det nye arbeidsprogram er for lite konkret utformet.

Dette gjelder f. eks. samferdsel, industri og kraftutbygging etc. I arbeidsprogrammet er det forsåvidt angår forlengelse av Nordlandsbanen nevnt at denne skal føres fram til Bodø "så raskt råd er". Dette er for vagt utformet, og må markeres mer bestemt. Det gjenstående arbeide må kunne tidfestes når dette beregnes å være fullført.

I programmet finnes ikke noen holdepunkter om stamveien fra Bodø og nordover til Kirkenes. Vi mener at programmet må være bindende når det gjelder nord-norske landskrav. Det må inntas et eget avsnitt i programmet i forbindelse med Nordlandsbanen om at stamvei med fast veidekke bygges fra Bodø til Kirkenes, og at arbeidet blir igangsatt i kommende stortingsperiode.

Under avsnittet utdanning og forskning nevnes at det i tida inntil 1970 vil bli satt store krav til skoler og undervisningen. Skal kommunene kunne være med på å

løse disse problemer og utbygge folkeskolen til 9-årig enhetsskole, må vi kreve at partiet tar stilling til den nåværende investeringsavgift på skoler o.l. og utvirker at den omgående blir brakt til opphør.

Partiet må utvirke til at storindustri også finner veien til Troms og Finnmark fylker. Hvordan dette med hell kan inntas i partiets arbeidsprogram har en ikke noen mening om. Det vi ønsker er at f.eks. et planlagt aluminiumsverk ikke blir lagt til Nordland, men blir plasert i et av de andre nordligste fylker. Det naturlige vil jo bli at et slikt verk legges til Troms fylke av hensyn til krafttilførselen.

Laget gir sin tilslutning til programmet for øvrig.

Fra Råde Arbeiderparti:

Jorda skal på trygge vilkår tilhøre den arbeidende jordbruker. Det Norske Arbeiderparti vil gjennom sin jordbrukspolitikk legge vilkårene til rette for en rasjonell drift og indre jamstilling i jordbruket og med levevilkår som kan likestilles med det som er vanlig i andre næringer.

For å nå dette målet vil Arbeiderpartiet særlig legge vekt på disse tiltakene:

Bruk som er for små, men som kan og bør omformes til selvstendige enheter, må etter hvert få høve til å utvide sitt jordbruksareal ved nydyrking, ved frivillig sammenslåing av mindre bruk og ved dyrking av større arealer jord som på samvirkebasis kan nyttes til foravl og beite.

Statens støttetiltak må særlig ta sikte på å finansiere kjøp, nydyrking og drenering, samt reising av tidsmessige driftsbygninger på nye bruk og eldre bruk som kan utbygges til selvstendige enheter.

Det må videre innføres en behovsprøving som sikrer at støttetiltakene kommer den del av jordbruket til gode som virkelig trenger det. Støtten må virke fremmende på den indre jamstilling. Som en alminnelig ordning for hele jordbruket må det legges vekt på å skaffe tilveie kapital ved billige lån for å kunne finansiere den ønskede rasjonalisering på de mange små bruk.

Jordbruket må komme sterkere med i områdeplanleggingen. Jordbruksbygdene må se det som en viktig oppga-

ve å dra omsorg for at grunnarealene nyttes på den økonomisk mest forsvarlige måte og at det blir tatt godt vare på den dyrka jorda. Arbeidet med å fullføre jordregistret og utarbeide et høvelig kartverk påskyndes. Samvirke i kjøp og salg støttes. Spørsmålet om en egen lov for produksjons- og salgssamvirke i jordbruket utredes.

Produksjonsutviklingen må følges meget nøye og nødvendige tiltak som tar sikte på å hindre overproduksjon innenfor enkelte driftsgreiner må utredes.

Høy prioritet må gis til forskning, fagopplæring, veiledningstjeneste og forsøksvirksomhet.

Motivering:

Vi har i dag et meget stort antall bruk som bortforpaktes. Forpakterne har ofte lite betryggende forhold å arbeide under så det hindrer en rasjonell og god utvikling i endel av vårt jordbruk. Det bør overveies å innføre en egen lov som skaper betryggende forhold slik at den ønskede rasjonalisering ikke stopper opp. Det må ikke gis konsesjoner eller på annen måte overdras jord til personer som ikke selv vil bosette seg på gården for å skaffe seg et levebrød.

Jordbrukets driftsundersøkelser viser stort sett følgende:

1. De store og mellomstore driftsenheter har inntekter som til dels ligger langt over det som er vanlig i andre næringer.
2. En rekke mindre enheter under gunstige forhold og bruk med spesialproduksjon har tildels inntekter, i all fall inntekter som er så store at familien har en levestandard som kan likestilles med andre næringer.
3. Yrkeskombinasjoner som jord/skogbruk og eller fiske kan og gir en tilfredsstillende levestandard under bestemte forhold. Slike kombinasjoner bør opprettholdes bl. a. for å sikre den fulle sysselsetting hele året.
4. Andre kombinasjoner som helårsarbeid utenom bruket gir som regel ikke noe tilfredsstillende resultat fordi jordbruket blir forsømt.
5. Et stort antall bruk er så små at de ikke gir et tilfredsstillende næringsgrunnlag for en rimelig levestandard. De fleste bruk kan utvikles videre til selvstendige enheter, først og fremst ved sammenslåing av mindre bruk til enheter som er så store at de kan gi et tilfredsstillende næringsgrunnlag og ved nydyrking av jord.

6. Et stort antall bruk er så små (med manglende utviklingsmuligheter) at de nærmest må betegnes som en boplass og endel bruk ligger slik til at tilfredsstillende levevilkår ikke kan nås. Den siste brukstypen bør nedlegges og plantes til med skog.

Statens direkte støttetiltak bør underkastes en inngående behovsprøving slik at gruppene 1, 2, 4 og 6 ikke får direkte støtte. De beløp som kan spares inn på denne måte brukes først og fremst til å finansiere sammenslåing av bruk og til nydyrking og drenering av jord, samt til reising av tidsmessige driftsbygninger i gruppe 5.

Støtten må først og fremst brukes slik at det skapes varige forbedringer av næringsgrunnlaget i jordbruket, dernest for å fremme den indre jamstilling.

Vi kan i denne forbindelse peke på at det i Østfold i 1955 ble utbetalt ca. 7,6 millioner kr. i direkte støttetiltak til jordbruket. Vi mener å kunne føre bevis for at minst 50 % av dette beløp faller på bruk som har et tilfredsstillende næringsgrunnlag. Av totalbeløpet ble ca. 30 % brukt til investeringer, resten går til produksjonsfremmende formål.

Hele tilskottsordningen må legges om slik at storparten går til investeringsformål. Det må skapes et varig næringsgrunnlag som kan konkurrere med andre næringer, resten må fordeles mellom de små bruka for å medvirke til en indre jamstilling i jordbruket.

Stortinget har den 12. november f.å. endret reglene for lån i "jorddyrkingsfondet" slik at mulighetene for å skaffe langsiktige og billige lån er tilstede. Det må tas sikte på å tilføre fondet tilstrekkelig kapital etter hvert slik at behovet i følge de nåværende retningslinjer blir dekket. Det er nødvendig å få en lov om produksjons- og salgssamvirke i jordbruket.

Ledelsen i jordbruksnæringen, dens organisasjoner og dens sentraler, ligger i dag i uforholdsmessig grad hos de store bøndene. Det trengs en utvikling av det indre demokrati i næringen, slik at alle jordbrukere får den innflytelse de bør ha. Vilkårene for en slik indre utvikling er at prinsippet om lik stemmerett blir gjennomført i jordbrukets organisasjoner, slik som det er gjennomført i det offentlige liv og i andre folkelige organisasjoner.

Bondelagene vil nå ha meieriene som støttemedlemmer og herfor skal de betale 1/10 promille av omsetningen. Blir dette gjennomført blir det store beløp som alle må være med på å betale.

DNA kan ikke rolig sitte å se på at de mindre jordbrukere blir satt utenfor ledelsen av jordbrukets omsetningsorganisasjoner. Dersom det ikke blir gjort noe her vil jordbrukets omsetningsorganisasjoner i løpet av kort tid bli mektige redskaper i storbøndernes politikk.

Det bør nedsettes et utvalg som utreder spørsmålet om en produksjonstilpasning i sin alminnelighet og en produksjonsfordeling mellom de små og store bruk.

Fra Valle Arbeidarlag:

Valle arbeidarlag har drøft framlegget til stortingsprogram i dag. Vi har disse merknadene å gjere: Utkastet er for lite konsist, det gjev for mykje rom for ymis tolking. Språket er akademisk, for mykje fylt av framandord, unorsk i klangen, eit konservativt bokmål etter mønster av foreldreaksjonen, tungvint, brattelisk knot. Det må verte folkelegare, nytte folkemålsformene, ha preg av radikalt bokmål som nærmar seg den samnorsken partiet har knesett.

De forslagene som er sendt inn fra fylkes- og kretspartiene i samband med utkastene til program, er sendt over til Programkomiteen og ikke trykt her.

TRYGVE BRATTILIS INNLEDNINGSFOREDRA

De politiske retningslinjer for 1958-1961 blir trukket opp i

1. Arbeidsprogrammet.

Dette må ses i sammenheng med

2. Regjeringens langtidsprogram 1958-61, og

3. Kulturprogrammet.

En må også ha for øye at landsmøtet blir forelagt egne forslag om

4. Valgmanifest.

5. Uttalelse om kommuneinndelingen.

Arbeidsprogrammets oppgave er å trekke opp hovedlinjer og stille opp hovedmål for neste fire-årsperiode. Bak landsstyrets utkast ligger et omfattende forarbeid, som har vart i vel ett år.

Utkastet har vært gjenstand for bred behandling, i distriktsmøter, partimøter og lagsmøter.

Landsmøtet skulle derfor ha gode forutsetninger for å bestemme arbeidsprogrammets endelige form.

Programmet bygger på den samme hovedlinje som nå er kjent gjennom en årrekke. På dette grunnlaget er det viktig å trekke i forgrunnen slike oppgaver som må gis særlig oppmerksomhet i den fireårsperioden programmet skal dekke.

Det vil stadig være en sentral oppgave å sikre full sysselsetting. Det er sterke sosiale grunner for dette. Men en effektiv innsats av hele folkets arbeidsevne er også en forutsetning for å sikre stadig økonomisk framgang og for å nå de mange andre mål vi stiller opp i programmet.

Vi lever i et århundre med en eventyrlig økonomisk vekst, og tempoet i denne vekst har vært økende. Det eneste faste trekk ved det moderne samfunn er de stadige, hurtige og dyptgående forandringer.

Omkring oss ser vi et samfunn helt ulik hva vi kjente endog for tretti år siden. Likevel lever vi idag i følelsen av å stå på terskelen til en ny tid, med ennå større muligheter enn vi hittil har sett realisert.

Mere og mere kan vi sette nye maskiner, apparater og instrumenter til å gjøre arbeidet for oss. Denne utviklingen fører nå til automatisering av omfattende produksjonsprosesser. Også i vårt land må vi sette oss istand til å nytte de muligheter den moderne tekniske utviklingen gir.

Atomenergien er i voldsom utvikling. Dette virker på oss fra to kanter. Vi blir usikre og skremt av de farer atomenergien kan føre med seg når den brukes til våpen.

Men samtidig vet vi at her er menneskene i ferd med å få hånd om en utømmelig energikilde til fredelige produktive formål.

Hverken automatiseringen eller atomenergien vil omskape vår økonomi i de nærmeste fire år. Men vi må alt nå arbeide praktisk for å ta de nye hjelpemidler i bruk etter hvert som mulighetene byr seg og de kan tilpasses vårt eget lands forhold og behov. Alt nå er de med og gir siktepunkter for de oppgaver vi må stille opp for de kommende år.

Hvis ikke etterspørselen for våre eksportvarer og skip svikter skulle det være mulig å øke produksjonen med gjennomsnittlig 3 prosent pr. år. Under gunstige forhold kan økingen bli større. 3 prosent svarer til en økt tilgang med ca. 850 mill. kroner i året. Om dette holder gjennom perioden skulle produksjonen i 1961 være ca. 3 500 mill. kroner større enn i 1957. Et slikt tempo gir en fordobling av produksjonen på ca. 25 år.

Gjennom mange år har om lag tredjeparten av produksjonen vært satt inn i landets utbygging, - i investeringer.

Et så høyt investeringsnivå fører med seg flere vansker. Det er vanskelig å sikre en tilstrekkelig høy offentlig og privat sparing for å finansiere så store investeringer. De store og økende inntekter vil lett føre til en forbruks- etterspørsel som er større enn tilgangen av forbruksvarer. Et stadig press på prisene på forbruksvarer blir lett følgen. Denne spesielle vanskelighet kjenner vi altfor godt.

Likevel er vi kommet til at det også framover er riktig å holde oppe det høye investeringsnivået. Den tekniske utviklingen jeg antyder krever store investeringer hvis vi skal kunne følge med. Vårt land har særlig gode vekstmuligheter på områder som er spesielt kapitalkrevende. Det er nok å nevne kraftverk, elektrokjemisk og elektrometallurgisk industri og handelsflåten.

En kortere arbeidstid krever også moderne teknisk utstyr for at produksjonens vekst kan fortsette.

Og vi har alle utbyggingskravene på slike områder som boliger, samferdselsmidler, skoler av alle slag, helseanstalter og sjukehus og annet.

Det må derfor fortsatt være riktig å satse på framtida ved å holde oppe et høyt investeringsnivå. Det vil si at den årlige produksjonsøkningen bør fordeles på investeringer og forbruk.

Det kan synes lett å velge en slik hovedlinje når vi har alle utbyggingskravene i friskt minne. Men gjør vi dette valg, skal vi ha konsekvensene klart i tankene. Den viktigste i denne sammenheng er at bare en del av den årlige produksjonsøkning kan gå til det alminnelige private forbruk.

Det endelige mål for all produksjon er å tilfredsstillе menneskelige behov. Vi har stort sett nådd fram til en materiell levestandard på en høyde som gjør at en videre vekst i forbruket i stigende grad må ventes å rette seg mot bestemte ting.

De primære forbruksbehov er mat, klær og husly. Behovet for mat og klær er i det vesentlige rimelig dekket i vårt land. Vi er på god vei til å skaffe en rimelig boligstandard. Økte inntekter kan nok føre til andre matvaner og klæsvaner og til krav om bedre kvaliteter.

Men om levestandarden fra det nåværende nivå i løpet av 25 år fordobles, vil det ikke bety at folk bruker dobbelt så mye mat, dobbelt så mye klær, eller at de vil ha dobbelt så store boliger.

Alminnelig omtanke og erfaringer fra de få områder i verden som er rikere utviklet enn Norge - som Sverige og Amerikas forente stater - forteller om den utviklingen vi kan vente.

På den ene siden vil folk ha flere varige forbruksgoder. Det er slike ting som bedre møbler og utstyr til hjemmene, kjøleskap, vaskemaskiner, bedre utstyr til kjøkken, telefon, radio, fjernsynapparater og liknende. Ei hytte ved fjord eller på fjell står også høyt i manges ønsker. Og toppen av denne listen står klart fram for oss; for et stigende antall mennesker ønskedrøm nr. 1: bilen.

På den andre siden vil folk ha mere fritid: kortere arbeidstid, helst fem dagers arbeidsuke, flere reiser i innland og utland.

Disse sannsynlige trekk ved den videre øking i forbruket må vi ha som siktepunkter når vi skal planlegge landets videre utbygging. Dels kan vi møte dem som muligheter for ny produksjon her i landet, dels vil vi møte dem som økende importbehov.

Et annet siktepunkt bør vi søke i den voksende interesse for å få istand fellesmarkeder og frihandelsområder. Hele den moderne produksjonsutviklingen presser disse

spørsmål fram. Arbeiderpartiet bør på samme måten som Fagkongressen møte disse tendenser med åpent sinn, med blikket rettet mot framtida, og med vilje til aktivt å være med på løsningen av nye oppgaver en ny tid stiller.

Nå er problemet ikke så helt nytt. Et av grunnprinsippene i vår økonomiske politikk har vært at vårt land må søke å dra mest mulig nytte av en mer rasjonell internasjonal arbeidsdeling.

Opposisjonspartiene - som nå stadig snakker om at vårt land må tilpasse seg et europeisk frihandelsområde - har i årenes løp brukt mange harde ord om den "strukturendring" som vår politikk har ført til. Hva er innholdet i denne strukturendring? Det er ett hovedtrekk som særlig trer fram. Det er rasjonaliseringen av næringer som i forhold til produksjonen har hatt særlig stor arbeidskraft, og den etter hvert betydelig reduserte sysselsetting i slike næringer. Den andre siden av dette er den raske industrialisering, og særlig utbyggingen av eksportbedrifter og skipsfart. Det er dette som er det økonomiske innholdet i "strukturendringen".

Uten denne utviklingen kunne vi aldri nådd de økonomiske resultater vi er stolte av. Og uten denne strukturendring ville vi vært tilsvarende mindre beredt til å ta del i et europeisk frihandelsområde. Uansett hvilke bestemmelser og former som blir fastlagt for et slikt frihandelsområde, vil det øve et sterkt press på de minst rasjonelle produksjonsområder i de forskjellige deltakerland. Det er jo det som er formålet, for å påvirke det enkelte land til å utvikle produksjon det har særlig gode betingelser for.

Når arbeidet nå har tatt fart for å innpasse arbeidsdelingen i avtalte og organiserte former - som felles marked eller frihandelsområde - må vi ennå mere enn hittil ta sikte på vekst i produksjonsområder hvor vi kan være på høyde med internasjonal konkurranse.

Arbeidsprogrammet trekker opp linjene for en ny fireårsperiode med sterk videre fremgang og vekst. Likevel vil det også da bli slik at ikke på langt nær alle krav og forslag kan realiseres. Det vil alltid bare være en del av en generasjons håp og drømmer som kan materialiseres i løpet av en enkelt periode.

En lang tid med ubrutt fremgang synes å føre til at kravene øker ennå hurtigere enn produksjonen kan gjøre det.

Om produksjonen går fram i rask marsjtakt, så løper forventningene i fullt firsprang. Spenningen mellom ønske- mål og resultater synes stadig å vokse, selv om resultatene i seg selv er ganske imponerende. Nå er det liten grunn til - eller i det minste ikke noen hjelp i - å gråte over at dette er så. Men vi må være klar over at slik er det.

Den økonomiske politikken består jo i dette å forsøke å trekke opp forsvarlige rammer, og å velge ut de viktigste blant de mange oppgaver som ikke alle kan løses på en gang. Hvis vi i en gitt periode prøver å sette igang mere enn vi har krefter til, så fører det galt avsted, uansett hvor vel begrunnet det enkelte formål er.

Et hovedspørsmål i et program er derfor dette å kunne foreta et riktig valg av de områder hvor det i de neste fire år er nødvendig å gjøre en særlig innsats.

Hvis et så høyt investeringsnivå som det vi har skal være mulig gjennom lengre tid, må en tilstrekkelig stor del av investeringene være i rasjonelle, direkte produktive formål.

Utbyggingen av kraftverk, overføringslinjer og fordelingsnett bør fortsette på et noe høyere nivå enn hittil. Industrien bør etter hvert få en noe større del av investeringene. Ved de bestillinger som alt er gjort vil handelsflåten fortsette en meget sterk vekst i årene som kommer. Skipsinvesteringene blir i meget stor utstrekning finansiert ved rederienes lån i utlandet. I kraftverk, industri og skipsfart ligger de viktigste store vekstmuligheter for norsk næringsliv i den kommende tid.

I landbruket og fiskeriene må investeringene stort sett holdes oppe på det nåværende nivå, og de må mest mulig settes inn til en fortsatt nødvendig rasjonalisering av disse næringer. Også i skogbruket må investeringene holdes oppe, blant annet til rasjonalisering, kulturarbeider og skogplanting.

Dette er som vi forstår i hovedsaken en fortsettelse av den utbygging av næringslivet vi hittil har søkt å fremme, men i den nye perioden med noen forskyvninger i sammen- setningen av investeringene.

På hvilke områder er det så vi bør søke å stille særlige oppgaver i neste fireårsperiode?

Det gjelder først utdanning og forskning. Her er det to forskjellige brede strømmer som bærer fram de samme krav.

Den ene er et sosialistisk partis naturlige og selvfølgelige ønske om å heve hele folkets kulturelle standard, dets opplysningsnivå og dets intellektuelle og praktiske arbeids-evne.

Den andre er at den tekniske utviklingen stiller sterkt økte krav til utdanning av alle som skal bruke det nye produksjonsutstyret. Den gjelder alle fra maskinoperatøren til bedriftslederen. En rask utvidelse av utdanningsmulighetene er blitt en økonomisk nødvendighet. Det samme gjelder forskingen i vitenskapens forskjellige grener, både grunnforskning og matnyttig forskning.

I alle vekstkraftige nasjoner er det under utvikling en omfattende opprustning i utdanning og forskning. Både av økonomiske og kulturelle grunner må vi være med.

Disse spørsmål vil bli mere konkret behandlet i sam-band med kulturprogrammet, og ordskiftet om dette spesielle område vil med fordel kunne tas da. Det gjelder også de skole spørsmål landsmøtet er innbudt til å ta stand-punkt til.

Her nevner jeg det bare for å peke området ut som et av dem som i de nærmeste år kaller på en særlig innsats. Vi skal heller ikke her undervurdere de vansker som ligger på veien mellom de fromme ønsker og de praktiske resul-tater. For å nå resultatene vil det være nødvendig med en samordnet innsats fra kommuner, fylker og staten. En slik samordnet og samlet innsats må vi prøve å få til.

Det andre område er samferdselen. Det ville være galt å si at det er gjort lite for samferdselen de siste ti år. Det er gjort et kjempearbeid. Men oppgavene kan synes endeløse i vårt langstrakte, steinete og tynt befolkede land. Og nye forhold kommer til og presser på. Det gjelder sær-lig den sterkt økte biltrafikk, og denne vil øke ennå meget sterkere i tiden som kommer.

Det kan her ikke bare være spørsmål om å øke de offentlige bevilgninger til samferdsel. Vi må også søke å finne utvei til det. Men det alene er ikke nok. Vi må også finne ut hvor midlene best kan settes inn til størst nytte for en rasjonell transport av folk og varer.

De departementale skuffer er fulle av samferdselsplaner. Noen kan være fra en tid da en bil var en kuriositet. Andre

er fra tiden før det eksisterte sivile flyruter. Gamle krav ligger og presser på ved siden av bilismens veiinger og de ofte overdrevne krav om lokale flyplasser. I samferdselen gjelder det derfor i sannhet at vi må lære oss å satse for framtida. Å finne utvei til å stille økte midler til disposisjon vil være til hjelp bare i den utstrekning de kan settes effektivt inn for å møte morgendagens trafikkbehov.

Bygging og utbedring av prioriterte veier, rasjonalisering av jernbanen, utbygging av nødvendige flyplasser og utbygging av telekommunikasjonene, vil være et krevende arbeidsområde i kommende år.

Det tredje felt jeg vil nevne er helsepleien. Også her er det gjort mye i senere år. Men behovene er meget omfattende. Det sterke press her er en følge av dels veksten i folketallet, men ennå mere av at det å søke hjelp hos lege og tannlege, eller på sjukehus, det er ikke lenger noe privilegium for begrensede grupper i folket. Både i helsepleien i alminnelighet, og særlig i varetakelsen av sinnssjuka og åndsvake, må vi i neste periode søke utveier til å gjøre mere enn hittil.

Disse tre områder er ikke tilfeldig valgt. For utbygging av et godt samfunn og for en alminnelig heving av levestandarden, er slike ting som gode utdanningsmuligheter, moderne samferdselsmidler og forsvarlig helsestell like viktige - ja vel så viktige - som en bedring av det egentlige private forbruket.

Som områder for en økt innsats bør vi ikke trekke fram flere enn de jeg har nevnt. Kanskje er allerede det i meste laget. Men la oss gjøre hva vi kan på disse feltene. Hvis vi prøver å øke på alle mulige felter samtidig, blir det ingen mening i det utvalg vi gjør.

Blant annet for å gi realøkonomisk plass til slike oppgaver som nevnt bør vi søke å holde boligbyggingen på ca. 25 000 leiligheter i året. Vi kan ikke ta ekstra krafttak på alle områder samtidig. La oss ikke glemme at 25 000 leiligheter i året er en meget omfattende boligbygging. Netto øking i antall ekteskap er de kommende fire år beregnet til 40 000. Om vi da bygger 100 000 nye boliger blir det en vesentlig innsats for å vinne over de boligvaner som ennå er tilstede. Det er da viktig at boligene blir bygget mest mulig der behovet er størst. Såpass

langt som vi nå er kommet med boligbyggingen blir det viktig i rimelig omfang også etter hvert å skaffe boliger for enslige.

For arbeiderne vil det største sosiale løft i neste periode være en forkortelse av arbeidstiden, hvis vi bestemmer oss for å gjennomføre det. Arbeidstidskomiteens flertall - som LO-formannen sa i sin hilsningstale - har foreslått at vi i to etapper på $1\frac{1}{2}$ time skal gjennomføre 45 timers uke fra 1960. På samme tidspunkt vil Sverige etter en nå vedtatt lov gjennom tre etapper på 1 time gjennomføre 45 timers uke.

Forkortingen svarer til tre arbeidsuker i året. Skal den kunne gjennomføres uten brudd i produksjonens vekst, vil det kreve omtanke og aktiv medvirkning av alle parter i arbeidslivet.

En slik forkorting av arbeidstiden betyr at en velger mere fritid framfor den økte varetilgang som kunne produseres de tre timer i uken.

45 timers uke for de som nå har lengre arbeidstid vil bidra til en ønskelig utjamning av arbeidsvilkårene mellom forskjellige grupper av lønnstakere. Men en slik forkorting forsterker enkelte problemer vi alt står overfor. Det viktigste er å finne fram til en mest mulig rasjonell bruk av det stadig mere kapitalkrevende produksjonsutstyr. Investeringskravene vil bli nesten uløselige hvis kostbart kapitalutstyr skal være i drift bare 45 timer i uken. Skal vi bygge ut og holde moderne kostbart produksjonsutstyr som bare brukes 45 timer i uken, vil det kreve investeringer som vil sette urimelige grenser for det alminnelige forbruk, for økingen i levestandarden. Skal menneskene ha kortere arbeidstid, må maskinene ha lengre arbeidstid, hvis framgangen skal fortsette i ønskelig tempo. Det blir en viktig oppgave for arbeidslivets organisasjoner å løse dette. Organisasjonene må også overveie nøye på hvilke områder og i hvilken utstrekning det kan være mulig å innpasse de 45 timer i en fem dagers uke, eventuelt visse tider av året.

Arbeidsprogrammet bygger på den forutsetning at produksjonsøkningen skal fordeles på investeringer og forbruk, slik at deres relative andeler blir om lag som nå. Det tar altså sikte på en jevn og moderat øking i det samlede private forbruk utover i perioden.

Også innenfor dette område er det noen spesielle problemer. Med rette er søkelyset satt på de økonomiske forhold i familier med flere barn, og som lever på én vanlig arbeidsinntekt. Det kan neppe være tvil om at slike familier har det økonomisk meget vanskeligere enn de fleste enslige og barnløse, og at det særlig er husmoren i slike flerbarns-familier som må bære større byrder. Denne sak må tas opp til nærmere undersøkelse, så vi kan få et sikrere grunnlag å stå på enn vi har nå. Under dette må vi nærmere klarlegge på hvilke måter vi best kan bedre forholdene for slike familier.

Det samme gjelder store grupper av trygdede og pensjonister. Det har vært store framsteg i alderstrygd og pensjonsinnretninger. Likevel vil det i perioder med relativt sterke bevegelser i pengeinntekter og priser lett bli slik at trygdede og pensjonister blir sittende igjen med lavere realinntekter enn det er rimelig. For et sosialistisk parti er det viktig å se til at ikke slike grupper faller mellom alle stoler når sterke organiserte interessegrupper marsjerer opp og tar sin "del av kaka".

Jeg har her nevnt de viktigste områder som skyves i forgrunnen i neste periode. Slik programmet er formet tar det sikte på å trekke opp hovedlinjer og stille opp hovedmål for perioden. De mål som stilles opp skal være forpliktende siktepunkter for vårt arbeide.

Programmet har ikke på samme måte kunnet stille opp de midler vi skal bruke for å nå målene. Vi bør være prinsippfaste i vår målsetting, men vi bør ikke gjøre virkemidler til prinsipper. Virkemidlene må vi vurdere fordomsfritt og ubundet, og med vilje til å lære av alle erfaringer vi etter hvert får.

På enkelte områder må vi ta opp en systematisk undersøkelse av hensiktsmessige virkemidler.

Det ene er spørsmålet om hvordan vi med full sysselsetting og sterk ekspansjon skal kunne sikre forsvarlig balanse i utenriksøkonomien og en rimelig stabilitet i prisnivået. Dette problemet presser på i alle land med en økonomisk struktur som hos oss. Det produseres mengder av komitéutredninger, bøker og artikler om det. Men betalingsproblemer og prisproblemer skaper stadig uro i de fleste land.

Vi setter nå igang en spesiell undersøkelse av det materiale som er lagt fram i en rekke andre land. Deretter må vi ta våre egne problemer opp til nøye prøving.

Vi vet ikke sikkert hvordan vi skal greie å samordne de enkelte faktorer så det blir bedre balanse. En side av det er å sikre en offentlig og privat sparing som svarer til finansieringen av investeringene, bortsett fra de som dekkes ved lån i utlandet. En annen side er å motvirke at generelle økinger i pengeinntekter går hurtigere enn den reelle produksjon. Det er en klar tendens til at om produksjonen beveger seg ganske spenstig oppover trappene, så tar pengeinntektene heisen.

Hvis pengeinntektene øker hurtigere enn produksjonen, kan ingen hindre at prisene stiger. Da kan hverken pris-kontroll eller subsidier ha annet enn utsettende virkning på en prisstigning.

Disse spørsmål må vi arbeide systematisk videre med for å vinne en klarere forståelse av hvordan det skal være mulig å trygge en mere tilfredsstillende stabilitet.

Et annet felt er de meget diskuterte skatte- og avgiftsspørsmål. Det er her mange spørsmål som må klarlegges for å få sikrere retningslinjer for vårt arbeide.

Bedriftenes skattekrav har en velvillig presse hos opposisjonen. Det er formodentlig riktig at det knytter seg svakheter til bedriftsskatten. Svakheten består neppe i de skattebeløp bedriftene faktisk betaler. Selskapsskatten dekker idag vel 10 prosent av statsbudsjettet. Det er min overbevisning at det ikke kan kritiseres ut fra rettferdighensyn. Svakheten ligger deri at jo mere en bedrift pådrar seg av utgifter - også unødvendige utgifter - jo mindre blir den iliknet skatt.

Vi har ikke løst problemet med fordelingen av den direkte skatt på personer. Det er åpenbart at den rammer lønnstakere hardere enn næringsdrivende. Mange har lenge trodd at det her bare gjaldt å få et effektivt likningsvesen. Selvsagt bør en skatteadministrasjon være effektiv. Vi har etterhvert fått en ganske omfattende og kostbar skatteadministrasjon. Men problemet er ikke løst med det. Også her er det selve skattesystemet som må undersøkes fra grunnen av.

Det forhold at lønnstakere kommer så skjært ut med den direkte skatt sammenliknet med næringsdrivende, synes

ikke å rokke mange lønnstakeres tro på at direkte skatt er den prinsipielt riktige skatteform. Når vi ser skattene og avgiftene under ett er vi omgitt av en krattskog av fordommer og overtro.

Også her trenger vi en avklaring. Partiet og Landsorganisasjonen har en felles komité som nå holder på med en bred prinsipiell utredning av disse spørsmål. Når dens innstilling foreligger bør den bli tatt opp til bred behandling i partilag og fagforeninger, samtidig som saken blir bearbeidet videre av regjeringen. Vi bør i de nærmeste årene komme et godt stykke på vei i en avklaring av tidsmessige retningslinjer for skattepolitikken.

Det viktigste middel i arbeiderbevegelsens hender er innflytelsen over de offentlige budsjettene: statsbudsjettet og kommunebudsjettene. Vi må også i årene framover regne med meget høye offentlige budsjetter. Det følger av kravene til de mange oppgaver staten og kommunene skal løse. Vi kan bare lese våre egne programmer for å bli klar over det.

Også i penge- og kredittpolitikken trenger vi å utvikle videre metoder som kan føre til at kredittinstitusjonenes virksomhet tilpasses og medvirker til å fremme de retningslinjer som blir fastlagt av samfunnets konstitusjonelle organer. I den utstrekning dette kan skje ved forpliktende avtaler, innebærer det visse fordeler. Fører avtaler ikke fram får en bruke lovreguleringer for å få den nødvendige samordning.

Vi må erkjenne at det stadig er atskillig uklarhet om hensiktsmessige virkemidler i et samfunn av den type vi arbeider i. Derfor må vi holde mulighetene åpne for å prøve oss fram, og for å eksperimentere. Ved systematiske undersøkelser og ved erfaringer må vi søke til hver tid å finne de midler som best fører til de forpliktende mål vi stiller opp i vårt program.

Med den brede sosiale og geografiske basis Arbeiderpartiet har i vårt land, er oppgaven i vårt program og vår politikk ofte å samordne kryssende interesser, samle tilstrekkelig brede krefter om felles mål.

Vi må som regel gi avkall på å konkurrere med andre politiske grupper i hensynsløs appell til snevre gruppeinteresser. I et demokratisk samfunn må de store folke-

grupper avfinne seg med hverandre og tilpasse seg hverandre.

Arbeiderpartiets styrke ligger i dets evne til å utløse en følelse av fellesskap og samhold som spenner utover den enkelte gruppe og den enkelte landsdel. Den veien har ført vårt parti fram til det store landsparti. Den veien skal føre oss videre til økt innflytelse.

Alt det vi bygger opp her i landet vil ha verdi for nåtid og framtid bare hvis vi får leve i fred, hvis vårt land verner og bevarer sin selvstendighet.

Vår utenriks- og forsvarspolitikkk kan såvidt jeg skjønner ikke reise vesentlige prinsipielle problemer i dagens situasjon. Derfor har jeg valgt å gå inn på våre hjemlige oppgaver. Men nettopp derfor vil jeg understreke at verdien av alt det vi gjør hjemme er avhengig av at vi som nasjon innretter oss slik at vi bevarer frihet, selvstendighet og fred.

Dirigenten: Jeg vil på forsamlingens vegne takke Bratteli for den utmerkede innledningen. Før vi begynner diskusjonen skal jeg referere en hilsen fra Italias sosialdemokratiske parti:

"Kjære kamerater: På vegne av det Sosialdemokratiske Parti i Italia ønsker vi å overbringe våre beste ønsker for deres landsmøte i Oslo 30. mai til 2. juni 1957. Vi beklager at vi ikke kan sende en vennskapsdelegasjon. Vårt Sentralstyre sender imidlertid vennskapelige hilsener og ønsker om et vellykket landsmøte.

Mario Tanassi.
Sekretær."

Hilsenen fra Italia ble mottatt med applaus.

Dirigenten gjorde oppmerksom på at representantene måtte regne med kveldsmøte. Han ba om at eventuelle forslag i forbindelse med arbeidsprogrammet måtte bli lagt fram før kl. 13, slik at redaksjonskomiteen kunne få dem til behandling. Dirigenten sa videre at det hadde vært reist spørsmål om skoleproblemene og skolesakene skulle drøftes i forbindelse med Brattelis innledning eller i forbindelse med kulturprogrammet. Dirigenten mente det

måtte være naturlig å ta denne debatten under kulturprogrammet.

Dirigenten gjorde oppmerksom på at det var inntegnet 30 talere. Han ville imidlertid foreløpig ikke foreslå strek eller innskrenket taletid.

DEBATTEN OM ARBEIDSPROGRAMMET

Finn Austad, Inn-Trøndelag:

Jeg vil konsentrere meg om samferdsels-spørsmålene, særlig jernbanen. Det skulle være unødvendig å understreke samferdselens betydning og jernbanens betydning innen samferdselen. Jeg vil gå rett på de konkrete sakene som er nevnt i programmet, Nordlandsbanen og Oslo sentralbanestasjon. Disse to sakene er av så stor betydning at de er helt selvfølgelige. Jeg vil ikke si at det har vært begått løftebrudd når det gjelder Nordlandsbanen, men forutsetningene er iallfall brutt. Det var sørgelig å se våre partifellers holdning i Stortinget da Nordlandsbanen ble drøftet der. Nordlandsbanens fullføring til Bodø vil være en mektig stimulans for Nord-Norges næringsliv. Når det gjelder Oslo sentralbanestasjon, er forholdet det at uten den vil jernbanetrafikken bli lammet. Begge disse to store sakene som er nevnt i arbeidsprogrammet og i Regjeringens langtidsprogram vil landsmøtet sikkert gi sin enstemmige tilslutning.

Dieseldrift ved jernbanen kan bare bli en overgang inn til jernbanene er elektrifisert. Det er like galt å innføre olje til vår trekraft som det ville være å innføre fransk vin til våre barn. Vi har en plan som går ut på å elektrifisere 100 km pr. år, men det er bare blitt elektrifisert gjennomsnittlig 80 km. pr. år. Dette landsmøtet må bli historisk i den forstand at det var dette året elektrifiseringen kom i gang i økt tempo. Jeg setter fram dette forslaget:

"Samferdselen i valgmanifestet:
pkt. 4 utgår, nytt punkt 4:

I samferdselssektoren bør det skje en forsterket innsats i bygging og utbedring av veier. Norges Statsbaner må rasjonaliseres i økt tempo. Elektrifiseringen påskyndes og det utarbeides planer for elektrifisering av 200 km. jernbane pr. år. Rasjonaliseringen må også omfatte de andre samferdselsbedrifter."

Oddvar Nordli, Hedmark:

AUF-ungdommen i Hedmark har drøftet velstandsutviklingen de siste åra. Vi er glade for at partiet nå peker ut veien for en videre velstandsutvikling. Det er en setning i arbeidsprogrammet som vi mener virker anmasende og irriterende. Det er den som sier "... og det er stadig flere som vil bruke den økte inntekten til å kjøpe seg bil". Det er mange arbeidere som har adskillige ønsker foran det å få seg bil. Vi mener derfor at denne setningen bør gå ut.

Vi ville gjerne se en mer aktiv inngripen fra samfunnets side i kredittvesenet, og vi har også festet oss ved punktet i programforslaget om kommunenes oppgaver. Det vil nå være riktig å ta opp hele problemkomplekset som knytter seg til utgiftsfordelingen mellom stat og kommune. Vi bør få en mer tidsmessig og hensiktsmessig utgiftsfordeling.

I Hedmark har vi erfaringer for hvordan den direkte skatten virker. De kommunene som har den høyeste beskatningen, har den laveste kommunale standarden. Det er nødvendig å se på disse problemene.

Hedmark-ungdommen venter videre at det blir gjort noe for å sosialisere skogbruket. I programmet er det nevnt noe om opprettelse av bygdealmenninger. I seg sjøl gir bygdealmenningene muligheter for samfunnsmessig utnyttelse av skogen, men det er nødvendig med en gjennomgripende lovrevisjon når det gjelder almenningene.

Vi mener også at det vil være riktig å ta med i innledningen til programmet en setning som sier at samfunnet skal bygge på de sosialdemokratiske prinsipper. Jeg setter fram dette forslaget til endringer og tilføyelser i arbeidsprogrammet:

"Hedmark fylkeslag av AUF slutter seg til de endringer og tilføyelser som Fylkingen sentralt har fremmet i forbindelse med behandlingen av forslaget til Arbeidsprogram.

I tilknytning til disse vil imidlertid Hedmark fylkeslag av AUF få fremme følgende forslag:

1. På programmet første side etter siste setning i midtre avsnitt vil Fylkeslaget ha tilføyet følgende setning: "et samfunn bygget på de sosialdemokratiske prinsipper."
2. På side 3, etter nest siste avsnitt i punktet "Et nytt samfunn tar form", foreslår en følgende tilføyelse: "Denne utviklingen må, med de sosialistiske ideer som grunnlag, ledes inn i slike baner at den blir til nytte for alle mennesker."
3. I punktet "Velstand, vekst og trivsel" foreslår en at følgende setning blir strøket: "... og det er stadig flere som vil bruke den økte inntekten til å kjøpe seg bil".
4. På side 11 etter siste setning i nest siste ledd på siden foreslås denne tilføyelsen: "En må finne fram til en naturlig utgiftsfordeling mellom staten, fylkene og primærkommunene." Nest siste setning på side 11 foreslår en utvidet til å lyde: "Skattesystemet må sees i sammenheng med arbeidet for å sikre økonomisk stabilitet og vekst i samfunnet og videre som et ledd i arbeidet mot utjamning mellom de ulike landsdeler og samfunnslag."
5. I forbindelse med programforslaget punkt "Jorda, skogen og havet", vil fylkeslaget peke på programforslagets formulering om opprettelse av bygdealmenninger. Dersom det ikke samtidig kan programfestes en gjennomgripende endring av almenningslovgivningen, vil Fylkeslaget foreslå at programtilsagnet om opprettelse av bygdealmenninger tas ut av programmet."

Joachim Chr. Møller, Oslo:

Vi har bruk for en tidsmessig boliglov. Den bør omfatte alle sider av boligsaken. Vi må ha en lov som slår

fast at det ikke er tillatt å kaste ut familier med barn. Jeg sa for to år siden at vi burde være forsiktige med å oppheve prisreguleringen for tomter. Vi som hadde det synet, ble kalt for svartseere. Men de som i dag må betale stigningen i tomteprisene, sier noe annet.

Det sies i programmet at vi må støtte boligsamvirket. Jeg savner et punkt om forbrukersamvirket. Vi bør ta vår stilling til forbrukersamvirket opp til drøfting. I mange samvirkelag sitter høyrefolk og styrer. Mange av Arbeiderpartiets medlemmer er ikke med i kooperasjonen. Slike ting burde ikke forekomme.

Når det gjelder hjelpen til de gamle, bør vi få slått fast hva som er eksistensminimum og gi dem det skattefritt.

Møller satte fram dette forslaget:

"Landsmøtet henstiller til regjeringen å utrede spørsmålet om opprettelse av et eget boligdepartement. Dette må omfatte alle felt av boligsektoren.

Hus og hjem er av så stor betydning for den enkelte og samfunnet at et slikt departement er høyst påkrevet."

Finn Normann, Oslo:

AUF sendte i sin tid en henvendelse til sentralstyret om effektivisering og rasjonalisering av statsadministrasjonen. I en del etater er det nå driftsutvalg, og vi har fått et sentralråd for driftsutvalgene. Men sentralrådet kan ikke utrette noe, fordi det ikke får tilstrekkelige midler. Finansministeren bør se på spørsmålet om større bevilgninger til sentralrådet og spørsmålet om å opprette flere driftsutvalg. Vi bør også få et service-kontor i staten. Det er nå ofte vanskelig å finne fram til det rette stedet.

Jeg vil også peke på enkelte ting innen forsvaret. Når det gjelder erstatning til soldater som er blitt skadet i det militære, er vi daglig vitne til uheldige forhold. Det er blitt gjort mye fra statens side for å rette på forholdene, men ennå står mye igjen før vi har fått en betryggende økonomisk ordning for de unge som blir innkalt til militærtjeneste og skadet der.

Jeg vil gi honnør til forsvarsministeren for at han har gitt adgang til politisk agitasjons- og opplysningsarbeid på militærforlegningene i forbindelse med valget. Forsvarsministeren har her vært lydhør overfor AUFs krav.

Det bør etableres en frivillig spareordning for dem som er inne til militærtjeneste. Når de blir dimittert, får de utbetalt det de har spart, og staten bør da skyte inn et tilsvarende beløp.

Vi har i dag en fin befallstand, men den arbeider under vanskelige forhold. Befalet blir stadig beordret land og strand rundt. Det skaper en rekke problemer, som forsvarsdepartementet bør være oppmerksom på.

Johs. Lislrud, Østfold:

Råde Arbeiderparti har sendt inn et forslag om jordbrukspolitikken. Vi mener at programmet på dette punkt er så lite presist formet at det kan tolkes på en rekke måter. Vi mener at støttetiltakene for jordbruket må sees i sammenheng med den nye jordloven. Midlene bør brukes til innkjøp av ny jord. Nå blir midlene brukt på en gal måte. Vi har en hel rekke bruk som ikke trenger tilskudd, og da er det galt at de får det. La oss få en omlegging av subsidiene for jordbruket! Vi ber ikke om ytterligere midler til jordbruket, men vi ber om at de midlene jordbruket nå får, blir brukt på en slik måte at "vi satser for framtiden."

Kjell Røstad, Aust-Agder:

Jeg vil sette fram dette forslaget:

"Under punktet "Jorda, skogen og havet", side 17, avsnitt 2 foreslås slik:

Staten og kommunene må i større utstrekning enn tidligere kjøpe og drive skog. Overskuddet av statens skogdrift bør gå til et skogfond til innkjøp av mer skog. Spørsmålet om å danne et eget Statens Skogselskap tas opp til nærmere undersøkelse.

Forøvrig vises til Aust-Agder Arbeiderpartis jordbruksutvalgs forslag."

Spørsmålet om statens overtagelse av skog ble aktuelt i vårt distrikt i forbindelse med statens kjøp av Gjerstadskogene. Vi i Aust-Agder ønsker en klarere og mer konsis formulering i arbeidsprogrammet om statens overtagelse av skog. Landbruksministeren sa i et intervju nylig

at det blir overveiet å opprette et eget selskap for stats-skogene. Det har mye for seg. Også staten bør drive skogene sine som "business".

Jeg vil støtte det Hedmark-ungdommens representant sa om bygdealmenningene, og jeg er også enig med ham i at vi bør få en setning i programmet som sier at det er et sosialistisk samfunn vi vil fram til.

Røstad mente at kraftfor-ordningen i dag ikke virker rettferdig, han gikk inn for en hurtigere utbygging av folketannrøkten og støttet AUFs forslag om at invalideutstyr skal være gratis.

Nic. Stang, Oslo:

Som representant for de sosialistiske åndsarbeidere vil jeg sette fram enkelte konkrete forslag:

Utdanning og forskning.

1. avsnitt 1,7: Samfunnet har plikt til å sørge for at all ungdom går inn i de voksnes liv med de samme muligheter. Hver enkelt må få en fullgod osv. Tilføyelse etter nestsiste linje s. 6 (komme i gang): Spørsmålene omkring en samordning av lærerutdanningen i alle skolearter vil bli søkt utredet i løpet av perioden.

S. 7 etter linje 2 (.. obligatorisk for alle): Innenfor en gitt tidsfrist bør kommunene selv kunne avgjøre om de vil innføre den obligatoriske niårige skole.

I forbindelse med den utvidede skoleplikt må hele spørsmålet om evneveike eller på annen måte hemmede barn og den mest hensiktsmessige undervisning for dem tas opp.

S. 7. Første avsnitt 1,3 nedenfra (videre ut i perioden): Spørsmålet om studielønn bør også utredes.

Samme linje etter "Alle skolepenger må falle bort", og skolemateriellet bør være fritt.

S. 7 etter første avsnitt: Staten bør gi samme prosentvise tilskudd til barnehager og annen undervisning som til folkeskolen. Spørsmålet om et undervisningsår før skolepliktig alder vil bli utredet. Systemet med skolepsykologer utbygges videre. De bør lønnes som skoleartens lærere.

Til slutt: Det er i siste omgang vitenskapene om men-

nesket selv, det mennesket som er ansvarlig for den tekniske utvikling og den anvendte vitenskap i det hele, som er de viktigste.

Det ville være riktig å ta opp forslag om i siste setning s. 7 i avsnittet om utdanning og forskning å sløyfe ordene "av rene nyttehensyn".

Ingvald Hansen, Akershus:

Bærun Arbeiderparti fant programmet svakt på endel punkter. Vi har sendt inn et forslag til endringer. Jeg skal ikke gjenta det. Jeg vil be programkomiteen ta alt mulig hensyn til forslaget. En del av punktene bør komme med i arbeidsprogrammet. Jeg vil spesielt feste oppmerksomheten ved punktene 2, 4, 7 og 9.

Dirigenten: Ingvald Hansen var velsignet kort. Et eksempel til etterfølgelse.

Berge Furre, Oslo:

Jeg vil først si noen ord om forholdet til bankvesenet og kredittinstitusjonene. Trygve Bratteli sa at vi står foran en ny økonomisk situasjon, og han nevnte det europeiske frihandelsområdet. Vi vil bare få to-tre stortingsperioder til å forberede oss. Selv om vi stiller oss positivt til det europeiske frihandelsområdet, er det ikke til å nekte at det er en trussel mot visse deler av vårt næringsliv. Det vil kreve at vi har hånd om kredittinstitusjonene. Vi har ingen garanti for at de private kredittinstitusjonene vil ta hensyn til de forholdene som her spiller inn. De har ikke den fulle oversikt over det økonomiske liv, slik at de kan gjennomføre omstillingen av næringslivet. Det er ingen vei utenom at samfunnet tar over den fulle kontroll av bank- og kredittvesenet. Det er også det eneste middel som kan føre fram til stabile priser. Arbeidsprogrammet må i prinsippet slå fast at samfunnet skal ha full kontroll med bank- og kredittvesen. Til neste landsmøte bør hele problemet være utredet av en ekspertkomite. Med eksperter mener jeg ikke banksjefer, for de ville føle det som om de skulle steke seg i sitt eget fett.

Når det gjelder det industrielle demokrati, er jeg lei for at spørsmålet om arbeidernes medbestemmelsesrett er låst fast gjennom avtalen mellom Landsorganisasjonen og Arbeidsgiverforeningen. Den er ikke tilfredsstillende. Dette er en sak som de politiske partier i Stortinget bør ta opp. Både når det gjelder bank- og kredittvesenet og det industrielle demokrati, viser jeg til forslagene fra AUF.

Jeg vil også si noen ord om programposten "Norge og verden". Det står et folkekrav bak forslaget om å få slutt på prøvene med kjernefysiske våpen. I arbeidsprogrammet bør vi gå inn for ensidig stopp i disse prøvene fra vestmaktenes side. Det ville også øve press på Sovjetsamveldet. Jeg setter fram dette forslaget:

"Arbeidsprogrammet, side 18, nederst, tilføyes:
Om nødvendig vil vi oppnå det ved å gå inn for at våre allierte innen NATO stanser sine eksperimenter for ei kortere tid."

Oskar Øksnes, Inn-Trøndelag:

Inn-Trøndelag Arbeiderparti har satt fram et forslag til endringer i Arbeidsprogrammets jordbruksavsnitt. Det er ikke større endringene det dreier seg om, men vi har funnet det riktig å sette forslaget fram. Forslaget lyder slik:

1. Av tekniske hensyn bør avsnittet: -Jorda, skogen og havet - endres slik at - Jorda og skogen - blir eget avsnitt.
2. I forslaget til arbeidsprogram heter det: De bruk som er for små, må få høve til å utvide sitt areal osv. Vi foreslår følgende formulering: "De bruk som har muligheter til å bli selvstendige driftsenheter, må få høve til å utvide sitt areal osv".
3. Etter setningen: "Arbeidet med å fullføre jordregistret og utarbeide høvelige kartverk", foreslår vi følgende tilføyelse: "På grunnlag av jordregistret bør det i hver bygd utarbeides en jorddisponeringsplan."
4. Forat ikke setningen: "Staten må holde oppe støtteordninger som er nødvendige osv.", så lett kan misforståes, bør denne setningen flyttes fram slik at den får direkte tilknytning til setningen om støtte til samvirke- og rasjonaliseringstiltak.

5. Etter siste setning i programutkastet, foreslår vi følgende tilføyelse: "For de viktigste jordbruksprodukter bør det finnes fram til ordninger som gir en rimelig sikkerhet mot avsetningsvansker som er en følge av sesongmessige og temporære svingninger i produksjonen."

Øksnes fortsatte: Når vi går inn for en garanti mot avsetningsvansker, er det ikke fordi vi ønsker en ekspansjon av husdyrproduksjonen som ikke er samfunnsmessig forsvarlig. Størrelsen av husdyrproduksjonen må reguleres på andre måter. Men det vil likevel bli sesongmessige og temporære avsetningsvansker, som skaper en bitter stemning blant produsentene. Den blir utnyttet politisk. De borgerlige partiene, særlig Bondepartiet får for lett spillerom. Når det oppstår avsetningsvansker, må statsmyndighetene likevel tre støttende til. Vi har derfor funnet det riktig at det i Arbeidsprogrammet blir tatt inn et punkt om avsetningsgaranti. Jeg tror ikke en slik ordning vil føre til høyere priser, men den vil føre til mer jamne priser enn vi har nå.

Arne Nilsen, Hordaland:

Den første debattanten kom inn på rasjonaliseringen ved Statsbanene. Han ville øke elektrifiseringen til 200 km. pr. år. Det er nøyaktig det samme forslaget som Kvamme, Kristelig Folkeparti, fremmet i Stortinget. Når vi ser på elektrifiseringsplanen som ble vedtatt i 1952, er det klart at rasjonaliseringen ved Statsbanene ikke bare kan skje gjennom elektrifisering. Generaldirektør Stokke har lagt fram en plan som både omfatter dieselering og elektrifisering. Dieselering vil gi store besparelser. Jeg vil be samferdselsministeren svare på dette spørsmålet: Er det utredet hvor mye dieselering sparer i forhold til elektrifisering?

Samferdselssektoren har ikke vært viet den oppmerksomhet som vil være ønskelig. Vi har ikke nådd de målene som vi satte oss for denne 4-årsperioden. Vi har hatt en svær utvikling i næringslivet, men vi har ikke fulgt den opp i samferdselssektoren. Jeg vil peke på merkningen AUF har gjort når det gjelder en landsplan for utviklingen av samferdselen. Vi bør nå innhente det forspran-

get den økonomiske aktiviteten ellers har fått. Jeg setter fram dette forslaget:

"Første lina i avsnittet om "Samferdselen" blir brigda til: "Investeringene til samferdselsformål må økes betydelig i 1958/61 og følge veksten i det økonomiske liv."

Osmund F a r e m o , Aust-Agder:

Jeg vil også tale om samferdselsspørsmål. Jeg vil ikke gjøre meg til talsmann for et negativt syn, men jeg kan styre gleden når disse spørsmålene blir diskutert. I alle år etter krigen har det vært uro og planløshet innenfor samferdselssektoren i mitt distrikt. Det er vanskelig på partiets vegne å forsvare forholdene slik de er i samferdselssektoren i distriktet. Setesdalsbanen må bygges om. Det kan skje til minimalkostnader, men det vil bli en sterk avlastning for trafikken på veiene. Jeg kan gå med på de runde ordelagene i programmet, men jeg vil sette fram dette tilleggsforslaget:

"Pkt. om samferdselen. 4de avsnitt etter ordene "Sentralstasjon i Oslo",
tillegg: - og ved å bruke samme sporvidde over alt."

Dirigenten: Jeg skal referere et forslag fra Borger Moen, Hedmark, som selv ikke vil tale om saken. Det er et eksempel til etterfølgelse. Forslaget lyder slik:

"Forslag til forandring i avsnitt E i punkt 6 "Familien, forbrukerne og boligbyggingen".

En vil fortsatt legge forholdene til rette for reising av samfunnshus og bygging av idrettsanlegg, folkeparker og friluftsanlegg."

Thora Johansen, Oslo:

For sju år siden ble det vedtatt en lov om lærlinger i håndverk, handel og kontorarbeid. For handel og kontor er loven ennå ikke satt ut i livet. Det er på tide at det skjer nå. Det er satt ned et yrkesutvalg som er ferdig med planene, men alt ligger nå og flyter. Vi venter på en

beslutning i Stortinget. Vi i vårt parti bør sette alt inn på å ordne saken, og vi bør ha det svart på hvitt i Arbeidsprogrammet. Jeg setter fram dette forslaget:

"Lærlingeloven for handels- og kontoryrkene må nå gjennomføres så også utøverne i disse yrker får mulighet for en utdanning som holder mål".

Thora Johansen sa til slutt at hun var glad for at vårt parti nå har tatt spørsmålet om boliger for de enslige opp for alvor.

Osulv Kleivene, Aust-Agder:

Det nye arbeidsprogrammet peker videre fram. Jeg vil si noen ord om "sosialt vern om mennesket" og "plan og ledelse i det økonomiske liv". I Aust-Agder har vi vedtatt et forslag mot opphevelse av behovsprøven. Einar Gerhardsen sa i går at det ville bli en belastning å gå ut i valgkampen hvis Regjeringen ikke hadde fremmet forslag om å oppheve behovsprøven, men jeg tror det vil bli en større belastning nå.

Dirigenten: Vi diskuterte dette spørsmålet i går og saken ble sendt over til redaksjonskomiteen.

Osulv Kleivene: Aust-Agder er svakt utbygd økonomisk. Jeg vil henstille til Arbeidsdirektoratet å utarbeide en Sør-Norge-plan. Bygdene blir nå avfolket. Dette spørsmålet bør bli vist større oppmerksomhet fra Arbeidsdirektoratets side, og det bør gjøres noe straks. Vi er inne i en kritisk situasjon.

Reidar Hirsti, Sentralstyret:

Jeg vil motivere forslaget som landsstyret i AUF har satt fram når det gjelder programavsnittet "Plan og ledelse i det økonomiske liv". Partiformannen sa i går at utviklingen har gått i retning av større kontroll med bank- og kredittvesenet. Det er riktig at det er satt visse grenser for bankenes disposisjonsfrihet. Det er oppnådd på frivillig basis og har et foreløpig preg. Hvis avtalen ikke blir overholdt, kan ikke de ansvarlige bli stilt til ansvar

overfor de folkevalgte organer. AUFs landsstyre mener at vi bør få en mer forpliktende programpost på dette området.

Skal vi ha plan og ledelse i det økonomiske liv, må vi ha garanti for at de folkevalgte organer har mulighet for å påvirke nøkkelpunktet i samfunnsøkonomien, slik at vi kan få en utvikling i samsvar med fellesskapets interesser. Fra sosialistisk synspunkt kan vi ikke godta at et fåtall mennesker har rett til å lede den økonomiske utvikling. Vårt mål er ikke bare et politisk demokrati. Vi må også stille krav om at de folkevalgte organer har avgjørende innflytelse på den samfunnsøkonomiske utvikling. Vi er nødt til å ta opp dette spørsmålet på lenger sikt. Sosialiseringskomiteens innstilling vil bli behandlet på neste landsmøte. Mellom disse to landsmøtene, bør det skje en viss avklaring. Derfor har landsstyret i AUF satt fram forslag om at vi denne gangen skal gi et forpliktende løfte om at vi skal ha utredet hele spørsmålet til vi kommer til neste korsvei.

Vi bør etablere en statens kredittbank, slik de har det i Sverige. De 19 filialene til Norges Bank kan bli grunnstammen i Statens kredittbank. Den kan fylle ut hullene, ikke minst når det gjelder investeringskapitalens geografiske fordeling.

Spørsmålet om samfunnshus bør få en mer framtrædende plass i programmet. Det er den alminnelige oppfatning i Fylkingen at landsstyrets forslag er et godt solid arbeidsprogram. Det har en mektig appellkraft til mennesker i det moderne samfunn, ikke minst ungdommen. Hvis det blir tatt hensyn til merknadene fra AUFs landsstyre, vil programmet bli enda bedre.

Per Karstensen, Nord-Helgeland:

Jeg vil si noen ord om statens arbeidsdrift ved veiene og jernbanene. Det er i dag en mangel på samkjøring mellom de to etatene. Vi bør få et Statens anleggsdirektorat. Nå blir kostbare maskiner ikke nytt ut slik som de skulle. Nord-Helgeland Arbeiderparti har enstemmig gått inn for et Statens anleggsdirektorat, og jeg vil sette fram dette forslaget:

"Det opprettes et statens anleggsdirektorat som sam-

ordner statens veiarbeidsdrift og jernbanearbeidsdrift. "

Forslaget kan i tilfelle settes inn i Arbeidsprogrammets kapittel: Samferdselen, 3. avsnitt, etter 3. punktum.

Motivering for forslaget:

Gjennom et statens anleggsgdirektorat vil en på en mer rasjonell måte kunne bruke arbeidskraften og det maskinelle utstyret.

Alf Øverli, Nord-Helgeland:

Programmet er godt. Landsmøtet bør være forsiktig med å foreta store endringer i programforslaget, men det vil være riktig at de som skal bearbeide materialet, får høre flest mulig synspunkter. Setningen i programmet om at Nordlandsbanen skal føres fram til Bodø snarest mulig, bør gå ut. Jeg viser til de merknadene som Nord-Helgeland Arbeiderparti har sendt inn. Jeg vil også henlede oppmerksomheten på at vi der har gått inn for at kommunene bør på samarbeidsbasis gis støtte av staten til reising av pleiehjem for sinnslidende og åndssvake.

Trygve Lie, Akershus:

I motsetning til andre talere i debatten er jeg meget fornøyd med forslaget til arbeidsprogram. Det er menneskelig, og det har en appell. Det gir et godt grunnlag for å konsolidere den maktstilling Arbeiderpartiet nå har. Jeg vil ikke sette fram noen forslag, men jeg vil komme med noen merknader.

Når det i avsnittet om plan og ledelse i det økonomiske liv blir satt likhetstegn mellom kommunene og staten, finner jeg det urealistisk. Jeg mener det er urealistisk å si at kommunene skal lede den økonomiske utvikling innen sitt herred. Dertil er det for mange restriksjoner på de forskjellige felter. Kommunene kan ta initiativ og planlegge, men de kan ikke lede den økonomiske utviklingen.

Kapitlet om samferdselen synes jeg er det svakeste i programmet. Hvis vi skal satse for framtiden, må vi tenke på hva som er aktuelt i samfunnet i dag. Det er bil

og fly. Det er framtiden. Vi må ha veier for bilene og flyplasser for flyene, og til det trenger vi penger. Vi kan ikke ta dem fra jernbanen. Vi må skaffe ny kapital. Sentralstyret bør se på hvordan man kan skaffe penger uten å komme inn på Brattelis gressganger. Jeg tenker blant annet på slike ting som å finansiere nye veier ved bompenger.

Så var det noen ord om "Norge og verden". Programmet gir et godt opplegg. Det nevner først FN. Vi er nødt til å ha et militærvesen, men det er i seg selv en misforstått bruk av mennesker og materiell. Vi må komme fram til en internasjonal rettsorden bygget på FNs prinsipper. De som bryter FN-pakten, må bli stilt til ansvar. Bruddene har vært utallige. Det har hendt at demokratiske land har brutt pakten, men de har gjort tilbake tog. Diktaturstatene fortsetter imidlertid å bryte paktens bestemmelser. Det er nødvendig å få revidert FN-pakten.

Andreas Wormdahl, Sør-Trøndelag:

Jeg vil uttrykke glede over måten programmet er blitt forberedt på. Den grundige behandlingen skulle gi garanti for at resultatet blir godt. Tidsfristene for innsending av forslag har vært noe knappe. Hvis det seinere kan bli rettet på det, vil det være en fordel.

Jeg er enig i det som har vært sagt om de sinnslidende. Jeg mener at det har kunne tilføyes noen ord om organisasjonenes innsats.

Så var det noen ord om samferdselssektoren. Hvis man skal øke innsatsen i en bestemt sektor, må det gå ut over andre. Det synes nå å herske den oppfatning at man ved å manipulere med penger kan løse samferdselsproblemene. Det mener jeg er direkte galt. Det ville føre til at de som har pengene, får en avgjørende innflytelse når det gjelder rekkefølgen av tiltakene. Det er de folkevalgte organene som må bestemme tiltakenes prioritet. Jeg er derfor uenig med foregående taler.

Knut Eidsaaen, Buskerud:

Jeg vil si litt om kraftutbyggingen. Redaksjonskomiteen bør prøve å peke på de konkrete tiltakene som skal settes ut i livet i neste periode. Nå ser det ut til å være et tjue-ett-spill om hvor man skal bygge. Kan vi få dannet et Norges kraftlag vil mye være vunnet.

Når det gjelder samferdselen, mener jeg at samferdselsloven har vært en fiasko. Om skattene vil jeg si at det er gledelig at det er gledelig at det er en voksende forståelse av at vi må inn på nye veier. Når det gjelder kommuneinndelingen, vil jeg peke på at det er anerkjent prinsipp i en rettsstat at de som anklages, får en forsvarer. De små kommunene som nå skal utslettes, har ikke fått noen forsvarer.

Alf Skåum, Vestfold:

Jeg vil støtte forslaget fra AUF om en Statens kredittbank. Det kan være vanskelig å få sosialisert det bankvesenet vi har, men staten kan opprette nye organer.

Når det gjelder demokrati på arbeidsplassene, mener jeg det er riktig at vi i kommende fire års periode eksperimenterer oss fram til andre former for ledelsen av bedriftene. Det gjelder ikke minst i statens tjeneste. Det bør gjennomføres tiltak som trekker arbeiderne mer aktivt med i ledelsen av statsbedriftene.

Områdeplanleggingen er overmåte viktig. Den registrerer forholdene slik de er i dag. Men kontorene for områdeplanleggingen bør bli planleggingskontorer i tiden som kommer.

Så vil jeg si litt om våre egne organisasjoner. Vi har store vanskeligheter med møtelokaler. Samfunnet bør legge forholdet slik til rette at organisasjonene kan drive sitt arbeid. Det er planlagt mange samfunnshus og Folkets Hus, men det er vanskelig å få realisert planene av økonomiske grunner. Vi bør her satse noe mer enn vi har gjort. Jeg fremmer dette forslaget:

"Arbeidsprogrammet, side 4, siste avsnitt:

Det er av stor betydning i et moderne demokrati at de frivillige folkeorganisasjoner får så gode arbeidsforhold som mulig. Samfunnet må derfor legge forholdene til ret-

te for å lette finansieringen og reisingen av samfunnshus og andre forsamlingslokaler, slik at vilkårene for møteliv, opplysningsvirksomhet og kulturtiltak blir så gunstige som mulig.

Hans Søndreng, Vestfold:

Kommunene må i dag bære utgiftene til grunnerstatninger i forbindelse med hovedveiene. Men det eneste rette ville være at Staten overtar disse utgiftene. Her må det finnes en løsning.

Elias Finstad, Rogaland, fremmet dette forslaget som ble referert av dirigenten:

"Anleggsarbeidene ved jernbanen.

Det må gjennomføres et samarbeid mellom de forskjellige grener av statens samlede anleggsdrift, slik at arbeidere som blir overflødige ved et anlegg, kan overføres til et annet anlegg innen statens anleggsdrift.

Det må herunder tas tilbørlig hensyn til ansiennitet, slik at eldre arbeidere i størst mulig utstrekning kan fortsette arbeidet innen distriktet.

Eventuell reduksjon i arbeidsstyrken bør skje ved den naturlige avgang."

Reiulf Steen, Buskerud:

Et løfte i det forrige programmet har vi ikke innfridd. Det er løftet om at arbeiderne i storindustrien skulle få medbestemmelsesrett. Vi i AUF har fulgt behandlingen av dette spørsmålet med spesiell interesse. Det er alminnelig skuffelse over at vi ikke er kommet lenger enn til den avtalen som er inngått mellom Landsorganisasjonen og Arbeidsgiverforeningen. Jeg er klar over at det ikke er reist noen krav fra de store arbeidsplassene om medbestemmelsesrett. Vi kan ikke registrere den interesse som vi skulle ønske var til stede. Men det må være vår oppgave å reise en opinion. Jeg viser til arbeiderbevegelsens historie. Våre veteraner måtte gjøre arbeiderne klassebevisste. Arbeiderbevegelsen har i dag det ap-

parat som er nødvendig for å skape en opinion på arbeidsplassene til fordel for den reformen det her er tale om.

Vi må være oppmerksomme på faren for et sentralisert byråkrati. Vårt siktemål må være et fullstendig økonomisk demokrati. Vi må derfor arbeide systematisk med skoleringssspørsmålene. AUF vil i tiden som kommer følge spørsmålet om medbestemmelsesrett med like stor interesse som hittil. Vi vil ikke gi oss før vi får revet de stengslene for demokratiet som nå settes ved fabrikkporten.

Anders Kr. V ar, Vest-Agder: satte fram dette forslaget som ble referert av dirigenten:

"Redaksjonskomiteen anmodes om i Arbeidsprogrammet om å medta et avsnitt om bedre kontroll med prisutviklingen særlig når det gjelder tomtepriser."

Hans Bruøigard, Gudbrandsdalen:

Jeg er stort sett fornøyd med arbeidsprogrammet. I Nord-Gudbrandsdal har vi rike kraftkilder som gir muligheter for industrireising. Hvis vi kan få nytt ut kraftkildene i distriktet, vil det direkte og indirekte få betydning for det økonomiske liv. Det vil gi arbeid for de som er ledige og bedre kommunenes økonomi.

Når det gjelder samferdselen, vil jeg sette fram dette forslaget:

"Det henstilles til det offentlige å få opp til revisjon avgiftsreglene på biler og bensin med sikte på å kunne lette på denne beskatningen for de distrikter som er henvist til bare transport med bil, og som ved regnskaper kan fremlegge beviser for en rasjonell bildrift."

Dirigenten gjorde oppmerksom på at det ennå var inntegnet 18 talere om arbeidsprogrammet. Han foreslo at det ble satt strek med de inntegnede talere og at taletiden ble satt til fem minutter for de etterfølgende talere. Det ble enstemmig vedtatt.

Wessel Larsen, Østfold, hadde til dirigenten levert inn følgende forslag:

"Følgende tilføyelse foreslås innpasset under punktet om Samferdsel:

Det må arbeides for en samordning av samferdselsmidlene."

Th. Kinn, Akershus, fremmet følgende forslag som dirigenten refererte:

"Norge og verden.

De to siste linjer i 3. avsnitt forandres slik:

Arbeiderpartiet vil av all kraft gå inn for en øyeblikkelig stans av atombombeprovvene i alle land. Atomvåpen må ikke plaseres på norsk område."

Alle forslagene ble oversendt redaksjonskomiteen for Arbeidsprogrammet.

Formiddagsmøtet 31. mai ble hevet kl. 13.

Ettermiddagsmøtet fredag 31. mai.

Møtet tok til kl. 15.

Dirigenter: Magnhild Hagelia og Oscar Torp.

Sekretærer: Gunvor Eker og Ragnar Christiansen.

Arbeidsprogrammet - fortsatt debatt.

En fortsatte behandlingen av saklistas punkt 6, Arbeidsprogrammet.

Kolbjørn Aune, Sør-Trøndelag:

Når det gjelder boligbyggingen, er det blitt tatt et kjempeløft etter krigen. Jeg er forskrekket over å høre at 50

prosent av arbeidstiden i byggebransjen blir sløst bort på grunn av planløshet eller dårlig administrasjon. Det betyr tap av millioner kroner, som kunne vært satt inn på andre felter eller brukt til å skaffe flere boliger. Jeg viser til det forslaget Fylkingen har satt fram på dette området.

Alle som i debatten har berørt spørsmålet om sosialisering av bank- og kredittvesenet, har erklært seg enig i det syn AUF har lagt fram. I prinsippet bør dette landsmøtet erklære seg enig i at staten bør overta bank- og kredittvesenet. Så kan vi gjøre endelig vedtak på neste landsmøte. Når samtlige talere har gått inn for Fylkingens syn, må redaksjonskomiteen ta hensyn til det.

Carl Ellingsen, Sør-Helgeland:

Det finns enkelte distrikter i landet hvor folketallet går tilbake. Det gjelder f. eks. Sør-Helgeland, hvor folketallet har gått ned på grunn av rasjonalisering innen jordbruket og en viss flukt fra fisket, som dessverre ikke er rasjonalisert. Folk har funnet nye arbeidsplasser og lever sikkert bedre der enn om de hadde blitt på Sør-Helgeland. Vi har sendt tusen ungdommer til industristedene. Det er den kraftigste og beste ungdommen. I en overgangstid får vi et overskudd av gamle, yrkeshemmede og småbarn. Vår største eksportartikkel har vært arbeidskraft, men det er den feilen med denne eksportartikkelen at det ikke blir ytet noen betaling for den. Vi får skatteutjammingsmidler. Det er smuler til de fattige fra de rikes bord. Hvis det er så at det bor for mange mennesker i disse distriktene, ønsker vi å få greie på det slik at vi kan innrette oss etter det. Vi har naturrikdommer som bør undersøkes. Selv mener vi at det er mulig å bygge ut distriktene slik at vi kan beholde folkene våre. Alt dette bør analyseres grundig, slik at det kan utarbeides en plan.

Carl Ellingsen leverte inn dette forslaget:

"I distrikter med så svakt næringsgrunnlag og urasjonelle driftsmidler at de ikke selv kan beholde sin naturlige befolkningstilvekst, må kommunene i en overgangstid få økt tilskott av skatteutjammingsmidler.

På lang sikt er imidlertid dette en usunn løsning. Distriktenes muligheter må derfor grundig analyseres og

planer legges opp for en naturlig og harmonisk utbygging."

Fredrik Bredli, Vest-Oppland:

Raufoss partilag har sendt inn et forslag til landsmøtet. Vi ber om at det i Arbeidsprogrammet blir tatt inn denne setningen: "Vi mener at kristendommen er en vesentlig del av vårt kulturgrunnlag, og skal ikke tas ut av skolen."

Omtrent de samme ordene står i Kulturprogrammet, men Arbeidsprogrammet når lenger ut til velgerne. Det er en av grunnene til at Raufoss partilag mener at det er klokt og riktig å ta dem med også her.

Arvid Johansson, Østfold:

Arbeiderbevegelsen er internasjonal. Jeg hadde ventet at det hadde kommet sterkere fram i forslaget til arbeidsprogram. Nå står avsnittet "Norge og verden" sist i programmet. Jeg vet ikke om det skyldes redaksjonelle hensyn eller om man kan si at det er typisk.

Prøvene med atombomber må stoppes. Jeg vil gjerne understreke det som har vært sagt tidligere om dette. Spørsmålet om rakettvåpen er dukket opp i pressen. Landsmøtet bør understreke at vi må være varsom med å gi plass for disse våpnene i vårt forsvar.

Et økende antall ungdommer vil melde seg i arbeidslivet i åra framover. Det reiser mange store problemer som vi plikter å være merksamme på. Den fulle sysselsettingen vil bli satt på en hard prøve. Vi mangler 8000 norske sjøfolk. Ville det ikke være en tanke at en større del av ungdommen tar arbeid i handelsflåten? Det er all grunn til å overveie dette.

For noen år siden ble det lagt fram forslag til en rasjonaliseringslov. Er den fullstendig lagt på hylla? Det vil være bra om dette landsmøtet kan få et klart svar på spørsmålet.

De mange synsmåtene som er kommet fram i debatten, bør det tas hensyn til ved den endelige utformingen av programmet. Programmet er godt i og for seg. Det er nøkternt, men redaksjonskomiteen bør sørge for at vi får et program med mer appell i.

Odd H. Hansen, Østfold:

I 1951 fikk vi en lov om jakt og fangst, men den er blitt en skuffelse for de fleste. Almennelige folks adgang til jakt og fangst er altfor begrenset. Loven bør derfor revideres. Vi har også andre friluftsløver. De bør samarbeides til en stor friluftsløve.

Odd H. Hansen leverte inn dette forslaget:

"Arbeiderpartiet vil lette adgangen for almenheten til jakt, fiske og friluftsliv."

Harry Hansen, Oslo:

Jeg vil si noen ord om AUF's forslag når det gjelder medbestemmelsesrett. Jeg synes det er bra at ungdommen tar opp saker som ikke vil koste noe på statsbudsjettet og ikke forstyrre Braathens prisindeks. Fylkingens forslag kan bidra til å aktivisere tankevirksomheten noe når det gjelder den videre utbygging av medbestemmelsesretten. Det er vel og bra at vi skal få kontaktmøter, men det er noe magert. Vi bør gå et skritt videre. Det er utmerket at Fylkingens folk har tatt opp dette spørsmålet. Fylkingen har også reist spørsmålet om å styrke bransjerådene. Mange arbeidsgivere må tvinges til samarbeid.

Halvard Lange, Sentralstyret:

Ordsiftet hittil har gitt Einar Gerhardsen rett i at når det gjelder hovedlinjene i vår utenriks- og forsvarspolitikker hersker det i dag kanskje større enighet innen partiet enn noen gang før. Det er ingen uenighet om målsettingen hverken for vår FN-politikk, vår innsats i NATO, i det nordiske samarbeid eller i arbeidet fram mot sterkere økonomisk samarbeid i Vest-Europa. De innleggene som har vært holdt og de forslagene som er tatt opp, gjelder ikke målsettingen, men de gir bare uttrykk for en naturlig uenighet i synet på måten vi skal arbeide på.

Einar Gerhardsen sa i går at vi må bygge vår utenrikspolitikk og vår sikkerhetspolitikk på realiteter. Vår opp-treden i det internasjonale liv må ikke være demonstrasjonspolitikk, men ansvarlig opptreden som tar sikte på å nå håndgripelige, praktiske resultater. I dag har vi en

viss innflytelse i internasjonale organisasjoner fordi vi har fulgt denne linjen.

Det er to områder som har vært nevnt - avvikling av kolonipolitikken og prøvene med kjernefysiske våpen. Innen FN har vi arbeidet for å avvikle kolonipolitikken. Vi kan ikke gå utover grensene for det som FN-pakten gjør mulig. Det har vært ledesnoren for våre standpunkter. Vårt prinsipielle syn kom til uttrykk under Suez-krisen siste høst, da vi tok klart standpunkt mot at England og Frankrike vendte tilbake til gamle, imperialistiske metoder.

Til Aake Anker Ordings innlegg i går vil jeg bare si dette: Da Israel tok retten i egne hender, var det ikke mulig for oss å gi det vår moralske støtte. Vi måtte ta standpunkt for en internasjonal rettsorden.

Vi deler alle angsten og uroen over de kjernefysiske prøvene. Vi må arbeide for nedrustning når det gjelder alle våpen. Vi har tatt opp som særskilt sak arbeidet med å få stanset prøvene. Vårt forslag om forhåndsregistrering av slike prøver blir nå drøftet under nedrustningsforhandlingene i London. Jeg er glad for at dette forslaget har fått støtte av 64 norske vitenskapsmenn. Vi vil alvorlig overveie om det ikke er grunn til å ta et nytt initiativ på FNs hovedforsamling til høsten. Det vil være det rette tidspunkt og den riktige anledning til å gjøre det.

Vi må ikke i vår angst og uro over utviklingen av de kjernefysiske våpen glemme at all moderne krig betyr enorme ødeleggelser. Det er en tendens til å si: bare vi får slutt på de kjernefysiske prøvene, vil vi føle oss noenlunde trygge. Men en krig med konvensjonelle våpen vil også gjøre slutt på alle våre håp om å få realisert våre programmer for den hjemlige politikk. Det er ikke det enkelte våpen, men selve krigen vi må til livs.

Svenn Åsen, Rogaland:

Jeg kan forstå at det har vært nødvendig å sette ned tempoet i boligbyggingen. Men i Stavanger og andre steder er det mange som ennå bor i helseskadelige og overbefolkede leiligheter. Det må tas hensyn til dette ved fordelingen av de offentlige boliglånene. De stedene som har stor boligmangel, bør få en ekstra tildeling av boligbankkvoten.

Det er beklagelig at man måtte heve boligrenten, men personlig mener jeg at det var nødvendig. Vi kan ikke risikere at det blir umulig for den alminnelige mann å bygge hus. Egenkapitalens størrelse er i dag den store bøygen. Spørsmålet om å heve Husbanklånets størrelse bør tas opp. Det vil bety at færre får hjelp, men de som trenger det mest, vil få større hjelp. Det vil understreke Husbankens sosiale karakter.

Svenn Åsen leverte inn dette forslaget:

- "1. I programforslaget, side 8, siste avsnitt står:
Men det er likevel mangel på boliger, særlig i byer og tettgrender

Her bør tilføyes:

"og dette bør det tas hensyn til ved tildeling av de statlige boliglån."

2. Det statlige boliglåns størrelse må økes, for å motvirke at kravet til egenkapitalen skal hindre alminnelige lønnstakere i å få reist egen bolig."

Th. Kinn, Akershus:

Partiformannen understreket i går at alt vil avhenge av utviklingen ute i verden. Det samme understreket Trygve Bratteli i formiddag og Halvard Lange for et øyeblikk siden. Det viktigste punktet i arbeidsprogrammet er derfor det som gjelder Norge og verden. Når såvidt få har vært inne på de utenrikspolitiske spørsmålene, henger vel det sammen med at dette er vanskelige spørsmål for alminnelige folk. Mange mener vel også at det betyr så lite hva Norge sier. Jeg tror det er riktig som Halvard Lange sa at Norges stemme blir hørt ute i verden.

Jeg er enig i at vi ikke skal føre en demonstrasjonspolitikk. Men når det gjelder atombombe-eksperimentene, bør Regjeringen gå et skritt lenger. Jeg undervurderer ikke forslaget om forhåndsregistrering av prøvene, men jeg tror vi må gå videre. Atombombep prøvene fyller oss med engstelse. Jeg har i dag levert inn et forslag til endring i Arbeidsprogrammet. Forslaget lyder slik: "Arbeiderpartiet vil av all kraft gå inn for en øyeblikkelig stans av atombombep prøvene i alle land. Atomvåpen må ikke plaseres på norsk område."

Ernst Buan, Vest-Oppland:

Koloniveldet må avskaffes i alle former. Enkelte av våre allierte fører i dag en politikk som minner om krigsårene. I pressen leser vi om terrorister i Algerie og på Kypros, men da vi kjempet for vår frihet ble vi kalt patrioter og frihetskjempere.

Buan kom også inn på spørsmålet om rabattreglene i loven om bygdealmenninger. Han mente det var nødvendig å få endret disse reglene.

Oskar Lindberget, Hedmark:

De mange forslagene som er satt fram, tyder på sterk aktivitet i organisasjonene, men vi bør være forsiktig med å endre programmet vesentlig. Vi bør ikke ha for mange detaljer i programmet.

Når det gjelder jordbrukspolitikken, har det vært satt fram mange gode forslag, men også forslag som er mindre gode. Råde arbeiderparti har satt fram et forslag som bygger på Østfold-forhold. Vi bør være varsomme med å trekke slutninger på grunnlag av forholdene i ett distrikt. Det kan være stor forskjell på forholdene der og andre steder.

Landsstyrets forslag til jordbruksprogram er en god ramme for arbeidet framover, men det forplikter ikke partiet i for mange detaljspørsmål. Enkelte talere har vært inne på spørsmålet om bygdealmenninger. Den form for bygdealmenninger som vi har i dag, er det ingen som vil innføre. Det man har ment med det som står i programmet er å innføre en annen form for bygdealmenninger.

Jeg vil ikke stille forslag, men redaksjonskomiteen bør se på om vi ikke bør ta inn i programmet noe om spekulasjonene i tomter, jord og skog. Dette spørsmålet må vies oppmerksomhet. I Stortinget har jeg nevnt eksempler på slik spekulasjon. Jeg skal ikke gjenta dem her. Vi bør se på disse forholdene, slik at vi kan få satt en stopper for samfunnsskadelig spekulasjon.

Kåre Hansen, Nord-Troms:

Det er ikke mye man kan tilføre debatten på dette tids-

punkt. Men jeg vil si noen ord om kraftproblemer i Troms. Abonnentene må betale 1000 kr. i tilknytningsavgift, men de kan ikke betale den, og kommunene er nødt til å finansiere dette over sine budsjetter. Det betyr at andre kommunale oppgaver settes til side. Jeg ber om at man ser på dette. Det er urimelig at folk som skal få elektrisk kraft må påta seg økonomiske byrder som de ikke kan klare.

Jeg gir min fulle tilslutning til AUFs forslag om sosialisering av bank- og kredittvesenet. De private bankene tar bare forretningsmessig hensyn når de skal låne ut til investeringer. Men kapitalen bør plasseres der hvor det er riktig fra et samfunnsmessig syn.

Reidar A a m o , Hedmark:

Jordbruket er inne i en omfattende omformingsprosess. Jordbruket er i ferd med å bli en selvstendig næring, ikke en skum-næring på andre næringer. Bruksenhetene må bli større. Dette er kommet til uttrykk i den nye jordloven og i stortingsmelding nr.60.

Partiet har funnet det riktig ikke å gå for mye i detaljer når det gjelder programmet for åra framover. Det er hovedretningslinjer programmets jordbrukspost trekker opp. En del talere har vært inne på detaljspørsmål. Jeg vil ikke ta opp de enkelte problemene, jeg vil bare peke på at overgangstiltakene har vært frivillige og har derfor fått en liberal karakter. Det har også vært nødvendig med visse særtiltak tilpasset de mangeartede forhold i norsk jordbruk. Når det gjelder støtten til driftsbygninger, har jeg ikke hørt i Hedmark at den ikke virker etter hensikten.

Olav Finnes , Oslo:

Kampen mot alkoholmisbruket har vært merkelig lite berørt i debatten i dag. Vi leser i avisene om blodsporene etter veiene. Mange tilfeller skyldes alkoholen. Mange er kommet inn i en ond sirkel som de ikke kan komme ut av. Vi kan ikke bare kjempe mot alkoholmisbruket bare gjennom opplysningsarbeid. Restriksjonene bør settes noen hakk opp før det skjer altfor store ulykker. Vi må bruke bremseklossen så godt vi kan. Jeg vil ikke sette fram forslag, men partiet bør ta opp spørsmålet om skjerping av restriksjonene.

Ingvald Stamnes, Vest-Agder:

Det er gjort mye når det gjelder sosialt vern om menneskene, men det er gjort lite for å gi stønad til tannregulering for barn. Her er det en feil i loven. Jeg vil ikke sette fram forslag, men jeg viser til AUF-forslaget om utbygging av folketannrøkten. Her bør det også tas med et punkt om tannregulering for barn. Jeg vil be rette vedkommende å se på spørsmålet.

Elias Finstad, Rogaland:

Jeg leverte i formiddag inn et forslag, der det heter at "det må gjennomføres et samarbeid mellom de forskjellige grener av statens samlede anleggsdrift, slik at arbeidere som blir overflødige ved et anlegg kan overføres til et annet anlegg innen statens anleggsdrift. Det må herunder tas tilbørlig hensyn til ansiennitet, slik at eldre arbeidere i størst mulig utstrekning kan fortsette arbeidet innen distriktet. Eventuell reduksjon i arbeidsstyrken bør skje ved den naturlige avgang." Bakgrunnen for dette forslaget er at vi stadig har oppsigelser på Sørlandsbanen. 35 mann skal nå overføres fra Sørlandsbanen til Nordlandsbanen. Mange av dem er gamle og har bare to-tre år igjen før de skal gå av med pensjon. Jeg mener at de burde kunne plasseres i Stavangerdistriktet, hvor det er planer som skal realiseres. Hvis ikke det er mulig, burde de komme på andre anlegg på Sørlandet.

Einar Gerhardsen, Sentralstyret:

Det står i programforslaget at vi i 4 års-perioden skal organisere folketrygden. Forslaget nevner ikke uføretrygden. Den er nevnt i det nåværende program, og den er også tatt med i det politiske manifest. Jeg mener at vi også i arbeidsprogrammet bør få med en setning om uføretrygden.

I programmet står det: "Målet er en fullstendig folkepensjonering. Arbeiderpartiet vil ha dette spørsmålet utredet i kommende stortingsperiode." Disse to setningene bør gå ut. Vi bør ta opp spørsmålet om videreføring av pensjonsordningene. Men det er for tidlig å binde seg til framgangsmåten.

Endel talere har vært inne på spørsmålet om medbestemmelsesrett. Reulf Steen sa at punktet om dette i arbeidsprogrammet for denne stortingsperioden ikke er gjennomført. I vårt politiske regnskap vil vi forklare årsaken. Det er tatt et skritt på vei gjennom endringene i hovedavtalen og loven om bransjeråd. Endringene går ut på noe mer enn at det skal holdes fellesmøter, som en av talerne var inne på. Andre bestemmelser betyr mer. Jeg vil karakterisere det som er oppnådd som viktige skritt framover, og det er oppnådd takket være programposten i vårt nåværende arbeidsprogram.

Det har vært spurt om rasjonaliseringsloven. Den er nå lagt på is. Regjeringen sa for noen år siden at den ville dersom det var nødvendig fremme særlover om rasjonalisering av industrigrener eller begrensede områder av næringslivet. Det har ikke vært fremmet noen slik særlov. Det har ikke vært noe spesielt behov for det. Innen visse industriområder er det gjort endel for å få i stand rasjonalisering, og økt konkurranse utenfra har tvunget fram en rasjonalisering som vi ellers hadde måttet tvinge fram lovveien.

Jeg vil si noen ord om virkemidlene våre. De første årene etter krigen var vi i den for så vidt heldige situasjon at vi hadde en rekke rasjoneringsordninger. Det ga store muligheter for å regulere denne delen av vårt økonomiske liv. Vi hadde også fullstendig kontroll med eksport og import. Etter at det ble tilstrekkelig med varer, opphevet vi rasjoneringsordningene, og vi har også opphevet de fleste reguleringer i utenriksøkonomien. Vi har på denne måten mistet endel av de virkemidlene vi hadde tidligere. For bygg og anlegg har vi midlertidige lover som hjemler regulering, men det er ikke noen tilfredsstillende måte dette er løst på. Vi har endel virkemidler som vi kan bruke for å fremme en utvikling vi ønsker, men noen fullgod løsning har vi ikke funnet. På partigrunnlag bør vi prøve å finne fram til tilfredsstillende løsninger.

Det er grunn til å se på spørsmålet om å vekke til live igjen Det økonomiske samordningsråd. De private organisasjonene har i dag innflytelse, men det er ikke kombinert med ansvar. Bondelaget har ofte misbrukt sin stilling. Vi står overfor krefter i samfunnet som vi bør prøve å trekke inn i et samarbeid, slik at de også gis et bestemt ansvar.

Nasjonalbudsjett og langtidsprogram er utmerkede, men de hjelper lite hvis vi ikke har tilstrekkelige virkemidler. Vi bør se det som en felles oppgave for norsk arbeiderbevegelse å finne fram til en løsning på disse spørsmålene hvis vi ikke bare skal registrere en utvikling som vi vet vil komme. Disse tingene bør vi ha i tankene. Jeg synes for øvrig det har vært en overmåte interessant, positiv og givende debatt.

Wessel Larsel, Østfold:

Når det gjelder samferdsel, er det en ting jeg savner i Arbeidsprogrammet: samordning. Vi har snakket om samordning av samferdselsmidlene i mange år, men vi har gått rundt den varme grøten. Andre land er kommet atskillig lengre enn oss. Vi bør komme fram til sosialisering av all transport. Men selv uten det kan vi komme fram til en samordning som vil gi billigere transport. Dette er en meget stor sak, og jeg vil be Regjeringen og Sentralstyret søke en hurtig løsning.

Reidar Sandgrind, Inn-Trøndelag.

Praktisk sosialarbeid er ikke berørt i programmet. Etter debatten i dag kan man få inntrykk av at velferdssammenfunnet trenger flere lover. Jeg tviler på om vi har behov for flere lover. Som praktisk sosialarbeider synes jeg vi har nok av lover, men vi er ikke alltid i stand til å nyttgjøre oss de lovene vi har. Staten bør betale endel av administrasjonsutgiftene for nye stillinger som sosialarbeidere i fylkene. Da vil fylkene selv innse nødvendigheten av å bevilge til nye stillinger. Vi bør få med en pasus om dette i arbeidsprogrammet.

Halvard Bojer, Oslo:

Det har kommet til uttrykk mange ønsker og krav på samferdselsens område. Det ene skal gjøres, den andre ikke forsømmes. I programforslaget står det at "investeringene til samferdselsformål må økes i perioden 1958-61 og følge veksten i det økonomiske liv". Det er grunn til å

sette en tykk strek under denne setningen. Utbyggingen av samferdselsmidlene egner seg lite for skippertak. Det er den jevne vekst som fører fram.

Mange partifeller tror at samferdselspolitikken vil bli en stor belastning ved høstens valg. Det er overdrevet. Vi skal ikke skryte, men vi skal heller ikke gjøre tingene dårligere enn de er. Mange mener at det i veisektoren er gjort for lite, men vi har bygd veier som tilsammen er fire ganger så lange som avstanden Lindesnes-Vardø. Veibudsjettet er sju-åtte ganger så stort som før krigen. Veivesenets effektivitet er økt så sterkt at en veiarbeider gjør dobbelt så mye pr. time som for ti år siden. Etter krigen har vi løst en rekke oppgaver. Vi bør kunne si i høstens valgkamp at vårt parti som har løst andre oppgaver i næringssektoren også vil løse samferdselsproblemer.

Trygve Bratteli, Sentralstyret:

Først noen ord om tempoet i boligbyggingen. Hverken forslaget til arbeidsprogram eller langtidsplanen tar sikte på å senke tempoet. I år vil vi bygge 25 000 leiligheter, og det er det meningen å fortsette med.

Når avsnittet Norge og verden er kommet sist i programmet skyldes ikke det at vi undervurderer den betydning utviklingen ute i verden har. Det som skjer i verden, vil bety mer når det gjelder spørsmålet om hvor vi vil stå ved slutten av fire års perioden enn det vi gjør her hjemme. Det er en systematisk programredaksjon vi har tatt sikte på.

Et par talere har gått inn for ensidige tiltak for nedrustning. Det er det gode eksempels politikk de er talsmenn for. Den generasjon som kom inn i arbeiderbevegelsen i slutten av 1920-åra, er vel kjent med den tankegangen som her kommer til uttrykk. Vi propaganderte for den i ti-tolv år. Den trodde vi på, og på den led vi det mest smertelige skibbrudd min generasjon har opplevd på det politiske området. Nedrustning av konvensjonelle og kjernefysiske våpen kan bare skje i den utstrekning det er mulig å nå fram til internasjonale avtaler basert på gjensidig kontroll. Vi bør tenke oss om mange ganger før vi igjen innbyr partiet til å basere sin politikk på det gode eksempel.

Et par ord om de nye finansieringsmetodene som blir lansert på forskjellige områder. Endel mennesker tror at de betyr en lettelse for en finansminister. Men jeg vil bli enda mer bekymret om en rekke prosjekter skal bli finansiert ved hjelp av nye metoder. Uansett hvordan anlegget skal nedbetales senere, må det finansieres under gjennomføringen, og da kommer det som en direkte konkurrent til alt annet som skal gjennomføres, uansett finansieringsformene.

De private finansieringsinstituttene, som mange har talt om, er etter min mening prinsipielt sett en levning fra fortiden. Hvis det i dag skulle opprettes et bank- og kredittvesen, ville ingen falle på tanken å la det skje i form av private institusjoner. Men la oss ikke overdrive betydningen av at bankene og kredittinstitusjonene blir statsorganer. Før eller senere vil det skje. Men Finansdepartementet er i dag interessert i to ting: at det private bank- og kredittvesenet medvirker til finansiering av statsbankene og at privatbankene gjennomfører en sterk begrensning av sin utlånsramme. Jeg har følelsen av at mange er forbannet over at bankene ikke er villige nok til å gi lån. Men regjeringens interesse er å begrense deres totale utlån.

Jeg vil be mine venner i Fylkingen tenke gjennom hvordan de vil løse det desentraliseringsspørsmålet som oppstår hvis forretningsbankene skal bli statsbanker. Det vil være uhensiktsmessig å administrere dem fra et departement. Et regjerings- eller stortingsoppnevnt styre må ha ansvar for den konkrete bankvirksomhet. Når vi oppretter statsinstitusjoner, må vi også ansette noen mektige herrer. Er det sikkert at styrene og direktørene i offentlige forretningsbanker vil bli lettere å ha med å gjøre enn private bankdirektører som lever under en latent trusel om å bli sosialisert?

Jeg vil understreke at prinsipielt sett er de private bankene en levning fra fortiden. Det er et tidsspørsmål når vi finner fram til tidsmessige administrasjonsformer for bankene.

Brattelis innlegg avsluttet debatten om Arbeidsprogrammet.

Dirigenten foreslo at alle forslagene som var satt fram

under debatten, skulle oversendes programkomiteen. Det ble enstemmig vedtatt. Det samme gjaldt de forslagene som var sendt inn i forbindelse med arbeidsprogrammet og trykt i tillegget til saklista (i protokollen er de tatt inn foran Brattelis foredrag) og dessuten en rekke forslag og uttalelser som var kommet til sentralstyret etter at saklista med tillegg var trykt.

Dessuten ble det til programkomiteen oversendt en del forslag som var ført opp under punkt 8 på saklista, innsendte forslag. Dette gjaldt disse forslagene:

Fra Bygland Arbeiderparti:

Ein fær nå alderstrygd når ein er 70 år. Dette var eit rosverdig tiltak då denne lova vart vedteki. Men 70 år er ein høg alder og ein vil peike på at mange i 65-70 års alderen, kan vera delvis arbeidsuføre, og kjem i ei syrgjelig stode. Sjølv om uførhetstrygda vert gjennomført, vil det ikkje hjelpe.

Ein ville difor føreslå at det vyrde landsmøte granskar denne saka, og kjem med dette forslaget: Dei som er i alderen 65 til 70 år, og har invaliditet 20 til 80 %, har krav på alderstrygd, når trygdenemnda finn at dei er i økonomiske vanskar.

Kommuna betalar eit tilskott til denne gruppa av alders-trygd på 20 %.

Fra Risør Arbeiderparti:

Risør Arbeiderparti henstiller til Det norske Arbeiderpartis landsmøte å uttale seg imot opphevelse av behovsprøvingen for alderstrygden før trygden er blitt så stor at en enkeltperson kan leve av den, og at ektefeller får 50 % tillegg i trygden.

Fra Vestre Fredrikstad Arbeidersamfunn:

Vestre Fredrikstad Arbeidersamfunn har behandlet det bebudede forslag om opphevelse av behovsprøvingen og vil uttale:

Prinsipielt er en enig i at behovsprøvingen for de alders-trygdede bør bortfalle, men dette bør først skje når statens minstesatser er hevet til et forsvarlig nivå.

Minstesatsene er nå foreslått til kr. 2000, - pr. år for enslige og kr. 3000, - for ektepar. Disse ligger alt for lavt etter det nåværende prisnivå. Av landets 744 kommuner er det bare vel 200 som gir tilskudd utover minstesatsene. Opphevelse av behovsprøvingen vil bety en stor belastning for kommunene, så det kan være fare for at flere kommuner av økonomiske grunner ikke klarer å gi så store tillegg.

Målsettingen for vår sosialpolitikk må være først og fremst å hjelpe de som har størst behov for hjelp. Skulle behovsprøvingen bli opphevet uten at en først hever minstesatsene til et forsvarlig nivå, vil de som nå er dårligst stillet fortsatt være det. Opphevelsen av behovsprøvingen bør komme som en naturlig avslutning når de alderstrygdede som trenger det mest har fått en forsvarlig levestandard.

Fra Stord Arbeiderparti:

Ein finn ikkje tida inne for å gå til oppheving av behovsprøven for alderstrygd.

Grunngjeving:

Ein meiner at oppheving av behovsprøven når alderstrygda vert auka til kr. 2000, - for einskilde og kr. 3000, - for ektepar, ikkje står i samsvar med lova om alderstrygd § 4, 2. ledd som seier:

"Pensjonen skal være så stor at den gir en enkelt person uten annen inntekt det nødvendige til underhold i et år."

Vidare vil ein uttala at det må innførast uføretrygd og forsytartrygd før behovsprøven for alderstrygd vert oppheva.

Fra Kristiansand Arbeiderungdomslag:

Sosialisering av landets bank- og kredittvesen.

Motivering:

- a. Bankene og kredittinstitusjonene har med sin veldige kapital en avgjørende innvirkning på samfunnets økonomiske utvikling.
- b. Disse kapitalistiske institusjoner kan virke reguleren-

de på mange områder, bl. a. på investerings- og sysselsettingspolitikken.

- c. Ved statens overtakelse av bank- og kredittvesenet, herunder også forsikringsselskapene, kan kapital forvaltes på en slik måte at den medvirker til å realisere retningslinjene for det økonomiske liv som stortinget trekker opp.

Fra Kommunefunksjonærenes partiforening, Oslo:

1. Det må i den nye boligmasse innpasses et tilstrekkelig antall småleiligheter for enslige.
2. Det må ytes tilleggs lån til alle leiligheter, dog ikke over 80 m³ boligflate.
3. Det bør kunne ytes renterabatt også til familier med 1 barn og enslige hvis økonomien er særs dårlig.

Motivering:

1. Målet for boligbyggingen skal være å skaffe boliger av forsvarlig standard for alle. Jfr. tredje avsnitt under Sosialpolitikken i Arbeidsprogrammet.
2. For å muliggjøre og sikre at byggingen av småleiligheter for enslige, skjer i takt med den sanering (av slike leiligheter) som til enhver tid finner sted, må Husbanken gi tilleggs lån også til disse.
3. Det er hevdet at enslige og ektepar med 1 barn er bedre økonomisk stillet og derfor istand til å betale høyere innnskudd og leier. Vi mener at vanlige lønnstakere i de to nevnte grupper ikke alltid tjener så meget at en uten videre kan skjære alle over en kam. Partiet bør derfor etter vår mening, ved den omlegging av gjeldende husbankordning som nå foreslås, gjøre det mulig å gi renterabatt - i tilfelle hvor inntekten er særs liten - også til familier med 1 barn og enslige.

Den foreslåtte justering i Husbankens nåværende praksis når det gjelder tilleggs lån til bortleide leiligheter i to, tre- og firemannsboliger er mindre heldig og det bør overveies å finne frem til en smidigere ordning.

Fra Åsnes Arbeiderparti:

Prisforhøyelser vedr. byggearbeider er som kjent store og det er idag meget vanskelig å få byggene ferdig innenfor någjeldende lånegrenser. I de siste 5 år har byggekostnadene gått stadig oppover, og for de som bygger blir det meget vanskelig hvis ikke lånene blir forhøyet. De aller fleste som må bygge seg bolig har ikke oppspart egenkapital å sette inn. Det vesentlige blir eget arbeide. Bolig- og bustadnemndene over landsbygda, som sitter inne med lokalkjennskap til hver lånesøker, kan sikkert bekrefte foranstående.

Åsnes Arbeiderparti mener at bygging av boliger på sosial basis må fortsette og må ansees like nødvendig nå som tidligere. Skal renten forhøyes fra $2\frac{1}{2}$ til $3\frac{1}{2}$ %, samtidig som tilskuddslånene ikke blir opprettholdt, vil forholdet for de som skal bygge bli så vanskelig at en frykter for en stagnasjon i boligbyggingen, og i forbindelse hermed også økt arbeidsledighet i byggesektoren.

Åsnes Arbeiderparti er merksam på vanskelighetene med å få tilført byggebankene tilstrekkelig kapital. Tatt i betraktning de vanskeligheter som vil oppstå på annen måte, problemer med arbeidsledighet, større renteutgifter, boligmangel osv., mener vi at hele dette problem bør tas opp til ny overveielse i Det norske Arbeiderparti før det tas opp til behandling i Stortinget.

Åsnes Arbeiderparti mener at lånegrensen bør forhøyes og at renten fortsatt må være $2\frac{1}{2}$ %. I motsatt fall er en redd for at boligbyggingen, som nevnt foran, vil stagnere.

Det er også konstatert en sterk reaksjon blant befolkningen mot den foreslåtte renteforhøyelse. Dette antas å virke uheldig, også med hensyn til at en i år har valgår, hvor ikke så lite står på spill.

Åsnes Arbeiderparti henstiller derfor til Det norske Arbeiderpartis sentralstyre å få bevirket at stortingsbehandlingen over spørsmålet blir utsatt til etter landsmøtet i mai i år, og at saken blir tatt opp til behandling der.

Fra Kinn Arbeidarlag:

Storsildfisket i vinter har samanlikna med dei seinaste åra slege feil, og spørsmålet om ei avgrensing i utbyggingen

ga av fiskeflåten har verte meir aktuelt enn nokon gang før. I det høvet har vi hug å vise til føreteljinga som vart vedteken på fiskerikonferansen i Florø søndag 18. november ifjor. Konferansen var skipa til av Sogn og Fjordane Arbeidarparti og føreteljinga vart send fiskeriministeren, statsråd Nils Lysø.

Det heiter m. a. i føreteljinga:

Utbygginga av fiskeflåten.

Fiskeflåten i Sogn og Fjordane er dårleg utbygd og ligg ikkje på høgd med den tekniske og økonomiske utviklinga i fisket i landet elles, serleg i dei to grannefylka. Vi viser i den samanheng til vedlagde tabell frå vintersildfisket 1955. Av tabellen går det fram at av 544 snurpenotbruk høyrde berre 28 heime i Sogn og Fjordane. (I 1955 vart halvparten av vintersilda teken i Sogn og Fjordane). Desse tala syner kor langt etter i utvikling Sogn og Fjordane ligg samanlikna med andre fylke som driv vintersildfiske. Medan Sogn og Fjordane hadde 27 prosent av fiskarane sine på snurpenotbruk, hadde Møre og Romsdal 43 prosent, Hordaland 46, Nordland 41 og Troms 50 prosent. Fiskeridirektoratet sine granskingar av lønsemda i vintersildfisket syner at snurpenotfisket gjev høgre mannslut enn dei andre bruksartane. Fylgjene av dette vert då at vintersildfiskarane i Sogn og Fjordane tener mykje mindre enn dei som er med frå andre fylke på dette fisket.

Skorten på større båtar gjer seg endå meir gjeldande når det gjeld anna fiske, først og fremst havfiske. Mellom fiskarane i Sogn og Fjordane er det stor interesse for å få bygd ut ein moderne fiskeflåte, både for å auke inntektene av fisket og for å trygge seg om det skulle verte tilbakeslag i vintersildfisket eller andre fiske som er viktige for dette fylket.

Vi er klår over at fiskeflåten i einkilde strok held på å verte overdimensjonert. Vi meiner difor at den vidare utvikling i fiskeflåten i landet i første rekke bør kome dei strok til gode som ligg etter. Og verkemidlane her må i første rekke vere den utlånspolitikken Statens Fiskarbank driv, og andre offentlege hjelpetiltak til fremjing av fiske-
næringa.

Det seier seg sjølv at folk her i distriktet er redde for at farten i utbygginga av fiskeflåten må settast ned kanskje

snøggare enn nokon hadde tenkt etter det som har hendt med storsildfisket i vinter. Vi vil difor be om at dei synsmåtane som er halde fram i denne føreteljinga til fiskeriministeren, må få den stønad dei har krav på.

Fra Loppa herredsparti:

Den vidare utbygging av fiskerflåten må baseres på farkoster som er hensiktsmessige for helårsdrift på de ulike felter, men fornyelsen av passende fartøyer til sesongfiskerierne skal dermed ikke forsømmes.

Videre foreslår årsmøtet at post 2 - Finansiering av fiskerflåtens vidare utbygging - får denne ordlyd:

På dette grunnlag må det skaffes rimelige finansieringsmuligheter med fortrinnsrett for aktive fiskere gjennom Statens Fiskarbank og på annen måte.

Utlånsrammen for Statens Fiskarbank må utvides under henvisning til at større farkoster og en omfattende årsdrift krever økte kapitalutlegg, samtidig som finansieringen av den nødvendige fornyelse og tilvekst av fartøyer til sesongfiskerierne også skal tilgodesees.

Motivering:

Selvom årsmøtet er enig i den begrunnelse utvalget har gitt, kan en ikke se bort fra at det er behov for såvel nyanskaffelser som ombygging av fartøyer til våre sesongfiskerier, og det vil ikke være hverken valgtaktisk riktig eller programmessig forsvarlig å begrense utbyggingen av fiskerflåten til bare å gjelde større fartøyer. De fiskere som driver sesongfiske - i mange tilfeller kombinert med småbruk - må ikke få det inntrykk av programmet at vår fiskeripolitikk når det gjelder utbyggingen av flåten, ensidig skal tilgodese de som driver helårsfiske. Dette har vel heller ikke vært utvalgets mening, men slik som programposten er formet, vil den virke misvisende og skape unødige diskusjoner under årets valgkamp.

Fra Kristiansand Arbeiderparti:

Landsmøtet går inn for mer bistand til de underutviklede land.

Motivering:

Arbeiderbevegelsen er internasjonal og må være det. Arbeiderbevegelsen har alltid kjempet for de svake og undertrykte i samfunnet, arbeiderbevegelsen respekterer mennesket uansett hudfarge.

Dessuten innebærer de underutviklede land en konstant fare for verdensfreden.

Fra Strand Arbeiderparti:

Den norske vernepliktsloven må revideres derhen at militærnektene ikke kommer i en særstilling når det gjelder lengden av tjenestetida.

Det er ikke i pakt med menneskeretten og det opplyste menneske å pålegge en ungdom noen form for straff eller forfølgning fordi han av samvittighetsgrunner nekter å bære våpen mot sine medmennesker.

Den vernepliktslov vi har idag er etter vår mening en av de ting som holder vårt samfunn på et lågere nivå enn nødvendig.

Fredsvilje og fordømmelse av terror må ikke føres fram med ord, det må vises i praktisk handling.

Fra Øvre Årdal Arbeiderlag og Årdal kjemiske fagforening:

Arbeidernes deltakelse i bedriftenes ledelse er første forutsetning for gjennomføringen av det industrielle demokrati.

Vi foreslår derfor at landsmøtet tar opp spørsmålet om arbeidernes deltakelse i bedriftenes ledelse og at dette snarest gjennomføres ved lov.

Arbeidernes representasjon må være av en slik karakter at disse kan øve en reell innflytelse i representantskap og styrets avgjørelser.

Representantene må også velges av og i fellesskap av hver enkelt fagforening på den enkelte bedrift.

Dersom det ikke allerede er gjort, nedsetter landsmøtet et utvalg til å ta seg av detaljene og utformingen av spørsmålet slik at det snarlig kan realiseres.

Motivering:

Demokratisering av vår industri er ikke noe nytt i og

for seg, men midlene og måtene har vært vidt forskjellige og med vekslende hell har det vært forsøkt realisert i de forskjellige former. At de borgerlige har vist motstand mot slike ting er forståelig, for der arbeiderbevegelsen i kraft av sin politiske makt har satt inn representanter i bedriftenes representantskapsstyrer og liknende har motparten måttet gi fra seg en tilsvarende del av sin makt.

Statsindustri og de fleste andre offentlige tiltak, har en ting felles, at de bare kontrollerer og styrer tingene fra toppen av og har ingen ting med demokrati å gjøre.

Dette system har bidratt lite eller ingen ting til en demokratiseringsprosess i bedriftslivet. Alle har vært besjelet av en tanke og et mål: å få tingene til å gå økonomisk, og få så store overskudd som mulig.

Til en viss grad har dette også vært nødvendig for å få balanse i landets økonomi, men fra først til sist er det jo det enkelte menneske som er kjernen i alle våre bestrebelser. Har det vært motet som sviktet, eller har risikoen vært så stor at vi har latt det skure. Ansvar har vi alle. Blir risikoen mindre om vi venter? Helst kan vi risikere at den blir større og større for hver dag som går. De forslitte argumenter om at vi først må dyktiggjøre oss til oppgaven er enda aktuell, men på en annen måte. De av arbeiderbevegelsens ledere som enda lever i den tro at å oppdra og dyktiggjøre seg bare på erfaringer av ting som har skjedd er ikke sitt ansvar bevisst. Det vi erfarer i dag vil om få år være foreldet, og i det forholdsvis trygge samfunn vi bor i idag skal det mot til å ta konsekvensene av dette.

Det som har kjennetegnet og båret arbeiderbevegelsen framover er dens evne til virkeliggjøring av fornyelse. La oss ikke slappe av på dette på noen felter.

En ting må vi alle være klar over, at resultatene av vårt system er i ferd med å skape en mellomklasse som økonomisk kommer på samme plan som den gamle middelklasse.

Vi kan komme til å oppleve at den gamle mellomklasses idealer eter seg inn i den nye på grunn av den økonomiske jamstilling. Det motsatte må bli tilfelle, og det må vi sørge for.

Storparten av vår økonomiske og annen kontroll av samfunnet er bygget på og avhengig av arbeiderbevegelsens posisjon i samfunnet.

I et demokratisk samfunn må vi alltid regne med politiske forskyvninger, hvor står vi da dersom vi ikke utbygger og utvikler arbeiderbevegelsens mening om individets stilling i samfunnsutviklingen. Derfor er det så nødvendig at vi aktivt tilskynder denne prosess ved å desentralisere og overføre til det enkelte individs avgjørelse det som går an. Denne menneskelige oppfostring er vår kulturs være eller ikke være. Setter vi dette prinsipp om i praksis, har vi alltid den beste garanti for hele vår kulturs utvikling.

Ser vi på vår industri synes det som om arbeiderbevegelsen enda ikke har sett det veld av sideproblemer samfunnet har fått og vil få bare på grunn av kapitalistiske prinsipper i vår industri.

Storparten av disse problemer ville løse seg selv dersom arbeiderne fikk være med i den enkelte bedriftsledelse. Samtidig som våre ideers bærere fikk oppgaver å vokse på, ville de samstundes ved sine stadige drypp kunne påvirke enhver bedriftsledelse hvor ensidig denne enn måtte være. Og sist, men ikke minst, den menneskelige utvikling i ordets forstand, ville kunne skje i pakt med den industrielle ekspansjon.

Fagorganisasjonen har et effektivt apparat til å kunne gjennomføre og omsette i praksis - i den enkelte bedrift - hva det enn måtte være når det gjelder bedriftsforhold.

Derfor må det naturlige her være at en innleder et nært samarbeid på dette spesielle felt mellom DNA og LO for å kunne gjennomføre en reell deltakelse av arbeidere fra arbeidsplassen i den enkelte bedriftsledelse. Dette samarbeide må kunne skje i større eller mindre grad, alt etter behov og muligheter.

Gjennom statens bedrifter kan vi vise veien, og resultatene vil selv dømmes.

Fra Loppa herredsparti:

Årsmøtet i Loppa herredsparti har gjennomgått og behandlet innstillingen fra utvalget, og erklærer seg enig i den uttalelse som er avgitt.

Spesielt vil årsmøtet uttrykke sin tilfredshet med det som er anført under 2. avsnitt på side 11 i innstillingen.

Skjønt dette ikke har noe med partiets program å gjøre, vil årsmøtet i denne forbindelse peke på de store kraftre-

surser som forefinnes i Altavassdraget og som må kunne utnyttes til utbygging av kraftkrevende industrianlegg. Det er en kjensgjerning at næringslivet er svakt utbygget i Vestfinnmark og en utnyttelse av kraftkildene i Alta vil kunne gi drivkraft til industrianlegg som igjen kan skaffe varig beskjeftigelse for ledig arbeidskraft og gjøre næringslivet mere allsidig.

Årsmøtet er kjent med at Finnmark fylke i sin tid har søkt om økonomisk støtte fra Utbyggingsfondet for Nord-Norge til forundersøkelser av kraftkildene i Finnmark, uten at det hittil har vært mulig å få et positivt resultat.

Under henvisning til dette vil årsmøtet henstille til Finnmark fylkes arbeids- og tiltaksnemnd om:

1. Å foranledige at det blir stillet nødvendige midler til rådighet for undersøkelser og forarbeider vedkommende kraftkildene i Alta (Altaelva og kraftprosjektene i Jotka og Autsi), og at disse arbeider blir igangsatt og gjennomført så snart råd er.
2. Det gjøres henvendelser til de respektive myndigheter om å arbeide for anlegg av en elektroteknisk bedrift (eller annen industriell bedrift) for utnyttelse av kraftkildene i Alta.

Årsmøtet vil i forbindelse hermed også peke på de undersøkelser som nå foregår ved malmfeltene i Kautokeino, og uttale at en utbygging av kraftkildene i Alta er nødvendig hvis permanent drift blir satt igang ved disse felter.

Fra Aust-Agder Arbeiderpartis jordbruksutvalg:

Det er mest samfunnsgagnleg å utvide dei små bruka til ei forsvarleg sjølvstendig driftseining, ved nydyrking, og med tillegg av skog og andre naturherlegdomar.

Men det må bli lettare å få gjennomført dette med utviding av småbruka.

Staten må i større mon enn nå, kjøpe opp skog.

Privat spekulasjon i eigendoms kjøp må hindrast. Prisen må settast etter bruksverdien.

Jordfondet må aukast for å bli til hjelp ved kjøp av eigendom.

Fleire prøvebruk, under leiing av Landbruksøkonomisk Institutt.

Produksjonsregulering må, om naudsynt, gjennomførast etter særlege bestemmelsler.

Behovsprøvinga ved statstilskott, må ikkje takas bort.

Utvida adgang til rentefrie lån, som delvis erstatning for direkte tilskott.

Trafikkforholda må lettast i dei glisgrente bygder.

Fra Brandbu Arbeiderparti:

I fl. retningslinjene for den nye kraftfórordningen som ble gjennomført fra 1. juli 1956, vil husdyrholdere med jordbruksareal på under 10 dek. dyrket jord, ikke bli tildelt kraftfór til nedsatt pris.

Ordningen vil for en rekke husdyrholdere med jordbruksareal på under 10 dek. dyrket jord føles urettferdig og bli økonomisk følelig.

— I styremøte i Brandbu Arbeiderparti den 24. januar 1957 ble enstemmig besluttet å foreslå overfor landsmøtet at dette tar saken opp og forsøker utvirket at også husdyrholdere med jordbruksareal på under 10 dek. dyrket jord får nytte godt av denne nye kraftfórordningen.

Fra Vågå Arbeidarparti:

Vågå Arbeidarparti vil be landsmøtet ta opp til drøfting spørsmålet om nye reglar for tilskot til driftsbygningar i jordbruket. Det rår sterk misnøye her med dei reglane som vart fastsette ifjor.

Grensa for tilskot i slike høve må ikkje bli sett høgare enn at det som ein til vanleg forstår med småbrukarar, kan få del i denne stønaden.

Fra Bygland Arbeiderparti:

Samrøystes vedteke å rette ei oppmoding til landsmøtet om å være demokratisk i målvegen.

Ein er fullt klår over at partiet er vake for hjelp til minoritetene, her, som rundt i verda, men kanskje ikkje fullt så oppmerksame når det gjeld målet. Ein vert i alt-

for mange tilfelle nøydd til å nytta eit mål som ein ikkje likar. Ein stor del av folket i dei indre bygder, og mange andre, vert tilsidesette, når det gjeld denne saka.

Ein vil samrøystes føreslå at det vert full jamstelling millom nynorsk og riksmål, inntil ein rekk så langt at ein fær samnorsk.

Fra Vegårdshei Arbeiderparti:

Vegårdshei Arbeiderparti meiner det har mykje å segja for den økonomiske evna i kommunane å halda ei låg rente og vil difor åtvare mot vidare høgding av rentenivået.

Fra Lardal herreds arbeiderparti:

Det foreslås at grunnerstatninger ved utvidelse og ombygging av riks- og hovedveier må bli utredet av staten.

En vil påpeke at mange herreder med store riksveilengder kan bli pålagt store grunnerstatninger. Dette kan virke særlig tyngende på budsjettene, og gå utover nødvendige og høyst påkrevde oppgaver i kommunen.

I tida framover vil spørsmålet få stadig større betydning, da våre riks- og hovedveier står foran store ombygninger og utbedringer, grunnet den stadig økende biltrafikk.

Fra Sømna Arbeiderparti:

Det norske Arbeiderpartis landsmøte bes ta opp spørsmålet og gjennomføre en mer ens og rettferdig kommunebeskatning.

- a. Det benyttes samme skatteprosent og samme fradrag i samtlige kommuner i hele landet.
- b. For folk som bor på utposter og avsides liggende steder med dårlige kommunikasjoner o.l. innrømmes ekstra fradrag.
- c. Skatteloven endres slik at ungdom som sesongvis er henvist til å ta arbeid i andre kommuner blir skattelagt i sine hjemstavnskommuner.

Skal en komme bort fra den uheldige flytting som finner sted fra kommuner med dårlig økonomi og derved høy skat-

teprosent, anser Sømna arbeiderparti det for absolutt nødvendig med en mer rettferdig beskatning i dette landet, for beskatningen er en vesentlig årsak til den masseflytting som finner sted fra tid til annen.

Fra Øyer Arbeiderparti:

Årsmøtet i Øyer Arbeiderparti halde på Fossberg, Øyer, den 24. februar 1957 vil så sterkt det kan oppmoda landsmøtet i DNA om å ta opp til drøfting spørsmålet om endring av skatteloven. Ein vil da serleg peike på at det store misforhold som idag er tilstades ved likninga av større og mindre jordbruk og avsides og tungbrukte gardar snarast råd må bli retta.

Som ein utveg vil ein peike på å fastsette at avskrivningar på maskiner og reidskap skal krevjast innsett på sperra konto i bank.

Da ein ser denne saka som svært viktug, også av omsyn til stortingsvalet til hausten, tører ein be om at det blir gjort noko med denne saka.

Ei retting av dette spørsmålet vil også føre til ei skatteletting for vanlege lønsmottakare.

Fra Øvre Årdal arbeidarlag og Årdal kjemiske fagforening:

"Hele folket i arbeid" var arbeiderbevegelsens slagord ved gjennombruddet i tredveårene. Med få unntagelser nær må vi ha lov til å glede oss over at idag er det blitt en realitet. Den ene unntagelsen er for disse som den rammer en bitter realitet, nemlig sesong-, vinterledighet og underbeskjeftigelse.

Med dens stadige gjentagelser og tilbakevendende årsaker burde en kanskje nå med mange års erfaringer ha møtt den mere effektivt enn tilfellet er nå. Sesongledigheten rammer på en måte dobbelt, idet det først og fremst er de industrifattige stedene i vårt land den rammer og med økonomiske bivirkninger for den enkelte, for kommuner, for hele fylker.

Å skaffe stabile arbeidsplasser ved å reise ny industri foregår i et tempo som hele arbeiderbevegelsen kan være stolt av. Industriens plasering, størrelse og art, kan vi ofte være uenig om, men ikke så uenig at vi ikke ser helheten og mulighetene ved å løfte i flokk.

Det samme må til skal en kunne greie tilnærmelsesvis å eliminere arbeidsløshetsspøkelset. Dersom alle, både det offentlige, kommunale og private legger godviljen til ved samordning i planleggingen av større tiltak med det for øye å holde en jevn sysselsetting, vil meget være vunnet. Vi er klar over de forsøk og anstrengelser som gjøres i så henseende, men det synes som om det likevel er noe som mangler.

I et hvert fall burde vi ha kommet så langt i vårt land at når det gjelder veg og jernbaneanlegg så skulle en kunne holde en jevn sysselsetting hele året uten at det gikk ut over effektiviteten. Eventuelle klimatiske vansker skulle kunne oppveies ved at en får en fast og trenet arbeidsstokk som til enhver tid ville kunne håndtere på en effektiv måte det stadig nye maskinelle innslag i all anleggsvirksomhet. Det skulle også være en betryggende garanti for at en får noe igjen for den stadig økende maskinelle investering. Å la kostbare maskiner stå stille halve året er en dårlig investering. Og hva betyr det ikke for alle dem som kan glede seg over å ha en trygg arbeidsplass, det er jo nettopp dem som er kjernen i det hele.

Ved planlegging av tiltak bør en ta sikte på i langt større utstrekning enn nå at en forsøker å avpasse arbeiderantallet i forhold til de økonomiske muligheter med henblikk på en jevnere sysselsetting hele året.

Det vil også være av betydning at en for å holde et jevnt sysselsettingsforhold ved veg- og jernbaneanlegg ikke deler opp de regulært bevilgede midler i for små posjoner. Spesielt når det gjelder veganleggene må det være bedre å konsentrere seg om å få ferdig et anlegg enn 10 uferdige. For det første ville en ha større muligheter til å regulere en jevn sysselsetting, for det andre vil samfunnet bli spart for å låse kapital fast i mange år i halvferdige anlegg, og for det tredje ville ihvertfall noen mennesker bli hjulpet med vei hurtigere.

Den samme planlegging ville også ha meget å si i byggesektoren, men den ligger jo for det meste under privat dirigering.

Det er innlysende at det kan gjøres noe dersom en er innstilt på å tenke på de mennesker som skal arbeide.

Underbeskjeftegelte er nok mere utbredt enn ledighetsrapportene gir uttrykk for. Her må være gjemt en ansee-

lig arbeidskraft-reserve som en allerede nå gjør klokt å regne med i framtidige industrielle og andre tiltak.

En stor del av disse er nok såpass stedbundne at de vanskelig kan reise noen lenger strekninger for å ta seg arbeide. For dem betyr lokale og nære tiltak det aller største. Mer og mer vil nok disse komme inn på ledighetsstatistikken for i det hele tatt å kunne eksistere.

Når det gjelder ekstratiltak for å holde ledigheten nede har de fylkene som områdeplanleggingen er ferdig i de største fordeler, fordi de faktisk kan avlese alle mulighetene for effektive tiltak mot ledigheten.

Det er så godt som alltid penger som er mangelvare når det gjelder å sette i gang ekstra tiltak. Her må statsmakten vise en adskillig større forutseenhet enn hittil, ved å ha et ekstraordinært sysselsettingsfond til å forebygge og avhjelpe eventuell ledighet. Dette fondet må derfor være disponibelt til å settes inn på kort varsel, hvor i landet ledigheten enn melder seg.

I henhold til forannevnte ting tillater vi oss å foreslå at partilandsmøtet av DNA går inn for en effektivisering av tiltakene mot arbeidsledigheten.

Til den andre redaksjonskomiteen (Bratteli-komiteen) ble disse forslagene oversendt:

Fra Rjukan arbeiderparti:

Det norske Arbeiderpartis landsmøte 1957 pålegger regjeringen - før den tar endelig stilling til Scheikomiteens innstilling om reguleringen av kommuneinndelingen - å fremme proposisjon om at byene innlemmes i fylkeskommunen.

Motivering:

Rjukan Arbeiderparti vil på det sterkeste henstille til DNA å støtte opp under landets kommuner når de i sin behandling av kommuneinndelingen reiser krav om at byene skal opptas i fylkeskommunen på lik linje med landkommunene. Det må være første punkt i denne sak.

Det er forståelig at revisjon av kommunegrensene vekker uvilje på mange hold. Gamle, tradisjonsrike tilstander

oppløses og ukjente ting skal settes i stedet, men erkjennelsen av at tiden krever en forandring i denne retning vil gjøre at en finner sin plass i den nye omstilling.

Derimot kan ikke landkommunene forstå situasjonen hvis ikke en tar skrittet helt ut og opptar byene i fylkeskommunen. Hva blir det da igjen av fellesskapet? Og slagordet by og land hand i hand?

Kommuneinndelingen er etter vår oppfatning en stor og betydningsfull reform som vil bevirke en bedre utnyttelse av våre felles krefter, og vi vil få rette en takk til statsråd Ulrik Olsen for det energiske arbeide han har nedlagt i denne sak gjennom mange år. La hans tanke om byenes innlemmelse i fylket bli realisert, og realisert i denne omgang.

Forslag fra Torpa Arbeiderparti (som i protokollen er tatt inn under saklistas punkt 5, Den politiske situasjon, foran Einar Gerhardsens foredrag).

Videre ble disse forslagene oversendt redaksjonskomiteen:

Fra Raufoss Arbeiderparti:

Herredsstyrets medlemmer er selvskevne medlemmer av herredspartiets representantskap.

Motivering:

Det har hittil vært slik at partilagene utover har måttet bruke sin kvote av medlemmer til representantskapet av herredstyrerepresentantene for at disse skulle ha stemmerett i representantskapet. Ved å gi dem denne retten automatisk kan partilagene få valgt flere av sine interesserte medlemmer inn i representantskapet, og derved skape bedre interesse for kommunepolitikken.

Forslaget er tiltrådt av Vestre Toten Arbeiderparti og Vest-Oppland Arbeiderpartis styre.

Fra Inn-Trøndelag Arbeiderparti:

(etter forslag fra Hegre Arbeiderparti).

Ekstraordinært årsmøte i Inn-Trøndelag Arbeiderparti foreslår for landsmøtet at reglene for representasjon til landsmøtene endres.

Antall representanter fordeles på de forskjellige fylkes- (krets)partier etter antall individuelt tilsluttede medlemmer.

Det tildeles tilleggsrepresentanter for kollektivt tilsluttede fagforeninger.

Kan ikke en slik ordning gjennomføres krever årsmøtet at det settes "tak" over representasjonen, slik at et enkelt fylkesparti ikke kan møte med mere enn et visst antall representanter.

Ifl. partiets lover § 6, 2. ledd, består partiets landsmøte av 300 representanter som blir fordelt på distriktsorganisasjonene etter det gjennomsnittlige antall medlemmer det er innbetalt kontingent for, året forut for landsmøtet.

Tross kontingentinnbetalingen for siste halvår var meget mangelfull på det tidspunkt landsmøterepresentantene ble fordelt, har Inn-Trøndelag Arbeiderparti med sine vel 3000 medlemmer fått 5 representanter, som omtrent tilsvarende kretspartiets andel av det samlede medlemstall.

Styret må erklære seg enig i Hegra Arbeiderpartis motivering for forslaget for så vidt angår spørsmålet om Oslos representasjon som utgjør 1/3 av landsmøtets samlede antall representanter.

I vårt land med de lange avstander og så vidt forskjellige forhold er det sterke hensyn som taler for å trekke inn til landsmøtet en forholdsvis større representasjon fra de tynt befolkede distrikter og der partiet står organisasjonsmessig svakt.

Den omstendighet at partiets daglige ledelse er i Oslo forsterker ytterligere disse hensyn.

En endring i representasjonen kan etter styrets oppfatning best skje ved at det i partilovene inntas bestemmelse om at intet krets- eller fylkesparti kan ha større representasjon enn f. eks. 1/4 av landsmøtets samlede antall representanter, dvs. 75. De øvrige måtte så bli å fordele på de andre krets- og fylkespartier etter samme prinsipp som nå.

Dessuten ble det til redaksjonskomiteen oversendt en rekke utrykte forslag som var kommet inn til sentralstyret.

Dirigenten ba om at forslag i forbindelse med "Politisk manifest", uttalelse om kulturprogrammet og uttalelse om kommuneinndelingen måtte bli innlevert skriftlig til dirigenten i løpet av ettermiddagsmøtet for å bli overlevert redaksjonskomiteen, som skulle arbeide med sakene om kvelden.

KONTINGENTEN OG STØTTEFONDET

En gikk så over til saklistas punkt 4, Kontingenten og støttefondet. Det forelå følgende forslag:

§ 5.

Kontingenten.

Medlemmene betaler partikontingenten sin i de foreningene de er tilmeldt. Partilaga, herredspartiene og bypartiene fastsetter kontingenten sin sjøl.

Herreds- og bypartienes kontingent til fylkes- og krets- partiene er kr. 3,00 pr. halvår for gruppe 1. For gruppe 2, fagforeninger som er kollektivt tilmeldt partiet, kvinneavdelinger, pensjonister, lærlinger og skoleungdom kr. 1,60 pr. halvår. For ungdomslagsmedlemmer betales kr. 1,00 pr. halvår. Av denne kontingenten betaler fylkes- og kretspartiene til Landspartiet kr. 1,50 pr. halvår for gruppe 1 og kr. 0,80 pr. halvår for gruppe 2, og for ungdomslagsmedlemmer kr. 0,50 pr. halvår. Direkte tilmeldte fagforeninger kr. 1,50 pr. halvår til Landspartiet. Fylkes- og kretspartiene kan med Sentralstyrets godkjenning vedta høyere kontingentsatser.

Ved innkreving av kontingenten brukes kvitteringskort. Sentralstyret treffer nærmere bestemmelser om det materielle som skal brukes til kontingentinnkrevningen.

Herreds- og bypartiene kan skrive ut medlemskort til

kollektivt tilmeldte fagforeningsmedlemmer som uttaler ønske om å få det.

For første halvår skal medlemmene betale kontingenten innen 1. april. Foreningene skal betale kontingenten til herreds- og bypartiene innen 15. april. Herreds- og bypartiene skal betale kontingenten til fylkes- og kretspartiene innen 1. mai. Fylkes- og kretspartiene skal betale kontingenten til Landspartiet innen 15. mai.

For annet halvår skal medlemmene betale kontingenten innen 1. oktober, og viderebetaling av kontingenten skal i tilsvarende organisasjonsledd som nevnt ovenfor, skje innen 15. oktober, 1. november og 15. november.

I mønsterlover for distriktsorganisasjonene, § 5:

"Kontingenten til fylkes- (krets)partiet er kr. 3,00 pr. halvår for gruppe 1.

For gruppe 2 (fagforeninger som er kollektivt tilmeldt partiet, kvinneavdelinger, pensjonister, lærlinger og skoleungdom) kr. 1,60 pr. halvår.

For ungdomslagsmedlemmer betales kr. 1,00 pr. halvår.

Av denne kontingenten betaler fylkes- og kretspartiene til Landspartiet kr. 1,50 pr. halvår for gruppe 1, kr. 0,80 for gruppe 2 og for ungdomslagsmedlemmer kr. 0,50 pr. halvår.

Direkte tilsluttede bypartier betaler også for de kollektivt tilmeldte fagforeninger kr. 1,50 pr. halvår til Landspartiet."

I mønsterlover for herreds- og bypartier, § 8:

"Kontingenten til herreds- og bypartiene er kr. pr. halvår for gruppe 1.

For gruppe 2 (ungdomslagsmedlemmer og arbeidsuføre) kr. pr. halvår.

For første halvår må kontingenten være betalt innen 15. april.

For annet halvår må kontingenten være betalt innen 15. oktober."

I mønsterlovene for partilag, § 3:

"Kontingenten i laget er kr. pr. halvår for gruppe 1.

For gruppe 2 (ungdomslagsmedlemmer og arbeidsuføre)
kr. pr. halvår.

For første halvår må kontingenten være betalt innen 1.
april.

For annet halvår må kontingenten være betalt innen 1.
oktober."

Frank Andersen, Partikontoret:

Forslaget til lovendring som er tatt inn i sakslista, er
i det vesentlige av rent teknisk art.

Forslaget innebærer ingen endring i de satsene som nå
gjelder.

Landsmøtet ga i 1955 Landsstyret i fullmakt å utrede og
sette i verk en ordning med medlemsbøker til erstatning
for de medlemskort som vi da hadde. I løpet av landsmø-
teperioden er de nye medlemsbøkene tatt i bruk, og Lands-
styret har godkjent de disposisjonene Sentralstyret i den
anledning har gjort.

Når det likevel er nødvendig for Landsmøtet å vedta en
lovendring, skyldes det overgangen for kvartalsinnbetaling
til halvårsinnbetaling. Paragraf 5 i partiets lover, slik
den er formet i forslaget på representantenes bord, er
justert i henhold til overgangen til halvårsinnbetaling.

Landsstyret vil anbefale at forslaget vedtas både når
det gjelder partiets lover og mønsterlover for distriktsor-
ganisasjoner, herreds/bypartier og lag.

Landsmøtet i 1955 bemyndiget også Landsstyret til å ut-
rede og eventuelt sette i verk en ordning med årlige bidrag
til Det norske Arbeiderparti for å styrke partiets økonomi.

Det ble den gang av Tryggve Bratteli pekt på at partiets
økonomi er avgjørende for hvor stor virksomhet partiet
skal ha.

Når vi hverken i 1955 eller for dette landsmøtet foreslår
noen økning av den alminnelige kontingenten, skyldes dette
at vi ikke har noen tro på at det ad denne vei ligger noen
muligheter for å sikre partiets økonomi. Erfaringer fra
tidligere vedtak om økning av kontingenten sier oss det.

Jeg har ellers i denne saken den oppfatning, at den eneste

farbare vei for å øke kontingentinntektene ligger i å øke antallet betalende medlemmer. I dag mottar vi kontingent fra ca. 160 000 medlemmer. Jeg mener oppriktig at det er muligheter til stede for å fordoble dette medlemstallet.

Aksjoner som er satt i gang på forskjellige steder, viser at dette målet ikke bare er ønsketenking. Likevel er det slik, at selv en betydelig økning av kontingentinntektene i løpet av noen år, ikke kan løse partiets økonomiske vanskeligheter. Vi er kommet i den situasjon, at 2/3 av den kontingentinntekten vi i dag har, går ut igjen til fylkes- og kretspartiene og andre i form av bevilgninger.

Vi mangler, i tillegg til A-lotteriet og til det kontingenten gir, en fast årlig inntektskilde på mellom 200 000 og 300 000 kr. i året. Det var for å dekke dette behovet at Landsstyret ba om og fikk fullmakt fra Landsmøtet i 1955 til å utrede og sette i verk en ordning med årlige bidrag til Det norske Arbeiderparti for å styrke økonomien.

Arbeidet med Støttefondet, som de fleste av dere nå kjenner, tok til i begynnelsen av 1956. Vi mente det skulle være mulig å registrere i hele landet mellom 3 000 og 5 000 personer som var villige til å betale 100 kr. årlig i bidrag til partiet. Vi tror fremdeles at dette er mulig, men at det nok vil ta lenger tid å organisere dette apparatet, enn vi fra først av trodde. Vi bygger jo det hele på herreds- og bypartiene, som skal sette opp lister over mulige bidragsytere i sin kommune, og gjennom fylkes- og kretspartiene sende listene til Landspartiet. Når det skal sendes gjennom fylkes- og kretspartiene, er det fordi disse organisasjonskildene skal være hovedkontakt for Støttefondet i sitt distrikt og påse at herreds- og bypartiene arbeider med denne saken. Etter hvert som vi vinner forståelse for nødvendigheten av dette tiltaket, tror vi også det er mulig å nå de mål vi har satt oss.

I mange henvendelser til partikontoret hevdes det, at de inntektsgrensene vi har satt for deltakelse i fondet er satt så høyt, at det i mange kommuner ikke finnes partifeller med så høy inntekt som vi har antydnet, og at det av den grunn ikke finnes noen å listeføre.

Jeg tror det er riktig å gjenta begrunnelsen for at inntektsgrensene er satt så høyt som de er.

Fylkes/kretspartiene, herredspartiene og laga har alle behov for å iverksette aksjoner til beste for sin økonomi.

Deres muligheter i så måte ville skrumpe inn hvis Landspartiet, når det gjelder bidrag til Støttefondet, henvendte seg til alle partifeller. Vi har derfor funnet det riktig bare å registrere de som har inntekter som ligger over gjennomsnittet, og det er grunnen til at inntektsgrensene er satt såvidt høyt som de er.

Når det så gjelder resultatet av dette arbeidet, så ble det i løpet av 1956 registrert 2 243 personer som alle fikk henvendelse direkte fra Landspartiet. Det kom navnelister over personer fra 124 by- og herredspartier. 57 partier svarte at de ikke hadde noen å listeføre. Hele 493 by- og herredspartier svarte overhodet ikke på våre henvendelser.

Inntekten av Støttefondet var i 1956 kr. 66 000, -.

Det var således svært mange av de registrerte som ikke fulgte oppfordringen om å gi bidrag. Resultatet av arbeidet med Støttefondet i 1956, svarte ikke til de forventningene vi hadde til dette tiltaket. Utvilsomt skyldes dette at et slikt omfattende tiltak må få tid til å festne seg, og at det trenges en lengere periode enn vi trodde for å vinne forståelse for det, og å få hele opplegget alminnelig akseptert.

Allerede nå er det framgang å spore i forhold til startåret 1956.

I inntekter har vi allerede i løpet av de 4 første måneder i 1957 nådd det samme resultat som for hele 1956.

Det er nå registrert i alt 3 394 personer. Det er nå lister fra 227 herreds- og bypartier. 108 melder fortsatt at de ikke har noen å listeføre, og fremdeles mangler vi svar fra 345 herreds- og bypartier.

Det ligger til rette for at vi i løpet av ett á 2 år skal kunne nå de mål vi har satt oss når det gjelder Støttefondet. Partiets økonomi er slik, at vi er nødt til å gi arbeidet med dette prioritet.

Vi kommer imidlertid ingen vei om det bare skal skje fra kontoret her i Oslo. Alle ledd i organisasjonsapparatet må være aktivt med.

Framforalt må dere som i dag fyller denne salen også til enhver tid være ambassadører for Støttefondet, mange som bidragsytere, alle som agitatorer.

Vedtak:

Landsstyrets forslag om kontingenten og støttefondet ble enstemmig vedtatt.

Møtet ble hevet kl. 17.30 for en times pause.

Kveldsmøtet fredag 31. mai.

Møtet tok til kl. 18.30.

Dirigenter: Oscar Torp og Magnhild Hagelia.

Sekretærer: Gunvor Eker og Ragnar Christiansen.

KULTURPROGRAMMET

En gikk nå over til saklistas punkt 7, Kulturprogrammet, med innledningsforedrag av Helge Sivertsen.

Innstillingen til kulturprogram, "Et kulturprogram til debatt", er trykt i Kontakt, skriftserie nr. 3 og 4 1957.

Det forelå en lang rekke innsendte uttalelser og forslag i forbindelse med kulturprogrammet:

Fra Bærum Arbeiderparti:

I løpet av de 22 år arbeiderbevegelsen har hatt regjeringsansvaret, har landet gjennomgått en rivende utvikling på det økonomiske området. Takket være at den politiske ledelsen av landet har ligget i arbeidernes hender, har rikdomsøkingen (som følge av den tekniske utvikling, internasjonal høykonjunktur og planøkonomi) kunnet danne grunnlag for en bedre inntektsfordeling, større sosial trygghet og høyere levestandard.

Følgene av 5 års krig gjorde det nødvendig med et anstrengende investeringsprogram i den økonomiske sektor. Den omfattende industrireisningen, den kolossale utbyggingen av handelsflåten og de tunge forsvarsbyrdene har nød-

vendigvis måtte føre til at det ikke har vært mulig å gå til så store investeringer som ønskelig i andre sektorer. På enkelte områder, således på det kulturelle, har vi derfor ikke maktet å følge med i den utviklingen som en del andre folk har kunnet nyte godt av.

Den høye levestandarden med økte inntekter og mere fritid har skapt stort kulturelt behov som det idag ikke er dekning for. Bærum Arbeiderparti hilser derfor med glede det kulturprogram partiet har lagt fram og ser dette og den debatt som har gått foran, som et tegn på at partiet i den kommende tid vil gå inn for en større innsats på dette område.

Programmet legger fram en rekke interessante synspunkter og inneholder verdifulle betraktninger av humanetisk karakter. Det er imidlertid ikke lagt tilstrekkelig vekt på framstillingen av de mange uløste oppgaver når det gjelder kampen for likhet i sosiale og økonomiske kår, og den betydning dette må ha for kulturpolitikken. Det er også for lite presisert til å være den målsetting et program skal inneholde for å danne grunnlag for skapende aktivitet i partiarbeidet.

Vi ber derfor om at våre kulturpolitiske oppgaver blir mere kortfattet og klarere formulert på grunnlag av nøye avveining mot investeringene i de andre sektorene, og vi vil sterkt understreke at de kulturpolitiske tiltakene nå må gis større prioritet enn før - særlig gjelder dette skolen.

Som nevnt foran, har det i etterkrigstiden ikke vært mulig å foreta de nødvendige investeringene for å gjøre skolens "ytre ramme" fullt utbygget. Dette har ført til at det i enkelte deler av landet ikke har vært mulig å fylle de mål skoleloven av 1936 stiller opp, og slett ikke loven om framhaldsskole av 1947. Vi er derfor av den oppfatning at det i kulturprogrammet bør gis forpliktende løfter om den innsats partiet vil gjøre i den kommende stortingsperioden for å styrke lærerutdanningen og gjøre kommunen i stand til å reise de nødvendige skolebygningene. Dermed vil en sikre seg om at en for rask løsning etter de retningslinjene som flertallet i komiteen har trukket opp, skal gjøre ulikheten i skolegangen utover landet større. Målet bør være 9 års obligatorisk skole, men inntil det kan gjennomføres må det arbeides videre med den gjeldende skoleord-

ning slik at den blir fullverdig. Vi mener videre at det ikke er noen nødvendig forutsetning for en obligatorisk linjedelt ungdomsskole at de ulike linjene innenfor dem har nøyaktig samme antall skoleår. Den linje som skal erstatte den nåværende realskole, bør - som realskolen nå - normalt være 3-årig, selv om det må være høve til å opprette 2-årige linjer i likhet med de nåværende 2-årige realskoler.

Vi vil også peke på at boligreisingen som har skjedd, har skapt stort behov for kulturtiltak i form av støtte til de nye boligstrøk for reising av samfunnshus, klubblokaler og småbarnstuer.

Bærum Arbeiderparti vil til slutt anmode partiet om å fortsette å stimulere kulturdebatten og vi peker i denne forbindelse på det behov som er tilstede for et nytt teoretisk tidsskrift for partiet.

Fra Eigersund Arbeiderparti:

I

Obligatorisk 9 årig folkeskole.

Vi er i prinsippet enig i en rasjonalisering av den videregående skole etter de prinsipper som kulturprogrammet gir uttrykk for. Det er imidlertid et viktig punkt hvor vi ikke er enige, og hvor vi tror det vil bli stor motstand utover landsbygdene. Det er at også det 8. og 9. året skal være obligatorisk.

At alle får adgang til 2 års skolegang mer enn vi har nå er jo et riktig steg framover i sosialistisk retning. Men skal det 8. og 9. skoleåret virkelig svare til sin hensikt, kan det bare unntagelsesvis kobles direkte på en liten fådelt eller samlet bygdeskole. Elevene må samles i større sentralskoler med de nødvendige spesialrom og med spesialutdannede lærere. Når da en elev skal måtte gå alene urimelig lange strekninger i all slags vær og på dårlige veger, eller hvor det kanskje ikke er noen veg, da kan påkjenningen lett bli for stor. Det er her ingen utveg å peke på internatinnkvartering. Å tvinge ungdom i 15-16 års alderen til å bo mesteparten av tiden heimefra i to år, vil av mange heimer bli sett på som et urime-

lig diktatur. For mange heiegarder vil det også bli et følelig tap av arbeidskraft.

Men en viktigere faktor er at det alltid er noen elever som hverken trives i skolen eller finner seg til rette der. De kan bli nyttige og bra mennesker i samfunnet selv om de ikke er noen "skolelys". Om disse barna sitter som "skyteskive" blant barna i en liten bygdeskole, så tar de det som regel ikke så tungt. Men skal de som 15-16 åringer plasseres i en sentralskole sammen med fremmede ungdommer, da blir det verre. I den alderen er ungdommen ofte nokså ubarmhjertig overfor hverandre. Disse to årene kan lett gi en skoleveik ungdom livsvarige komplekser. Det vil også bli et uheldig særpreg for en ungdom om skolen offisielt er 9-årig, men at han av ovenfor nevnte grunner kan få dispensasjon.

Vår mening er derfor at enhver kommune skal være pliktig til å holde en videregående 2-årig skole for dem som vil gå der. Kommunene må også forpliktes til å holde de nødvendige linjer, slik at alle elever kan velge den linje de har behov og interesse for. I denne 2-årige skolen må elevene ha de samme rettigheter både til skolemateriell, skoleskyss og annet som i de 7 første årene. Vi er forvissnet om at den største delen av ungdommen vil gå mer enn i 7 år på skolen. Men når den ikke er obligatorisk vil ingen føle det som tvang. Og de som ikke kan gå der slipper å føle seg som noe utenom det vanlige.

Og så vil vi peke på korrespondanseundervisningen. Den må snarest mulig bli fri og komme på likefot med all annen undervisning. Her ligger det rike muligheter, ikke bare for dem som ikke kan bli med i den 2-årige ungdomsskolen men særlig for eldre mennesker som vil ta igjen noe av sin forsømte skolegang.

II

Utvidelse av skoletida på landsbygda.

Vi har merket oss at kulturprogrammet regner med utvidelse av lesetida i landsfolkeskolen. Dette vil medføre mer enn tre skoledager i uka. En må her være oppmerksom på de vanskelighetene dette vil medføre for å få lærerpostene i de små skolene til å klaffe. Og skolegang hver dag i uka kan ikke gjennomføres alle steder på landet. Når barn har brukt 1 time til skolen - 6 timer på skolen - 1 ti-

me fra skolen, da har de hatt 8 timers arbeidsdag. Og da kan de ikke pålegges lekser. Dette vil igjen medføre vanskeligheter fordi en del av skolearbeidet er slik at det mest rasjonelt kan utføres som heimearbeid. De enkelte kommuner bør derfor stå så fritt som mulig når det gjelder utvidelse av skoletida utover 20 uker.

Fra Florø arbeiderlag og Kinn arbeidarlag:

1.

Lærarane bør framleis få høve til å velja representant til skulestyret. I landkommunar som ikkje har samla all undervisning ved ein sentralskule, er skulestyret samansett av ein representant frå kvar av skulekrinsane. Denne krinsrepresentanten skal samstundes vera formann i tilsynsutvalet i krinsen. På det viset vert lærarane praktisk tala utestengde frå skulestyret, om dei ikkje har ein serkild representant, for ein lærar kan ikkje godt vera formann i tilsynsutvalet ved den skulen der han er tilsett. Det har nok vore påtenkt å endra skulelova på dette punktet, men så lenge oppdelinga i skulekrinsar er den mest vanlege skipnaden i landkommunane, er det naturleg med krinsrepresentasjon i skulestyret. Nemnda vil difor tilråda at skulelova ikkje vert endra såleis som kulturutvalet gjer framlegg om. Ynskjer ein ikkje at lærarpersonalet skal ha denne serretten til å velja representant, kan ein overlata valet til kommunestyret. I lova kunne det t.d. stå: Av skulestyret skal minst to vera lærarar - ein mannleg og ein kvinneleg. Dermed er den faglege representasjonen sikra, og ein har likevel politisk kontroll med valet.

Ein medlem av nemnda, Færøyvik, meiner og at biskopen bør ha høve til å nemna opp ein representant til skulestyret - som no. (Sjå servotum). Fleirtalet i nemnda er samd med kulturutvalet. Subsidiært gjer Færøyvik framlegg om at biskopen sin representant berre skal møte i skulestyret når saker som vedkjem kristendomsopplæringa er føre. Flølo stør dette framlegget, som såleis vert mindretalstilråding frå nemnda. (Grunngjeving, sjå servotum frå Færøyvik).

2.

Minimumsskuletida i landsskulen bør setjast opp til 21 veker i storskulen og 19 veker i småskulen. Dette er det meste ein kan greia når skulen skal vera annankvardags-skule, og ei slik lovending krev ikkje fleire klasserom eller lærarkrefter. Enda denne auken kan tykkjast liten, vil det vera eit steg på vegen til å styrkja skulen i kommunar som enno held seg til dei noverande minimumskrav i skulelova.

Språket.

Meiningane om språkspørsmål er så ulike innanfor partiet at ein må gjeva kulturutvalet honnør for å ha funne formuleringar som i all fall i nokon mon kan samla. Nemnda har difor ingen prinsipielle innvendingar mot kulturutvalet si tilråding. Det ville likevel vera ynskjeleg om arbeidsprogrammet - attåt omtalen av Språknemnda - tok med noko om jamstillinga av dei to skriftmåla. Ein kunne t. d. nytta noko i stil med kulturutvalet si formulering: Det er en selvfølge at begge skriftspråkene respekteres på like linje, og at de praktiske problemer med to språk i administrasjon og skole må løses i samsvar med dette grunnsyn.

Nemnda rår frå statstilskot til dissentarsamfunn. Der som dette vert lovfest, kan det føra til meir sektskiping enn før. Når alle dissentarsamfunn får rett til statstilskot kan ei slik lovføresegn verta misbruka av religiøse spekulantar. (Ein medlem, Færøyvik, er mest huga på å stø tilrådinga frå kulturutvalet. Når medlemmene av dissentarsamfunna gjennom skattlegginga er med og betaler kostnaden med statskyrkja, er det ikkje for mykje om dei ra kyrkjesamfunn og får nytta godt av statsmidlar. Men sidan det er truleg at det kan verta vanskeleg å få føresegnene så klårt avgrensa at dei hindrar misbruk, vil Færøyvik ikkje ta opp nokon dissens).

Dissensar frå Færøyvik:

1. Biskopen sin representant i skulestyret.

Denne oppnemninga gjev uttrykk for det reint saklege tilhøvet at folkeskulen syter for den religionsopplæring som statskyrkja skal gjeva alle døypte. Difor er folkeskulen og kyrkjeskule i den mon det vert gjeve kristendomsopplæring. I visse krinsar vil ei lovending verta teken

som eit steg på vegen til å løysa sambandet mellom kyrkje og skule. Denne endringa er ikkje så påkravd at det er grunn til å skræma folk i utrengsmål med å programfesta henne. Presten sin autoritet er ikkje så stor i våra dagar at han - som embetsmann - dirigerar skulestyret. Det var verre før. No har denne representasjonen meir symbolsk enn reelt verd, og kan for den saks skuld godt bli ståande.

Subsidiært gjer Færøyvik framlegg om at biskopen sin representant berre skal møta i skulestyret når saker som vedkjem kristendomsopplæringa er føre. Vil ein ha bort embetsmannsrepresentasjonen, kunne det og vera ein tanke å lata soknerådet (som er eit folkevalt organ) velga kyrkja sin representant til skulestyret. Denne representanten kan i dette tilfelle og vera lekmann.

2. Merknader til siste avsnitt av bolken lokal miljøpolitikk.

Det må vera fullt forsvarleg å leggja ein etisk målestav på kunst og. Når det gjeld skjønnlitteratur, kan det vera verk som ein kan kalla kunst eller pornografi alt etter utgangspunktet ein vel for døminga. Det er inkje i vegen for at eit kunstverk er høgverdig frå reint estetisk synsstad, men likevel kan verka moralsk nedbrytande. Filmar kan og vera av ein slik kvalitet at ein med god grunn kan reisa spørsmålet om det er moralsk forsvarleg å syna dei fram. Respekten for mennesket kan ikkje berre gjelda estetiske verdiar men og etiske. Eit menneske som let etiske normer vera avgjerande for stoda si til kulturspørsmål, har plent same rett som den som berre let estetikken vera normgjevande. Ei kulturkritisk innstilling ut frå etiske normer bør det i alle høve ikkje vera ei politisk sak å motarbeide. Vansken ligg i at moralbod ikkje let seg prova overtydande for alle, så som setningane i matematikken. Men estetiske normer er ofte like lause og utflytande. Partiet bør ikkje ta stode i slike spørsmål.

3. Religion.

Bolken om religionen verkar ikkjå så gjennomarbeidd som ein kunne ynskja. Problema er forenkla og utgreiinga summarisk. Pietistane har knapt vore så prinsipielle kunsthatarar som utvalet vil ha det til. Teater,

dans (og i den seinare tid film) har dei rekna for moralsk forkastelege i og for seg. Men elles har stoda deira vore heller skiftande frå moralsk fordøming til velviljug godkjenning eller rein likesæle andsynes dei ymse kunstarter. Seksualskildringar, dansemusikk og nakenkunst har vorte fordømde, men elles kan ein ikkje tala om nokon ålmenn mothug mot litteratur, musikk eller biletkunst frå den kanten. Den nedvurderinga av kunsten, som ei tid var vanleg på landsbygda, skreiv seg ikkje berre frå pietismen. Bondefolk rekna kunst som noko unyttigt. Ivar Aasen skildrar dette bondesynet i forteljinga Storm og stilla: "Desse fillebokom som er so mykje lygn og so lite sanning i. - - Det er ingen som liver med lesnad her hjå oss - -". Skiftet i livskåra (gløym ikkje Marx), folkehøgskulane og dei frilynde ungdomslaga gjorde sitt til at dette synet kvarv. Men det var knapt serskilt pietistisk.

4. Kyrkjepolitikk.

I oppgjerdet med stridande flokkar innan statskyrkja må ein fylgja grunnregelen "å hindre monopoldannelser i åndslivet". Det var ei rett avgjerd av statsmaktene da dei i si tid let Menighetsfakultetet få eksamensrett. Elles hadde kyrkja fått prestar som ein stor del av kyrkjegjen-garane ikkje var nøgde med. Det var like rett at Kyrkje-departementet ikkje ville fella nokon fordømningsdom over biskop Schjelderup. Lærestridar innan kyrkja lyt ein kjempa til endes med åndelege våpen, staten må ikkje lata seg bruka til å fremja eit visst syn. Det er ein garanti mot einsretting i kyrkjelivet at det teologiske fakultetet ved Universitetet verkar jamsides Menighetsfakultetet.

Fra Meløy herreds arbeiderparti:

Representantskapsmøtet slutter seg i prinsippet til opplegget til kulturprogram, men vil understreke at skal en make å gjennomføre skoleprogrammet, må staten i meget sterkere grad enn hittil overta utgiftene med utbygging av skoler og internater, slik at de tilbakeleggende distrikter kan komme på like fot med landet forøvrig.

Fra Orkdal Arbeiderparti:

En ønsker å si seg enig i målsetting og forslag til konkrete tiltak som er satt fram i utkastet. Særlig vil en støtte flertallets forslag om utbygging av enhetsskolen til en 9 års almindannende skole.

Når det gjelder detaljene, har en festet seg ved det utvalget sier om merkantiliseringen av visse sider av kulturlivet. Her skulle det være på linje med sosialistisk politikk forøvrig at Staten øver en viss kontroll. Utvalget sier selv at her har kapitalismen i dag sin største makt over menneske og samfunn. Statens Folkeopplysningsråd og Forbrukerrådet er steg på rette vegen. Gjennom lovgivningen må en kunne skjerpe kontrollen på dette området.

Fra Nordre Nesodden Arbeiderlag:

Vi mener at Arbeiderpartiet med hensyn til skolen fortsatt må se det som sin største oppgave å styrke skolen i de strøk der den ligger tilbake. Dette bør gå foran gjennomføringen av 9 års almenutdannende skole. En eventuell utvidelse av skoletiden fra 7 til 9 år må ikke under noen omstendighet gjennomføres på en slik måte at økonomisk svake kommuner blir hengende ennå lenger etter i utviklingen enn tilfelle er nå. I pakt med kulturprogrammets framheving av solidaritetstanken må målet være jamstilling så hurtig som mulig.

Fra Raufoss partilag:

Raufoss partilag er enig i at partiet får eget kulturprogram. Det foreliggende utkast er etter vår mening ett stort skritt i retning av klarere målsetting for vår kulturpolitikk. Utkastet er allerede i sin nåværende form meget godt, men vil når det er sluttbehandlet kunne bli en god stimulans i diskusjonen om og arbeidet med kulturoppgavene.

Raufoss partilag vil imidlertid foreslå at det ved den endelige redaksjon blir strammet inn på selve ordforbruket. Det må etter vår mening være mulig å gjøre avsnittene kortere og mere konsise. Dessuten bør hvert avsnitt

enten i begynnelsen eller slutten summere opp avsnittets konkrete program mål der hvor dette er mulig, uten at det blir i form av slagord.

Uten å foreslå noen bestemt formulering, vil vi påpeke at kulturarbeid blant de gamle og av de gamle bør få sin plass i programmet.

I avsnittet om Religion vil vi foreslå følgende endring:

Det enkelte menneske skal ha full frihet til å tro eller ikke tro. Vi må respektere fullt ut den som etter fritt valg ikke finner at kunsten gir noe for dem.

Kontaktarbeidet mellom kunstneren og publikum så langt som stat og kommune driver det, har også det sikte å frigjøre folk fra tvang. Vårt kulturmiljø må være så rikt og romslig at hver enkelt skal kunne velge for seg.

Det må både lokalt og nasjonalt føres en offensiv imot restene av den menneskefientlige innstilling som kunstfornektelsen på andres vegne representerer.

Det pietistiske, puritanske synet har i hundrede år vært et fremtredende trekk hos det norske kristenfolket. Skjønnlitteratur, teater, film, ballett, profan, musikk og bildende kunst har vært ting som menneskene skulle gi avkall på for sin sjels frelses skyld. Den politiske konsekvensen av dette synet er at stat og kommune ikke skal være med å lede mennesker ut i fristelsene. Det er neppe noen tvil om at denne tankegangen er på sterk retur. Det er få som nå vil vedkjenne seg den.

På ett område osv. - resten av avsnittet som før.

Skolen.

I spørsmålet om skolen slutter vi oss til flertallsinnstillingen om en linjedelt ungdomsskole på 9-10 år til avsløsning for den nåværende framhalds- og realskole.

Fra Skien Arbeiderparti:

Det første forslag er ment å skulle erstatte punktet "Familielivet i faresonen" (side 25 i programmet) og lyder slik:

"Et nytt grunnlag for familielivet.

Den rivende utvikling på alle områder i samfundet i de seinere åra har ført til en krise i det gamle, autoritære familiesystemet. Dette er av uvurderlig betydning for det

uavbrutte arbeidet samfunnet må drive for frigjøringen av det enkelte individ.

Det økonomiske og sosiale grunnlaget - og delvis også det kulturelle - er i stor grad lagt til rette for utviklingen av et nytt og bedre familiemiljø. Samfundet må se det som sin oppgave å bidra til å føre utviklingen på dette området i en retning som hindrer familiefellesskapet i å bli en negativ faktor i et samfunnsfellesskap som først og fremst skal bygge sitt virke på det frie og selvstendige menneske.

Dette kan gjøres, ikke ved direkte inngrep, men ved en fornuftig tilrettelegging av såvel den økonomiske politikken som kultur- og sosialpolitikken, slik at den gir det enkelte familiemedlem i sterkere grad enn tidligere høve til og oppmuntring til å leve sitt eget liv. "

De to andre uttalelser er ment å skulle supplere punktet om "Utdannelsesvilkår" (side 47 i programmet). De lyder slik:

"P r e s s e n . Et viktig ledd i kulturpolitikken er å ha en uke- og dagspresse som til enhver tid kan ta opp alle aktuelle problemer til debatt på en ansvarlig og ikke minst forståelig måte, og som kan holde leserne orientert om alle forhold av vesentlig betydning - noe som etter hvert blir mer og mer komplisert.

At dette kan skje på en tilfredsstillende måte, er helt og fullt avhengig av de som til daglig er satt til å arbeide med disse spørsmåla innenfor pressens fire vegger. En bør sørge for å gi dem en så solid bakgrunn som mulig.

Staten bør ta seg av journalistutdanningen, f. eks. gjennom oppretting av egne journalistiske fakultet ved universitetene våre. "

"F i l m e n . Vi må heller ikke glemme den norske filmproduksjonen som hittil har fristet en kummerlig tilværelse i landet vårt. Det vil være av stor betydning for landet, såvel kulturelt som økonomisk, at det skapes en filmproduksjon som kvalitativt står høyt i publikums bevissthet, og som virkelig holder mål, kunstnerisk sett.

Staten må derfor gripe aktivt inn for å støtte arbeidet med å skape en fullverdig norsk filmproduksjon. Det må søkes funnet fram til en stønadsordning som gir utøvende filmkunstnere økonomiske muligheter for sitt virke, og som legger det økonomiske grunnlaget til rette for et virkelig skapende filmmiljø i landet. "

Til slutt vil vi nevne at det riktignok ikke ble lagt fram noen uttalelse om religionsspørsmålet, men gjøre merk-sam på at den samlede studiegruppa tok avstand fra tanken om statsstøtte til dissentermenighetene.

Fra Skjeberg Arbeiderparti:

Til det foreliggende utkast til kulturprogram for Det norske Arbeiderparti vil Skjeberg Arbeiderparti få uttale at det er, stort sett, enig i det fremlagte forslag til kulturprogram på lengere sikt og som retningslinjer for det kulturelle arbeid i årene fremover. Når det gjelder skolen er partiet enig i at folkeskolen søkes utvidet til obligatorisk 9-årig enhetsskole med et frivillig 10 år, som danner grunnlaget for videre utdanning. Partiet kan ikke være enig i Kjell Aabreks forslag om at framhaldsskolen og realskolen bibeholdes. Når det gjelder religionen, er partiet enig i forslaget om at religionsundervisningen ikke bør tas ut av folkeskolen.

Partiet er ikke enig i setningen på side 42 om at utdannelsen skal besørjes av hjemmene.

Så langt ble uttalelsen enstemmig vedtatt.

Et flertall på 15 medlemmer stemte for følgende tilføyelse:

Hva angår omlegging av religionsundervisningen mener partiet at det vil være både klokt og riktig å gå forsiktig fram på dette område.

Et mindretall på 12 stemmer stemte for følgende tilføyelse:

Någjeldende kristendomsundervisning bibeholdes og bør beholde sin særstilling i undervisningen.

Fra Strand Arbeiderparti:

Vi meiner at program-utkastet sett under ett er et stort lyspunkt for arbeiderbevegelsens videre frammarsj.

Tross dette har studiegruppa flere innvendinger å gjøre, både til de tankene som er uttrykt og formen som er nyttet.

Generelt sett meiner gruppa at det er nyttet alt for mange ord i utkastet, likeså at en unødige gjentar de samme setningsdelene og uttrykkene.

Grappa ville gjerne ha gitt en mer utførlig kritikk av utkastet, men da tida har vært så knapp må en nøye seg med endel spredte merknader til de ymse hovedkapitlene.

Til kapitel 1, Respekten for mennesket:

I første avsnitt står det: - "Vi vil alltid i vårt politiske arbeid se for oss det enkelte menneske - ikke som en ener i statistikken, men det levende, tenkende, skapende menneske som fyller oss med ærefrykt."

Grappa foreslår at setningen: " - som fyller oss med ærefrykt" blir strøket.

Vi meiner at et tenkende og fornuftig og opplyst menneske ikke har behov for å dyrke noen form for frykt - heller ikke ærefrykt. Begrepet "ærefrykt" meiner vi er avlegs og at uttrykket "respekt" dekker bra.

Videre står det i samme avsnitt: "- ufullkomne er vi alle". Til dette vil vi merke at skal begrepene "fullkommen" eller "ufullkommen" nyttes, må en gi disse begrepene en relativ form eller klarlegge at det faktisk ikke gis noen "fullkommenhet". Begrepene "fullkommen" og "ufullkommen" må nødvendigvis være et reint relativt begrep. Ingen kjenner eller kan ha noen mening om hva som er fullkomment eller ufullkomment.

Videre i samme avsnitt nevnes 4 grunnleggende menneskelige egenskaper.

Her burde det stå: "- minst 4" eller "endel", "noen", "disse". Vi finner det uheldig, kategorisk å si "fire egenskaper".

Det heter videre at: - "Det som til syvende og sist er arbeiderbevegelsens mål: Det frie fullverdige menneske."

Grappa er enig om at uttrykket: "det frie fullverdige menneske" ikke er godt. Dertil virker det for abstrakt og kanskje også teatralsk. (Sammenlikn uttrykket "sovjetmennesket".)

Vi foreslår derfor at det skal hete: "- det som er arbeiderbevegelsens mål: Størst mulig lykke for flest mulig mennesker."

I disse ord ligger bl. a. den realitet at vi kan ikke alltid være lykkelige sjøl om alt er lagt tilrette for det.

Ellers er vi av den mening at vi skal være forsiktig med å nytte begrepet "frihet". Gir en seg inn på filosofi og definerer, finner vi ganske snart ut at det gis ingen frihet slik mange tenker seg den.

I avsnittet: "Kulturen og sannheten", står det om vitenskapen "- Den skal ikke ta hensyn til hva den ønsker å finne, og den skal ikke prøve å bevise hva noen verdslig eller åndelig makt krever av den at den skal bevise."

Gruppen har kommet til at uttrykket "åndelig makt" må bety kirken. Vi er da enig om at vi i vårt program ikke kan gi uttrykk for noe så subjektivt og følelsesmessig og sannsynligvis feilaktig som at kirken dvs. "den åndelige makt" skulle anerkjennes, som noe annet enn menneskeverk, altså ingenting annet enn verdslig makt.

Gruppen meiner derfor at ordene "- verdslig eller åndelig makt" blir strøket.

Vi foreslår ordene: "- myndigheter eller makter".

Om kravet til sannhet står det i avsnittet: "Vi så det krassest under nazismen, som ikke minst var kjennetegnet ved sin forakt for sannheten og vi kan finne det samme i den kommunistiske bevegelse."

Disse to setningene foreslår gruppen strøket.

Vi meiner at det ikke er riktig å ta eksempler av andre bevegelser når det gjelder sannhetskravet. Det kan bare føre til at kravet til oss sjøl blir svekket.

Gruppen foreslår i stedet disse setningene: "Undertrykkelsen av sannhetskravet har vi sett krassest innom de totalitære samfunnssystemer. Vår bevegelse, våre medlemmer og tillitsmenn må daglig kjempe for at kravet til sannhet blir ivaretatt først innom våre egne organisasjoner og så langt vi ellers makter det."

Gruppen foreslår videre at på de stedene uttrykket: "Det frie fullverdige menneske" er nyttet som substantiv, blir skiftet ut med: "Det tenkende menneske" eller bare "menneske".

Til slutt vil vi nevne om dette første kapitlet at vi synes utkastet er noe uklart på visse punkter.

F. eks. den stadige gjentakelse av det individuelle og dets sammenheng og forhold til fellesskapet (samfunnet).

Gruppen meiner at dette forholdet kan uttrykkes på denne måten:

Årsaka til at individet må tas omsyn til - slik det kommer til uttrykk i utkastet - er den at enhver skal ruste seg individuelt best mulig for å stå til tjeneste for fellesskapet (samfunnet). I og med at individet tjener fellesskapet tjener det seg sjøl.

Har en dette klart, meiner vi det vil bli lettere og mer logisk å forstå forholdet mellom individ og samfunn.

Likeså er det uklart hva en meiner med "Det dystre, puritanske livssyn som vi ennå trekkes med som en arv fra trelldomstiden, har den gråhetens farge som skjember alt som er vakkert i livet.", samtidig som en seinere uttaler at "kristendommen er en vesentlig del av hele vårt kulturgrunnlag".

Siktes det her til Jesu lære eller til den Augsburgske trosbekjennelse?

Det utkastet uttaler om skjønnhet og kunst - det vakre i menneskelivet - er etter gruppas mening for sterkt understreket.

En må ikke komme i den stilling at den som bestemmer hva som er kunst samtidig bestemmer om individet er et verdig menneske. Vi vil ikke at det økonomiske klasse-sillet som vi ennå har idag, skal avløses av et kunstari-stokrati.

Grappa meiner at her må en sterkere understreke natur-følelsen - synet for alt som rører seg rundt omkring oss i den frie natur. Det som storby-miljøet bl. a. tar så mye fra menneskene.

Ellers er grappa av den mening at utkastet i dette kapitlet bør klarere få fram årsak og virkning: Sammenhengen mellom våre handlinger og den virkning de fører til.

Vi gjør ikke det gode for det godes skyld, men for å gagne oss sjøl og det samfunn vi lever i. Samfunnet er våre medmennesker.

Kapital 2. Historisk utsyn:

Det blir her nevnt at: "Ennå føles ikke alle så heilt trygge for arbeidsløyse, uførhet og alderdom."

Grappa meiner at det her må nevnes usikkerheten og frykten for krig med de grusomheter den kan føre med seg i form av atomvåpen. Likeså faren for å forkrøples av radioaktive stoffer.

Påstanden om at "Mennesket av naturen er et samfunns-vesen - ", kan grappa ikke godta.

Alt tyder på at vi må anstrenge oss sterkt for å oppdra oss sjøl til å bli samfunnsvesener. Vi legger da i begrepet samfunn, en større enhet som samler familier og grupper (grender).

Grappa har festet seg ved ordene: "- våre frie nordiske forfedre". Vi meiner setningen er mindre god og kan misforstås.

Likeså meiner gruppa at en ikke bør trekke inn i programmet synspunkter som støtter noen retning innen noen religion. Det meiner vi blir gjort bl. a. med ordene: " - selve stifterens budskap".

Kapitel 3. Samtidssituasjonen og arbeiderbevegelsens kulturoppgaver.

Når utkastet som eksempel på hva kultur er, sier: "- la oss si alt som hører inn under Kirke- og Undervisningsdepartementet", er gruppa av den meining at dette virker malplasert.

En må kunne forklare begrepet kultur uten å ty til noe så omstridt som konstallasjonen Kirke- og Undervisningsdepartementet.

Gruppa er av den meining at en med fordel kan sløyfe ordet kirke, i alle framstillinger hvor ordet ikke er nødvendig for å forstå sammenheng.

En skal vokte seg for å gi skinn av at en anerkjenner bestående institusjoner som kanskje innen kort tid vil opphøre å eksistere i den form de har idag. Dvs. omstridte institusjoner som er en del av det kapitalistiske samfunnet.

Gruppa er av den meining at en også i dette kapitlet nytter for mange ord og ikke klare nok konklusjoner.

F. eks. om kapitalismen sies det at den er langt på veg overvunnet i vårt land, det blir også nyttet ordene "ettervirkningene av kapitalismen". Dette meiner gruppa er en stor overdrivelse og kan ikke tjene noen hensikt.

Avsnittet om "Mennesket og maskinalderens samfunn" som tar til med: "Det alvorligste er oppløsningen av det menneskelige fellesskap osv.", er satt i fortid. Det riktige er å sette dette i nåtid.

I en setning under "Demokratiet som kulturproblem" står det: "- Men hvis vi overser disse problemer som i siste instans bunner i menneskelig ufullkommenhet."

Her meiner gruppa at en må skifte ut ordet "ufullkommenhet" og istedet nytte ordet "uvitenhet".

Avsnittet "Arbeidets miljø" er ikke klart nok utformet, og vi tror også at det i dette blir gjort en feilslutning. I forholdet mellom ledelse og arbeidere må det sies klart at sålenge ledelsen har den makt og myndighet den har idag vil det ligge i sakas natur at det er ledelsen som blir den bestemmende part hvordan miljø på arbeidsplassen vil bli.

Det nytter absolutt ingenting hvor positive arbeiderne

enn er hvis ledelsen er negativ. Det omvendte forhold, med positive ledere og negative arbeidere vil forekomme så sjelden at det ikke kan være grunn til å nevne det.

At arbeiderne og funksjonærene synes å være tunge å vekke til ansvar for bedriften, har bl. a. den hovedårsak at den enkelte ikke får noe høve til å føle at han har noe annet med bedriften å gjøre enn å selge sin arbeidskraft så dyrt som mulig.

Grappa meiner at dette avsnittet er et av de svakeste i utkastet. Ellers meiner grappa at en med fordel kan stryke ordene: "- ikke klosterets eller den kommunistiske celles ensrettede fellesskap".

Kapitel 4. Kulturpolitiske tiltak.

Dette kapitel har grappa lite å merke til.

Under kommunenes innsats for skolen merker vi oss følgende setning: "- Men det vil også trenge vilje, for alle fellestiltak koster og betyr mindre privat forbruk."

Her må vi uvilkårlig tenke på rikmannsklassen. På hvilken måte skal den få bli med i felles-tiltakene? Rikmannen behøver jo ikke å innskrenke sitt private forbruk, så stor skatt vil han aldri få under det nåværende system.

I avsnittet under finansiering av skolegang og studium finnes en trykkfeil. Det står: "- Etterhvert som økonomien blir bedre, må heimene kunne finansiere barnas skolegang." Det skal vel være samfunnet istedet for heimene?

Grappa har festet seg ved stipendieordningen for elever i videregående skoler. Slik forholdene er i dag kan ordningen virke meget uheldig. Når stipendiets størrelse skal settes fast for eleven, retter en seg etter den inntekt foreldrene har gitt opp til likningsmyndighetene. De foreldre som har greid å få til en lav årsinntekt, vil få fordel av større stipend til sine barn.

Grappa meiner også at stipendiet må ta større omsyn til de elevene som ikke bor på plassen, men må reise for å være heime sammen med familien.

Grappa meiner videre at det nærmeste mål for skole-stellet må være at all skolegang skal være fri, dertil skal eleven betales lønn som står i rimelig forhold til de enkelte alderstrinn. Dermed vil en komme bort fra alt som heter studiegjeld og følgelig vil en skolert person ikke ha noen grunn til å ta mer betalt for sitt arbeid av den grunn

at han har studiegjeld å betale på. Dette systemet betinger at elevene må bli prøvd slik at de får en utdanning som høver for dem.

Kjell Aabrekk's særuttalelse.

Gruppen har forsøkt å sette seg inn i Kjell Aabrekks særuttalelse. Vi finner mye godt i den, men i prinsippet er gruppen enig med det synet seg flertallet har om 9 årig enhetsskole oppbygd i faste former med minimumskrav.

Gruppen ville ha kommet inn på mange flere punkter i programutkastet, men p. g. a. at vi har fått utkastet alt for seint tilsendt har vi ikke kunnet make dette på tross av at vi har forsert arbeidet mest mulig.

Gruppen hadde sitt første møte den 1. februar og ialt er holdt 6 møter.

Et mindretall - Jonas Andersen - i gruppen har følgende merknader:

Ordene: "- stifterens budskap".

Ordene: "- la oss si alt som hører inn under Kirke- og Undervisningsdepartementet".

Ordene: "- ikke klosterets eller den kommunistiske celledes ensrettede fellesskap".

Mindretallet er ikke enig i at disse ordene skal strykes i utkastet.

Fra Tønsberg Arbeiderparti:

Vi mener at det har liten hensikt å gå inn på hele programmet, men skal komme med en kommentar til punktet om voksenopplæring.

Det har stor betydning at forholdene blir lagt til rette slik at folk som tidligere bare har elementær utdanning får høve til videreutdanning i voksen alder. Når de er unge, er det mange som ikke har anledning til å gå på høyere skoler, eller de mangler interessen. I voksen alder kreves det som regel en meget stor innsats for å skaffe seg en videregående grundig utdanning, så det kommer neppe på tale for mange. Men de det gjelder kan være folk som vil kunne gjøre en spesielt god innsats i samfunnslivet. Dette henger sammen med spørsmålet om å skaffe muligheter for opprykk til høyere stillinger for arbeidere, spesielt i industrien. I vårt land legges det kanskje noe for avgjørende

vekt på høyere utdanning når det gjelder å besette høyere stillinger. I alle tilfelle bør vegen åpnes slik at den som har tilstrekkelige evner og energi kan ha mulighet til å fortsette utdannelsen etter at han eller hun er blitt voksen.

Det bør settes meget inn på at bestemmelsene i yrkes-skoleloven om at det skal være adgang til å komme inn på NTH etter å ha gått teknisk skole blir gjennomført. Ved dette vil det bli muligheter for fagarbeidere og andre som har særlige anlegg for teoretisk opplæring til å få denne, selv om de ikke har bestemt seg for eller kunnet få gjennomgå gymnas. De tekniske skoler må utbygges slik at de kan gi den opplæring som loven forutsetter de skal gi, og høgskolenes opptaksreglement må få de nødvendige endringer.

Fra Vardal Arbeiderparti:

Under det åndelige miljø, side 22, bør det slås sterkere ned på sensasjonspressens ønske om å utbre alle slags ulykker og forbrytelser i den utstrekning vi er vant med i dag. I dette spørsmål må arbeiderpressen vise veien.

Vedrørende språket, avsnittet side 48. Når en studerer den flotte stil og språkføring som er brukt i "et kulturprogram til debatt", skulle en tro at komiteen hadde hatt noe mer å si om dette. Vi tenker da særlig på den utvikling som språket i våre lærebøker i skolen har fått. Vi mener at det her bør slås fast at det overfor lærebokforfatterne og de som skal godkjenne lærebøkene i våre skoler, må stilles de strengeste krav til faglig dyktighet og objektivitet. Det må sørges for at det i disse instanser plasseres folk som ikke har utpreget interesse av å føre språkutviklingen i en bestemt retning. Det bør overveies om skolebøkene skal utgis av et Statens og Kommunenes forlag.

Religionen.

Kulturkomiteen foreslår at også dissentersamfunn får statsbevilgning, og opplyser at det årlig bevilges omkring 60 millioner kroner til statskirken.

En må her ta i betraktning at statskirkens oppgave ikke bare er av religiøs, men også av administrativ art. Sognepresten opplyser at han anslår at arbeidsbyrden på det administrative området er minst 50 % av det hele.

Det bør herske enighet om at det skal være religionsfrihet. Men de som ønsker å tre ut av statskirken, så lenge vi har denne organisasjon, må finansiere sin virksomhet selv. Ellers tror vi at det blir utglidninger på dette området.

Det rettes en henstilling om at det foretas en radikal endring av bibelhistoriens innhold, i samsvar med de godtatte, vitenskapelige sannheter og erkjennelser.

Denne innstilling ble lagt fram i representantskapsmøte i Vardal Arbeiderparti. Der møtte det 35 representanter.

5-mannskomiteen som la fram innstillingen, dissenterte på et punkt, nemlig om bevilgning til dissentermenighetene. 3 var for, 2 mot.

Under avstemning i representantskapet ble innstillingen vedtatt enstemmig, med unntak av det ovenfor nevnte punkt.

Mindretallets forslag om at dissentermenighetene ikke skal få statsstøtte ble vedtatt mot 4 stemmer.

Fra Øystese Arbeiderlag:

Styret er gjort kjent med det nye framlegg til kulturprogram ved eit kort utdrag av det, og ein hadde også fått skulefolk til å lese og uttale seg om programmet.

Der var gjort dette samrøystes vedtak:

Ein seier seg heilt samd i tanken om at partiet no legg fram eit serskilt kulturprogram.

Ein seier seg også stort sett samd i dei konkrete framlegg som er medkome i kulturprogrammet.

Ein mindretalsmerknad er tilført nedanfor.

Mindretalsmerknad:

1. I det framlagde program så går det så altfor sterkt fram at det er forskning, kunst, skule m. v. som er hovedefaktorar i vårt kulturliv. Ein meiner at det må klårare formulerast at både yrkes- og skulemessig utdanning skal ha samme plass i arbeiderpartiets kulturprogram.
2. Når det gjeld skulen så må det klårare formulerast at det gjeld ikkje berre å byggje skulen vidare ut, den må også utnyttast meire rasjonelt. Siktepunktet må vera at dei norske skulebygg må utnyttast i 45-48 veker

- pr. år, for på den måte å få ei effektiv utnytting av det som vert investert i denne sektor.
3. Ein ser det også på sin plass at der i arbeiderpartiets kulturprogram vert gjort framlegg om at der vert oppretta eit Statens Forlag som har einerett til å gjeva ut lærebøker. Forlaget står under tilsyn av Kyrkje- og Undervisningsdepartementet.
 4. Når det gjeld religion og kristen tru, så er dette det reelle grunnlag for all kultur. Det kunne såleis ikkje vore om å gjere at der i programmets siste avsnitt vert nemnt om det puritanske livssyn. Skilnaden mellom teater og sunn kristen tru er der nok, men ikkje slik som den er skissert i program-utkastet. Den verkelege forskjell er at teater er av menneske, og kan ikkje tilføre oss kraft utover mennesketanken. Men kristen tru er ikkje av mennesketanke, og har evnen til å tilføre oss kraft utanfrå. Eit rikt og varierende kulturliv kan derfor berre vekse opp i ly av sann og sunn kristen tru. Det puritanske livssyn har ellers føresetnader for å skape så sterke kvinner og menn at dei har evnen til å gi, og ikkje berre til å stille krav. Det er derfor ein stor aktivapost i vår kultur.

Fra Bergens forenede Arbeiderparti:

Bergens forenede Arbeiderparti vil uttale sin glede over at partiet har tatt opp arbeidet med å trekke opp retningslinjene for vår fremtidige kulturpolitikk. Når vi tenker på de mange oppgavene innenfor kultursektoren både av praktisk og prinsipiell art, er det etter vår mening nødvendig at dette arbeidet får høy prioritet i årene fremover.

Når det gjelder utkastet til kulturprogram har vi endel innvendinger:

Programmet er for langt og det inneholder for mange gjentagelser.

I kapitlet "Historisk utsyn" er det etter vår mening et misforhold mellom den plass som er brukt til skildringen av historisk fjerntliggende tider og skildringen av utviklingen det siste hundreåret. Det ville ha virket bedre om en hadde lagt større vekt på den idepolitiske utvikling innen arbeiderbevegelsen.

I det siste kapitlet får en et inntrykk av at kulturutvalget har hatt store vansker med å overføre den ideelle målsetting fra de foregående kapitler til sine forslag til løsning av de jordnære oppgaver. Det pekes i avsnittet på en lang rekke konkrete tiltak som skal gjennomføres når det gjelder forskingen, universitetene og høyskolene våre. I denne oppregningen savner vi et par saker av vesentlig betydning f. eks. utbygging av de samfunnsvitenskapelige institutter og andre humanistiske fagområder ved våre universiteter.

Vi er av den oppfatning at dersom det fjerde kapitlet i det hele tatt skal være med i kulturprogrammet, må en legge større vekt på samfunnsforskningen og utdanningen på dette området.

Det er vårt syn at det for helheten i programmet antakelig vil være en fordel å ta siste kapitel ut av kulturprogrammet og i stedet for innarbeide de konkrete saker i partiets arbeidsprogram i den rekke følge de er politisk gjennomførbare.

Fra Drøbak Arbeiderparti:

1. Begrepet kultur sees i vid sammenheng og omfatter alle forhold mellom menneskene og utvikles på grunnlag av et sosialistisk, solidarisk fellessamfunn. Arbeiderbevegelsen må bevisst ta på seg oppgaven å skape et kulturmiljø som kan gi verdi til den enkelte og samtidig virke til å fremme den samfunnsmessige utviklingen.
 2. Kulturpolitiske tiltak må fremme vitenskap og undervisning, så samfunnet til en hver tid kan følge med og være på høyde med den tekniske og økonomiske utvikling, for å gi grunnlag for materielt velvære til alle mennesker.
- Skolen må få en sentral plass i disse bestrebelsene, og det må sterkt understrekes hvor viktig det er at skolepolitikken i vår kommune i den aktuelle situasjon fremmer tiltak, som er i samsvar med retningslinjene for den framtidige utviklingen av skoleformene i landet forøvrig. Det gjelder f. eks. utbyggingen av enhetsskolen til 9 års almindannende skole, og de praktiske byggetiltakene en står overfor i den sammenhengen, og hvor det kreves en vesentlig innsats fra kommunenes side.

3. Av praktiske spørsmål en bør ta omsyn til ved utformingen av kulturpolitikken nevnes:
 Fødselsregistreringen overføres fra prestene til folke-
 registrene.
 En må arbeide seg ut av religionstvangen i skolene.
 Biskopenes representanter i skolestyrene (soknepres-
 tene) ut av disse som selvskrevne medlemmer.
 Støtte til "borgerlig konfirmasjon".
 Edruskapsarbeidet legges til rette i samsvar med mo-
 derne alkoholforsking.
 Språkpolitikken må ta sikte på samnorsk mål, men må
 fremmes slik at en ikke risikerer reaksjonære bakslag.
 Politiske partier må gis adgang til opplysningsarbeid i
 militærforlegningene.

Fra studiegruppe i Gjøvik Arbeiderparti:

Utvalget støtter opp om programmets syn på de hoved-
 linjer som bør trekkes opp for den kommende kulturpoli-
 tikk her i landet.

Spesielt mener utvalget at det som er nevnt om utbyg-
 ging av vitenskap og undervisning er av stor betydning.

I alle skoleslag bør det legges stor vekt på faget sam-
 funnslære, fordi dette faget kan gi det rette grunnlaget for
 gjennomføringen av et sant industrielt demokrati.

Utvalget stiller seg skeptisk til programmets mål for
 nyorganisering av skolen fram til 1970 på grunn av de ko-
 lossalt økte krav til skolebygninger som dette nødvendig-
 vis må medføre.

Utvalget mener likevel at ni års obligatorisk almen dan-
 nende skole er ønskelig, men er enig med Kjell Aabrek i
 at den enkelte kommune selv må få bestemme hvilket al-
 ternativ den vil velge for den skolegang som bygges på av-
 sluttet folkeskole.

Utvalget mener at alle som i framtida går ut fra yrkes-
 skolene bør ha større almenutdanning enn tilfellet er idag,
 - enten ved at kravene til almenutdanning ved opptaking
 heves, eller ved at yrkesskolene selv formidler flere kunn-
 skaper i almenutdannende retning.

Angående voksenopplæringen hevder utvalget at brevsko-
 lene snarest mulig bør legges under staten.

Da det er en god del arbeiderungdom som ikke har råd

til å gå realskole og/eller gymnas, bør disse gis de beste muligheter for videre utdanning.

Utvalget mener at når det gjelder religionsundervisningen i skolen, bør denne som all annen undervisning også være av kunnskapsmeddelende art. I skolen må ungdommen også få kjennskap til andre religioner og andre livssyn enn kristendommen. Skolen må i det hele lære de unge opp til toleranse og et vidt livssyn.

Skal kulturprogrammets mål komme innenfor rekkevidde, er det en absolutt nødvendighet at fagorganisasjonen trer støttende til. Den må foruten å ha medlemmenes materielle krav for øyet, også gå aktivt inn for at de får del i de kulturelle goder og at deres kulturelle standard heves gjennom f. eks. stipendieordninger.

Fra Halden Arbeiderparti:

Halden Arbeiderparti samlet til årsmøte tirsdag 2. april 1957 vil uttale sin tilfredshet med vårt partis forslag til kulturprogram.

I den på mange måter hensynsløse tid vi lever i finner vi det særlig nyttig at det i vårt kulturprogram settes opp kravet om "Respekten for mennesket". Vi erklærer oss helt ut enig med utvalget i at "Sannhet, skjønnhet, solidaritet og frihet" må være både mål og retningslinjer for alt vårt politiske arbeid.

Vi har også med stor tilfredshet merket oss at det foreslås en mer aktiv linje for å støtte opp om vitenskap og undervisning.

I vår tid med dens høyt oppdrevne teknikk og spesialisering på så mange områder anser vi det livsnødvendig for vårt folk å aktivisere kreftene på de to nevnte områder. Vi har inntrykk av at for et lite folk er ikke vitenskap og forskning luksus, men en nødvendighet selv om det meste på vitenskapens område alltid må overlates de større og rikere nasjoner.

Innen undervisningssektoren hilser vi med glede forslaget om 9 års obligatorisk almenutdannende skole. Vi mener utviklingen ellers i verden tvinger oss inn på denne linje hvis vi fortsatt vil regnes med blant de fremste kulturnasjoner.

Vi er enig i at det bør gjøres mer for kunsten enn hittil,

især er vi interessert i at det virkelig settes noe inn på å få god kunst ut til folkets brede lag.

Vi tror også det er riktig å ta sikte på å nå fram til ett skriftspråk her i landet på norsk folkemåls grunn. Enkelte overilte tiltak på oppnorskingens område må ikke føre til at vi taper dette siktepunkt av syne og gir etter for krefter som motarbeider en demokratisering av vårt skriftspråk.

Fra Nord-Troms Arbeiderparti:

etter innstilling fra ei nemnd:

Nemnda vil innledningsvis uttale sin glede over at partiets kulturpolitikk er tatt opp til så brei drøfting.

Arbeidet med velferdsstaten er nå kommet så langt når det gjelder de materielle sider at det faktisk er blitt et misforhold mellom materiell og åndelig utbygging, særlig på bygdene.

Det er nå utvilsomt rett å lede interessen noe over på det kulturelle felt og satse mer på den kulturelle utbygging. Høg materiell standard er ikke noe mål i seg selv, men bare det grunnlag som høg kultur skal bygge på.

Nemnda er samd i de almene synsmåter om kultursituasjonen og kulturoppgavene som er skissert i kulturprogrammets kap. 1-3.

Men når det gjelder de kulturpolitiske tiltak, så må vi få komme med noen mer *lokalfarga* synsmåter enn den almene innstilling kan gi. Vi holder oss i det vesentlige til Nord-Troms.

For det første må vi da gjøre merksom på at den kulturelle utbygging vel er noe svakere her nord enn i de mer sentrale deler av landet vårt. Det er såleis mere å ta igjen her, og i forhold til folketallet blir oppgavene særlig store og tunge.

Vitenskap og undervisning.

Vi er så heldige å ha Tromsø by innen vårt distrikt. Og fra gammelt har byen vært det viktigste kultursentrum i landsdelen. Her er samlet en del vitenskapelige institusjoner. Vi nevner Tromsø Museum, Nordlysobservatoriet, Værvarslinga, Troms og Tromsø sjukehus med sine laboratorier, Statens forsøksgård.

Alle disse arbeider med utvidingsplaner og er delvis kommet i gang med realiseringen.

Vi mener at det i denne sammenheng burde legges opp en mere omfattende plan for utbygging av vitenskapelige institusjoner i Nord-Norge. Det ville være ønskelig at man tok sikte på å skaffe landsdelen en høgskole, t. d. i tilknytning til Tromsø Museum.

Fagskoleverket har hatt en gledelig utvikling etter krigen, men i Nord-Troms har det gått sent på dette felt. Sjømannsskolene i Tromsø bør få høg prioritet, og Nord-Troms må få flere yrkesskoler.

Mangelen på realskoler og gymnas, særlig for ungdommen er meget stor. Tromsø off. høgre skole og Troms landsgymnas er helt sprengt, og den høgre almenutdanning er blitt et "lukket studium" her. En må prøve å finne fram til en ordning slik at det blir lettere for kommunene å drive realskoler, ev. og gymnas. (Mere om dette under enhetsskolens ungdomsavdeling.)

Grunnskolen.

Nemnda er enig i at en må utvide den lovbefalte grunnskole betraktelig. Vår 7-årige folkeskole makter ikke lenger å fylle de krav som stilles til den almene folkeutdanning i dag.

Nemnda er også i prinsippet enig i den plan som er lagt for 9-årig grunnskole. Men her må vi presisere at under våre forhold kreves det temmelig meget for å nå dette mål.

Vår folkeskole er enda svakt utbygd i mange bygder. Det gjelder særlig de praktiske fag og kroppsøving. Der-til kommer at en utbygging av folkeskole og ungdomsskole krever en annen ytre organisasjonsform enn den vi har i dag i grunnskolen.

I Troms er 68 % av folkeskolene under 4-delt. Det vil si at meget over halvparten av alle skolene har ingen muligheter for utbygging hver for seg etter ungdomsskoleplanen. En radikal omlegging til større og større skoleenheter etter hvert som spesialfag og linjedeling kommer inn, blir uomgjengelig nødvendig.

Med de store avstander her nord, den glisne busetting, mangelfulle kommunikasjoner byr dette på særskilt store vansker. Her vil det mange steder bli spørsmål om internatordning i en grad som vi tidligere ikke har drømt om.

Vi gjør merksam på at de fleste kommunene ikke ennå har maktet å bygge skolen ut etter folkeskoleloven av 1936.

Mangelen på tidhøvelige skolehus er meget stor. Fylkeskolestyret sier i sin årsmelding for 1956: "110 skolehus må reises i Troms i ti-året som kommer."

De obligatoriske fag sløyd, handarbeid og kroppsøving drives rent provisorisk mange steder. I handarbeidsfagene er det vanlig ennå med gammel omgangsskoleordning, og kroppsøving som undervisning har bare de få store skolene.

Av 351 skolekrinser i fylket har 87 sløydrom, 19 handarbeidsrom og 24 gymnastikksaler.

De ennå frivillige, men sterkt nødvendige fag i landsfolkeskolen, husstell og engelsk, er innført i bare noen få større skoler. 20 skolekrinser har skolekjøkken. Av ca. 2 000 elever i 7. årskull har bare ca. 250 engelskopplæring.

Framhaldsskoleloven av 1946 er bare delvis satt i verk i Troms. Av ca. 2 000 elever pr. årskull går ca. 600 framhaldsskole.

Som det vil forstås, mangler det temmelig meget på at de gjeldende skolelover er satt i verk. Og når vi på denne bakgrunn tenker på utviding til 9-årig obligatorisk skole, så blir oppgavene alt i alt skremmende store. Men dette bør ikke ta motet fra oss. Nemnda mener tvert om at det heller bør legges opp en særplan for skoleutviklingen i kystbygdene her nord. Vi vil ikke ligge etter landet ellers med skolen vår, men natur- og busettingstilhøva gjør at vi makter ikke mer alene. Staten må tre til med støtte til de glisgrendte bygder i Nord-Troms som i Finnmark.

I Sverige regner en med et befolkningsgrunnlag på minst 3 000 for et 9-årig skoledistrikt med linjedeling. Dersom en så sterk samordning skal gjennomføres under våre forhold, så få vi praktisk talt hele ungdomsflokken i internat. Det er et spørsmål om vi ikke må finne fram til en mellomveg med ungdomsskoleklasser for 2 årskull, 8. og 9. klasse sammen. I 4-delt folkeskole har vi slike klasser, og denne skoletypen har vist seg meget effektiv. Ved hjelp av arbeidsskolemetodene skulle vel dette gå minst like bra i de høgre årskull.

Lær er utdanningen.

Mangelen på lærere har vært en av de største vanskene for skolen etter krigen. I vårt fylke har 1/3 av lærerpos-

tene vært betjent av lærere uten lærerprøve i en rekke år. Mange barn har i sin skolegang ikke hatt en eneste lærer med full lærerutdanning.

Nemnda er kjent med at det arbeides med planen om en høgre lærerutdanning for ungdomsskolestadiet, men dette vil neppe bedre lærersituasjonen i den egentlige folkeskole. Heller det motsatte fordi mange lærere vil ta tilleggsutdanning og flytte over i ungdomsklassene.

Verst stilt er småskolen, og verre vil lærermangelen bli der. Under våre forhold vil de nye skoleplaner føre til at storskolen vil bli sentralisert, mens grendene må få beholde sine småskoleklasser. Som lærersituasjonen er, vil det være uråd å få lærere med full utdanning til slike småskoleposter.

Det må derfor drøftes nøye hvordan lærerbehovet i småskolen skal dekkes. I Sverige har man, som kjent, ennå 3 grader av lærerutdanning, småskolelærere, folkeskolelærere og lærere for høgstadiet (ungdomsskolen).

Etter vår mening krever situasjonen nå at det settes i gang med særskilt utdanning av småskolelærere. Det vil være den eneste redning for småskolen i en vanskelig tid.

Kunst og kultur.

Med den økte levestandard vokser trangen til "noe mere" enn å bo godt, spise godt og kle seg pent. I dag gir denne trangen for manges vedkommende seg utslag i hyppige kino- og restaurantbesøk, uten at de egentlig blir mere tilfredse av den grunn. Biskopen i Nord-Hålogaland sier det slik: (Intervju i "Tromsø" 23. februar 1957) "Levestandardmennesket kjeder seg og vantrives uten å kunne begripe hva årsaken er." Denne tomheten i menneskene er det så kirkens oppgave å fylle. Og det vil den muligens greie om menneskene ikke får noe annet å fylle tomrommet med. Fra gammelt av har religionen en sterk makt over menneskene her nord, særlig på landet, sikkert fordi det har vært så lite åndsliv ellers for det alminnelige menneske.

Med arbeiderrørsla kom den første vesle forandring. Det ble dannet foreninger, og foreningslivet ga et annet og nytt innhold. I dag er det ikke nok.

Hvordan skal vi - arbeiderrørsla - i dag gjøre livet rikere for menneskene?

Forholdene ligger vel til rette for flere tiltak. Alle mennesker kan lese, og alle har radio. Bare med det når

vi langt. Å vekke sansen for lesning av god litteratur er en stor oppgave, og kan bli vanskelig nok i kamp med den kulørte presse og all døgnlitteraturen. Det lønner seg alltid å begynne med barna. Skoleboksamlingene er en god begynnelse som vi må bygge videre på. Ved de større bibliotakene må vi ikke glemme barneavdelingen. Lesesirkler, der en diskuterer bøkene, lærer en meget av. Billigserier av god litteratur er et middel i riktig lei.

Gjennom radioen når en vel lengst og kan lettest gi kunsten og kulturen en slik form at den fenger. Det er mange som hører radioteatret f. eks., men vi skulle ønske at vi kunne få se teater oftere enn vi gjør. Et nord-norsk teater er ikke for meget forlangt og vil fylle sin store del av "tomrommet".

Å vekke sansen for bildende kunst er en annen stor oppgave. Det er meget fælt folk henger på veggene sine. "Kunst i skolen" er et ypperlig tiltak. Men det er ikke nok å henge en reproduksjon i klasserommet. Kunsten må inn i undervisningen slik at barna forstår hvorfor dette er et godt bilde. Den moderne tegneundervisning hjelper også godt på. Fra skole bringes kunsten videre til forsamlings-saler, sjukehus og arbeidsplasser. Riksgalleriet burde vi få se oftere og også på de mindre sentrale steder.

Vi har stort sett pekt på tiltak som alt er i gang, gode tiltak som det må bygges videre på. Som det nå er, får vi bare en smakebit nå og da. Det blir alt for lite til å sette dypere spor etter seg og favner ennå for snevert.

Spørsmålet er da hva vi kan gjøre lokalt for at disse tiltakene kan få større bredde og dybde. Gjennom lokale teaterlag, kunstforeninger med utstillinger og gjennom sang- og musikkforeninger kan vi vekke interessen og øke forståelsen slik at rikstiltakene blir den store opplevelsen de bør være. Men en viktig betingelse er at lokallagene har et høvelig og ikke for dyrt lokale. Det blir derfor en viktig oppgave å arbeide for reising av samfunnshus.

Språket.

Nemnda ser det slik at partiet må ta en klar stilling i den strid som hersker når det gjelder språket.

Vi mener at det er av stor betydning at vi snarest mulig kommer fram til et felles språk.

Nemnda er enig i at oppgaven i det normaliseringsarbeid

som må til, blir å registrere utviklingen i talemål og skriftmål og på grunnlag av dette forme et felles språk. Ved denne framgangsmåten vil en kunne bevare det mest verdifulle i de språk vi har.

Men nemnda mener også at presse og kringkasting bør gå mere aktivt inn for folkemålet og ikke la seg forlede av de konservative fløyer hverken på bokmål- eller nynorsksiden.

Til slutt.

Endelig vil nemnda understreke at det under planleggingen og iverksettingen av kulturprogrammet må tas nødvendig omsyn til de deler av landet som er vanskeligst å bygge ut, så ikke kløften mellom rik og fattig, sentrum og periferi øker.

Fra Norges Kristne Arbeideres Forbund:

Den komite som Norges Kristne Arbeideres Forbunds landsmøte nedsatte for å kommentere "Et kulturprogram til debatt" vil uttale følgende:

Programmet er båret av en dyp respekt for det enkelte menneske og mange gode tanker til fremme av et bedre samarbeid mellom menneskene. Vi er glade over den forståelsesfulle stilling det inntar til kristendom og kirke, og vi noterer med tilfredshet at det vil bevare statskirken og dermed kristendomsundervisningen i våre skoler.

Imidlertid finner vi at der er enkelte bemerkninger å gjøre til forslaget, bemerkninger både av prinsipiell og praktisk art.

Rent prinsipielt skjer det best ved at vi understreker vårt livssyn, selv om vi er klar over at slike tanker ikke i og for seg hører hjemme i et politisk program. Det skal imidlertid tjene til å danne bakgrunnen for de endringer og tillegg vi skulle ønske i partiets kulturprogram.

Vår høyeste autoritet er Jesus Kristus, slik vi etter vår bekjennelse møter ham i Bibelen. Å komme i et personlig trosforhold til ham og holde seg nær til ham, det er betingelsen for å bli et fullverdig menneske, fritt og samtidig skikket til tjeneste i samfunnet. Ved siden av dette grunnforhold er alt annet mindre vesentlig, som f. eks. kunst og vitenskap. Vi vurderer fullt ut det sannes og det skjønnes store verdi, men bare som tjenere for Gud og menneskets

streben etter Guds rike. Jesu ord er avgjørende for oss: "Søk først Guds rike og hans rettferdighet, så skal I få alt dette i tilgift."

Med dette syn får mennesket den høyeste verdi. Det gjelder også de mennesker som i alminnelighet betraktes som mindreverdige og byrdefulle i samfunnet. Det sier seg selv at vi vil være med på å lette byrdene for slike mennesker. Det får ellers koste hva det vil.

Men vi tror ikke på menneskets iboende godhet. Vi kan ikke slå oss til ro med at mennesket i seg selv har de ressurser som trengs for å gjøre det lykkelig og skape et fullkomment samfunn. Tvertimot tror vi, at mennesket, som i seg selv er ondt og egenkjærlig, må bli frelst av Gud for å kunne bli lykkelig og skikket til å gjøre andre lykkelige. Og det er det kristne budskap at Jesus Kristus har skaffet tilveie denne frelse, så vi har full forlatelse for våre synder og adgang til hans hellige ånds kraft til et liv etter hans vilje.

Etter denne innstilling må det være klart at vi legger den største vekt på at dette budskap får gode kår i vårt folk, og at alle barn lærer Jesus Kristus å kjenne og får en klar appell om å følge ham. Det blir oss maktpåliggende at den kristne etikk blir grunnlaget for den moral våre statsmyndigheter går inn for.

Til slutt vil vi nevne et par konkrete ting av mere praktisk art, som vi gjerne vil se presisert i vårt kulturprogram.

1. Kirken bør ha selvstyre i sine indre anliggender - lære og kultus - gjennom sine egne valgte organer. Det blir statsmaktens sak å påse at det her ikke skjer overgrep overfor noen enten i eller utenfor kirken.
2. Dissentersamfunnene bør ha adgang til å få statsbidrag i samme forhold som statskirken. Forutsetningen må være at de fritt får utfolde sin bekjennelse og sitt menighetsliv.
3. Biskopen bør som før være representert i skolestyret. Det er en logisk konsekvens av at kristendomsundervisningen skal opprettholdes i våre skoler.
4. Der bør opprettes en lærerstol i kristelig pedagogikk ved Lærerhøgskolen. Foruten å styrke kristendomsundervisningen ved å gi den større mulighet til å nytte nye og bedre metoder, så vil det også ved denne større

innsikt det gir lærerstanden i teologiske spørsmål, styrke den religiøse toleranse i skolen.

Hvis disse poster får plass i Det norske Arbeiderpartis kulturprogram, vil det styrke dets forsikring om at det vil bevare den kristne arv i vårt folk. Da vi i Norges Kristne Arbeideres Forbund deler Det norske Arbeiderpartis syn på de økonomiske og politiske spørsmål, vil vi med disse poster på vårt program med helt hjerte kunne anbefale vårt folk å slutte opp om partiet.

Fra Notodden Arbeiderparti:

Notodden Arbeiderpartis representantskap uttrykker sin tilfredshet med det foreliggende utkast til kulturprogram for DNA og erklærer seg stort sett fullt ut enig i prinsippene.

Når det gjelder skolen, mener en at 9-årig obligatorisk skolegang med høve til et tiende år for dem som ønsker det, bør slås fast. En er imidlertid av den oppfatning at spørsmålet om skolens organisasjon, om den skal være en linjedelt ungdomsskole (enhetsskole) eller delt opp i folkeskole og realskole (framhaldsskole) som nå, bør utstå til det foreligger tilstrekkelig erfaringsmateriale fra de forsøk som for tiden er i gang.

I samband med støtte til dissenterne vil en uttale følgende: En er oppmerksom på at det ut fra et tolerant grunnsyn er rimelig at dissenterne får offentlig støtte, men en er i tvil om hvor langt en slik støtte bør gå, og en finner det også vanskelig å forene en slik støtte med det faktum at statskirken fremdeles foreslås opprettholdt.

Fra Oslo Arbeiderparti:

I.

Forslag til kulturprogram spenner over et meget vidt felt. Det handler om mennesket som biologisk vesen, og dets sosiale og kulturelle vekst gjennom historien, om vår sosiale og kulturelle situasjon i dagens samfunn, og om de oppgaver som arbeiderbevegelsen står overfor på disse områder.

Et programskrift av denne karakter skiller seg fra de

forpliktende prinsipielle programmer og arbeidsprogrammer som Arbeiderpartiet vanligvis gjør vedtak om.

Om kulturprogrammets mangfoldige vurderinger og formuleringer må det være forskjellige oppfatninger til stede også blant vårt partis medlemmer. Et bredt kultursyn kan ikke vedtas av vårt parti med samme grad av forpliktelse som andre programvedtak.

Oslo Arbeiderparti vil derfor rå til at Kulturprogrammet i seg selv ikke blir gjort til gjenstand for vedtak på Landsmøtet. Derimot bør Sentralstyret forelegge for Landsmøtet en innstilling i saken.

Oslo Arbeiderparti mener at denne innstilling bør inneholde en generell tilslutning til det kultursyn som kulturprogrammet gir uttrykk for.

II.

Kulturprogrammets første kapitel: Respekten for mennesket, gir uttrykk for en oppfatning av mennesket som biologisk og sosialt vesen. Beskrivelsen er gitt i et språk som er forskjellig fra den faglige språkbruk på de fagområder som utforsker mennesket. Men beskrivelsen av menneskets behov, anlegg og evner kan stort sett underbygges av den viten om mennesket som vi har fått ved gransking av slektens erfaring og den vitenskapelige forskning.

Fremstillingen er imidlertid ensidig, idet den utelukken- de viser menneskets muligheter ved dets positive anlegg og evner, utviklet under harmoniske forhold. Det er også negative krefter i hvert enkelt menneskes sinn, og det er i samfunnet mange mennesker med avvikende medfødte anlegg som lett gir en disharmonisk holdning til fellesskapet.

Nettopp i spenningen i den enkeltes sinn og mellom den enkelte og samfunnet, ligger det drivende krefter som også er bestem- mende for menneskets sosiale utvikling og kulturelle aktivitet. Dette er ikke kommet fram i beskrivelsen.

Av vesentlig betydning er det at programmet påviser at mennesket selv har lengsler og behov som et menneske- verdig samfunn må sette seg som mål å tilfredsstille.

Det er understreket at mennesket også har naturlige anlegg og evner til å virkeliggjøre et slikt samfunn.

Programmet slår derved fast at i menneskets egen natur ligger både nødvendigheten for å skape et sosialistisk samfunn, og evnene til å virkeliggjøre det.

III.

Programforslagets 2. kapitel: Historisk utsyn, søker å gi et bilde av menneskets vei fra de primitive samfunn gjennom kulturelle framskritt og åndelig vekst til våre dager.

Fremstillingen har unnlatt henvisninger til geografiske, tekniske og økonomiske endringer som ofte har vært grunnleggende for sosiale, politiske og kulturelle framskritt. Bakgrunnen for den kulturhistoriske fremstillingen blir derfor mangelfull.

Fremstillingen burde gitt større plass for påvisning av tidligere kultursamfunn og andre kultursamfunn som består utenfor vår egen kulturkrets.

Kristendommens kulturforemmede betydning gjennom historien har fått uforholdsmessig bred plass i fremstillingen, og er tillagt for stor betydning for kulturforemgangen. Menneskets økende forståelse av seg selv og av naturen gjennom rasjonell tenking og forskning, og ved utbredning av denne opplysning, er derimot tillagt for liten kulturell betydning.

Lovprisingen av det HØVDINGBÅRNE unntagelsesmenneske og den uttalte angst for almepreget i demokratiet må strykes. Det motsies med rette andre steder i programmet. Kapitlet understreker også for sterkt sammenhengen mellom det nasjonale fellesskap og kulturaktiviteten. Vår sterke følelse av det internasjonale fellesskap på det åndelige og kulturelle område og av den almenmenneskelige samfølelse, burde komme tydeligere fram og med positiv vurdering.

Kapitlets konklusjon er at muligheten til å leve lykkelig i fellesskap ikke avhenger av det enkelte menneskes underkastelse under fellesskapets krav. Tvert om, evnen til å skape et stadig rikere og mer velordnet fellesskap avhenger av vår evne til samtidig å virkeliggjøre materiell og åndelig frihet for hvert enkelt individ.

Denne konklusjon slutter vi oss til.

IV.

Kulturprogrammets 3. kapitel: Samtidssituasjonen og arbeiderbevegelsens kulturoppgaver, gir en bred analyse av de sosiale og kulturelle forhold i vår tid, og de problemer disse stiller oss overfor.

Innledningsvis er pekt på den store betydning av den økte levestandard, de sosiale framskritt og de nye tekniske muligheter for kulturspredning. Under de enkelte avsnitt har imidlertid bestående mangler og uløste problemer fått en så bred plass at kapitlet i noen grad virker som en klage over samtiden. I enkelte avsnitt pekes på farer for voksende kulturløshet og betenkelige sosiale tendenser som nok er alminnelig oppfatning, men som neppe kan underbygges med rasjonell viten om forholdene.

Flere steder antydes de kulturoppgaver som samtidsforholdene stiller oss overfor. Derved foregripes på en rekke punkter forhold som burde vært behandlet i kapitel IV. En ny gjennomarbeiding av kapitlet vil kunne rette opp en del feil og hindre en del gjentakelser, og samtidig få med en del kulturproblemer som er mangelfullt behandlet.

For øvrig gir vi vår tilslutning til den alminnelige vurdering av samtidssituasjonen.

V.

Kulturprogrammets 4. kapitel: Kulturpolitiske tiltak, gir en oversikt over de oppgaver en står overfor ved utbyggingen av forskingsinstitutt, høgskoler og de høgre skoler.

Så følger en inngående behandling av folkeskolen og framholdsskolens problemer. Her er inntatt et detaljert og faglig skoleprogram. Skoleprogrammets forslag om 9-årig enhetsskole har vært grundig drøftet i flere år. Kjell Aabreks forslag har i denne diskusjon også hatt en viss tilslutning. Disse skoletekniske og pedagogiske problemer bør ikke få sin real-avgjørelse ved Landsmøtets behandling av kulturprogrammet. Dette bør gå ut av kulturprogrammet og behandles som eget skoleprogram.

Språkstriden er behandlet i et særlig avsnitt om språket. Den foreslåtte formulering er sikkert vel overveiet, men er lite retningsgivende. Språkets kulturelle betydning er imidlertid sett i forhold til menneskets dikting og erfaring og kulturarven. Det burde først og fremst vært pekt på språkets grunnleggende betydning for alt menneskelig samvær og all menneskelig aktivitet.

I et punkt om religionen er med god grunn pekt på Statens oppgave til å sikre toleranse innenfor kirken og overfor puritanske og pietistiske kulturfiendtlige tendenser i samfunnet. Som konsekvens av denne religiøse toleranse antydes at det offentlige også bør gi tilskudd til dissentersamfunn.

Oslo Arbeiderparti kan ikke gi sin tilslutning til denne tanke.

Programmets 2 siste kapitler er dårlig samordnet. Mange av de kulturproblemer som er reist i kapittel 3 foranlediger ikke forslag om kulturtiltak i kapittel 4. For mange problemer, hvis viktighet er understreket, får en derved ingen eller bare mangelfull antydning av hvorledes vi vil søke å løse dem. Det 4. kapittel bør utvides med retningslinjer for kulturpolitikk på mange andre områder enn undervisningssektoren.

VI.

Oslo Arbeiderparti vil som samlet vurdering gi sin tilslutning til hovedtanken i det fremlagte forslag til kulturprogram. Vi anser programmet for å være av stor verdi, selv om vi mener at det ikke på alle punkter har funnet den riktige vurdering eller formulering av vårt syn på de enkelte kulturspørsmål.

Oslo Arbeiderparti mener at kulturprogrammet fortsatt må bli gjenstand for drøftelser innenfor vår bevegelse. Dets verdi ligger for en vesentlig del nettopp i den kulturdebatt som det er istand til å skape, såvel innenfor vår bevegelse som utad i den offentlige meningsbrytning.

Fra Ås Arbeiderparti:

etter innstilling fra studiering:

Da en del av Programmet har vakt adskillig diskusjon, vil vi gjerne få lov å peke på de ting vi legger mest vekt på. Spørsmålene nedenfor refererer seg til Aake Anker Ordings studierettleing.

1. kveld, sp. 3:

Er det riktig at den moderne samfunnsutvikling truer familielivet med uro, splittelse og oppløsning?

Idet vi viser til Innstillingen side 19-20 og Henning Friis: "Mennesket i nåtidens samfunn", vil vi peke på de stigende trivselsproblemer, tilpasningsvansker og også avsjeling som meget alvorlige problemer som partiet må satse kraftig på å løse, også av den grunn at de følges av en økende konservatisme.

1. kveld, sp. 5:

AUFs forslag til obligatoriske ungdomskurs for å forbedre ungdom til hjem og familieliv.

Vi mener at forbereding til heim og familieliv kan tas inn i ungdomsskolen og at supplering kan skje gjennom korte kurser på frivillig basis.

1. kveld, sp. 6:

Bibliotekene:

Viktig for aktivisering mener vi er at det settes opp oppslag over ny litteratur på biblioteket, eller tavle i kommunen. Det beste vil være å sende lister gjennom postverket eller ved kunngjøring i lokalpressen.

1. kveld, sp. 15:

Hva kan gjøres for å få brede debatter i kommunen?

Partiet, AOF, AUF og LO kan være initiativtakere til debatter om nærings- og kulturspørsmål i kommunene. Konferer også "Fritt Forum" - debatten i Tolga, kringkastet 27. febr. i år. Det er ikke en betingelse at møtene skal være lukkede partimøter. Vi trenger åpne møter hvor også nemnder og de kommunale organer kan svare for seg, noe som kan bringe oss i nærmere kontakt med administrasjonen og gjøre den mere levende i vår bevissthet.

2. kveld, sp. 2:

Hva er de viktigste svakheter ved norsk skole idag?

Vi mener at 7 år er for lite, til dette kommer at enkelte skoler har helt ned til 18 uker årlig. Undervisningen preges ofte av for mye lekselesing og karakterjag, bl. a. p.g.a. for liten plass i realskolen. Det passive ved undervisningen må søkes redusert.

Vi anser det som skolens fremste oppgave å utvikle til selvstendighet, styrke samarbeidsviljen og samhørighetsfølelsen - hvis skolen ikke makter det vil vi ikke få se våre mål oppfylt, hverken på kortere eller lengere sikt.

Sp. 3:

Ungdomsskolen, bør differensieringen begynne tidligere eller seinere enn foreslått i innstillingen?

Det siste, evt. de to siste år bør ha linjedeling i form av en viss valgfrihet mellom de teoretiske fagene. Det skal ikke være noen yrkesopplæring, bare en innføring.

Kjell Aabreks forslag får være en overgangsordning.

Sp. 5:

Er tilgangen på lærere til skolene tilfredsstillende?

Nei, den er ikke det, og det er meget uheldig, siden lærerne utfører en av samfunnets viktigste oppgaver. For å avhjelpe lektornøden noe bør det åpnes adgang for høgskoleutdannede personer å overta egnet undervisning i den høgre skolen.

Det som er anført i Innstillingen når det gjelder rekruttering og utdanning er forsåvidt tilfredsstillende, sett på litt lengre sikt, men hva tenkes gjort for å avhjelpe lektormangelen på kort sikt? Se "kulturkurset" s. 11 pkt. 2 og 3 under avsnittet: lærere i gymnaset. Spørsmålet er vel om dette er nok, om ikke studieordningen bør legges om.

Sp. 8:

Mener dere at myndighetenes nåværende linje i språkspørsmålet er en veg som fører fram?

Gruppen er enig i at vi må komme fram til et felles skriftspråk. Men en anser at tvungen opplæring i 2 norske språk i realskole og gymnasium innebærer mer ulemper enn fordeler i kampen for å nå fram til målet. Gruppen vil derfor anbefale at en finner fram til en ordning som innebærer mindre tvang og mere frihet i opplæring i norsk språk.

Sp. 9:

Religionsundervisningen:

Vi er enig i at kristendommen skal beholde sin særstilling når det gjelder religionsundervisningen i skolen. Faget bør etter vår oppfatning kalles religionsundervisning og det må ihvertfall beholdes inntil det kan erstattes av en fullverdig, udogmatisk etikk.

Undervisningen i religion bør på samme måte som all annen undervisning være av rent kunnskapsmeddelende art, og enhver forkynnelse må holdes utenfor skolen.

Sp. 12:

Yrkesskolene:

Gruppen er enig med Kjell Aabrek i at yrkesskolene må være fritatt for å gi elementær undervisning i almindelige fag.

Sp. 13:

Folkehøgskolene:

Vi mener at folkehøgskolene må støttes, og at de gis muligheter for å løse sin oppgave som samlingssted for ungdom. Søkelyset må i langt høyere grad rettes mot funksjonærgruppene. Funksjonærene stiger prosentvis sterkt i antall og de er gjennomgående konservativt disponert. Det er mulig at en gjennom en modernisert folkehøgskole kunne skape sentra for debatt for all ungdom. Svenskene har maktet å skape en folkehøgskole som samler arbeiderungdommen.

Sp. 14:

Hvilke tiltak anser dere for viktigst når det gjelder å åpne lik adgang for all ungdom til skoler og høyere undervisning?

Vi mener at følgende må gjennomføres:

1. Betydelige stipendier i realskole og gymnas.
Internater hvor det trengs.
Reisemoderasjon.
2. Studielån for utdanning utover dette.

Sp. 16:

"Styrking av administrasjonen ved universitet og høyskoler" -

Vi mener at høyskolene bør ha et styre bestående av representanter fra næringslivets organisasjoner, og da de næringer som sogner til vedkommende høyskole.

Til slutt vil vi fremholde betydningen av at partiet vurderer situasjonen i lys av samfunnsutviklingen og tar sin politikk opp til kritisk vurdering. På grunn av at jordbruksbefolkningens prosentvise andel er avtagende bør etterhvert hensyn bare tas til faglig-økonomiske spørsmål i jordbrukspolitikken. Dette er vårt syn når det gjelder bl. a. undervisningen og opplæringen i landbruket.

Akademikerne og høgskoleutdannede folk - alle de som overtar samfunnets høgeste stillinger - må på en eller annen måte trekkes inn i aktivt samfunnsarbeid. Er partiet for snevert til at dette kan la seg gjøre, må nye veier åpnes. Dette gjelder i høg grad også for funksjonærene.

Fra Sverre E. Pettersen, Vestre Arbeidersamfunn, Reinert Torgeirson og Arne Kristiansen, Oslo Arbeidersamfunn:

Innledningsavsnittet:

Setningen: Det gjelder for det første osv. fjernes og følgende setning settes inn:

Det gjelder for det første utdanning av kunstnere, for det andre å støtte oppkomsten av norsk dramatisk litteratur, for det tredje å skape kontakt mellom kunstneren og publikum og for det fjerde bevaring av kunstverker.

Kontakten med publikum:

Setningen: Stat og kommuner må støtte osv. fjernes og følgende setning settes inn:

Stat og kommuner må støtte alle gode tiltak for å skape kontakt mellom mennesket og kunsten. Tiltak som f. eks. Folketeaterforeningen i Oslo og publikumsorganisasjonene for musikk på Sunnmøre må støttes, likesom en må støtte alle publikumsorganisasjoner som tar sikte på å skaffe nytt publikum til teater, musikk og bildende kunst.

Avsnittet: Tilrettelegging av vilkårene for amatørkunsten osv. gis følgende tilføyelse:

Det er absolutt nødvendig å støtte oppkomsten av en dramatisk litteratur egnet for amatørteatret. På området amatørkunst ligger vi langt tilbake for England og Finland, så vi har mye å innhente.

Fra Landsstyret forelå følgende innstilling til uttalelse om Kulturprogrammet:

Landsmøtet gir sin tilslutning til grunntankene i det utkastet som er lagt fram til kulturprogram for Det norske Arbeiderparti og som så sterkt understreker målsettingen for hele arbeiderbevegelsens politikk. Respekten for alle menneskers verd og troen på den enkeltes utviklingsevne i et samfunn av likestilte solidariske individer, må alltid være grunnlaget for arbeiderbevegelsens politiske arbeid.

Landsmøtet anmoder Sentralstyret om, i samarbeid med Kulturutvalget, å få kulturprogrammet utgitt i høvelig form etter at det er tatt omsyn til synspunkter som er kommet til uttrykk under Landsmøtet og i den debatt som er ført.

HELGE SIVERTSENS INNLEDNINGSTALE

Folk har det travelt. Det gjeld ikkje berre dei som var med i kulturutvalet og som derfor ikkje fekk lagt det arbeidet i programutkastet som dei gjerne ville. Det gjeld dei fleste. Det er eit fellestrekk for store yrkesgrupper. Det er viktig også frå kulturpolitisk synsstad det arbeidet fagorganisasjonen og partiet nå tar opp for stuttare arbeidstid.

Det utkastet som er lagt fram, er til dels nokså rått tilhogge. Sjølv sagt er det ein veikskap, og det bør rettast opp så langt det er råd i ein ny redaksjon. Men delvis ser det paradoksalt nok ut til å vera ein styrke for debatten. Dersom programmet hadde vore glattpolert, hadde vel ikkje så mange kjent seg kalla til å ta det fatt og å koma med sine supplerande eller avvikande synspunkt. Om det var vanskeleg å få noen til å setja noe på papiret før, har det ikkje eigentleg vore noe problem etter. Både pressa og landsmøtedokumenta ber eit visst preg av det.

Når vi fører ein spesiell debatt om kulturprogram, må vi likevel vera klår over at det politiske arbeidet på dette området, ikkje er noe ekstra og utanfor vår vanlege politikk. Det er ein av grunnane til at kulturutvalet har prøvt

å gje eit heilskapssyn og ikkje berre tatt for seg kulturpolitikk i snever, tradisjonell forstand. Det har understreka det som er politikkenes mål, den livsform som vi trur kan utvikle seg om mennesket får vekse fritt i eit samfunn av likestilte, solidariske individ.

Menneskesynet.

Programmet bygger på ei tillitserklæring til mennesket. Utvalet har prøvt å menneskeleggjera ideane ved å skildre mennesket slik vi meiner det kan utvikle seg i eit samfunn som blir omforma etter arbeiderrørsla sitt siktepunkt. Det kan seiast å ligge eit menneskeideal i det bildet av mennesket utvalet prøver å gje. Vi meiner at mennesket i godt miljø er utviklingsdyktig. For så vidt kan det seiast å ligge eit moment av tru i programmet, det er ikkje berre bygt på det som kan provast og røynast. Men utan ei slik tru på mennesket, ville politisk arbeid vera uten meining.

Utvalet hevdar at det i alle er kimen til 4 grunnleggjande menneskelege eigenskapar:

Evne til å erkjenne og til å la oss leie av det vi finn fram til. Å søke sanning er ei menneskeleg grunninnstilling.

Evne til å oppleve, til å legge merke til det som er vakert og til å ta vare på våre opplevingar, til å gje våre sinn innhald.

Evne til innleving, til respekt og solidaritet i vårt samkvem med andre menneske. Evne til sjølstendig og under ansvar å forme vårt eige liv.

Det er desse eigenskapane som gjev oss respekten for mennesket, det som utvalet meiner kan stå som motto over programmet:

"Sannhet, skjønnhet, solidaritet og frihet", det er sider av menneskets persolighet som kan hjelpe oss til å klarlegge det som er vår politikks mål: Det frie, fullverdige mennesket.

Utvalet har prøvt å gjera solidariteten til den røde tråden i programmet. Det er eit område der arbeiderrørsla har vore kulturelt nyskapande, og dette understrekar samanhengen med det arbeid som er gjort.

"For det frie, fullverdige mennesket er solidariteten det dominerande trekk i dets holdning til samfunnet. Hensynsfullhet, viljen til samarbeid og til fri rådslagning om

alle felles anliggender preger hele dets personlighet og munner ut i en sterk følelse: Respekten for mennesket."

Dette er enkelte trekk i det bildet av mennesket som kulturutvalet trur vil bli klårare i eit samfunn der miljøet blir forma om så det gjev betre utviklingsvilkår.

Det er gjort innvendingar mot dette menneskesynet, mest frå teologar. Eivind Berggrav spør slik i ein interessant leiar om kulturprogrammet i siste nummer av Kirke og Kultur:

Har utvalget glemt at vår slekt har opplevd to verdenskriger karakterisert ved ... "løgn, stygghet, forræderi og tvang - kort sagt opplevd globale demonstrasjoner av det onde i mennesket? Det syn som ligger til grunn i programmet, bygger på at alt er og alt skal være h a r m o n i"

Nei, utvalet bygger ikkje på at alt har vore harmoni, og at mennesket er eller har vore slik som vi ser bildet av det ta form under lukkelegare tilhøve enn dei folk hittil har levt under. Men det bygger på ei tru på menneskets utviklingsevne under samfunnstilhøve som ikkje lenger verkar forkrøplande, men stimulerande. Det er rett at utvalet ikkje talar om "det vonde i mennesket" og heller ikkje om synd. Dette skriftet er nemleg ikkje eit religiøst skrift. Det er viktig å halde dette fast. Det er eit politisk programskrift og bygger på det syn at religion og politikk er to heilt skilde område, to plan om ein vil. Politikken skal ikkje blande seg i religionen, og heller ikkje omvendt. Kulturprogrammet tar for seg mennesket i den sosiale samanheng, ikkje i den religiøse. Eit menneskes gudsforhold kjem i det heile ikkje inn i politikken, og derfor heller ikkje i eit politisk kulturprogram. Her må det haldast klare liner, elles kan det gå ille både med toleransen og med respekten for andre menneske. Ein må ikkje krevje at kulturprogrammet skal ta inn ei religiøs truverdskjenning. Det ville vera prinsipielt urett jamvel om ein skulle ynske det ut frå eigen religion. Det er her Kristeleg Folkeparti gjer noe heilt uttillateleg i tilhøva mellom religion og politikk. Det kjennest som blasfemi for dei fleste alvorlege kristne å operere med den trieinige gud som valprogram. Kristne Arbeideres Forbund må her kunna vera på vakt så ikkje politikk og kristendom blir blanda saman. Politikens område er mennesket i dets sosiale samanheng.

Gudsforholdet skal ikkje avgjerast ved forholdstalsval.

Dersom utkastet til kulturprogram på noe punkt kjem i skade for å vurdere religiøse trusspørsmål, må det forandrast.

På side 10 står det: "Vi skal ikke forsure vårt liv - det eneste livet vi har - for noe som gir oss så lite igjen." Dette les noen som om utvalet tar avstand frå religiøs tru på eit evig liv, og ein lyt vel ta omsyn til det i ein endeleg redaksjon jamvel om det er ei gamal sanning at ein ikkje får leva livet om att om ein aldri så gjerne ville.

Avsnittet "Religion" på side 49:

Sjølve overskrifta er tvilsam i denne samanhengen. Ein bør derfor venteleg avgrense avsnittet og overskrifta til å gjelde "Religion og politikk".

Det enkelte menneske skal ha full frihet til å tro eller ikke tro. Det er ikke politikken oppgave å regulere menneskers gudstro eller å velge for den enkelte. Den politiske oppgave er å sikre trosfriheten, å sikre at den enkelte får velge fritt og utøve sin religionsform sammen med sine trosfeller og å sikre at den som ikke har eller ikke gir uttrykk for noen gudstro blir respektert på like linje.

Det er reist tvil om vårt system med statskirke er i samsvar med dette prinsipielle syn på trosfrihet. Arbeiderbevegelsen har latt tvilen komme statskirken til gode. I den tid det har vært arbeiderstyre, har kirken fått vesentlig bedre arbeidsvilkår. Størst betydning har den sterke utviding av geistlig tjeneste hatt. I alt er det etter 1935 opprettet om lag 200 nye prestestillinger, mens det under borgerlige regjeringer i hele perioden 1900 til 1935 bare kom til 9. Stat og kommuner betaler statskirken over 60 millioner kroner årlig. Andre religiøse samfunn får ikke offentlig støtte. Det har vært foreslått økonomisk støtte også til andre samfunn enn statskirken, men det ser ikke ut til å være noe ønske fra disse samfunn selv om offentlige tilskott, og spørsmålet er vel derfor ikke aktuelt.

Når vi har bevart et system med statskirke, har det først og fremst sin grunn i at en så stor del av dem som ønsker å være religiøst organisert, sokner til statskirkens lære. I alt er om lag 96 % tilsluttet. Vår statskirke kan også bidra til å oppnå religiøs toleranse.

Det er et av kulturpolitikkenes viktigste mål å verne om

toleransen. Et statsstyre skal ikke ta standpunkt til religiøse trosspørsmål. Men det plikter å motarbeide intoleranse og søke å hindre forfølgelse av andre for deres tro eller mangel på tro. En statskirke i et demokratisk land må kunne gå i spissen for toleransens sak mellom kirkesamfunnene og det trenges en toleransens reformasjon innenfor alle kirkesamfunn. I et samfunn der mennesker lever sammen i gjensidig respekt, kan ikke trosforfølgelse eksistere.

Vi respekterer også en puritansk eller pietistisk livsholdning. Men her kan det særlig i forholdet til kunsten bli konflikt når pietisten vil føre sitt religiøse syn inn i politikken og hindre at andre får kontakt med kunstens verdier. Det har i vårt samfunn vært tilfelle i alt for stor grad. Lærde teologer har forkynt at skjønnlitteratur, teater, film, ballett, profan musikk og bildende kunst må menneskene holde seg fra for sin sjels frelses skyld. Den politiske konsekvensen av dette synet er at stat og kommune ikke skal være med å lede mennesker ut i fristelsene. Det er likevel neppe noen tvil om at denne tankegang nå er på sterk retur. Ikke engang Kristelig folkeparti stemmer konsekvent imot bevilgninger til kunstformål. Arbeiderbevegelsen må i sitt politiske arbeid her stå på kunstens side. Kunsten kan medvirke til å gjøre det enkelte menneskesinn rikere, og stimulering av kunsten er et viktig ledd i arbeiderbevegelsens kulturpolitikk.

Under avsnittet om skolens innhold på side 40 er det reist kritikk mot denne perioden:

"Barn og ungdom skal ikke vokse opp til den hatefulle innstilling og til den dypt provinsielle oppfatning at bare de som i ett og alt kan vedkjenne seg Augustana er Guds barn."

Det blir hevda at ikkje noe i den religionsundervisning skolen gjev idag kan skapa ei slik innstilling. Eg er ikkje så viss på om det er gale likevel det som er sagt, men toleransekravet er så sterkt understreka også elles i dette avsnittet, at det vel greier seg. Stillistisk er ikkje desse setningane noe meisterverk, og dersom det kan vera til trøyst for noen, har ikkje eg i mot at setningane går ut.

Det er reist innvending m. a. frå Kristne Arbeideres Forbund mot framlegget på side 49 om at skolestyra skal

bli reine folkevalde organ slik at representantane for lærarane og prestane (biskopen) går ut. Her har vi eitt av dei tilfelle der religion og politikk då blir blanda saman. Samansetjing av skolestyret er ikkje eit religiøst spørsmål, og å krevje at ein skal gjera unntak frå vanlege demokratiske reglar og frå vanleg demokratisk ansvar for å sikre ein kyrkjeleg maktposisjon, har ingen ting med kristendom å gjera. Kvifor kan ikkje prestar som andre lite på si åndsmakt og på sin posisjon mellom medmenne-ske og stille seg til val på vanleg måte? Dei gjer det til Stortinget og slett ikkje utan held.

Eg har stansa så lenge ved diskusjonen kring formuleringar som gjeld tilhøvet mellom kulturprogram og religion. Både fordi det er viktig og fordi det vel ikkje på noe område er så mange som legg så stor vekt på så små nyan-sar i tanke og ordval.

Samtidsanalysen.

Det er understreka at dette er eit politisk skrift. Det er som tilskott til politisk målsetting og som grunnlag for praktisk politisk arbeid det må vurderast og formast. Det er reist innvending mot at programmet ikkje fylgjer opp i siste kapitel på heile det området som analysen av samtidssituasjonen omfatar. Eg er samd i denne innvendinga. Det ville derfor vera rett å ta inn i det siste kapitlet omtale av dei viktigaste politiske tiltak som står på programmet etter dette landsmøtet og som har serleg stor innverknad på miljøet. Det gjeld då dei 3 sterkast for-mande miljø: i første rekke heim, skole og arbeidsplass. Eg har tidlegare nemnt den samanhengen framlegg om kortare arbeidstid har med kulturpolitikk. Det ville vera rett om arbeidsplassens miljø fekk rom også i 4. kapitel. Det er vel elles så at dette problemet må landsmøtet neste gong koma nærare inn på i samheng med drøfting av tilrådinga frå sosialiseringsskomiteen.

Elles bør kapitlet om samtidssituasjonen gåast over på nytt og strammast inn etter landsmøtet nå.

Av dei ting som er komne fram i debatten om stoffet i dette kapitlet, nemner eg serskilt at det er mange med for-mannen i kvinnesekretariatet i spissen som meiner at det er overdreva som er sagt om at familielivet er truga i vårt samfunn i vår tid. Tvert i mot har heimane betre vilkår enn før, og ved sida av sosiale krefter som verkar oppløy-

sande på familieliv, er det også motkrefter. Til dels er desse sett inn gjennom aktiv politikk. Det gjeld inntektsauken og inntektsfordeling, og det gjeld ikkje minst den bustadreising som blir gjennomført med så stor styrke. Desse momenta bør leggjast større vekt på så det ikkje blir oppfata som svartmåling av samtid og idealisering av ei fortid som inga forgylling fortener.

Kulturpolitiske tiltak.

Av dei spørsmål som er tatt opp mellom framlegga til kulturpolitiske tiltak, skal eg berre nemne noen som det kan vera serleg grunn til å knyte merknader til etter det ordskiftet som er ført.

Først språket. Noen meiner at den utforminga dette avsnittet har fått ikkje er stridbart nok. Eg meiner det lyt greie seg. Vi burde vera ferdige både med målkrig og språkfanatisme. Hovudtanken er at språket må vera så rikt som mogleg, ha størst mogleg nyanseringsevne. Utvalet meiner hovudoppgåva for det språklege kulturarbeidet må vera å ta vare på den rikdom vi har gjennom to skriftformer og ikkje minst gjennom dialektane. Både bokmål eller riksmål om de vil, og nynorsk er fatige språk samanlikna med eit rikt språk som engelsk. Vi treng å ta vare på heile det register vi har, og kan ikkje vi berge over i skriftmåla og i framtidsmalet rikdommen av ord, uttrykk og bildebruk frå talemålet, er det eit stort tap. Når utvalet meiner Norsk språknemnd skal registrere språkutviklinga og på det grunnlag gjera sitt normaliseringsarbeid, er det sjølv sagt tale om både skriftspråk og talespråk.

Vi skal elles vera merksame på det som står om å respektere skriftspråka på like line, stiller krav både til administrasjon og skole.

Skolen. Det er tatt inn etter måten utførleg utgreiing om skolespørsmålet i kulturprogrammet. Det har sin grunn i at skolen er eitt av dei viktige miljø som formar menneske, og skolen og skolens innhald er derfor eit sentralt spørsmål når det gjeld å realisere kulturprogrammets målsetting. Alle unge har krav på ei god utdanning som er i samsvar med deira evner og interesser.

Det er og heilt på det reine som Trygve Bratteli understreka i si innleiing til debatten om arbeidsprogrammet,

at det nå også er økonomisk nødvendig å styrke skolen. I vår tid med det høge tekniske nivå i produksjonen og med stendige krav om omstilling til nye produksjonsmetodar og heilt nye yrke, må den enkelte ha ei solid almenn skoloring. Store grupper av norsk ungdom har ikkje den tid dei treng korkje til si almennutdanning eller til si yrkesutdanning. Derfor gjer kulturutvalet framlegg om å utvide den grunnleggjande almennutdanande skolen til 9 år, og dessutan styrke yrkesutdanninga.

Ei slik utviding vil føre vårt land nærare det utdanningsnivå som andre land med høg teknisk kultur enten har eller tar sikte på.

Hovudpunktet i framlegget er denne utvidinga av skolegangen. Det er ei målsetting som dei fleste foreldre alt har akseptert. Store grupper av foreldre synest elles det er for lite for deira barn med 9 års almenutdanning. Å lyfte nivået for obligatorisk almennutdanande skole betyr sjølsagt ikkje at samfunnet skal gå inn for å redusere utdanningstida for dei som alt nå tar meir. Det gjeld nå den tredjeparten av årskullet som går realskole og/eller gymnas. Derfor bør det seiast at det bør vera høve til å ta eit 10. frivillig gå i tilknytning til den 9 årige obligatoriske skolen.

Utvalet meiner det vil vera rett å gjennomføre utvidinga slik at ein byggjer vidare på prinsippet om einskapsskolen - enhetsskolen -. Arbeiderpartiet har gjort ein innsats for å få gjennomført einskapsskole i 7 år, og dei røynsler vi har frå einskapsskolen tilseier å gå vidare nå når den obligatoriske skolegangen skal utvidast ut over denne grensa. Den norske folkeskolen har betydd mykje for å vinne over eller redusere klasseskilje i landet. Felles skolesamfunn heilt fram til en tid då den spesialiserte yrkesutdanninga må setja inn, i praksis fram til 16 års alder, kan bli til stor vinning for det sosiale syn arbeidarrørsla bygger på. Sortering av ungdom på framhaldsskole for seg og realskole for seg er inga god sosial ordning. Men ein felles ungdomsskole må få ei stigande pedagogisk differensiering opp gjennom skoletida slik at undervisninga blir tilpassa eleven. Kvar enkelt må få høve til å utvikle sine evner og anlegg anten dei går i praktisk, teknisk, teoretisk eller kunstnarleg leid.

Det har vore reist innvendingar mot nemninga linedelt

ungdomsskole på det grunnlag at ein med dette uttrykket skulle binde seg til ei bestemt form for differensiering eller ei skarp linedeling heile skolen igjennom. Det kan ikkje vera noe i vege for å la nemninga linedelt gå ut.

Kjell Aabrek har som det er kjent, ein dissens på spørsmålet om organisering av ein utvida skolegang. Han meiner den ordning vi har med 7 års folkeskole og deretter skilde realskolar og framhaldsskolar, er ein linedelt ungdomsskole. Han vil derfor at partiet skal gå inn for å bygge ut framhaldsskolen så den blir likestilt med real-skolen i undervisningsveker og i undervisningsår, det vil då seie 3 år etter 7-årig folkeskole.

Det kan synast som det er hardt å gjera framlegg om 9 års obligatorisk almennutdanande skole så lenge mange kommunar ikkje har god skole i 7 år for alle. Men vi må vera ute i tide med vår målsetting her, av reint praktiske grunnar. I kommune etter kommune blir det aktuelt korleis nå 14. 15. 16-åringane skal få den utdanning dei ynskjer og foreldra krev. Det må byggjast skolar og vi må byggje dei så rasjonelt som mogleg og slik at dei kan tene undervisninga på lenger sikt og. Og vi skal vera klar over at ved å bygge ut for ein samla ungdomsskole, kan vi spare ikkje lite i utnytting av kostbare spesialrom som gymnastikksal, skolekjøkken, handarbeidsrom, bibliotek, og administrasjonsrom. Det same gjeld grunnarbeid og utendørs anlegg. I bygdene vil det ofte vera den einaste måten å løyse spørsmålet på om det skal vera forsvarleg utnytting av midlane.

Eg vil gjerne understreke at det programmet vi vedtek, må føre vidare med ennå større styrke det arbeidet som nå er i gang for å styrke landsfolkeskolen og gje høve til utdanning der også for ungdom.

Det har vore peika på at utdanning for avvikande barn i spesialskolar eller som hjelpeopplæring ikkje er omtala i programmet, korkje i kulturprogrammets avsnitt om skolen eller i arbeidsprogrammet. Omsorg for slike barn må vera ein sjølsagt ting i vår skolepolitikk, og eg trur det er rett at det bør takast med.

Når det gjeld fastlegging av dei prinsipielle retningslinene for organisering av utvida skolegang vil det vera ei vinning om dei får same form i arbeidsprogrammet og i kulturprogrammet. Eg kunne derfor tenkje meg at ein

her bygger arbeidsprogram og kulturprogram saman med å ta opp noen av dei ting som er nemnt til utfylling av arbeidsprogrammet på dette punktet, og at landsmøtet då tar stilling til det. Ein vil då og få avgjort det spørsmålet dissensen i kulturprogrammet gjeld. Eg meiner ei formulering som denne ville vera bra, og bed om at den blir oversend redaksjonskomiteen for arbeidsprogrammet:

"Arbeiderpartiet mener at utviding av skolegangen bør skje ved at enhetsskolen utbygges til en 9-årig almenutdannende obligatorisk skole.

For avvikende barn må det skaffes hjelpeundervisning eller spesialskole. Gymnas og folkehøgskoler må gi videre almenutdanning på enhetsskolens grunnlag. Den 9-årige enhetsskolen organiseres slik at den fra 7. eller 8. år blir en ungdomsskole som bør avløse realskole og framhaldsskole og som peker framover mot fortsatt utdanning på enhetsskolens grunn, enten det er i teoretiske eller praktiske fag. Det bør være høve til å ta et 10. frivillig år i tilknytning til den obligatoriske enhetsskole. Yrkeskolene og opplæringen" osv. som utkastet.

Skolen er vel elles den kulturpolitiske oppgave som krev størst politisk innsats kring i alle kommunar. Men det er ei taknemleg oppgave. Folk gleder seg over arbeidet både med samfunnshus og skole. Sjølve den aktiviteten slike fellestiltak skapar, er ein del av det lokale kulturmiljøet vi ynskjer.

Vaksenopplæring. Utkastet går inn på spørsmålet om vaksenopplæring og understreker den rolle organisasjonane spelar i den samanhengen. Det er mogleg at ein burde bygge ut dette avsnittet med meir utførleg omtale av kulturarbeidet i arbeidarorganisasjonane. Men eg trur elles at dette spørsmålet burde takast opp på neste landsmøte etter serskilt utgreiing.

Viktigast av alle institusjoner for vaksenopplæring nå er kanskje kringkasting og fjernsyn. Kulturprogrammet hevdar at dei må haldast fri for merkantile interesser, og det er etter mitt skjønn ikkje rett å sleppe betalt reklame inn i fjernsynet. Jamvel om det, som det er tale om hos oss nå, blir lite til å byrje med, er det å gje faen veslefingern, og Libertas vil sikkert gjerne ha heile handa.

Arbeidet. Det er reist innvendingar om at arbeidet ikkje er kome til sin rett i kulturprogrammet. Alt på første side møter ein nå respekten for arbeidet som "forutsetningen for alt menneskelig". Men eg er fullt villig til å vera med å styrke dette motivet i programmet. Det burde elles så rart det høyrest, også gjelde våre økonomiske program i parti og storting. Vi har overtatt ein borgarleg arv i økonomisk uttrykksmåte og til dels problemstillingar som er utforma frå kapitalsynspunkt og ikkje frå arbeidssida. Helse, trivsel, skoloring, arbeidsevne skulle vera det første som melde seg i vår økonomiske problemstilling og i vår produktivitetspolitikk. Det kjem seg så smått, men noen hyllest til arbeidet er som regel ikkje dei økonomisk-politiske dokument som blir lagde fram.

Internasjonal solidaritet. Respekten for mennesket og menneskets arbeid må gjelde menneske i alle land. Det er rett som serleg Aake Ordning har understreka i sine debattprovoserande merknader til programmet at det internasjonale perspektivet i solidaritetspolitikken bør koma sterkt fram. Dette er kanskje det viktigaste korrektivet til det utkastet som ligg føre.

Samanheng i arbeidspolitikken. Til slutt vil eg gjerne understreke eit synspunkt som utvalet legg stor vekt på, nemleg at det ikkje er noe epokegjerrande nytt utvalet legg fram. Det er eit forsøk på å formulere i vår tids språk grunnidear som arbeiderrørsla alltid har bygt på. Trua på menneskets utviklingsevne i eit samfunn av likestilte, solidariske individ har alltid vore og er grunnlaget for vår politikk.

DEBATTEN OM KULTURPROGRAMMET

Ole Øisang, Landsstyret:

Det er forslaget til kulturprogram som representerer det nye innslag på dette landsmøtet, og et nytt innslag i partiets politikk, som vi har all grunn til å glede oss over. Som det bør være er det det sosialistiske partiet som først utformer et politisk-humanistisk program, også her må Arbeiderpartiet gå foran og løfte det politiske perspektiv mot et større og høyere sikte enn matstrevet og de rent materielle hjelpemidler.

Programforslaget har vakt den største oppmerksomhet og interesse, også i borgerlige kretser, og det er visst ingen tvil om at de andre partiene av hjertet misunner oss dette initiativet. Det er godt å kunne slå fast at selv om kulturprogrammet er et helt nytt program, så er dets bærende grunntanke i fullt samsvar med partiets Grunnsyn og retningslinjer av 1949 og Arbeidsprogrammet av 1953, som begge understreker at mennesket er midtpunktet i all sosialisme, og at sosialismens mål er å skape frie mennesker.

Kulturprogrammet er et forsøk på å gi uttrykk for et sosialistisk livssyn og finne fram til det vi kan kalle en sosialistisk livsholdning. Stort sett har det også lyktes på en utmerket måte, og framfor alt er det grunn til å glede seg oppriktig over det innledende kapitel, Respekten for mennesket, - dette første forsøk på å tydeliggjøre en sosialistisk vurdering av frihets- og ansvarsproblemet, for det enkelte menneske og for en samfunnsbyggende politisk bevegelse, den ideelle målsetting, mulighetene og midlene for å skape frie, selvstendige og fullverdige mennesker, i frivillig samarbeid og under bevisst medansvar.

En kan innvende at der forekommer gjentakelser, at avsnittet tildels er for ordrikt og litt utflytende, tildels også uklart eller omtrentlig. Det bør strammes inn og konsentreres under den videre gjennomarbeidelse. Men grunn-

synet er klart og innledningen så berikende, tankevekkende og insiterende, at det gir et ypperlig grunnlag for en bred og givende kulturdebatt i våre organisasjoner og i det offentlige ordskifte.

Kulturprogrammet betegner et avgjort, og vi kan vel godt si: et nødvendig brudd med den dogmatiske marxism, med den historiefilosofi at de materielle krefter så å si står over menneskene, at de materielle forhold øver en nesten automatisk innflytelse på hele samfunnslivet og menneskenes adferd. Det er på høy tid vi lærer å forstå, at sosialismen ikke bare tar sikte på samfunnsmessige forandringer, forandringer av miljøet, av de ytre forhold. Vi har først og fremst å gjøre med menneskene, levende og ulike mennesker, med vidt forskjellig legning, også med negative krefter i menneskenes sinn, som det heter i uttalelsen av Oslo Arbeiderparti. Vi har også å gjøre med mange vanskelige irrasjonelle elementer og faktorer, og vi må ikke henfalle til den overdrevne kulturoptimisme, som bygger på at mennesket bare er et miljøprodukt.

Vår hovedoppgave som politisk parti må være - så langt vi overhodet makter det - å legge mulighetene slik til rette, at alle ting kan tjene menneskene til det gode. Og her må nødvendigvis de etiske krav komme sterkt i forgrunnen. Et sosialistisk livssyn kan ikke bare bygge på politiske grunnprinsipper, det må være en livsinnstilling som også gir uttrykk for en klar humanistisk innstilling, og jeg vil gjerne tilføye: Den må godkjenne visse moralske normer. Vi kommer nok til å lære at vi trenger det, og jeg tror utvalget vil gjøre klokt i å overveie om ikke det bør komme tydeligere fram i programmet.

Jeg savner en del ting i programmet - en klarere definisjon av begrepet kultur, noe mer om oppdragelsesproblemene, samarbeidet mellom skole og hjem, fritidsproblemet, en nærmere utdyping av de ulike kunstarter og deres verdi, filmen og gjerne også pressen.

I samband med skoleposten bør framhaldsskolens folk få et sterkere ord med i laget når det gjelder forsøksordningene og den praktiske tilrettelegging av den nye skoleordning. Det er dessverre ennå nokså mange som undervurderer framhaldsskolen og legger større vekt på å få barne inn på realskolen, som likesom skal være så mye grommere. Vi må håpe at en felles linjedelt ungdomsskole

vil kunne bidra til å utjamne dette misforholdet. Men jeg tror det er all grunn til å overveie det ekspedisjonssjef Einar Boyesen har antydnet, å bruke realskolen som navn på den felles ungdomsskole, fordi dette navnet vil gi bedre språklig dekning for begge disse skoleslagene, og fordi det ytterligere vil utjamne forholdet mellom framhaldsskole og realskole og gi fellesskolen et større og fastere helhetspreg.

Utvalget har gitt avsnittet om språket en ganske visst forsiktig, men meget klok formulering. Jeg tror det er riktig å sløyfe det nokså ubestemmelige ordet folkemål og isteden understreke dette med rikdommen i våre dialekter, i arbeidet for å nå fram til et felles, vakkert og rikt nyanisert språk.

Derimot har utvalget ikke vært udelt heldig med avsnittet om religionen. Selvsagt skal et politisk parti uttale seg med varsomhet om et så vanskelig spørsmål. Som parti må vi stille oss nøytralt til de ulike religiøse bekjennelser og trossamfunn, men programmet understreker i avsnittet om skolen, at "kristendommen er en del av den arv vi har overtatt, og en vesentlig del av hele vårt kulturgrunnlag". Og jeg tror vi burde kunne gi tydelig uttrykk for at Arbeiderpartiet verdsetter de etisk-humanistiske verdier i kristendommen. Det ville i det hele tatt være ønskelig at vi i et så vidt utførlig kulturprogram ga plass for en noe bredere og klarere orientering om arbeiderbevegelsens stilling til religionen.

Jeg kan ikke gi min tilslutning til utvalgets forslag om også å gi statstilskudd til dissentersamfunnene. Vi har jo - om ikke anerkjent, så iallfall godkjent statskirken, og da kommer det noe på tverke å fordele statens milde gaver til alle religionssamfunn.

Knut Vik, Kristne Arbeideres Forbund:

Det vakte alminnelig glede i det norske folk da Det norske Arbeiderparti la fram kulturprogrammet. I Kristne Arbeideres Forbund var gleden ganske stor. En ting som gjorde at vi så på programmet med håp, var at det ikke var et ferdig produkt, men et program til debatt.

I Kristne Arbeideres Forbund har vi tatt for oss programmet. Vi er glade for at respekten for det enkelte menneske

har fått så stor plass. Jeg skal ikke legge opp til vitnemøte her. Jeg vil vise til den uttalelsen som Kristne Arbeideres Forbund har sendt inn i forbindelse med kulturprogrammet.

Jeg ble glad da jeg hørte Helge Sivertsens foredrag. Noe av det vi har sagt, slo han fast. Han sa at vi bør være varsom med å gi fanden lillefingeren. Altså: han eksisterer.

Han sa vi ikke bør lage politikk på kristendom. Men vi bør ha kristendommen inn i politikken. "Gjør mot din neste hva du vil at din neste skal gjøre mot deg." Det har Arbeiderpartiet praktisert.

Det vi har ment med kirkens selvstyre, er selvstyre innen loven om kirkens ordning som alle Arbeiderpartiets representanter i Stortinget stemte for.

Jeg synes vi har gode erfaringer fra prestenes arbeid i skolestyrene. Hvis vårt parti sier at alle medlemmene av skolestyret skal være folkevalte, må vi være oppmerksomme på at det betyr at også ordføreren skal ut av skolestyret. Det har jeg ikke noe imot. Tvertimot.

Vi må ha noe å møte Kristelig Folkeparti med. I dette programmet har vi noe å møte dem med. Vi kan vise at vi ikke trenger Kristelig Folkeparti i norsk politikk. Hva har Kristelig Folkeparti gagnet norsk politikk? Ingenting. Det har brukt Stortingets talerstol til å propagandere for sitt eget parti. Det gagner ikke kristendommen. Tvertom.

Olav Gjærevoll, Sør-Trøndelag:

Jeg vil innskrenke meg til skoleposten i kulturprogrammet. Alle er klar over hva utdanning betyr, ikke minst for et lite folk. Men vårt skoleverk arbeider med store praktiske vanskeligheter. Per Bratland har i Arbeiderbladet gitt en rapport om skoleforholdene i Bardu. Jeg kunne trekke fram mange lignende og verre eksempler. Det må tas store løft for å heve nivået i landsfolkeskolen. Det er det ene hovedproblemet.

Det andre hovedproblemet er de store barnekullene som nå går over fra folkeskolen til den høyere skole. De fleste her husker situasjonen for 25-30 år siden. Spørsmålet om utdanning var avhengig av foreldrenes økonomiske evne. Det er mindre vesentlig i dag. Men spørsmålet er nå:

hvor kan det skaffes plass for videre utdanning? Store grupper av folket har i dag økonomisk evne til å la barna gå på høyere almindennende skoler. Vi må ikke stille oss slik at de høyere skolene blir et lukket studium. Vi må satse mer på utdanningssektoren. Presset er stort i dag, og det vil bli større i åra framover. Det kommer konkret til uttrykk i kravet om flere skolebygg.

Jeg vil gjøre meg til talsmann for kommunepolitikerne. Det er ikke mulig i dag å skaffe midler til alle skolebygg over de løpende budsjetter. Kommunene må låne, men her er det vi støter hodet mot muren. I Trondheim er det nå tre forsikringsselskaper som bygger hver sin hovedgård. Det koster minst 20 millioner kroner. Hvis vi hadde fått låne 10 av disse millionene, ville vi ha kunnet overvinne krisen når det gjelder skolebygg. Skal utdanningssektoren få en større del av de samlede investeringene, må det skjæres ned et annet sted. Jeg mener at man ved reguleringer kan begrense oppføringen av nye forretningsbygg.

Jeg skal være den siste til å stille meg ved klagemuren. Men jeg vil peke på at planleggingen har sviktet når det gjelder lærerutdannelsen. Lærerkrisen kunne forutsees for lenge siden. Jeg gir min fulle tilslutning til tanken om 9-årig enhetsskole. Men det hele blir et slag i lufta hvis vi ikke kan skaffe skolebygg og lærere.

Kulturprogrammet inneholder et avsnitt om miljøets betydning. Jeg ville gjerne hatt med noe om det miljøet Vårherre selv har laget: naturen. Jeg har ikke utarbeidet noe forslag, men hvis det er ønskelig, skal jeg med glede hjelpe til med å utforme et.

Leif Anfinnsen, Vestfold:

Jeg kunne fristes til en liten lovtale over kulturprogrammet, men jeg skal gå rett på det som jeg gjerne vil si noen ord om: skole spørsmålene. Skolens folk er sikkert de første til å erkjenne at det mangler mye på at skolen i vår tid holder mål. Nettopp skoleposten i programmet er det blitt skrevet og snakket mest om. Det er der det brenner. Jeg er enig med Kjell Aabrek, som har dissentert i kulturutvalget. Jeg tror han står med begge beina på jorda. Vi vet hva vi har, men ikke hva vi får. Før vi kommer så

langt at vi kan få 9-årig skoleplikt, må vi se mer på landskolens forhold til byskolen. Vi må erkjenne at byskolen ligger langt foran landsskolen.

Hvis vi skal få en linjedelt skole, blir utvelgelsen det vanskelige spørsmålet. Jeg kjenner en gutt som spurte skolepsykologen om han burde ta realskolen. Skolepsykologen frarådet det. Men gutten tok realskolen på ett år og med god eksamen. Han arbeidet ved siden av. Han spurte så skolepsykologen om han kunne ta artium. Skolepsykologen så i sine papirer og frarådet det. Men gutten tok en god eksamen på to år. I dag studerer han medisin. Det er farlig å gå over til utvelgelsesmetoden. Vi har en god oppbygging av skolen slik som den er. Vi må arbeide videre på den. Arbeiderbevegelsen har bygget den opp, og vi bør ikke rive bygget før det er ferdig.

Aake Anker Ordning, Partikontoret:

Det er typisk for den politiske situasjon at et kulturprogram er kommet og at det har startet en debatt som griper dypt inn i hele arbeiderbevegelsens virksomhet. Det er bemerkelsesverdig at mange av våre motstandere er overrasket. Det er tre årsaker til at kulturprogrammet kommer fram nå:

For det første er klassekampen kommet så langt at vi må virkeliggjøre våre ideer på nye felter. Mange har sagt at arbeiderbevegelsen har ikke levert noe kulturelt, men ingen kulturreising har vært større enn den arbeiderbevegelsen selv representerer.

For det andre er den teknisk-økonomiske situasjon nå slik at den nødvendiggjør en innsats på kulturfronten hvis vi skal hevde oss.

For det tredje er det et behov for å sette opp videre mål enn velferdsstaten, et behov for et dypere livsinnhold.

Det er ikke kulturprogrammets oppgave å ta stilling til religiøse spørsmål. Hvis vi tar bort den teologiske side ved saken, står de etiske normene tilbake. Kulturprogrammet sier at "sannhet, skjønnhet, solidaritet og frihet - det er det som skaper respekten for mennesket". Jeg har hørt sagt at dette er Moralsk Opprustning. Men det har ikke noe med religion å gjøre. Det forekommer

meg at man ennå klarere burde ta konsekvensen av at den virkelige toleranse skulle tilsi at kristendommen ikke blir forkynt i skolen. Forkynnelsen hører hjemme utenfor skolen.

Fagorganisasjonen bør bli en kulturinstitusjon. Men hvordan? Arbeiderne og funksjonærene bør utdannes til å kunne møte den oppgaven som det industrielle demokrati vil stille dem overfor. Det kan ikke skje ved TWI-kurs. Vi skulle ha en arbeiderhøyskole for industrielt demokrati.

Marie Amundsen Olsen, Sunnmøre:

Jeg skal utføre mitt oppdrag så kort som mulig. Jeg vil referere dette forslaget fra Sunnmøre Arbeiderparti:

"Utan noko nemnande atterhald vil vi slutta oss til det rike menneskelege innhaldet i dei retningsliner Kulturutvalet har drege opp for partiet si stode til kulturoppgåvene i tida framover, retningsliner som målbar eit vidsyn og romsemnd utan å bryte med den sosialistiske målsetjinga, som har leidd og må leia rørsla og partiet i deira historiske oppgaver.

Likevel ynskjer vi gjerne eit vidare internasjonalt utsyn i vurderinga av dei ålmenmenneskelege kulturoppgåvene. I fyrste rekkje vil vi peika på eit par hovud tankar:

1. Ei sterkare understreking av samanhengen mellom den materielle og kulturelle utvikling og målsettjing, som
2. gjev den sosialistiske arbeidarrørsla vår større ansvar overfor land der ei folkereising på nasjonalt, sosialt og økonomisk grunnlag endå berre er i si byrjing.

Med si kamptid i friskt minne må arbeidarrørsla i vårt land halde fast med at vår, og dei arbeidande folks lagnad er samanbunden ved dei prinsipp sosialismen byggjer på.

Sers verdfullt for fredsarbeidet vil det vera at vi held oppe og styrkjer det kulturelle sambandet mellom vårt og alle dei andre landa så langt råd er.

Mellom kulturoppgåvene til arbeidarrørsla ville vi og gjerne det skulle koma med eit eige avsnitt om planlegging av eit rikare friluftsliv for det norske folket ved utviding av høve til verning av strandliner og friareal i skog, fjell

og mark - og skiping av nasjonalparker med sikte på å verna faunaen og floraen der.

Vi ynsker også større fart i folkefeirerrøsla og utbygging av de sosiale samferdselsmiddel.

Dei store oppgåvene som må løysas snart ved utbygging av ålmenskulane og dei høgare skulene minner vi og sterkt om. Og framforalt må vilkåra for høgare utdanning i gymnas, universitet, høgskular og andre opplæringsanstaltar skipast så at tilgangen til dei får så bredt sosialt grunnlag som mogleg.

Berre på den måten kan evnene i folket nyttast best, til gagn for den einskilde og auka framgang i bygd og by."

Hjalmar Seim, Landsstyret:

Jeg forstår at det som er betenkelighetene ved enhetsskolen, er utvelgelsen. Anfinnsen fra Vestfold var inne på det, men til ham vil jeg bare si: Vestfold bør skaffe seg en ny skolepsykolog.

Jeg er blitt styrket i min oppfatning av at enhetsskolen vil være den riktige. Framhaldsskolen er mer og mer blitt en skole for dem som ikke kommer inn på realskolen. Det er noe i veien med utvelgelsen i dag. I Bergen kommer 40 prosent av elevene i folkeskolens avgangsklasser inn på realskolen. Resten går til framhaldsskolen. Eksamen i folkeskolen er avgjørende, og noe mer betenkelig enn en utvelgelse på det grunnlag kan jeg ikke tenke meg. Vi bør ha et veiledningsapparat på bred basis, slik at den enkelte elev kan få utfoldelse for sine evner. Selve utvelgelsen vil bli mindre brutal hvis vi smelter skolene sammen.

Den videre utdanning bør komme inn i mer elastiske former. Et menneske trenger $\frac{1}{2}$ år til å lære det samme som en annen trenger 4 år på å lære. Men alle tvinges til å bruke den samme tiden. Vi bør ikke låse alt fast. En trenger noen måneder for å bli elektriker, en annen trenger fire år. En som har nådd det nødvendige nivå, bør kunne få papirer på at han er utdannet elektriker.

Hans Olsen, Vestfold:

Det blir lagt stor vekt på høyere utdanning ved beset-

telsen av høye stillinger. Det blir lagt for liten vekt på praktisk opplæring. Begge ting bør telle med. Derfor er voksenopplæringen så uvurderlig nyttig. Forholdene må legges slik til rette at arbeidere som har evner og energi kan få muligheter for å øke sine teoretiske kunnskaper. Vi har i dag diskutert spørsmålet om medbestemmelsesrett, og også i den forbindelse har voksenopplæringen en veldig betydning.

Dirigenten gjorde oppmerksom på at det ennå var inntegnet 30 talere. Han foreslo at det ble satt strek og at taletiden ble begrenset til 5 minutter for de talerne som var inntegnet.

Tomas Tvedt, Nordmøre:

Alle er glade for at vi skal få lovfestet 9-årig obligatorisk skole. Det har vært sagt at enhetsskolen vil eliminere svakheten ved at alle i dag skal inn på realskolen. Jeg er ikke sikker på det. Alle vil ikke kunne komme inn på den samme linjen.

Når alle nå vil inn på realskolen, skyldes det at framhaldsskolen ikke har fått de muligheter som den burde. Den har ikke fått den kompetanse den burde ha for å få en høy stilling i folkets bevissthet. Og vi ser at staten går foran når det gjelder å kreve realskole for å komme inn i en rekke stillinger.

Jeg er ikke sikker på at vi bør programfeste enhetsskolen uten å slå fast at de som ønsker det, kan fortsette med den nåværende ordning. Det ligger gode muligheter i den skoleordningen vi har.

Kjell Aabrek, Kulturutvalget:

Jeg har i utvalgets innstilling en dissens om skolespørsmålene.

Den skoleordningen vi har, er gjennomført av Arbeiderpartiet. Det kostet stor kamp, men vi vant smukke seire og gjorde store landevinninger. Skoleordningen må bygges videre ut. En av veiene er å utvide den obligatoriske skoletiden til 9 år. Det har jeg ikke noe imot, men spørsmå-

let er om vi ikke bør ta sikte på en 8-årig obligatorisk skolegang i 1960 og 9-årig i 1970.

Vi innbys til en forpliktende uttalelse om sammensmeltning av realskolen og framhaldsskolen. Jeg har ikke prinsipielle innvendinger, men praktiske. Det vil kreve en vesentlig ombygging av de skolebygningene vi har, og det i en tid da det hersker stor skolemangel. Vi må nå bryte med det gamle prinsippet om at det ikke skal være ettermiddagsundervisning.

Navnet linjedelt ungdomsskole er gått ut. Den blir nå kalt enhetsskolen, men hva ligger det i det?

Seim sa at det i enhetsskolen vil bli en mindre brutal utvelgelse til de forskjellige linjene enn den vi nå har mellom realskolen og framhaldsskolen. Men vi har bare Seims ord for at utvelgelsen blir mindre brutal.

Vi bør være varsom med å gjøre bindende vedtak på et felt der så mange spørsmål trenger ytterligere utredning.

Hanna Berg Angel, Nord-Troms:

Jeg er veldig glad for at skolen skal bli 9-årig. Det er nødvendig med en differensiering, slik at barna kan få muligheter for å bruke sine evner.

Det er gjort mye på skolens område. Men på ett felt kunne det gjøres mer. Det gjelder barn som er ordblinde, som har talevansker osv. Det er ikke lett å være lærer på en skole med alle slags elever.

Lærerne burde få lov til å utvikle seg videre gjennom kurser og lignende. Men da må lærerne få utdanningstipendier. Det har vært sagt at lærerne vil ha både i pose og sekk. Vi krever ikke dette for vår egen del, men for barnas.

Arvid Johansson, Østfold:

Jeg synes kulturprogrammet er godt. De som har laget det, fortjener all honnør. Voksenopplæringen bør vies stor oppmerksomhet. Vi bør også gjøre mer når det gjelder tekniske skoler. I Gøteborg er det en teknisk skole hvor praktisk talt alle elevene er nordmenn. Mange av dem blir i Sverige. Vi har ikke råd til å gi avkall på ungdom med teknisk viten.

Det er en skjevhet ved rekrutteringen til de akademiske yrker. Det er sørgelig å se hvor liten del av studentene som er arbeiderungdom. Det er nødvendig å utbygge stipendieordningen.

Når det gjelder spørsmålet om prestenes medlemskap i skolestyrene, synes jeg det er en selvfølge at skolestyrene bare består av folkevalte.

I språkspørsmålet er jeg ikke enig med Helge Sivertsen og Ole Øisang. Formuleringer kan bli så lure at vi kanskje lurer oss selv. Vi må gå inn for ett språk på norsk folkemåls grunn. Det blåser en reaksjonær vind. Vi har fått et lite blaff av den inn i denne salen. På den store plakaten bak i salen står det: "Vi satser for framtiden". Vi kan ikke trekkes med en så konservativ form. Slagordet bør få en annen språkform før plakaten går ut i tituse-ner eksemplarer.

Arnold Myhre, Oslo:

Det gleder meg at kulturprogrammet vier skolen så stor oppmerksomhet. Når jeg ser de nye skolene idag, er jeg stolt over det som er gjort på dette området. I drabantbyene i Oslo bor det 10-20 000 mennesker. De har alle fått sin skole med lyse, gode klasserom. Når så mange husmødre nå har arbeid utenfor hjemmene, må skolen være barnas annet hjem, og det har våre myndigheter forstått. Barna går til skolen med glede. Det gjorde de ikke før i tiden. Det er gode forhold i Oslo-skolene i dag. Jeg skulle ønske at alle landsdeler vil få like gode skoleforhold.

Leif Østlie, Østfold:

Jeg hadde gjerne sett at kulturutvalget hadde samrådd seg med sjømannenes talsmenn for å få viet bredere plass i kulturprogrammet for dette spesielle yrket.

Berge Furre, Oslo:

Jeg er glad for forslaget om enhetsskolen. Det kan tjene til å gjøre slutt på klasseskiellet som den nåværende ordningen setter.

Jeg synes det første kapitlet i kulturprogrammet, Respekten for mennesket, er noe halvmetafysisk. Grunnlaget burde være det som moderne vitenskap kan fortelle oss om mennesket.

Jeg er klar over at spørsmålet om biskopens representant i skolestyret har mange sider. Hvis presten ikke lenger skal være selvskreven i skolestyret, vil han sikkert bli valgt inn på borgerlig liste, og da synes jeg den nåværende ordningen er å foretrekke. Presten bør kunne møte i de sakene som gjelder kristendomsundervisningen.

Jeg forstår det slik at spørsmålet om statsstøtte til dissenter-samfunnene ikke lenger er aktuelt, fordi dissenter-samfunnene selv ikke er interessert. Jeg er en kristen, men jeg går inn for statsstøtte til Human-etisk forbund og til borgerlig konfirmasjon.

I språk-spørsmålet må arbeiderbevegelsen ta et klart standpunkt. Valgplakaten vår kan ikke munne ut i en konsesjon til foreldreaksjonen.

Vi må få "Kontakt" igjen. Kulturprogrammet og debatten om det viser behovet.

Ragnvald Støyva, Sunnmøre:

Jeg er enig i forslaget om 9-årig obligatorisk skole. Men når vi ser hvor vanskelig det er bare å innføre 4 dagers skole i landsfolkeskolen, er det klare at vi vil stå overfor store problemer. Så små som skolekretsene ofte er nå, ser jeg ikke med glede på utvidelse av skoletiden. Det er nødvendig med sentralisering. Barn som er evnesvake, vil ikke ha godt av ytterligere to års skole. For dem må det bli spesialskoler.

"Vi satser for framtiden" på valgplakaten er så usmakelig som det kan være. Det er ett språk vi må fram til. "Framtiden" samler ikke. Jeg setter fram følgende forslag:

"Vårt slagord må lyde: "Vi satser på framtida"."

Trygve Bjerkaker, Sør-Trøndelag, satte fram dette forslaget, som ble referert av dirigenten:

"Omşkolering.

De personalproblemer som skapes i bedriftene ved ra-

sjonalisering og automasjon må møtes med omskolering av det personalet som blir overtallig på grunn av nye moderne maskiner, og andre tiltak.

Det må sørges for kurser som nautrlig dyktiggjør dette personalet for overgang til andre yrker."

Forslaget ble oversendt redaksjonskomiteen.

Alf Seweriin, Oslo:

Dette er den største og viktigste sak landsmøtet behandler. Det er en skog av nye tanker og levende impulser i dette kulturprogrammet. Jeg er ikke enig med Berge Furre i at innledningskapitlet er metafysisk. Det er den erfaring slektens liv og utvikling har gitt som ligger til grunn for menneskeoppfatningen i programmet. Det er ikke metafysisk, men det er uttrykt i et annet språk enn vi er vant til.

Mennesket i seg selv har behov, lengsler og krav som ethvert menneskeverdig samfunn er nødt til å ta hensyn til. Det kan uttrykkes rent politisk. Det er bare ett samfunn som kan tilfredsstillende disse behov, lengsler og krav: det sosialistiske samfunn. Mennesket selv har muligheter for å skape det sosialistiske samfunn.

Det sies at arbeiderpartiet er mot den enkelte persons frihet. Det blir i kulturprogrammet pekt tydelig på at den enkelte ikke skal underkaste seg fellesskapet, men innen fellesskapet har den enkelte de største muligheter til å utfolde sine evner.

Det finns ikke et antireligiøst ord i dette kulturprogrammet. Religionsfrihet betyr også retten til ikke å tro og foreldrenes rett til å unndra sine barn religionspropaganda i skolen.

Alfred Gulbrandsen, Hedmark:

Den 9-årige enhetsskolen er forutsetningen for det sosialistiske samfunn. I begynnelsen vil det bli gjort feil, men hva er det som har vært perfekt helt fra begynnelsen? Utvelgelsen vil selvfølgelig skape vanskeligheter. Hver ungdom må få den plass som passer for hans evner. På det grunnlag er det linjedelingen må skje.

Det må legges stor vekt på hvordan det hele virker på landsbygda. Det er ikke bare de rike velstandskommunene som skal nyte godt av utviklingen. Vi må ikke få et nytt skille mellom de fattige og rike kommuner.

Jeg er enig i at vi må få bort skolepengene. Men like viktig er det at de som må sende barna flere mil på skole, får kompensasjon, slik at de kommer på samme linje som andre.

Eugen Johannessen, Oslo:

Jeg har i snart 40 år deltatt på partiets landsmøter. Aldri har det vært en sak som gledet meg mer enn kulturprogrammet. Jeg synes det burde vært lagt mer vekt på den vakre naturen. Hvis folk fikk se mer av den vakre naturen, ville de være mer glade enn de er i dag.

Programmet for skolen er jeg ikke motstander av, men jeg vil fastholde det jeg sa på forrige landsmøte. Statens og kommunenes budsjetter er begrensede, oppgavene er mange og store. Det vil koste milliarder å gjennomføre dette programmet. Tusener av mennesker har ikke et sted å bo, ikke mat, og ikke pleie. Gjennomføringen av skoleprogrammet må få en prioritet som er oss sosialister verdig. De pengene som er nødvendig må bevilges over stats- og kommunebudsjettene, men først må vi ta vare på de syke og gamle. Jeg er ikke fornøyd med det som gjøres på dette området. Vi har 7-8000 sinnsyke som det ikke er plass til. Det er uverdige forhold. Vi må ta det løft som er nødvendig for å få bort denne skammen. Og la oss så få ungdommen på skolen, men ikke før.

Ingvald Stamnes, Vest-Agder:

Det er steder på landsbygda hvor det er et draw back for barnet at foreldrene ikke har den samme politiske oppfatning som læreren. Det finns skoler hvor de har to kart over det gamle jødeland, men ikke noe over Norge. De tekniske skolene må ikke fylles med samme teorier som for 15 år siden. Vi må skifte over til dagens krav.

Knut Egil Knudsen, Buskerud:

Jeg vil gi anerkjennende ord til dem som har utarbeidet kulturprogrammet. Det burde hatt et avsnitt om arbeiderbevegelsens kulturkamp fra Marcus Thranes tid og fram til nå. Det burde også vært lagt sterkere vekt på undervisning i samfunnsorientering for rekruttene. Når det gjelder lærerutdannelsen, bør eldre lærere få oppfriskningskurser. Brevskoleundervisningen er nevnt med en setning. Det burde vært lagt sterkere vekt på den. Når det gjelder religionsspørsmålet viser jeg til at Drammen Arbeiderparti har foreslått et nytt avsnitt. Jeg synes ellers det er nødvendig at programmet får et mer folkelig språk som kan forstås av alle. Slik det nå er formet, er det ikke alle som kan forstå det.

Kåre Hansen, Nord-Troms:

Forholdene i Troms viser hvor vanskelig det er å gjennomføre 9-årig obligatorisk skole. Det vil være riktig at det i sterkere grad enn hittil blir gitt tilskudd til vanskeligstilte kommuner. De kommunene som har en vanskelig økonomi, har også vanskeligst for å skaffe seg lærere. Når vi får den 9-årige enhetsskolen, vil lærermangelen bli enda mer akutt. Utdannelsen av spesielle småskolelærere, bør skje i raskere tempo enn hittil.

Nic. Stang, Oslo:

Jeg var takknemlig over å høre Helge Sivertsens innledningsforedrag. Det er den mest konstruktive kritikken som i dag er gitt av programmet.

Jeg synes det er rart at utvalget har beskjeftiget seg med det frigjorte mennesket uten å tenke på det apparat som ungdommen kommer inn i når den begynner i arbeidslivet. Selve organiseringen av arbeidsplassen er også ting som burde vært trukket fram.

En ting har forbauset meg, og det er at det ikke er nevnt i programmet at det er en fredskultur vi vil bygge opp. Man kan si at det er selvfølgelig, men det er nå så rart med det som står på trykk.

Kvinnenes forhold til arbeids- og kulturlivet burde også

vært tatt opp. Programmet burde berøre problemet med utdannelsen for unge piker. Vi har i dag kvinner med den høyeste og dyreste utdanning, f. eks. farmasøyter, som går ut av sitt yrke fordi de gifter seg.

Utvalget har vært for lite inne på våre egne synder. Det burde vært sagt noe om svikten i lærerutdannelsen. Det ville vært forsvarlig å sette i gang ettermiddagsundervisning for å få de lærerne vi visste at vi trengte. Jeg savner en smule selvkritikk.

Trygve Bull, Kulturutvalget:

Mye av kritikken av programmet har vært berettiget. Når det gjelder religionsspørsmålet i programmet, har det også vært reist mye kritikk, men den tar jeg som en kompliment. Kritikken har kommet rikelig fra begge sider. Noen sier vi har beskjeftiget oss for mye med kristendom, andre for lite. Når det gjelder moralen, synes jeg vi har smørt tjukt på. Øisang ville ha flere moralske pekefingre. Det kunne bli vel mye av det gode.

Stort sett har våre borgerlige motstandere vært forvirret når de har kommet inn på kulturprogrammet. De har ikke visst om de skulle rose det eller kritisere oss. Denne usikkerheten er et godt tegn politisk.

Vårt mål er ikke å få i stand et samarbeid mellom kirken og arbeiderbevegelsen. Kirken har alltid stått på makthavernes side. Vi krever at kirken skal være nøytral. Nå er vi blitt de mektige og kirken har alltid orientert seg i retning av makthaverne. Derfor må vi si: vær nøytrale, da skal vi være tilfredse, vi behøver dere ikke om halsen.

Werna Gerhardsen, Fram-Fylkingen:

Jeg vil bare si noen ord om lærerutdanningen. En god lærer kan gjøre skolegangen til et eventyr, en opplevelse. En dårlig lærer gjør det hele til en tredemølle. Derfor må vi sette mer inn på å styrke lærerutdannelsen. Vi er interessert i å få en bredere rekruttering til læreryrket. Vi må få flere fra industriarbeiderklassen, men hvordan skal vi oppnå det? Vi har søkt å få til trimningskurs på Ringsaker folkehøgskole. Når det her er så mange tillits-

menn fra hele landet, vil jeg be dere prøve å få deres egne unger eller medlemmer av Fram-Fylkingen til å interessere seg for læreryrket. Kunne dere reise hjem og gjøre en innsats på dette området, ville dere virkelig vært med på å satse for framtida.

Johan Støa, Inn-Trøndelag:

Når en hører på debatten i dag, får en inntrykk av at det bare er skolegang som gir livet innhold. Det som har gitt mitt liv innhold og trivsel, er ikke skolegang. Det finns også andre ting som betyr noe, f. eks. friluftsliv og arbeid i organisasjonslivet. Disse to tingene bør komme med ved den endelige utforming av programmet.

Lilly Walvik, Aust-Agder:

Jo mer jeg hører på debatten, desto klarere blir det at skolene ikke fyller dagens krav. Religionsundervisningen i våre skoler bør tas opp til ny vurdering. Det må gjøres mer når det gjelder opplæringen av våre sjøfolk. Det vil ha stor kulturell verdi om vi kan få en bedre kursvirksomhet for sjøfolkene. Når det gjelder lærerutdanningen er oppfriskningskurs så viktig at de burde vedtas i lovs form. Vi må få vekk de tre representantene i skolestyret som ikke er folkevalgte. Jeg håper det blir stående i programmet.

Sverre K. Andersen, Rogaland:

Kulturprogrammet og utformingen av det er svært bra, spesielt dette om familielivet i faresonen. Husmødrene er nødt til å gå ut i arbeidslivet, og det skaper visse vanskeligheter i familielivet.

Vi som er vokset opp uten utdanning, vil gjerne at flest mulig skal få den utdannelsen de har lyst og anlegg for.

Jeg vil sterkt understreke det som står på side 44 i kulturprogrammet om "ulikhet i praksis". La det som her er sagt om å få bort ulikheten bli en realitet, slik at flest mulig kan få del i skjønnhet, sannhet, solidaritet og frihet.

Kolbjørn Aune, Sør-Trøndelag:

Etter å ha vært på landsmøtet i to dager er jeg fristet til å foreslå at det i programmet blir tatt inn et avsnitt om møtekultur.

I Oslo er det ti pst. av barna på østkanten som får videreutdanning, mens det på vestkanten gjelder 90 pst. Det viser at det ikke er evner og anlegg som er avgjørende.

Jeg vil også si noen ord om innholdet i skolen. Det er en kamp om karakterer og poenger som preger skolen i dag, men skolen bør også skape mennesker med en positiv innstilling til det samfunnet de bor i. Det bør bli hovedinnholdet i den nye skoleordningen.

Det er fristende å si noe om religionsundervisningen. Vi bør fortsatt ha religionsundervisning, men den må være konfesjonsfri.

Språket i programmet er så konservativt at ethvert medlem av foreldreaksjonen kan gni seg i hendene. Et radikalt standpunkt til språkspørsmålet bør også komme til uttrykk i de publikasjoner partiet gir ut.

Helge Sivertsen, Kulturutvalget:

La meg si noen ord om skolen. Det har vært sagt at utvelgelsen innen enhetsskolen vil bli vanskeligere enn den vi har i dag. Det er å snu tingene fullstendig på hodet. Det er vanskeligere å foreta utvelgelser til to forskjellige skoler enn til forskjellige linjer på samme skole.

Jeg er glad for at Kjell Aabrek har gått så langt som han har gjort for å stille seg positivt til utvidelse av enhetsskolen utover sju år. Han sa at han ikke hadde prinsipielle innvendinger, men praktiske. Da tror jeg vi kan komme videre, for praktiske vanskeligheter kan vi overvinne.

Aabrek ville at vi skulle gå inn for åtte årig obligatorisk skole innen 1960. Det tror jeg er vanskelig. Vi må ha et lenger siktepunkt enn bare tre år. Vi kan ikke ha et program som bare går tre år fram i tiden.

Noen representanter har kommet inn på spørsmålet om kristendommen og arbeiderbevegelsen. Det heter i programmet at kristendommen er en vesentlig del av vårt kulturgrunnlag. Det er en sterk setning i et program. Jeg synes at de som har et kristent livssyn, naturlig må

finne sin plass i arbeiderbevegelsen. Men vi skal ikke bruke kristendommen til politiske formål. Det bør Kristelig Folkeparti være alene om.

Jeg tror ikke det vil skape vanskeligheter å få kulturutvalget og sentralstyret med på å styrke punktet om friluftsliv.

Helge Sivertsens innlegg avsluttet debatten om kulturprogrammet.

Dirigenten: Vi skulle nå behandle landsstyrets innstilling til uttalelse om kulturprogrammet, men formannen i redaksjonskomiteen, Bratteli, opplyser at det vil bli foretatt en endring. Vi tar derfor voteringen i morgen.

Møtet hevet kl. 22.

Formiddagsmøtet lørdag 1. juni.

Møtet tok til kl. 9,05.

Dirigenter: Andreas Wormdahl og Konrad Nordahl.

Sekretærer: Gerhard Michelsen og Astrid Brinchmann.

Møtet ble åpnet med "Millom Bakkar og berg".

Frank Andersen, Partikontoret, la fram denne innstillingen fra Reisefordelingskomiteen:

Reisefordelingskomiteen har avsluttet sitt arbeid og vil avgi følgende innstilling for Landsmøtet:

"Av konferansens 299 representanter deltar 298 i reisefordelingen, idet 1 representant deltok i Landskvinnekonferansens reisefordeling.

I henhold til partiets lover har komiteen godkjent billettutgifter på 2. klasse jernbane og 1. plass båt. Komiteen har påsett at den rabatt representantene har oppnådd på jernbane er trukket fra reiseregningen.

Reisefordelingen utgjør kl. 53,- pr. representant.

Komiteen ber om fullmakt til å foreta oppgjør etter ovenstående.

Oslo, 31. mai 1957.

I Reisefordelingskomiteen.

Olav Børnes /s/ Alfred Larsen /s/ Per Mellesmo /s/
Arne G. Strangel /s/

Innstillingen ble enstemmig tiltrådt.

Dirigenten: Jeg har den glede å melde at partiformannen i vårt svenske broderparti, statsminister Tage Erlander, er kommet til stede. Vi ønsker ham hjertelig velkommen. (Applaus).

Dirigenten refererte denne innstilling fra Protokollkomiteen, som ble enstemmig godkjent:

"Komiteen har gjennomgått protokollene fra formiddags- og ettermiddagsmøtene fredag 31. mai 1957 og har ikke funnet noe å bemerke.

Komiteen foreslår for Landsmøtet at protokollene godkjennes.

I Beretnings- og protokollkomiteen:

Hans Hansen /s/ Lars Lia /s/ Odd Gundersen /s/
Anna Vestli /s/

VALGENE

Valgkomiteen la fram denne innstillingen:

Sentralstyret:

Formann: Einar Gerhardsen.
Nestformann: Trygve Bratteli.
Redaktør: Olav Larssen.

Sekretær: Haakon Lie.

Øvrige medlemmer:

Konrad Nordahl.	Oscar Torp.
Halvard Lange.	Hans Sundrønning
Klaus Kjellsrud.	Anna Nilsen.
Martin Tranmæl.	Odin Rønbeck.
Olav Meisdalshagen.	

Varamenn:

1. Gunnar Alf Larsen	2. Rolf Aakervik
3. Liv Østlie	4. Ivar Mathisen
5. Gudmund Harlem	6. Harry Pettersen
7. Sigrid Thoresen	8. Mauritz Østhaug

Landsstyret:

Østfold:	Representant: Erling B. Kvaale	Varamann: Hans Hansen
Akershus:	Representant: Trygve Lie	Varamann: Leif Larsen
Hedmark:	Representant: Kristian Gundersen	Varamann: Oddvar Nordli
Oppland:	Representant: Martin Haugen	Varamann: Hans Bruøygaard
Buskerud:	Representant: Olaf Watnebryn	Varamann: Helene Grønvold
Vestfold:	Representant: Andreas Honerød	Varamann: Alf Skåum
Telemark:	Representant: Konrad Anderson	Varamann: Thor Viten
Aust-Agder:	Representant: Ebba Lodden	Varamann: Osulv Kleivene
Vest-Agder:	Representant: Jacob Nygaard	Varamann: Harry Jørgensen
Rogaland:	Representant: Olav M. Wikre	Varamann: Edv. M. Edvardsen
Stavanger:	Representant: Tjalve Gjøstein	Varamann: Svern Aasen.
Hordaland:	Representant: Magda Kleppstø	Varamann: Ole Svendsen
Bergen:	Representant: Hjalmar Seim	Varamann: Finn Lien

Sogn og Fjordane:	Representant:	Hans Offerdal
	Varamann:	Olav Kolle
Møre og Romsdal:	Representant:	Olav Oksvik
	Varamann:	Sivert Haltbakk
Sør-Trøndelag:	Representant:	Oskar Steinvik
	Varamann:	Olav Myran
Trondheim:	Representant:	Ole Øisang
	Varamann:	Per Dybvik
Nord-Trøndelag:	Representant:	Erling Myrholdt
	Varamann:	Nils Kvam
Nordland:	Representant:	Nils Hillestad
	Varamann:	Margith Munkeby
	Representant:	Sandrup Nilsen
	Varamann:	Anton B. Medby
Troms:	Representant:	Einar Wøhni
	Varamann:	Helga Andersen
Finnmark:	Representant:	Rudolf Olsen
	Varamann:	Valter Gabrielsen

Revisjonsnemnda:

Alfred Nilsen	Varamenn:	Alf Torp
Nils Arvesen		Gustav Strøm.
Signe Sulutvedt.		

Landskommunalutvalget.

Arbeidsutvalg:	Henry Jacobsen, Moss
	Gunnar Nielsen, Oslo
	Arthur Karlsen, Oslo
	Thv. Kinn, Fet.
	Rudolf Hedemann, Vang, Hedmark.
Johs Johnsen, Stavanger	P. C. Reinsnes, Sortland
Knut Tjønneland, Bergen	Hjalmar Romslo, Haus
Olav Vegheim, Gjerpen	Ulrik Olsen, Kristiansund N
Gunnar Kyrkjebø, Øvre Eiker	Aagot Bakke-Hansen, Horten
Olav Gjervoll, Trondheim	Magnhild Hagelia, Øyestad.

Redegjørelse for innstillingen.

Gunnar Braathen, formannen i valgkomiteen, redegjorde for innstillingen. Han sa at det også denne gang hadde vist seg at arbeidet i valgkomiteen ikke er lett. Det gjelder særlig valgene til Sentralstyret. Praktisk talt alle valgkomiteens medlemmer hadde spesielle ønsker.

Vanskeligheten med sammensetningen av Sentralstyret er at man gjerne vil ha noen fornyelser, men de som er medlemmer er som regel dyktige og aktive, og når de først er kommet inn i Sentralstyret og det daglige arbeid for partiet, blir de glad i dette arbeidet. Ingen har lyst til å gi opp dette arbeidet i hovedledelsen, og partiet har ofte vanskelig for å gi slipp på dyktige medarbeidere. På den annen side er det viktige hensyn å ta til selve organisasjonen, til ungdommen, til kvinnene, til fagbevegelsen og til arbeidsplassene. Det er ikke alltid lett å samle og forene alle disse interessene.

Valgkomiteen kom i går fram til en enstemmig innstilling over hele linjen. Jeg synes det er verdifullt at innstillingen er blitt enstemmig som et resultat av mange timers vurderinger.

Det forelå i år henstillinger fra Alfred Ljøner, Martin Tranmæl, Ingvald Haugen, Gunnar Braathen og Hartvig Svendsen om å få slippe ut av Sentralstyret. Andre medlemmer av Sentralstyret har fått en endret status i samfunnslivet. Hovedmotivet som lå bak deres valg forrige gang, er ikke til stede i samme monn som tidligere. Det har valgkomiteen tatt hensyn til.

Valgkomiteen har imøtekommet anmodningen fra Ljøner. I hans sted foreslår vi Klaus Kjellsrud, den nye formannen i Skog og Land.

Ragna Karlsen er nå blitt fastlønnet tillitsmann i Landsorganisasjonen og har således endret status. I hennes sted foreslår vi Anne Nilsen, formannen i Tekstilarbeiderforeningen i Oslo og formann i Den kvinnelige, faglige nemnd.

Tranmæl har sagt at han vil gi plass for yngre krefter. Valgkomiteen er enstemmig kommet til at den ikke kan imøtekomme Martins ønske. Han er like ung som før, og når vi foreslår ham gjenvalgt, ligger det deri også en honnør for den innsats han har gjort gjennom et helt menneskeliv. (Applaus).

Vi har imøtekommet henstillingen fra Ingvald Haugen. Den er motivert med at han er sterkt belastet med arbeid og ofte ute på reiser. Han finner ikke tilstrekkelig tid til å være så aktivt med i Sentralstyret som han burde. I Haugens sted foreslår vi en ung forbundsformann, Odin Rønbeck, formannen i Norsk Bygningsarbeiderforbund.

Vi har godtatt Braathens krav om å slippe ut av Sentralstyret. De motivene som var til stede for Braathens valg til Sentralstyret, er ikke til stede i samme utstrekning som før. Valgkomiteen har i hans sted foreslått Olav Meisdalshagen, formannen i NKL. Vi tror det er en fordel å få Meisdalshagen med i Sentralstyret.

Når det gjelder varamennene, har det ikke vært så lett å komme fram til en enstemmig og sterk innstilling. Det har vært krav om sterkere innslag av unge partifeller. Vi har også hatt sterke krav fra kvinnegruppene, og vi har hatt hensynet til fagorganisasjonen og arbeidslivet. Vi er blitt stående ved Gunnar Alf Larsen som første varamann. For annen varamann i det sittende Sentralstyret, Idar Nordstrand, gjelder det samme som for Braathen. Han har en annen stilling nå enn ved forrige landsmøte. Vi foreslår i hans sted Rolf Aakervik. Det er for å imøtekomme et ønske fra ungdommen. Aakervik er nå nestformann i Statens Ungdomsråd.

Som tredje varamann har vi ført opp Liv Østlie, Nes på Romerike, som har vært aktiv i småbrukerorganisasjonene, særlig kvinnebevegelsen. Hartvig Svendsen har bedt seg fritatt, særlig fordi han er mye syk. Jeg har forstått det slik at Akershus fylkesparti har ment at det har organisasjonsmessig krav på en plass i Sentralstyret. Det er feil. Landsmøtet står fritt når det gjelder å avgjøre sammensetningen av Sentralstyret. Det er uriktig å fatte vedtak på Fylkespartiets årsmøte om hvem som skal inn i Sentralstyret. Når vi førte opp Liv Østlie, brøt vi ikke med kravet fra Akershus om representasjon i Sentralstyret. Vi imøtekom dermed også et krav fra kvinnene.

Ivar Mathiesen som er ført opp som 4. varamann, er sekretær i Oslo Arbeiderparti. Vi har funnet det riktig å plasere ham i varamannsrekken, slik at han kan møte i Sentralstyret. Nils Haave, som tidligere hadde denne plassen, har fått en annen status. Han er nå lønnet faglig sekretær i Oslo Arbeiderparti.

Som 5. varamann har vi foreslått gjenvalg av Gudmund

Harlem, som 6. varamann har vi ført opp Harry Pettersen, Rådhusfunksjonærenes partilag, som 7. varamann foreslår vi husmor Sigrid Thoresen og som 8. varamann Mauritz Østhaug, Norsk Kjemisk.

DEBATTEN OM VALGENE

Dirigenten: Ber noen om ordet til innstillingen i sin alminnelighet eller den orientering formannen har gitt?

Bendik Øyan, Oslo:

Det er med en eiendommelig følelse jeg kommer opp hit. Jeg ser at Ingvald Haugen har bedt seg fritatt, og det uten at vi 4 fra Sjømannsforbundet har fått melding om det. Det er symptomatisk, men det får vi gjøre opp på kammerset.

Valgkomiteen burde funnet plass til en representant for sjøfolkene. Vi har noen og førti tusen medlemmer i LO. Alle er ikke med i Arbeiderpartiet, men vi er en så stor gruppe at vi har krav på en representant i Sentralstyret. Sjøfolkene er ikke likestilt med andre arbeidere på land. Jo mer moderne handelsflåten blir, desto kortere blir oppholdstiden i land. Vi vil gjerne ha endel stemmer fra sjøfolkene, og det tror jeg har stor betydning i forbindelse med valgkomiteens innstilling.

Når jeg ser på listen, finner jeg det vanskelig å stille forslag. Odin Rønbeck er kommet inn i stedet for Haugen. Han er en bra mann. Det er bare det at han ikke er sjømann. Jeg vil ikke trygle Haugen om å fortsette. Jeg foreslår Gunvald Hauge, nestformann i Sjømannsforbundet, i stedet for Odin Rønbeck.

Ragnhild Eriksen, Oslo:

Som representant for funksjonærene er jeg skuffet over å se at 2. varamannsplassen, som Idar Nordstrand hadde tidligere, nå er besatt med Rolf Aakervik. Dette er ikke sagt til forkleinelse for Rolf Aakervik, men funksjonærene er en så sterk gruppe at de bør få beholde plassen som 2.

varamann. Harry Pettersen er ført opp som 6. varamann. Jeg foreslår Harry Pettersen som 2. varamann i stedet for Rolf Aakervik. Jeg vil presisere at det er nødvendig at funksjonærene får denne plassen.

Mauritz Østhaug, Oslo:

Det lå utallige ønsker på valgkomiteens bord da den startet sitt arbeid. Vi var nødt til å vurdere yrker, distrikter og personer. Valgkomiteen har vurdert grundig det som Bendik Øyan var inne på. Vi har også andre grupper enn sjøfolkene. Bygningsindustrien har hittil ikke vært representert i Sentralstyret. Jeg synes det var ille det som Øyan sa at hvis ikke sjøfolkene blir representert i Sentralstyret, vil det ikke bli særlig mange stemmer fra sjøfolkene ved valget. Det er en farlig innstilling at hvis man ikke blir representert i Sentralstyret, skal man ikke gjøre noe særlig i valgkampen. Jeg vil henstille til de som forlanger ordet å vurdere innstillingen før de setter fram forslag. Komiteen har sett innstillingen som en helhet. Jeg anbefaler innstillingen som den er. Denne gangen er bygningsindustrien kommet med. Neste gang kan det bli andre organisasjoner, men det er bare tre yrkesorganisasjoner som blir representert.

Arnfinn Vik, Oslo:

Vi hadde en generell debatt i valgkomiteen før vi drøftet de enkelte kandidatene. Debatten på forrige landsmøte spilte her en viss rolle. Ingen av oss kom fram til det vi bestrebet oss på, men tross alt er det foretatt en del forandringer i sammensetningen av sentralstyret.

Det har vært hevdet at kommunikasjonene nå er så gode at det ikke bare bør bli spørsmål om representanter fra Oslo og Akershus i Sentralstyret. Også Buskerud, Østfold og Oppland kan komme på tale. De utenbys representantene i valgkomiteen hevdet dette sterkt. Det ville fullstendig sprengte rammen, og vi skal ikke glemme at sentralstyret ofte blir innkalt på timen. Jeg ville nevne at dette spørsmålet har vært drøftet i valgkomiteen. Klaus Kjellsrud og andre forbundsformenn er stadig på reiser og har kontakt utover landet, og det gir en viss dekning.

Det har vært et ønske å få inn folk som står på arbeidsplassen. En sa at det burde komme inn i Sentralstyret 3-4 stykker, slik at de kunne hevde seg. Men det var ikke for at de skulle utgjøre en egen fraksjon. Det var for sentralstyrets egen skyld. Et par representanter fra de større arbeidsplassene ville betydd at Sentralstyret ville fått den umiddelbare reaksjonen på arbeidsplassene over Regjeringens politikk. Det er ikke det samme at man velger forbundstillitsmenn. Vi har ikke nådd fram når det gjelder representasjonen fra arbeidsplassene, unntatt på et punkt: Anna Nilsen. Det burde vært noen flere. Vi vil ikke oppgi bestrebelsen på å få en skikkelig representasjon fra arbeidsplassene. La oss si at dette er det første steget og så gå lenger neste gang.

Dirigenten gjorde oppmerksom på at fire talere var inntegnet. Han foreslo strek.

Leif Østlie, Østfold:

Jeg er klar over at valgkomiteen har hatt en vanskelig oppgave. Den har sikkert gjort et bra arbeid og prøvd å ta alle hensyn. I likhet med Øyan beklager jeg at det ikke er funnet plass til en representant for sjøfolkene. Så sterkt jeg kan vil jeg be forsamlingen støtte Bendik Øyans forslag om Gunvald Hauge.

Asbjørn Pettersen, Oslo:

Ragnhild Eriksens forslag på vegne av funksjonærene har mye for seg. Funksjonærstanden er så stor - og den øker stadig - at den bør beholde 2. varamannplassen til sentralstyret. Harry Pettersen har vært en drivkraft i partiarbeidet, og jeg anbefaler forslaget på ham.

Finn Austad, Inn-Trøndelag:

Jeg vil komme inn på det sterke innslaget fra Regjeringens side i Sentralstyret. Statsministeren peker seg suverent ut som partiformann. Jeg vil derfor ikke komme inn

på kombinasjonen statsminister og partiformann. Nestformannen peker seg også suverent ut. Men jeg forstår ikke hvordan de to karene klarer arbeidspresset. Halvard Lange er som utenriksminister mye ute og reiser. Hvis vi holder på treenigheten statsminister-finansminister-utenriksminister i Sentralstyret vil Sentralstyret lett bli forvekslet med Regjeringen.

Jeg savner et ungdommelig innslag i Sentralstyret. Jeg er klar over at Martin Tranmæl representerer et ungdommelig innslag. Det er vel og bra. Jeg foreslår at Halvard Lange går ut og at Rolf Aakervik kommer inn på hans plass.

På Aakerviks plass foregår jeg formannen i Norsk Jernbanearbeiderforbund, Marius Trana, som representant for funksjonærene.

Bendik Øyan, Oslo:

Jeg har ikke sagt at hele verden vil ramle sammen om ikke sjøfolkene blir representert i Sentralstyret. Organisasjonsarbeidet vil gå sin gang. Sjøfolkene vil nok gjøre sitt beste. Det er uriktig å polemisere mot meg på den måten som Mauritz Østhaug gjorde. Selvfølgelig vil vi arbeide for at partiet skal få flest mulig stemmer fra sjøfolkene ved valget.

Det er mange store saker av betydning for sjøfolkene som vil komme opp i løpet av neste periode. Derfor er det av stor betydning at sjøfolkene blir representert i Sentralstyret.

Wessel Larsen, Østfold:

Jeg er i prinsippet enig med Austad når det gjelder Regjeringens representasjon i Sentralstyret. Men jeg kan ikke gi min tilslutning til forslaget om at Halvard Lange skal gå ut. Utenrikspolitikken er av grunnleggende betydning, og da ser jeg det som en selvfølge at utenriksministeren er med i Sentralstyret, slik at det kan få de beste informasjoner.

Jeg gir min tilslutning til det som er sagt om funksjonærenes representasjon. Det vil virke som mye av et

spark bak på oss som arbeider for å få funksjonærene med i partiet og LO hvis vi ikke kan vise til at funksjonærene er representert i Sentralstyret.

Det er satt fram forslag om Harry Pettersen og Marius Trana. Harry Pettersen er sikkert en utmerket mann, men arbeidsfeltet hans er begrenset til Oslo. Marius Trana er formann i Jernbanearbeiderforbundet og Statstjenestemannskartetlet. Han har tilknytning til funksjonærer over hele landet. Jeg anbefaler forslaget på Marius Trana som 2. varamann.

Idar Nordstrand, Sentralstyret:

Da jeg på forrige landsmøte ble valt som annen varamann til Sentralstyret, var det fordi jeg representerte funksjonærene. Jeg så det slik at landsmøtet ønsket å gjøre en gest overfor denne store yrkesgruppen. Jeg har nå forandret status, som Braathen sa. Jeg faller derfor automatisk ut av bildet. Men jeg er forbauset over at valgkomiteen har nyttet dette høvet til å ta bort funksjonærenes representant i Sentralstyret. Man har satt Harry Pettersen på 6. varamannplass med den begrunnelse at man som 2. varamann skal ha en ung mann. Men Harry Pettersen er like ung som Rolf Aakervik. Det sies at man bør få med folk fra arbeidsplassene. Harry Pettersen representerer den største arbeidsplassen i Oslo. Rolf Aakervik er redaktør for bygningsarbeidernes fagblad. Jeg har ikke noen antipati mot Rolf Aakervik, men det vil være både taktisk og reelt riktig at funksjonærene får plassen som 2. varamann til sentralstyret. Forslaget på Marius Trana bør trekkes tilbake. Benkeforslag er vanligvis mislykket, og det har ikke Trana fortjent.

Einar Gerhardsen, Sentralstyret:

Jeg er enig i at man skal være varsom med at ikke for mange er med både i Regjeringen og Sentralstyret. På den annen side: hvis det ikke er en god kontakt mellom partiledelsen og en partiregjering vil det lett bære galt av sted.

Da Nygaardsvold var statsminister, var han ikke medlem av Sentralstyret. Han ble innkalt til møtene, og han

møtte vel så ofte han kunne. Men ordningen var ikke helt tilfredsstillende. Det som reddet situasjonen i de årene var at Oscar Torp og Trygve Lie var medlemmer av sentralstyret og formidlet den nødvendige kontakt. Jeg vil gjerne at de som beskjeftiger seg med disse problemene skal være oppmerksom på hvilken overmåte stor betydning det har at det er en direkte kontakt mellom Regjeringen og partiets ledelse og via partiets ledelse med organisasjonene. Jeg skulle tro at man lokalt har samme erfaring når det gjelder forholdet kommunegruppen-partistyret.

Jeg skulle ønske at valgkomiteen hadde vært i stand til å finne noen yngre, gjerne også noen fra arbeidsplassene. Men det viktigste tror jeg er det som Idar Nordstrand sa om funksjonærene. Vi vet at funksjonærproblemet kommer stadig mer i forgrunnen. Jeg er enig med Nordstrand i at landsmøtet gjør en feil hvis det ikke endrer valgkomiteens innstilling på dette punktet.

Votering.

Etter forslag fra dirigenten fant valgene sted ved alminnelig votering,

Einar Gerhardsen ble enstemmig gjenvalgt til formann.

Trygve Bratteli ble enstemmig gjenvalgt til nestformann.

Olav Larssen ble enstemmig gjenvalgt til redaktør.

Haakon Lie ble mot 1 stemme gjenvalgt som sekretær.

Som sentralstyremedlemmer ble enstemmig valt: Konrad Nordahl, Oscar Torp, Hans Sundrønning, Klaus Kjellsrud, Anna Nilsen, Martin Tranmæl og Olav Meisdalshagen.

Halvard Lange ble valt som sentralstyremedlem mot 8 stemmer, som ble avgitt for Austads forslag på Rolf Aaker-vik.

Etter en prøvevotering ble det foretatt skriftlig avstemning over valgkomiteens forslag om Odin Rønbeck og Bendik Øyans motforslag om Gunvald Hauge. Voteringen ga som resultat at Hauge fikk 156 stemmer, Rønbeck 132. Dirigenten erklærte etter dette at Gunvald Hauge var valt som nytt medlem av sentralstyret.

Dirigenten opplyste at valgkomiteen etter utfallet av valgene til sentralstyre hadde bedt om å få holde et nytt møte

for å se på varamannsrekken. Han foreslo resten av valgene utsatt. Til orientering for valgkomiteen opplyste han at Finn Austad hadde trukket tilbake sitt forslag på Marius Trana.

Etter at valgkomiteen hadde hatt møte fortsatte valgene.

Gunnar Braathen, valgkomiteens formann:

Valgkomiteen er nå kommet fram til en enstemmig innstilling når det gjelder varamennene. Vi foreslår:

1. varamann Odin Rønbeck
2. varamann Harry Pettersen
3. varamann Gunnar Alf Larsen
4. varamann Liv Østlie
5. varamann Ivar Mathisen
6. varamann Rolf Aakervik
7. varamann Sigrid Thoresen
8. varamann Mauritz Østhaug.

Resultatet er altså blitt at Gudmund Harlem faller ut. Valgkomiteen beklager det, men slik som situasjonen er har vi funnet det riktig å stille opp den varamannsrekken som jeg nevnte. Jeg henstiller til landsmøtet å vedta den endrede innstillingen.

Votering:

Valgkomiteens endrede innstilling for varamennene til sentralstyret ble enstemmig vedtatt.

Landsstyret.

Gunnar Braathen, valgkomiteens formann, refererte innstillingen til landsstyre. Det ble votert over de enkelte representantene og varamennene.

Kolbjørn Aune, Sør-Trøndelag, foreslo Roald Bye i stedet for Oskar Steinvik som landsstyremedlem fra Sør-Trøndelag. Han motiverte med at det etter valgkomiteens innstilling ikke ville bli en eneste representant fra AUF i landsstyret.

Roald Bye, Sør-Trøndelag: Det er forutsetningen at den ene representanten fra Trøndelag skal representere de ytre distriktene. Det gjør Steinvik, men det gjør ikke jeg. Det er en enstemmig innstilling fra valgkomiteen som foreligger, og det er et ønske fra Sør-Trøndelag at Steinvik blir valt.

Vote ring:

Oskar Steinvik ble valt med stort flertall. De øvrige valgene til landsstyret var enstemmige.

Gunnar Braathen, valgkomiteens formann, gjorde oppmerksom på at valgkomiteen som nytt medlem av revisjonsnemnda hadde foreslått Signe Sulutvedt i stedet for Signe Bråthen, som hadde bedt seg fritatt. I innstillingen til landskommunalutvalg hadde valgkomiteen foretatt to endringer. Arthur Karlsen, den nye formannen i Kommuneforbundet, er kommet inn på Torbjørn Henriksens plass. Jon Aae fra Trondheim hadde bedt seg fritatt og foreslått i sitt sted varaordføreren i Trondheim, Olav Gjærevoll. Valgkomiteen har innstilt i samsvar med dette.

Valgkomiteens innstilling til revisjonsnemnd og landskommunalutvalg ble enstemmig vedtatt.

Resultatet av valgene.

Det endelige resultatet av landsmøtevedtakene om valgene ble dette:

Sentralstyret:

Formann:	Einar Gerhardsen
Nestformann:	Trygve Bratteli
Redaktør:	Olav Larssen
Sekretær:	Haakon Lie
Øvrige medlemmer:	Konrad Nordahl
	Oscar Torp
	Halvard Lange
	Hans Sundrønning
	Klaus Kjellsrud
	Anna Nilsen
	Martin Tranmæl

Gunvald Hauge
Olav Meisdalshagen

- Varamenn:
1. Odin Rønbeck
 2. Harry Pettersen
 3. Gunnar Alf Larsen
 4. Rolf Aakervik
 5. Liv Østlie
 6. Ivar Mathisen
 7. Sigrid Thoresen
 8. Mauritz Østhaug.

Landsstyret:

Østfold:	Representant: Erling B. Kvaale
	Varamann: Hans Hansen
Akershus:	Representant: Trygve Lie
	Varamann: Leif Larsen
Hedmark:	Representant: Kristian Gundersen
	Varamann: Oddvar Nordli
Oppland:	Representant: Martin Haugen
	Varamann: Hans Bruøygaard
Buskerud:	Representant: Olaf Watnebryn
	Varamann: Helene Grønvold
Vestfold:	representant: Andreas Honerød
	Varamann: Alf Skåum
Telemark:	Representant: Konrad Anderson
	Varamann: Thor Viten
Aust-Agder:	Representant: Ebba Lodden
	Varamann: Osulv Kleivene
Vest-Agder:	Representant: Jacob Nygaard
	Varamann: Harry Jørgensen
Rogaland:	Representant: Olav M. Wikre
	Varamann: Edv. M. Edwardsen
Stavanger:	Representant: Tjalve Gjøstein
	Varamann: Svern Aasen
Hordaland:	Representant: Magda Kleppesø
	Varamann: Ole Svendsen
Bergen:	Representant: Hjalmar Seim
	Varamann: Finn Lien
Sogn og Fjordane:	Representant: Hans Offerdal
	Varamann: Olav Kolle
Møre og Romsdal:	Representant: Olav Oksvik
	Varamann: Sivert Haltbakk

Sør-Trøndelag:	Representant: Oskar Steinvik
	Varamann: Olav Myran
Trondheim:	Representant: Ole Øisang
	Varamann: Per Dybvik
Nord-Trøndelag:	Representant: Erling Myrholdt
	Varamann: Nils Kvam
Nordland:	Representant: Nils Hillestad
	Varamann: Margith Munkeby
	Representant: Sundrup Nilsen
	Varamann: Magnus Andersen
Troms:	Representant: Einar Wøhni
	Varamann: Helga Andersen
Finnmark:	Representant: Rudolf Olsen
	Varamann: Valter Gabrielsen

Revisjonsnemnda:

Alfred Nilsen	Varamenn: Alf Torp
Nils Arvesen	Gustav Strøm
Signe Sulutvedt	

Landskommunalutvalget:

Arbeidsutvalg:	Henry Jacobsen, Moss
	Gunnar Nielsen, Oslo
	Arthur Karlsen, Oslo
	Thv. Kinn, Fet
	Rudolf Hedemann, Vang, Hed-
	mark
Johs. Johnsen, Stavanger	P. C. Reinsnes, Sortland
Knut Tjønneland, Bergen	Hjalmar Romslo, Haus
Olav Vegheim, Gjerpen	Ulrik Olsen, Kristiansund
Gunnar Kyrkjebø, Øvre Eiker	Aagot Bakke-Hansen,
Olav Gjærevoll, Trondheim	Horten
	Magnhild Hagelia, Øyestad

REDAKSJONSKOMITEENS INNSTILLINGER

Dirigenten refererte denne innstillingen fra redaksjonskomiteen (Bratteli-komiteen) til uttalelse om kulturprogrammet.

Landsmøtet gir sin tilslutning til grunntankene i det utkastet som er lagt fram til kulturprogram for Det norske Arbeiderparti og som så sterkt understreker målsettingen for hele arbeiderbevegelsens politikk. Respekten for alle menneskers verd og troen på den enkeltes utviklingsevne i et samfunn av likestilte solidariske individer, må alltid være grunnlaget for arbeiderbevegelsens politiske arbeid.

Et skoleprogram bør utarbeides særskilt ut fra kulturprogrammets grunnsyn og med utgangspunkt i Arbeidsprogrammets prinsipp-uttalelse om den 9-årige grunnskole.

Landsmøtet anmoder Sentralstyret om, i samarbeid med Kulturutvalget, å få kulturprogrammet utgitt i høvelig form etter at det er tatt omsyn til synspunkter som er kommet til uttrykk under Landsmøtet og i den debatt som er ført.

Sigurd Danielsen, Oslo:

Jeg vil gjerne ha med noe om yrkesskolevesenet.

Trygve Bratteli, Sentralstyret:

Den videre detaljutredning vil gjelde alle skoleslag.

Vedtakk:

Redaksjonskomiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Redaksjonskomiteen la fram følgende innstilling til punkt 8 i saklista, innsendte forslag:

- a. Til forslaget fra Raufoss Arbeiderparti (s. 162) om herredstyremedlemmers medlemskap i partiavdelingenes representantskap:

Innstilling: Forslaget bifalles ikke.

Motivering: Det er en grunnleggende regel i partiets organisatoriske oppbygging at medlemmene i representantskapet skal velges av og blant partiets medlemmer i de enkelte partiforeninger.

Denne regel bør ikke fravikes.

Mønsterlovene for partiets kommunegrupper forutsetter at det holdes gruppemøter foran alle møter i kommunestyret. Gruppas vedtak er bindende, hvis ikke annerledes er bestemt.

Prinsippaker og saker av større økonomisk og sosial betydning behandles og avgjøres av partiets representantskap, eller - der det ikke er representantskap - av et partimøte, etter innstilling av kommunestyregruppa.

For at kommunegruppa skal stå best mulig i kontakt med representantskapet, og for å slippe og holde møter i både kommunegruppa og representantskapet foran møtene i kommunestyret, innkaller by- og herredspartiene en rekke steder til fellesmøter av kommunegruppa og representantskapet. I slike møter som drøfter saklisten for kommunestyremøtet, har kommunegruppas medlemmer også stemmerett.

Landsstyret vil ellers presisere at kommunegruppas medlemmer bør delta i representantskapets møter, selv om det ikke drøfter kommunale saker. De bør da få tale- og forslagsrett.

Innstillingen ble vedtatt mot 1 stemme.

- b) Til forslaget fra Hegra Arbeiderparti (s. 163) om representasjonen til partiets Landsmøte:

Innstilling: Forslaget bifalles ikke.

Motivering: Den nåværende fordeling av landsmøtere-representanter foretas på grunnlag av innbetalt kontingent i de enkelte fylkes- og kretspartier. Komiteen finner ingen grunn til å endre lovene på dette punktet, da hele ordningen er en spore til å holde kontingentbetalingen oppe. Ordningen bidrar også til en fastere tilknytning fra fagforeningene til partiet, så lenge representasjonsretten er den samme for kollektivt og direkte tilsluttede medlemmer. Ved denne representasjonsordningen må dessuten de økonomisk sterkeste distrikts- og bypartier gjennom reisefordelingen betale en vesentlig del av utgiftene til Landsmøtet. Et viktig prinsipp i partiet er at alle medlemmer har like rettigheter.

Innstillingen ble vedtatt mot 1 stemme.

- c) Til forslag fra Gerhard Michelsen, Bergen:
 "Oppheving av behovsprøven skjer når Kongen i Statsråd med Stortingets samtykke treffer vedtak om det."
 og til forslag fra Bygland Arbeiderparti, Risør Arbeiderparti, Fredrikstad Arbeidersamfunn og Stord Arbeiderparti (s. 147 og 148) om alderstrygd og behovsprøving.

Innstilling: Landsmøtet tar til etterretning at Regjeringen har lagt fram en proposisjon om opphevelse av behovsprøven og ytterligere forhøyelse av alderstrygdens satser fra 1. januar 1959. Under henvisning til dette sendes innkomne forslag om denne saken til Arbeiderpartiets fraksjon i Stortingets sosialkomité.

Innstillingen ble vedtatt mot 5 stemmer.

- d) Til forslaget fra Rjukan Arbeiderparti om kommuneinndelingen (s. 161).

Innstilling:

Landsmøtet i Det norske Arbeiderparti er enig i de retningslinjer som er vedtatt for gjennomføringen av en ny kommuneinndeling.

En ny kommuneinndeling må vurderes med framtida for øye. En rekke av våre kommuner er for små økonomiske enheter til å gjøre en tilstrekkelig innsats for å bygge ut næringslivet og den sosiale og kulturelle standard. Vår kommuneinndeling svarer heller ikke til de nye og større administrative områder som utviklingen i kommunikasjonssektoren har gjort mulig. Det vil også være lettere å bygge ut folkeskolen til en 9-årig enhetsskole og reise yrkesskoler innenfor større kommunale enheter, og å bygge opp en rasjonell administrasjon som svarer til de mange oppgaver kommunene i vår tid må løse.

En hovedoppgave i den kommende 4-års periode blir å arbeide for en mere allsidig utbygging av distrikter med et ensidig og svakt næringsliv. Arbeidsløshetsstrygdens Utbyggingsfond er et av de virkemidler som settes inn. Kontorene for områdeplanleggingen omorganiseres nå til fylkeskommunale tiltaks- og konsulentkontorer for utbyggingen av næringslivet. Denne utbyggingen må planlegges innenfor et større område, - og større kommunale enheter er derfor et middel til at dette arbeidet kan drives rasjonelt.

Det norske Arbeiderparti vil derfor gå positivt inn for en ny kommuneinndeling, og Landsmøtet vil uttale:

Partiets representanter i kommunestyrene må nøye vurdere kommuneinndelingskomiteens foreløpige forslag og eventuelt legge fram alternative løsninger. I de tilfelle hvor komiteens forslag ikke harmonerer med forslag fra kommunene, må Kommunaldepartementet ta saken opp til ny drøfting med fylkesutvalget og kommunene. En må legge stor vekt på å nå fram til en kommuneinndeling som både er i samsvar med folkemeningen, og som skaper kommunale enheter som svarer til de oppgaver kommunene står overfor. Det forutsettes at byene kommer med i fylkeskommunen, og staten må dra omsorg for at dette

skjer på en slik måte at byenes evne til å vareta sine egne funksjoner ikke svekkes.

Når det gjelder en omlegging av fylkeskommunenes administrasjon og en ny funksjonsdeling mellom staten, fylkes- og primætkommunene, går Landsmøtet ut fra at disse spørsmål fortsatt vil bli drøftet i partiet, blant annet på kommunal- og tillitsmannskonferanser i de enkelte fylker.

Innstillingen ble enstemmig vedtatt.

- e) Forslag fra Dalane Samarbeidsråd med tilslutning fra Rogaland Arbeiderparti om at oppsigelsene ved Statens anleggsdrift bør stanse.

Innstilling:

Redaksjonskomiteen foreslår forslaget oversendt til Regjeringen.

Innstillingen ble enstemmig vedtatt.

Redaksjonskomiteen la videre fram denne innstillingen i forbindelse med uttalelsen fra landskvinnekonferansen om nominering av kvinner på Arbeiderpartiets valglistene.

Innstilling:

Nominasjonene til stortingsvalget.

Det er en viktig sak for demokratiet at kvinnene og ungdommen kommer med i styre og stell, både i stat og kommune og i organisasjonslivet. Arbeiderpartiet vil legge forholdene til rette slik at kvinner liksom menn, unge liksom eldre, kan gjøre fullt bruk av sine demokratiske rettigheter i samfunnet.

Stortinget er den sentrale politiske institusjon i Norge. Gjennom en sterkere representasjon i Stortinget kan kvinnene og ungdommen bli direkte medbestemmende når de store samfunnsspørsmål skal avgjøres.

I Stortinget er i dag mindre enn 10 prosent av representantene kvinner. Bare 4 stortingsrepresentanter er under 40 år. Det er derfor ingen tvil om at så vel kvinnene som ungdommen er for svakt representert i vår nasjonalfor-samling. Arbeiderpartiets landsmøte ber partiets nominasjonsmøter være oppmerksom på dette forhold og ta nødvendig hensyn til det. Kvinnene og ungdommen bør, når de saklige kvalifikasjoner er til stede, ha like store muligheter som andre til å bli nominert som stortingskandidater.

Innstillingen ble enstemmig vedtatt.

Redaksjonskomiteen la fram følgende forslag til Uttalelse om Ungarn:

Med dyp uro er vi vitne til at den blodige undertrykkelsen av det ungarske folket i dag føres videre med fengslinger og henrettelser. Det går knapt en dag uten meldinger om brutale overgrep mot kvinner og menn, som bare har reist krav om de demokratiske rettighetene som er anerkjent i FNs erklæring om menneskerettighetene, og som er ført ut i livet i alle folkestyrte land.

Mere enn noen gang før er det nødvendig at det skapes et tillitsforhold mellom folkene som grunnlag for avspenning og fred. Intet tillitsforhold mellom de demokratiske land og de kommunistiske stater vil bli mulig dersom ikke de terrormetoder som nå anvendes i Ungarn blir brakt til opphør.

Landsmøtet i Det norske Arbeiderparti erklærer sin solidaritet med det ungarske folk og lover gjennom FN og andre internasjonale organer å bidra sitt til at Ungarns rettmessige krav om frihet og uavhengighet vinner fram. Landsmøtet retter samtidig en oppfordring til alle nordmenn om fortsatt å slutte opp om støtten til de ungarske flyktningene.

Trygve Bratteli, Sentralstyret:

Jeg vil som forklaring til forslaget om uttalelse i Ungarn-spørsmålet si at sentralstyret har drøftet om ikke landskvinnekonferansen eller partiets landsmøte burde vedta en uttalelse om den terroren og de henrettelsene som ennå pågår i Ungarn.

Wessel Larsen, Østfold:

Jeg er helt enig i det som står her. Men jeg synes det er noe ensidig. I andre deler av verden finner vi det samme igjen. Medlemskapet i NATO kan ikke være avgjørende for vår holdning til undertrykkelse og forfølgelse. Jeg vil henstille til redaksjonskomiteen å holde et nytt møte og finne fram til en fordømmelse av forholdene også andre steder hvor vi vet at det foregår terror og henrettelser.

Trygve Bratteli, Sentralstyret:

For få dager siden ble det av sentralstyret offentliggjort en spesiell og "ensidig" uttalelse om Algerie. Hvis en uttalelse skal ha noen mening, må den rette seg mot det som vi ønsker å si noe om. Landsmøtet kan vedta å gi sin tilslutning til sentralstyrets vedtak for få dager siden om Algerie.

Alfred Gulbrandsen, Hedmark:

Vi bør gjøre det som Bratteli nevnte. Overgrep og henrettelser bør vi slå ned på - uansett hvem det gjelder.

Wessel Larsen, Østfold:

Den formelle framgangsmåten er meg likegyldig. Det er i orden hvis landsmøtet konfirmerer sentralstyrets uttalelse. Jeg vil henstille til sentralstyret å fremme forslag om det.

Trygve Bratteli, Sentralstyret:

Jeg foreslår at landsmøtet gir sin tilslutning til sentralstyrets vedtak i Algerie-spørsmålet.

Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling til uttalelse om Ungarn ble enstemmig vedtatt.

Brattelis forslag om Algerie-spørsmålet ble enstemmig vedtatt.

Arbeidsprogrammet.

Programkomiteen foreslo følgende endringer i forslaget fra Landsstyret:

Side 1. Tredje avsnitt som begynner med ordene "Vi vil slå vakt om vårt lands frihet ..." har fått et tillegg og skal lyde: (den nye tekst uthevet)

"Vi vil bygge et Norge på den demokratiske sosialismens grunn. Vi vil slå vakt om vårt lands frihet og selvstendighet, om folkestyret osv..."

Et nytt samfunn tar form.

Side 2. I siste avsnitt strykes ordene i den første setningen: "En annen erkjennelse er den at ..." slik at avsnittet begynner med ordene: "I vår tid kan ..."

Side 3. Annet avsnitt som begynner med ordene "Den samfunnsmessige utviklingen ..." skal begynne slik: "Denne utviklingen av samfunnet er ikke særegen for Norge. Den har osv..."

Velstand, vekst og trivsel.

Side 3. Nest siste avsnitt. Setningen i avsnittets 5. linje "og det er stadig fler som vil bruke den økte inntekten til å kjøpe seg bil", går ut.

Side 3. Siste avsnitt. Setningen som begynner med

"Men vi blir nødt til å importere osv..." skal lyde: Etter hvert som forbruket blir mer variert og omfattende, vil importen øke.

Side 4. Annet avsnitt. Den første setningen skal lyde slik: "De nye produksjonsformene og en høyt oppdrevet teknikk virker som et press på mange."

Side 4. I fjerde linje nedenfra sløyfes ordene "som et ledd i velstandsutviklingen."

Et helhetssyn nødvendig.

Side 5. I siste avsnitt, annen linje byttes ordet "hensynsløs" med "ensidig".

Utdanning og forskning.

Side 6. I nest siste avsnitt skal den tredje setningen som begynner med "Særlig gjelder det..." lyde: "Særlig gjelder det i den kommende fireårsperiode å ta et krafttak for å styrke folkeskolen i bygdene."

Side 6. 3. avsnitt. Til slutt i avsnittet tilføyes følgende setning: "Utdannelsen av lærere til folkeskolen og de videregående skoler må påskyndes."

Side 6 og 7. Avsnittet som begynner nederst på side 6 skal lyde slik: "Arbeiderpartiet mener at den framtidige utbyggingen av skolegangen bør ta sikte på at grunnskolen utbygges til en 9-årig almenutdannende enhets-skole, som blir obligatorisk for alle. Den 9-årige enhets-skolen må organiseres slik at den blir en ungdoms-skole som vil komme til å avløse framhalds-skole og realskole, og som peker framover mot fortsatt utdanning på enhetsskolens grunn, til å ta et 10-ende frivillig år i tilknytning til den obligatoriske enhetsskolen. For barn som trenger det, må det skaffes hjelpeundervisning og spesialskoler.

Yrkesskolene og opplæringen på arbeidsplassene må utvides, så all ungdom kan få fullgod utdanning. Samarbeidet mellom skolen og arbeidslivet må bygges ut, og vi må legge større vekt på å organisere kveldskurser og annen undervisning for dem som er ute i arbeidslivet. Arbeiderpartiet vil ha vekk det klasseskillet som bunder i ulike utdanningsmuligheter. En rettferdig" Resten av avsnittet beholdes som i forslaget fra Landsstyret. I setningen om skolepenger føyes til "i offentlige skoler".

Side 7. Tredje setning. Der skal stå: "... og gi vitenskapen gode arbeidsmuligheter."

Side 7. 3. avsnitt. Den siste setningen skal lyde slik: "Men dersom den nyttebetonte forskningen skal gi resultater, må den ha et bredere grunnlag i den humanistiske og naturvitenskapelige forskning."

Familien, forbrukerne og boligbyggingen.

Side 7. I annen linje strykes ordene "og husmødrene".

Side 8. I annet avsnitt, 5. linje skal det istedetfor 97 % stå 98 %.

Side 8. Tredje avsnitt skal lyde slik: "Forbrukerrådet som et frittstående organ for forbrukerne må fortsatt støttes. Det må legges større vekt på en uavhengig kvalitetskontroll av varer, bygget på analyse og forskningsresultater. Anskaffelsen av nye varige forbruksartikler...."

Side 8. Tilslutt i siste avsnitt skal det føyes til følgende setning: "Byggingen av samfunnshus må få høy prioritet."

Side 9. Tredje avsnitt. Ordet "samfunnshus" strykes i nestsiste setning.

Et sosialt vern om menneskene.

Side 9. Annet avsnitt. Den første setningen strykes. Avsnittet begynner slik: "De sosiale problemene som vi har i dag henger ofte sammen med..."

Side 9. I annen linje nedenfra skal det istedenfor "en forsvarlig minimumsinntekt" stå "et forsvarlig utkomme".

Side 10. Første setning skal lyde slik: "I kommende periode skal det bygges ut en uføretrygd, og de sosiale trygdene skal organiseres til en folketrygd."

Side 10. Siste halvdel av annet avsnitt skal lyde: "Det er viktig at pensjonsordninger kommer i stand. De representerer en oppsparing til produksjonsutstyr som skal bidra til å sikre den enkelte en trygg alderdom." Resten av avsnittet strykes.

Plan og ledelse i det økonomiske liv.

Side 11. Tredje avsnitt. Den første setningen skal lyde slik: "Kommunenes oppgave er å fremme den økonomiske og kulturelle utviklingen i et lokalt område".

Side 11. Siste avsnitt. I 6. linje nedenfra skal det

istedenfor "den ulike fordeling" stå "den urettferdige fordeling".

Side 12. Den første setningen skal lyde slik: "Vi må finne fram til skattereformer som best mulig kan imøtekomme kravene om enkel administrasjon og rettferdig fordeling."

Det økonomiske demokrati.

Side 13. Annet avsnitt. Den siste linjen skal lyde: "Det voksende antall arbeidere og funksjonærer har liten direkte innflytelse på denne forvaltningen."

Side 13. 4. avsnitt. Den siste linjen skal lyde slik: "Vi må sikre lønnstakerne en stadig sterkere innflytelse i bedriftens ledende organer."

Kraftutbyggingen og industrien.

Side 14. I 3. avsnitt strykes i siste setning ordet "industrielle" slik at det heter: "... finansiering av andre oppgaver."

Side 15. Første avsnitt. I siste setning skal det hete: "... som må løses i samarbeid med organisasjonene og samfunnets organer."

Side 15. 3. avsnitt. Den siste setningen skal lyde slik: "Den produksjon som er særlig kraftkrevende, må plasseres i områder som har betydelige kraftkilder."

Samferdselen.

Side 15. Det siste avsnittet skal begynne slik: "Så raskt råd er må Nordlandsbanen føres fram til Bodø."

Side 16. I avsnittet om flytrafikken byttes ordene "landets distrikter" ut med "landsdelene".

Side 16. Her føyes til et kort avsnitt om utbygging av telefon, telegraf og andre tele-kommunikasjoner, samt kringkasting og fjernsyn.

Jorda, skogen og havet.

Side 16. I første avsnitt skal det i 7. linje hete: "... jordbruksareal, ved tillegg av jord, ved nydyrking ..."

Side 16. Siste avsnitt. Her føyes til tilslutt: "Oppkjøp av jord, skog og tomter i spekulasjonsøyemed må hindres."

Side 17. Det første avsnitt skal lyde slik: "I skogen må de tiltak vi setter i verk ha til formål å utvikle de naturrikdommer vi har i skogene våre. Skogreisningen i kyststrøkene, i Nord-Norge og i fjellbygdene fortsettes. Fagopplæringen og veiledningstjenesten må styrkes. Vi må fortsatt sikre avgifts- og fondsmidler til investeringsarbeider i skogen og legge forholdene til rette for jevn og økende sysselsetting.

Norge og verden.

Side 18. Første avsnitt. De siste 3 setningene nederst på siden flyttes opp og danner avslutningen på første avsnitt, som får følgende tilføyelse: "Arbeiderpartiet vil at Norge skal gå inn for en kontrollert nedrustning under FNs ledelse. Alle land skal under full gjensidig kontroll avstå fra prøver med atom- og vannstoffbomber."

Side 18. Annet avsnitt. Første setning skal lyde slik: "Arbeiderpartiet mener at samarbeidet med landene i Vest-Europa og i Nord-Amerika fortsatt skal være grunnlaget for vår sikkerhetspolitikk."

Side 18. Tredje avsnitt. Ordet "uavhengighet" byttes med "selvstendighet" i samsvar med endringen på side 1.

Side 19. Annet avsnitt, flyttes opp øverst på siden.

Side 19. Første avsnitt, som heretter skal være annet avsnitt. Setningen om det europeiske samarbeidet strykes. Isteden settes følgende inn: "Arbeiderpartiet vil gå inn for at det økonomiske samarbeidet i Europa blir utbygd videre og at Norge blir med i arbeidet for et større, europeisk fellesmarked."

Side 19. 3. avsnitt. Den første setningen går ut. Avsnittet begynner slik: "Det er avgjørende for vår framtid at det lykkes å få i stand et samarbeid mellom nasjonene i den vestlige verden og de store og små nasjoner i Asia og Afrika, som har fridd seg fra kolonistyret..."

Side 19. 4. linje nedenfra. Ordene "Norge og andre" går ut. Isteden skal det stå "de industrialiserte land"...

Side 20. 3. linje. Ordet "uavhengighet" byttes ut med "selvstendighet".

Programkomiteen innstiller:

Landsmøtet gir Sentralstyret fullmakt til å foreta den endelige redigering av Arbeidsprogrammet.

Nils Langhelle, formannen i programkomiteen:

Foruten forslagene i saklista forelå en mengde andre forslag. Det har vært et betydelig arbeid å gå gjennom alle forslagene.

Programmet gjelder for stortingsperioden 1958-61. Enkelte forslag har interesse allerede i år, og de foreslås oversendt sentralstyret som aktuelle saker.

Arbeidsprogrammet må sees i sammenheng med kulturprogrammet og Regjeringens langtidsplan. Det er ikke meningen å ta med detaljer om enkeltspørsmål som tidligere har preget arbeidsprogrammene. Arbeidsprogrammet i år trekker opp visse hovedlinjer og visse mål. Vi har prøvd å unngå å presentere detaljløsninger for å nå denne målsettingen. Mange av forslagene som er sendt inn, har vi ikke noe å innvende mot, men hvis vi skulle ta dem med i programmet ville det forandre karakter.

En rekke avdelinger har gjort et betydelig arbeid i forbindelse med programmet. Det gjelder Sør-Helgeland, Nord-Troms, Oslo, Bærum og andre.

Langhelle refererte programkomiteens innstilling. Det var enkelte korte merknader i forbindelse med en del kapitler.

Velstand, vekst og trivsel.

Trygve Bratteli, Sentralstyret:

Jeg står litt uforstående overfor den strykingen som her er foretatt. ("og det er stadig fler som vil bruke den økte inntekten til å kjøpe seg bil"). Dette at folk vil kjøpe bil reiser to hovedproblemer i åra framover, importproblemet og veiproblemet. Jeg vil ikke ta opp noe forslag, men jeg tror oppriktig talt at den opprinnelige teksten var bedre.

Utdanning og forskning.

Nils Langhelle:

Komiteen har vært inne på spørsmålet om å ta inn noe om samordning av lærerutdannelsen. Men vi fant at sentralstyret burde se nærmere på dette.

Sigurd Danielsen, Oslo:

Jeg vil foreslå en annen utforming når det gjelder yrkeskolene. Lærlingeloven er ikke fulgt opp i praksis. Vi har ennå nesten ingen av de kontrollorganene som er nødvendige. Forslag:

"Yrkesskolene må utbygges med sikte på full skoleutdanning innen alle håndverksfag, så at all ungdom kan få fullgod utdanning."

Danielsens forslag ble oversendt Sentralstyret.

Sosialt vern om menneskene.

Nils Langhelle:

Vi har her knesatt prinsippet om folketrygden - uten å ta standpunkt til hvilken form den skal få.

Plan og ledelse i det økonomiske liv.

Erling Stoltenberg, Oslo:

Det er underlig at redaksjonskomiteen ikke har lagt større vekt på innleggene som ble holdt i går om sosialisering av bank- og kredittvesenet. Jeg foreslår at avsnitt 12 blir erstattet med AUFs forslag om dette spørsmålet.

Anders Kr. Varr, Vest-Agder, satte fram dette forslaget:

"Arbeidsprogrammet, side 11, i nederste avsnitt settes inn: Prisutviklingen må nøye overvåkes, og de kontrollmidler Prisloven gir anvisning på må straks settes inn

når situasjonen måtte tilsi det. Tomteprisene må reguleres."

Forslagene fra Stoltenberg og Var ble oversendt Sentralstyret.

Samferdselen.

Nils Langhelle:

Komiteen har ikke tatt standpunkt til om Nordlandsbanen skal føres videre fra Bodø. Enkelte har tolket det som står i programmet som et standpunkt mot videreføring.

Alf Øverli, Nord-Helgeland:

Nordlandsrepresentantene vil ha sløyfet setningen om at Nordlandsbanen skal føres fram til Bodø. Det blir hevdet av våre motstandere at dette betyr at banen ikke skal føres videre. Det skulle ikke være nødvendig å påtvinge Nordlandsrepresentantene en programpost som vil være et minus for oss.

Sandrup Nilsen, landsstyret:

Jeg er enig med Øverli. Dette spørsmålet betyr noe hvis Nordland skal komme tilbake med 7 representanter på Stortinget. Det betyr ellers ikke noe om denne setningen går ut.

Nils Langhelle:

Etter en så klar tilkjennegeving fra Nordlandsrepresentantenes side, vil det være tåpelig å la denne setningen bli stående i programmet. Jeg foreslår at den går ut og at Sentralstyret ser nærmere på formuleringen.

Alf Myhre, Oslo:

Jeg vil alvorlig henstille til sentralstyret å se på spørsmålet om utbygging av telefonen i Oslo-distriktet.

Vedtak:

Det ble enstemmig vedtatt at setningen "Nordlandsbanen må føres fram til Bodø så raskt råd er" skal gå ut.

Jorda, skogen og havet.

Johs. Lisl erud, Østfold:

Jeg er skuffet over redaksjonskomiteen innstilling på dette punkt. Jeg er skuffet over innholdet og over en del formuleringer. Jeg vil sette fram dette forslaget:

"Statens støttetiltak må særlig ta sikte på å finansiere kjøp, nydyrking og drenering av jord, samt reising av tidsmessige driftsbygninger på nye bruk og eldre bruk som kan utbygges til selvstendige enheter.

Det må videre innføres en behovsprøving som sikrer at støttetiltakene kommer den del av jordbruket til gode som virkelig trenger det."

Forslaget ble enstemmig oversendt Sentralstyret.

Norge og verden.

Th. Kinn, Akershus:

Det er en stor skuffelse at redaksjonskomiteen ikke har tatt hensyn til de forslagene som ble satt fram i går om stans av atombombe-prøvene. Disse prøvene er en av de største forbrytelser mot menneskeheten. Hvorfor kan ikke Det norske Arbeiderparti på samme måte som det engelske gå helt og fullt inn for en stans av atombombeprøvene? Jeg ber om at det blir votert over det forslaget jeg satte fram i går.

Kinns forslag hadde denne ordlyden:

"Arbeiderpartiet vil av all kraft gå inn for en øyeblikkelig stans av atombombeprøvene i alle land. Atomvåpen må ikke plaseres på norsk område."

Dirigenten foreslo forslaget oversendt Sentralstyret. Dirigentens forslag ble forkastet. Kinns forslag ble satt under votering og ble enstemmig vedtatt.

Sentralstyret fikk fullmakt til å foreta den endelige redigering av arbeidsprogrammet.

Vedtaket var enstemmig.

STORTINGSVALGET HÅKON LIES FOREDRAG

1.

Vi har nettopp opplevd et valg som skuffet oss djupt. Jeg tenker på de danske valg. Når vi ser bort fra 1945-valget, da kommunistene fikk 12 % av stemmene, må vi 30 år tilbake for å finne et tilsvarende resultat, nemlig at de danske sosialdemokratene bare samler 39 % av velgerfolket.

Det var et tilbakeslag for oss alle.

2.

Det kan ikke nektes at de svenske valgene i fjor også fortonte seg som det samme: et tilbakeslag. Jeg er redd for at vårt svenske broderparti må tilbake til valget i 1932 for å finne et resultat hvor andelen av stemmene var lavere enn ved 2. kammarvalet i 1956. Er det en markert motvind vi er ute i her oppe i det høge nord?

3.

Temmelig nøyaktig for ett år siden satt vi som gjester på det svenske partiets landsmøte. Jeg skal ikke legge skjul på at vi var mektig imponert. Av tallene, av partiapparatet, av det politiske nivået. Av pågangsmotet - av tryggheten. Ingen - aller minst jeg - var i tvil om at 1956 ville bli et storår for vårt svenske broderparti. Et slikt parti med slike resultater å peke på! Men galt gikk det.

4.

Nå er det vår tur! Som brent barn skyr ild, burde jeg nå slå an en tone av nøktern tvil. Jeg burde understreke at det ikke finnes noe som kan hindre at siste mandat både i Telemark og Oppland er tapt, hvis de borgerlige partie-

ne når fram til felleslister. B + H i felleslister Telemark og Oppland, og vi har 75 mandater, "så sikkert som amen i kjerka". En slik fellesliste bringer også det siste mandatet vårt i faresonen i Sogn og Fjordane. Vi vet det like godt som våre motstandere er klar over det. Hvis en sur vind setter inn, er mandater også truet i Troms, Hordaland og Østfold.

Alt dette er matematisk uangripelig. Vårt spede flertall på 2 mann kan lett forvandles til et mindretall.

5.

La oss være klar over at hvis det skjer, vil det ikke bli lett å vinne flertallet tilbake. Et borgerlig flertall vil ikke bare gjeninnføre listesambandet. Vi må også regne med som sikkert at det vil endre utregningsmåten i småpartienes favør. Om det skjer kan vi selv med over 50 % av velgerne komme i mindretall i Stortinget.

6.

Alt dette skulle tilsi en nøktern bedømmelse av utsiktene. Det er jo nå under alle forhold det tryggeste for en taler. Hvis han spår feil, men det går godt, så er det ingen som bryr seg om det. Alt er jo glede og gammen på seirens dager. Men spår han at det vil gå godt, når det går slett, så får han vite "hvor Adam kjøpte ølet". Jeg vet hva jeg snakker om; jeg har gjort begge deler!

Allikevel - jeg kan ikke la være å legge skjul på at jeg er optimistisk foran dette valget. Svært optimistisk! Og jeg skal gi dere forklaringen med en eneste gang:

Ikke foran noe valg siden 1936 har jeg møtt så trygg og tillitsfull en stemning i partiet - og i fagbevegelsen - som denne vinteren og våren. Det er humør i våre folk. Det er så lite grin å høre at det ikke er verdt å nevne det en gang. Jeg vil ikke sammenlikne med 1949, da vi hadde tappt valget på forhånd, men i steden vant 200 000 nye velgere. Men det var ikke så mye pågangsmot mange plasser på denne årstiden i 1953 heller. Hvor ofte hørte en ikke: "Vi kan takke oss sjøl om det går galt. Den valgloven hadde det ikke vært nødvendig å endre noe på!"

Nå hører jeg aldri en partifelle som taler om at det skal gå galt. Og det betyr noe. I en tid da de politiske frontene har stivnet til, er det humøret og aktiviteten blant ens egen faste kjerne som avgjør utfallet av et valg. De er

betingelsen for den mobiliseringen av egne tilhengere som må til om seiren skal dras i land.

7.

La meg legge til at det ikke er slik at jeg nå bare dømmer på grunnlag av følelser - av "noe jeg har på kjenn". Det er noe mer håndfast jeg har i tankene.

Jeg vil først og fremst nevne Fagkongressen. Den er blitt kalt et handslag til Det norske Arbeiderparti. La meg legge til at det var et kraftig handtrykk. Og hvis Fagkongressen på noen måte kan sies å være et barometer på stillingen i fagorganisasjonen, da har vi en utgangstilling som vi må 30 år tilbake for å finne maken til.

Men allerede før fagkongressen følte vi brisen i ryggen. Samorganisasjon etter Samorganisasjon tok valget og valgkampen opp til drøfting. Uten at vi ba om det. Og alltid var uttalelsene positive.

Fagforbundene viste en velvilje som var enestående. Allerede i april måned var valgkampen sikret økonomisk. Med et budsjett på ca. 1,3 mill. kroner. La meg bare føye til: Nesten like stort var budsjettet i 1933, da LO hadde 1/3 så mange medlemmer som idag, og partiet hadde 95 000 medlemmer. Og da krona var verdt 3 ganger så mye som den er verdt i 1957!

La meg også legge til: Nominasjonen av LOs formann på Oslo Arbeiderpartis liste betyr mye. Jeg vet godt at personene ikke teller så mye ved et valg i Norge. Her stemmer velgerne etter parti og ikke etter kandidat. Men nomineringen av LOs formann betyr at en fane er heist innad i fagbevegelsen. Marsjerer de fagorganiserte i dette landet i takt, kan intet stoppe oss. Og nomineringen av Konrad Nordahl kan bidra til det.

8.

Vi kan lenge diskutere hva det er som skaper den nye fastheten politisk?

Sjøl er jeg ikke et øyeblikk i tvil om at det avgjørende er den jamne velstandsutviklingen i landet. Den fulle sysselsettingen, bortimot 300 000 nye boliger og en betydelig øking i det daglige forbruket skaper tillit til Regjering og Parti. Alle som vil og kan se, ser resultatene for sine egne øyne. Og et valg er først og fremst et spørsmål om tillit.

Gjennom vår politikk har vi skapt denne tilliten. La meg få lov til å legge til: gjennom våre menn.

Jeg tror det vanskelig kan vurderes hva Johan Nygaardsvold og Einar Gerhardsen har betydd for oss, nettopp når det gjelder dette: å skape tillit.

8a.

Når jeg taler om den alminnelige levestandardøkningen vil jeg få nevne den lønnsutviklingen som har funnet sted for funksjonærenes vedkommende. Det er ingen tvil om at funksjonærene med rette lenge klagde over at de ble liggende etter. LOs økonomiske kontor regner med at funksjonærenes reallønninger var de samme i 1949 som de var i 1938. Samtidig hadde industriarbeiderne økt sine reallønninger med 20 %. I perioden 1949 til 1953 fulgte funksjonærlønningene heller ikke stigningen i industriarbeidernes reallønninger. Fra 1954 av er stillingen omvendt. Gjennom tariffrevisjonene de senere årene har funksjonærene hatt en sterkere lønnsøkning enn industriarbeiderne. For statsfunksjonærene regner LO med at reallønningene gikk opp med 13-15 % fra 1954 til 3. kvartal 1956, mens industriarbeidernes reallønninger steg 7 - altså det halve.

Vi kan ikke av det trekke politiske slutninger i den forstand at vi kan regne med en overgang til oss av funksjonærstemmer. Men det jeg tror vi med sikkerhet kan si er at dette skaper en lettere politisk atmosfære for oss der funksjonærene er samlet på sine arbeidsplasser. Og det er så mange av dem!

9.

Hendingene utenfor landets grenser har i høy grad bidratt til å skape denne atmosfæren. Jeg tenker først og fremst over den tragiske oktoberrevolusjonen i Ungarn. Folk skjønner i dag bedre enn før flyktningsstrømmen satte inn, hva det betyr å leve i et demokrati. Kanskje skjems de til og med litt over å sutre for mye over de små ting.

Men viktigere er det at revolusjonene i Polen og Ungarn fører til en sterk indre gjæring i vårt Kommunistparti. Vi kan trygt si at Krusjtsjovs tale om Stalins forbrytelser på 20. partikongress var det som ga det første støtet. Men oktoberrevolusjonen hadde større virkning, når det gjelder oppløsningen i Kommunistpartiets kadrer. Tilbake i Kommunistpartiet er nå trolig mindre enn 5 000 med-

lemmer, og dets presse har ikke over 10 000 betalende abonnenter. Det betyr noe for oss dette. Direkte valg-messig, fordi nå en gang NKP ved siste valg hadde 90 000 stemmer - praktisk talt bare arbeiderstemmer. Men indirekte mest ved at kommunistene på arbeidsplassene ikke i samme grad som før kan lamme våre partifeller gjennom sin usaklige, giftige kritikk. Det er skapt en ny situasjon på mange industrielle arbeidsplasser, selvom det ikke alltid har slått ut ved valgene i fagforeningene. Skjønt på Fagkongressen var det nå bare 7 kommunister. Jeg kan ikke huske når de sist var så svakt representert. Det nye er at våre folk lenge har vært på offensiven.

Når vi taler om hendingene ute, vil jeg også få understreke virkningene av Suez-krisen og Bulganinbrevet til Einar Gérhardsen. Begge begivenhetene ble handtert på en måte som avtvang respekt langt utover Norges grenser. Igjen er vi tilbake til spørsmålet om tillit - tillit til mennene, når det røyner på.

10.

Her står jo ikke minst det største opposisjonspartiet - Høyre - i en fortvilet situasjon. Den gamle partilederen har gått. Ingen er kommet i stedet.

Problemet for de borgerlige partiene er større enn vi tror. Det finnes intet klart alternativ - hverken når det gjelder menn eller politikk.

Og så vil de trolig prøve å føre en valgkamp ved å fiske i rørte vann - ved å klage over hva vi ikke har gjort. Joda, du kan føre en slik valgkamp. Men kan du vinne et valg på det?

De borgerlige partiene kommer nok til å kjøre oss hardt på skattespørsmålet. Jeg tror vi kan mestre det også, hvis vi gjør det offensivt - ved å peke på den urettferdige fordelingen av skattebyrdene. Og der må vi få lagt til rette et materiale som kan slås gjennom bordet.

De borgerlige kommer til å kjøre med prisutviklingen. Det skal være oss en fornøyelse å vise hvordan prisutviklingen har vært der de konservative har styrt.

De vil prøve seg på kommuneinndelinga. Jeg tror det er den siste saken en vinner et valg på.

Nei, jeg har ingen tro på de borgerlige partienes evne til å slå oss ut politisk ved denne valgkampen.

11.

La meg kort få presisere hvor jeg tror vi bør sette inn. Det viktigste er at vi greier å gjøre dette til et valg for og mot arbeiderstyret. Vi skal gjøre det til et valg også av regjering. Regjeringen Gerhardsen fortsetter ikke, om Arbeiderpartiet kommer igjen med et mindretall i Stortinget.

Jeg tror vi skal lære av hva som skjedde i Sverige. 2. kammarvalet i 1956 ble aldri et valg for og mot regjeringen Erlander. Det ble tvert i mot understreket at koalisjonen ville bestå uansett valgfallet. Den feilen skal vi ikke begå.

Utgangen av det danske valg og regjeringsskrisen der viser hva et nederlag for Arbeiderpartiet kan føre til: franske tilstande - eller en konservativ regjering.

12.

Men viktigst er selvsagt vårt eget positive program, slik det er formet ut i Arbeidsprogrammet og i Langtidsprogrammet. Igjen tror jeg vi skal understreke betydningen av den fulle sysselsettingen. Det er ikke en gitt sak at vi beholder den under automatisering, et europeisk frihandelsområde og med økende ungdomskull. I de nærmeste fem år må vi skaffe dobbelt så mange arbeidsplasser, som i de 5 årene som ligger bak oss. I 1970 regner vi med at vårt arbeidsliv må gi plass for 200 000 flere sysselsatte enn i dag.

Vi skal holde fram våre industrialiseringsplaner. Vår kraftutbygging. Vår boligbygging av 100 000 nye boliger. Våre planer for økt innsats i forskning og utdanning. Vår politikk (Volvo-avtalen) for bil og veier. Vårt mål å senke arbeidstiden til 45 timer i uka!

Det er dette positive opplegget som slår.

13.

Så noen ord om det praktiske opplegget.

Vi ser det altså slik at vi ikke kan regne med synnerlig overgang mellom partiene ved dette valget. De to partiene som etter den annen verdenskrig har vist minst stabilitet er Venstre og NKP. Jeg tror at Kr. F. s spising av V. nå mer eller mindre har opphørt. Begge partiene har stabilisert seg. Overgangen fra V. til Kr. F. er praktisk talt opphørt. Når det gjelder Kommunistpartiet, var dets

stemmetall i 1953 halvert i forhold til 1945, enda stemmetallet på avgitte stemmer økte med 300 000 samtidig. Jeg tror vi kan vente en tilbakegang på ny - knapt så stor som i Danmark hvor partiet mistet 20 % av stemmene sine. Noen av de stemmene vil vel gå til oss: men vi trenger langt flere nye stemmer for å kunne hevde oss. Vi trenger 90 000 om vi skal greie å gå over 50 % - streken ved et 80 % frammøte. Hvor kan vi hente dem?

Vi må selvsagt først og fremst hente dem blant våre gamle velgere - de 830 000 som stemte med oss i 1953. 90 % av dem er sikre velgere som vi fullt og helt kan stole på. En 8-10 % av dem trenger en påminnelse om at det er valg.

Så har vi en halv million hjemmesittere. Tyngden av dem er arbeidsfolk. Ved Stortingsvalget i Oslo i 1953 var det 19 000 arbeidere som satt hjemme ved valget - mot 1800 selvstendige næringsdrivende og 9000 funksjonærer. Og slik er det over alt - både i og utenfor Norge. Det er arbeiderpartiene som har reservene.

Til slutt: Førstegangsvelgerne. Dessverre - det er færre av dem i år enn ved noe tidligere valg etter krigen. Knapt nok 150 000 mot 175 000 for 4 år siden. Det er ikke så hyggelig for oss, fordi vi kan regne med å ta over halvparten av de nye velgerne, om vi arbeider noenlunde målbevisst. Men arbeid trengs. Frammøtet blant førstegangsvelgerne er nemlig svakt, og dårligst er det blant arbeiderungdommen. I Oslo satt hver 3. arbeiderjente og hver 4. arbeidergutt hjemme ved valget i 1953! Her har vi en veldig oppgave, særlig på arbeidsplassene og i familiekringene. Her trengs rettleiing og oppmuntring.

14.

Vi vet nå at det er først og fremst gjennom personlig påvirkning at vi kan få våre velgere mobilisert i samband med et valg. Det er bra med trykksaker og møter, men langt viktigere er samtalen mann og mann imellom. Hjulet har gjort en full omdreining. Vi understreker på ny betydningen av husagitasjon.

Vi har bedt partiavdelingene prøve å forberede husagitasjonen bedre enn tidligere - først og fremst ved å prøve og gjennomføre en politisk kartlegging av velgerne, slik at vi allerede før valget har en viss peiling på hvem som er våre mulige velgere. Under selve valgkampen kan vi da konsen-

trere oss om våre egne og tvilerne, mens vi går forbi våre motstandere.

15.

En slik kartlegging har også den største betydning for fordelingen av valgabonnementet på partipresse. Også i år regner vi med at det skal bli mulig å få ut en 160 000 arbeideraviser i 5 uker forut for valgdagen. Hvis denne massen av aviser skal gjøre fullgod nytte for seg, må det ligge et omhyggelig utvalg bak. Da må vi ha plukket ut - skjønnsomt - de som er mulige velgere for oss. Vi sender ikke avisen til partifeller eller motstandere. De trenger ingen påminning. Vi sender dem til de usikre som vi tror å kunne vinne, særlig førstegangsvelgerne. Når det gjelder de siste, vil AUF påny sørge for et brev til dem. Sørg for å få det ut.

16.

Så er det valgmateriellet som skal ut. Og nå kommer vi til den varme poteta!

Vi gjør nå klar:

1. Programmet - til massespredning.
2. "-- som det stiger fram" - til massespredning.
3. Det politiske regnskapet - til skjønnsom fordeling.
4. "Arbeiderkvinnen" - 150 000 eksemplarer.
5. Håndboka - for tillitsmennene i partiet.
6. En plakat i 3 størrelser.

De som er interessert i spesialmaterieell for jordbrukere, funksjonærer osv. skal få det; men vi sender det ikke ut til alminnelig fordeling.

Men programmet og billedmagasinet må gå ut i masseopplag.

Dessuten vil vi be om at et spesielt brev går til alle velgere. Det skal inneholde:

1. Stemmeseddel.
2. Manifest.
3. Personlig appell fra Einar Gerhardsen.

Noe av en kjempeoppgave vil det bli å få det ut. Men vi tror det er effektiv propaganda.

17.

Når det gjelder møtene, vil jeg understreke betydningen av møter for våre egne partifeller.

Fylkingen forbereder 40 turneer. Det skulle tjene som en oppkvikker.

Vi lager en kort film som former seg som en appell fra partiformannen.

18. Vi vil selvsagt ved dette valget søke å aktivisere våre tillitsmenn - kontaktpunkter på arbeidsplassene. 12 000 i alt.

Der det ikke er partilag ute i herredene, må krets- og fylkespartiene omgående sørge for å få tilsvarende kontaktpunkter - eller grendemenn. Noe som har vært praktisert med held i Troms.

19.

Så må jeg på ny understreke betydningen av arbeidet for å få forhåndsstemmer. Det gir resultater der det blir gjort. La meg sitere en rapport fra Voss Arbeiderparti som Arne Nilsen skrev etter siste kommunevalg:

"Vi skreiv til alle som var bortreiste, og kontakta alle vi visste skulle reisa før valgdagen. Vi fekk mange røyster på dette. -

Vi tok 5 av dei 7 nye mandata i kommunestyret og nærmar oss fleirtalet i den største bondeparti - og jordbruksbygda på Vestlandet."

La meg også nevne Herdla Arbeiderparti som sendte brev til hver eneste sjøgutt i bygda.

Så det lar seg gjøre.

20.

Og så arbeidet på sjølve valgdagen. Det er mange by- og herredspartier som er fantastisk flinke når det gjelder å jage velgerne fram. De krysser av i og utenfor valglokallene, og bærer utover kvelden bokstavelig fram de som sitter heime.

21.

La oss starte valgkampen med jubileumsstevner, helga den 24. og 25. august, hvor det høver.

Og la partiet få en valgseir som gave i sitt 70. år.

22.

Dermed til konklusjonen.

Dette har kanskje vært et noe for optimistisk foredrag foran et valgslag som vi ikke kjenner utfallet av, og hvor

det lett kan tippe over. Men om jeg ville det aldri så gjerne, så greier jeg ikke å skjule min optimisme. Utfallet av et valg avhenger av den politikk vi har ført og akter å føre, og av det mannskapet vi rår over i kampen.

Jeg vet at vi de siste 4 år kunne ha gjort enkelte ting i regjeringsarbeidet bedre enn vi har gjort det. Men det som teller, er det totale resultatet. Og det taler for seg selv.

Det framtidige programmet ånder av optimisme og tro på framtida. Jeg tror på slagordet vårt:

Vi satser for framtiden.

Det er det beste vi har lagd siden 1936.

Jeg tror fram for alt på mannskapet. Laget vårt har ikke hatt større tru på seg sjøl og større innsatsvilje i noe valg etter den 2. verdenskrig. Jeg vet at det skorter på organisasjon og plan. Vi greier aldri i Norge å skape det apparatet vi kan drømme om ved skrivebordene oppe på Partikontoret. Men det vil bli et samspill og et samhold i laget som dere ikke har sett ved noen kamp på over 30 år. Mye avhenger av motstandernes spill om den gnisten blir tent som skal velte alle hindringer. Det er det for tidlig å si noe om, og det rår vi ikke over.

Men det vi kan gjøre hver enkelt av oss er hver på vår front å skape en fastere organisasjon, tidsnok til å legge en slagplan for vår del av valgkampen, og så føre den ut i livet.

Lykke til i arbeidet.

FORSLAG TIL POLITISK MANIFEST

Redaksjonskomiteen (Bratteli-komiteen) la fram følgende forslag til Politisk manifest:

Norge har hatt arbeiderstyre i 22 år. I dette tidsrom og særlig etter krigen har det funnet sted dyptgående økonomiske og sosiale forandringer og framsteg. Vi har hatt full sysselsetting. Produksjonen har økt sterkere enn i de fleste land, og vi har oppnådd stor framgang i levestandard. Inntektene er blitt mer rettferdig fordelt. En lang rekke sosiale og kulturelle reformer av vidtrekkende om-

fang er gjennomført. Et nytt syn og en ny samfølelse er brutt igjennom. Vår ungdom og våre kvinner har opplevd en frigjøring, som gjør at de i dag sterkere preger vårt samfunn ved sin holdning og sitt arbeid. Folkets arbeid i bygd og by har gjort disse framskritt mulige, og Arbeiderpartiets bestemte målsetting og samordning av kreftene har vært av avgjørende betydning for de resultater som er nådd.

Folket skal i år ta stilling til om Det norske Arbeiderparti fortsatt skal styre landet vårt. Flertall i Stortinget har en avgjørende betydning. Etter at Arbeiderpartiet vant flertall i 1945 kunne Regjeringen føre en politikk som sikret full sysselsetting og skapte muligheter for de andre framsteg. De andre partiene erklærer at den politiske kurs vil bli vesentlig endret hvis Arbeiderpartiet mister flertallet. Landet vil da kunne komme inn i den samme mangelen på politisk stabilitet, som preger mange andre demokratier i dag. Skiftende regjeringer uten sikker parlamentarisk forankring vil svekke vårt folkestyre og hindre en fast politisk ledelse.

Det norske Arbeiderparti vil, med støtte av de store folkegrupper, i de kommende fire år føre videre den politikk den har fulgt i en årrekke og som har gitt så rike og store resultater. Målsettingen for denne politikk er på demokratisk grunnlag å fremme en rask velstandsutvikling og bygge et samfunn på samarbeid og solidaritet. Målet er:

Et samfunn av frie, likestilte mennesker.

Et samfunn med økonomisk vekst og sosial trygghet.

Et samfunn som gir muligheter for alle til å leve et fullverdig liv.

Vi vil bygge et Norge på den demokratiske sosialismens grunn. Hovedoppgaven i de kommende år er å nytte de rike vekstmuligheter som ligger foran oss. Forskningen og den moderne teknikk åpner store perspektiver for å øke tempoet i utviklingen av vår økonomi. Ved aktiv politikk som er basert på økonomisk og sosial planlegging, kan vi nytte ut de nye muligheter fullt ut. Bare gjennom en slik politikk kan vi sikre fortsatt framgang.

I stortingsperioden 1958-61 melder det seg en rekke store oppgaver. Arbeiderpartiet har tatt stilling til dem i sitt arbeidsprogram. Våre politiske retningslinjer kan vi sammenfatte slik:

1.

Det er den planmessige utbyggingen av våre næringer som danner grunnlaget for den økonomiske framgangen for oss selv og dem som kommer etter oss. Dette arbeidet må fortsette med usvekket kraft. Takten i industrireisningen og kraftutbyggingen må settes opp. Veksten i skipsfarten vil skje i hurtig tempo. En planfast rasjonalisering i jordbruk, skogbruk og fiske må fortsette i stort omfang. Fulldyrkingen av jord bør komme opp i 100 000 mål om året. Skogreisningen må fortsette på Vestlandet og organiseres i større stil i Trøndelag og Nord-Norge. Fiskeflåten må moderniseres.

2.

Det må settes i gang ytterligere tiltak for å styrke næringsgrunnlaget i distrikter med svak økonomi. Industrireisningen kommer her i første rekke. Områdeplanleggingen må styrkes med sikte på det praktiske arbeidet som forestår.

3.

Planene om nye former for økonomisk samarbeid i Norden og Europa åpner nye perspektiver og store muligheter, men innebærer også tilpasningsproblemer av betydelig omfang. Norge må ta positiv stilling til dette samarbeidet, samtidig som vi varetar de særlige norske interesser.

4.

I samferdselen bør det bli en sterkere innsats i bygging og utbedring av veier. Norges Statsbaner må rasjonaliseres i økt tempo. Rasjonaliseringen må også omfatte de andre samferdselsmidler.

5. Undervisning og forskning må bygges sterkt ut. Det gjelder særlig byggingen av skoler. Så langt det er mulig, skal det i perioden legges grunnlag for en 9-årig enhets-skole for alle barn. Det er nødvendig å sette i verk tjenlige tiltak for å øke tilgangen av arbeidskraft med høyere utdanning.

6.

Den sosiale boligbygging skal fortsette. Arbeiderpartiet setter som mål, at det blir bygd minst 100 000 nye boliger i løpet av de neste 4 år. Vi vil gå sterkere inn for å dekke boligbehovet for de enslige og gamle.

Helsearbeidet må bygges hurtig ut. Vi må få flere plasser på sykehus og pleiehjem. For å bedre sinnssyke- og ånssvakepleien må det gjøres en særlig innsats.

Barnevernet, mødrehjelpen, omsorgen for eldre, edrue- lighetsarbeidet og alkoholistforsorgen må fortsatt bygges ut.

Alderstrygdens ytelser må forhøyes. En uføretrygd må innføres. Trygdene organiseres som en folketrygd som finansieres med premie fra de trygdede og arbeidsgiverne med tilskudd fra staten og kommunene. Videre må spørsmålet om utbygging av bedriftspensjoner og kollektive pensjonsordninger tas opp både fra næringslivet og statens side.

7.

Vårt næringsliv har nå nådd så langt at det er mulig i løpet av stortingsperioden å forkorte den alminnelige arbeidstid fra 48 til 45 timers uke. Gjennomføringen må skje på en slik måte at veksten i produksjonen ikke blir hemmet. Arbeiderpartiet vil løse denne saken i samarbeid med Landsorganisasjonen i Norge. Der det er produksjonsmessig forsvarlig, bør den nedsatte arbeidstid passes inn i en 5-dagers uke.

8.

Forbruket må øke sammen med veksten i produksjonen. Særlige tiltak er nødvendig for å styrke økonomien for familier med flere barn. Opplysningstjeneste, forskning og andre tiltak som forbrukerne har nytte av, bør bygges ut.

9.

En sterk økonomisk vekst med full sysselsetting og jevn inntektsfordeling kan føre med seg et press på prisene. Importen kan også virke på prisnivået i en retning vi er lite tjent med. Arbeiderpartiet vil at staten skal føre kontroll med prisene og sette inn virkemidler som er tjenlige for å holde et mest mulig stabilt prisnivå.

10.

Hele skatte- og avgiftssystemet må tas opp til grundig undersøkelse. Oppgaven må være å finne fram til et system som best mulig kan imøtekomme kravet om en rettferdig fordeling, lempelig betalingsmåte, enkel administrasjon og effektiv kontroll.

Arbeiderpartiet vender seg til det norske folket og ber om fortsatt støtte til en politikk som kan sikre at Norge går framover med en økende produksjon, stigende levestandard og høyere kultur.

Vi vil trygge landets fred og frihet i samarbeid med NATO-landene og fortsette vår innsats gjennom De Forente Nasjoner for internasjonal rettsordning, nedrustning og byggende samarbeid mellom alle folk.

Norge må arbeide for at alle land, under full gjensidig kontroll, skal avstå fra prøver med atom- og vannstoffbomber.

Gjennom en aktiv innsats for freden og ved å verne om folkestyret skaper vi nye muligheter for framgang og trivsel og for det enkelte menneskes rett til fri utfoldelse.

Vi satser for framtiden.

Trygve Bratteli, Sentralstyret, gjorde oppmerksom på at enkelte ting burde sees på redaksjonelt. På enkelte punkter må det sørges for full konformitet mellom manifestet og arbeidsprogrammet. Han foreslo at sentralstyret også fikk fullmakt til å se på manifestet. Også det filologiske spørsmålet framtiden - framtida foreslo han at sentralstyret fikk fullmakt til å avgjøre.

Manifestet ble enstemmig vedtatt med det forbeholdet som Bratteli hadde foreslått.

Kjell Røstad, Aust-Agder, la fram dette forslaget, som enstemmig ble oversendt Sentralstyret:

"Stortingsvalget.

Landsmøtet henstiller til sentralstyret å ta opp til nøye overveielse spørsmålet om å gi våre underskuddsaviser full betaling for de valgabonnement de sender ut i forbindelse med valgkampen."

LANDSMØTETS AVSLUTNING

Dirigenten, Andreas Wormdahl:

Dirigentene anser seg ferdige med sin oppgave. Vi har inntrykk av at det nivå som har preget landsmøtet har vært meget høyt. Vi har særlig gledet oss over oppmarsjen fra den unge generasjon.

Einar Gerhardsen:

Jeg vil først få lov til å takke gjestene. Jeg retter den til de norske gjestene og ikke minst til de utenlandske. Enkelte har vært nødt til å reise før landsmøtet sluttet, men de fleste har vært her hele tiden. Tage Erlander kom først i dag. Når en av gjestene skal si noen ord, er jeg glad for at Erlander har erklært seg villig.

Tage Erlander:

Jeg er glad for at jeg har fått oppgaven å si noen ord på vegne av de utenlandske gjestene til tross for min oppsiktsvekkende sene ankomst til landsmøtet. Jeg har fått referat fra landsmøtet, og gjestene har grunn til å takke for en inspirerende og impulsgivende kongress.

Jeg er glad for de gode råd og anvisninger som Haakon Lie ga oss. Vi skal notere dem til neste gang. Jeg har ikke mye å innvende mot Haakon Lies analyse. Jeg betegnet valget i Sverige som et skattevalg. Men hvorfor ble det et skattevalg? Vi råket ut for den ulykken at våre to hovedsaker - pensjonsspørsmålet og boligspørsmålet - ikke var så forberedt at vi kunne gi våre velgere klar beskjed. Svenskene er som kjent et grundig folk. Selv foran et valg sitter vi og utreder, men nå er utredningene ferdige, og vi er parat igjen. Vi tar gjerne imot råd, selv om vi er litt selvbevisste. Vi har sittet 25 år i regjeringsstilling, og det har skapt tillit - i all fall til oss selv.

Jeg håper at dere vil vinne ved høstens valg. Det er ingen bra ide dette med minoritetsregjering. Det er en vanskelig situasjon for et arbeiderparti som ønsker utviklingen i en bestemt retning, å være så stort at man ikke kan unnlate å ta på seg ansvar, men ikke tilstrekkelig stort til å realisere partiets drømmer og forhåpninger om hvordan samfunnet bør være. Jeg håper at Det norske Arbeiderparti ikke kommer i den situasjonen.

I Sverige har vi nå en sterkere politisk strid enn på lenge. Til tross for at vårt parlamentariske grunnlag er svakere enn før, har vi aktualisert en stor og veldig reform på pensjonsspørsmålet. Man kan spørre om det er klokt. Vi har imidlertid gjort det. Dette at vi våger å satse for framtiden, har skapt en stridsvilje hos partimedlemmene som vi ikke har hatt parallell til på lenge. Selv om vi taper slaget, er det lagt grunnlag for fortsatt framrykking.

For oss i Sverige har det dere gjør i Norge kolossal betydning. Både den praktiske politikken dere har ført og den teoretiske diskusjonen har for oss vært en stor tilgang og stimulans. For alt det takker vi dere. Vi håper at valget til høsten vil gi partiet den framgang det fortjener etter det som er utrettet. Det kan også hjelpe oss andre.

Einar G e r h a r d s e n :

Jeg takker Erlander. Jeg takker ordstyrerne for ualminnelig grei ledelse, sekretærene for god jobb og de som har sittet i komiteene. Jeg retter også en takk til innledderne og partikontorets funksjonærer, som i lang tid har gjort et stort arbeid med det praktiske og tekniske opplegget på landsmøtet. Jeg takker representantene for den interesse de har vist under møtet, en spesiell takk til de som har tatt del i debatten. Vi gleder oss alle over at så mange unge representanter har hevdet seg så godt. Det bærer bud om at fornyelsen er i orden.

Jeg vil takke de som nå går ut av Sentralstyret, en spesiell takk til Alfred Ljøner, Ingvald Haugen, Gunnar Braathen og Gudmund Harlem. Også av landsstyrets medlemmer er det endel som nå går ut. Jeg takker dem alle. Jeg vil nevne ett navn: I. K. Hognestad fra Rogaland, som har vært med i partiets landsstyre i 27 år. Han har vært en god mann for partiets landsstyre, og jeg skulle tro at han med glede tenker tilbake på de åra han har vært med.

Så sier jeg vel møtt til de nye som kommer til sentralstyret og landsstyret. På vegne av de som er valgt, takker jeg for tilliten.

På en måte er jeg glad for at det er strid om plassene til sentralstyret. Tenk om vi hadde måttet trygle folk om å bli med. Jeg går ut fra at alle er seg sitt store ansvar bevisst, hver for oss vil vi prøve å gjøre det partiet venter av oss.

Dette har vært et godt landsmøte. Det viser oss et parti som står samlet i synet på hovedretningslinjene. Det ulike synet på praktiske spørsmål har kommet fram i friske debatter. Det viser at Det norske Arbeiderparti er et levende parti med evne til fornyelse.

Vi håper på et godt resultat ved valget 7. oktober. Vi skal ikke ta seieren på forskudd. Haakon Lies innledning var optimistisk. Den viser at vi kan seire, men vi seirer bare hvis vi har gjort oss fortjent til det. Setter vi krefte inn, tror jeg vi får en belønning som vi fortjener og som vi trenger, fordi vi har nye saker å bære fram.

Ta med en hilsen til partiets mange interesserte medlemmer om i landet. Jeg håper alle kan berette om et godt landsmøte.

Landsmøtet ble avsluttet med første vers av "Internasjonalen" og "Ja, vi elsker".

Einar Gerhardsen erklærte Det norske Arbeiderpartis 36. ordinære landsmøte for avsluttet.

Møtet ble hevet kl. 13.50.

REPRESENTANTLISTE

Østfold: 22 representanter.

Hans Hansen, Anny Cervin Olsen, Odd H. Hansen, Henry Finsrud, John Hagar, Lillian Øystad, Jorulf Haugli, Leif Østlie, Hans Mostad, Arvid Johanson, Ludv. Ludvigsen, Ola Eivindvik, Haakon Kritoffersen, Johs. Lislerud, Sigurd Johansen, Trygve Svendsen, Nils Holm, Egil Mathiesen, Wessel Larsen, Karl Fr. Bergh, Arne Pettersen, Johan Nybo.

Akershus: 12 representanter.

Ingvald Hansen, Gunnar Aasand, Peter Enerud, Sigurd Gulbrandsen, Erling Rønneberg, Th. Kinn, Johan Haugen, Alf Dahl, Johan Laake, Trygve Lie, Arvid Ruus, Helga Waldorff.

Hedmark: 18 representanter.

Harald Løbak, Sigrid Kristiansen, Jarl Støen, Reidar Aamo, Willy Røed, Lars Jømne, Kristian Gundersen, Odd Kristoffersen, Odvar Nordli, Ivar Stensveen, Ragnhild Evensen, Alfred Gulbrandsen, Oskar Lindberget, Johan Moseby, Borger Moen, Aasmund Grimstad, Anna Vestli, Kåre Torp.

Gudbrandsdal: 5 representanter.

Per Mellesmo, Hans Bruøigard, Hilmar Høyby, Martin Leren, Mari Wahlquist.

Vest-Oppland: 6 representanter.

Fredrik Bredli, Harald Bakken, Hans Chr. Endrerud, Sigrun Henriksen, Ernst Buan, Finn Jensen.

Buskerud: 15 representanter.

Ragnar Christiansen, Jon Vraa, Helga Hansen, Johan Kleven, Paul Breiehagen, Knut Egil Knudsen, Gunnar Kyrkjebø, Louise Bjerketveit, Knut Eidsaen, Hjørdis Eriksen, Reiulf Steen, Ole Nilsedal, Anstein Pettersen, Haakon Hamar, Arne Fossum.

Vestfold: 19 representanter.

Marie Skau, Kjell Lien, Arne Skau, Gunvor Eker, Solveig Larsen, Paula Bekkevold, Gerd Daffinrud, Henrik Brekke, Ingjald Nordstad, Hans Olsen, Asbjørn Lillås, Alf Skåum, Gøsta Anderson, Sven Vea, Wilhelm Schwach, Leif Anfinsen, Hans Spondereng, Bjørnulf Bjørnsen, Hans Klausen.

Telemark: 9 representanter.

Lars Lia, Aslaug Knutsen, Olav H. Verpe, Arvid Hellstrand, Sigurd Kolltveit, Thorleif Tollefsen, Ragnvald Salvesen, Hakon Hole, Henry Finrud.

Aust-Agder: 4 representanter.

Osulv Kleivene, Osmund Faremo, Lilly Walvik, Kjell Røstad.

Vest-Agder: 5 representanter.

Erling E. Lund, Anders Kr. Var, Ingvald Stamnes, Trygve Tønnesen, Arne Fjeldsgård.

Rogaland: 10 representanter.

John Helland, Svann Åsen, Olga Årvik, Marthon Helgevold, Jonas Andersen, Johnny L. Johansen, Elias Finstad, Sverre K. Andersen, Leif Aasen, Olav Rygh.

Hordaland: 4 representanter.

Olav Bjørkaas, Osvold Eikemo, Arne Nilsen, Hjalmar Romslo.

Sogn og Fjordane: 5 representanter.

Olav Børnes, Thorborg Valsvik, Sverre Juvik, Audun Hilde, Petter Høydal.

Sunnmøre: 2 representanter.

Marie Amundsen Olsen, Ragnvald Støyva.

Romsdal: 1 representant.

Øivind Naug.

Nordmøre: 5 representanter.

Ola Naustbakk, Odd Gundersen, Sivert Haltbakk, Laura Hammervold, Tomas Tvedt.

Sør-Trøndelag: 23 representanter.

Roald Bye, Ella Strømsnes, Andreas Wormdahl, Thorleif Ranum, Astrid Berg, Kolbjørn Aune, Olav Gjærevoll, Karl Johansen, Arne Forseth, Trygve Eggen, Leif Hansen, Hans Talsnes, Johan Berge, Trygve Bjerkaker, Georgi D. Rosanoff, Arnulf Røttereng, Håkon Bakken, Erling Hansen, Alfred Bonde, Johan Øwre, John Wickstrøm, Idar Tevik, Bjarne Wedø.

Inn-Trøndelag: 5 representanter.

Oskar Øksnes, Reidar Sandgrind, Johan Støa, Finn Austad, Inger Kildal.

Namdalen: 3 representanter.

Erling Myrholt, Astrid Brinchmann, Oskar Bjørgan.

Sør-Helgeland: 1 representant.

Carl Ellingsen.

Nord-Helgeland: 3 representanter.

Per Karstensen, Alf Andreas Øverli, Inge Andreassen.

Søndre Salten: 3 representanter.

Reidar Hagen, Erling Riibe, Joh. Breckan.

Nord-Salten: 2 representanter.

Harald Remlo, Th. Flage Larsen.

Lofoten: 1 representant.

Sverre Sand.

Vesterålen: 1 representant.

Olav Albrigtsen.

Sør-Troms: 1 representant.

Einar Wøhni.

Nord-Troms: 3 representanter.

Kåre Hansen, Hanna Berg Angell, Alfred Sagelvmø.

Vest-Finnmark: 2 representanter.

Karl Kivijervi, Ørjan Østvik.

Øst-Finnmark: 2 representanter.

Alfred Larsen, Bjarne Olsen.

Oslo: 104 representanter.

Valborg Holm, Sigurd Danielsen, Rolf Dahl, Odd Wiik, Emma Pettersen, Bjarne Flårud, Alf Halvorsen, Bjarne Jensen, Sverre Holum, Alf Tobiassen, Knut Petersen, Rolf Skaug, Thor Fossum, Asbjørn Pettersen, Arnold Andersen, Ragnhild Eriksen, Oddvar Bråten, Einar Nilsen, Per Nordahl, Harry Hansen, Jacob Olsen, Gunnar Karlsen, Erling Johansen, Tor Paulsen, Kjell Tryland, Georg Ask, Parley Hansen, Einar Fredriksen, Thorleif Simonsen, Harry E. Jacobsen, Ermand Fjellheim, Finn Lund, Alf Holtet, Sigurd Nordby, Kåre Halvorsen, Gustav Strøm, Olaf Askeland, Sverre Hauge, Walther Heiborg, Ragnar Bjerknes, Arne Arnesen, Kjell Wik, Signe Braathen, Tolleif Knudsen, Johs. Andersen, Alf Rummelhoff, Øivind Ask, Halfdan Andresen, Wilhelm Pedersen, Johan M. Bøe, Trygve Nilsen, Arne Schou, Olav Habberstad, Bernt Haug, Per Andersen, Fredrik Rødsten, Magnus Brænden, Thora Johansen, Arnold Myhre, Bendik Øyan, Torbjørn Hagen, Rolf Waalen, Mauritz Østhaug, Thor S. Jensen, Rolf Thoresen, Rolf Flamme, Thorolf Kristiansen, Anna Marie Olsen, Aage Klefoss, Anna Sundsby, Thora Kvernebo, Erik Brofoss, Nic. Stang, Poul Poulsen, Tryggve Aaker-vik Randi Fossum, Joachim Møller, Terje Oppsan, Alf Myhre, Lorentz Larsen, Aase Holt, Per Kleppe, Karla Jensen, Rolf W. Olsen, Gotfred Gran, Bjarne Berg, Finn Norman, Paul Engstad, Olav Finnes, Ingrid Sandtrø, Egil Berger, Erling Stoltenberg, Berge Furre, Brynjulf Bull, Sigrid Syvertsen, Arnfin Vik, Olaf Solumsmoen, Alf Sewe-

riin, Eugen Johannessen, Rolf Gerhardsen, John Johansen, Ingeborg Gulbrandsen, Olai Olaisen.

Bergen: 4 representanter.

Camilla Pehrsson, Gerhard Michelsen, Arthur Rinke, Harry Hansen.

Sentralstyret:

Einar Gerhardsen, Trygve Bratteli, Olav Larssen, Haakon Lie, Konrad Nordahl, Oscar Torp, Halvard Lange, Hans Sundrønning, Alfred Ljøner, Ingvald Haugen, Ragna Karlsen, Martin Tranmæl, Gunnar Bråthen, Reidar Hirsti Rakel Seweriin.

Varamenn: Gunnar Alf Larsen, Idar Norstrand, Hartvig Svendsen, Nils Haave, Gudmund Harlem.

Landsstyret:

Erling B. Kvaale, Bernt Korslund, Harald Løbak, Martin Haugen, Olaf Watnebryn, Andreas Honerød, Konrad Anderson, Ebba Lodden, Jacob Nygaard, I.K. Hognestad, Tjalve Gjøstein, Ole Svendsen, Hjalmar Seim, Hans Offerdal, Olav Oksvik, Jens O. Haanes, Ole Øisang, Nils Kvam, Margith Munkeby, Sandrup Nilsen, Helga Andersen, Aldrik Seppelä.

Stortingsgruppens representanter:

Nils Hønsvald, Nils Langhelle, Aase Lionæs, Magnhild Hagedlia, Johan Wiik, Kristian Fjeld, Johs. Olsen, Trond Hegna.

Kvinnesekretariatet:

Eva Friis Christensen, Vally Børnich, Minda Pettersen, Klara Eriksen, Ruth Myhre, Synnøve Olsen.

Regjeringens representanter:

Nils Handal, Gustav Sjaastad, Arne Skaug, Birger Bergersen, Jens Haugland, Kolbjørn Varmann, Nils Lysø, Ulrik Olsen, Aase Bjerkholt.

Sekretærene:

Frank Andersen, Arvid Dyrendahl, Gerd Hagen, Olav Nordskog, Aake Anker Ording, Inge Scheflo.

TALERLISTE

- Andersen, Frank 66, 166, 238.
 Andersen, Sverre K. 57, 236.
 Anfinnsen, Leif 224.
 Angel, Hanna Berg 229.
 Aune, Kolbjørn 134, 237, 250.
 Austad, Finn 117, 246.
 Bjerkaker, Trygve 231
 Bojer, Halvard 144.
 Braathen, Gunnar 242, 250, 251.
 Bratteli, Trygve 104, 145, 254, 260, 261, 266, 283.
 Bredli, Fredrik 136.
 Brofoss, Erik 59.
 Bruøigard, Hans 133.
 Buan, Ernst 140.
 Bull, Trygve 235.
 Danielsen, Sigurd 254, 267.
 Eidsaaen, Knut 131.
 Ellingsen, Carl 135.
 Eriksen, Ragnhild 244.
 Erlander, Tage 284.
 Faremo, Osmund 126.
 Finnes, Olav 141.
 Finstad, Elias 132, 142.
 Fjeldsgård, Arne 59.
 Furre, Berge 123, 230.
 Gerhardsen, Einar 8, 10, 13, 24, 25, 27, 36, 62, 142, 248, 284, 285.
 Gerhardsen, Werna 235.
 Gjørevoll, Olav 223.
 Gulbrandsen, Alfred 232, 260.
 Hansen, Hans 64, 66.
 Hansen, Harry 137.
 Hansen, Ingvald 123.
 Hansen, Kåre 140, 234.
 Hansen, Odd H. 137.
 Hansen, Poul 16.
 Harlem, Gudmund 60.
 Hirsti, Reidar 127.
 Johannessen, Eugen 27, 233.
 Johansen, Thora 126.
 Johansson, Arvid 136, 229.
 Jonsson, Emil 20
 Karstensen, Per 128
 Kinn, Th. 134, 139, 296.
 Kleivene, Osulv 127
 Knudsen, Knut Egil 234.
 Lange, Halvard 137
 Langhelle, Nils 266, 267, 268.
 Larsen, Wessel 57, 134, 144, 247, 260.
 Lie, Haakon 270.
 Lie, Trygve 129.
 Lindberget, Oskar 140.
 Lislerud, Johs. 121, 269.
 Michelsen, Gerhard 55.
 Myhre, Alf 268.
 Myhre, Arnold 230.
 Møller, Joachim Chr. 119.
 Nilsen, Alfred 66
 Nilsen, Arne 125.
 Nilsen, Sandrup 268.
 Nilsson, Ernst 20.
 Nordahl, Konrad 22.
 Nordli, Oddvar 118.
 Nordskog, Olav 24.
 Nordstrand, Idar 248.
 Normann, Finn 120.
 Olsen, Hans 227.
 Olsen, Marie Amundsen 226.
 Ording, Aake Anker 61, 225.
 Pettersen, Asbjørn 246.
 Pitsinki, Kaarlo 19

- Røstad, Kjell 121, 283.
Saran, Mary 14.
Sandgrind, Reidar 144.
Seim, Hjalmar 227.
Seweriin, Alf 232.
Sivertsen, Helge 209, 237.
Skåum, Alf 131.
Stamnes, Ingvald 142, 233.
Stang, Nic. 122, 234:
Steen, Reiulf 132.
Stoltenberg, Erling 267.
Støa, Johan 236.
Støyva, Ragnvald 231.
Søndereng, Hans 132.
Tvedt, Tomas 228.
Var, Anders Kr. 133, 267.
- Vik, Arnfinn 245.
Vik, Knut 222.
Vrå, Jon 58.
Walvik, Lilly 236.
Wormdahl, Andreas 130, 284
Øisang, Ole 220
Ølssnes, Oskar 124.
Østhaug, Mauritz 245.
Østlie, Leif 230, 246.
Øverli, Alf 129, 268.
Øyan, Bendik 56, 244, 247.
Aabrek, Kjell 228.
Aamo, Reidar 141.
Åsen, Svenn 138.

